

DET
KONGELIGE DANSKE
VIDENSKABERNES
SELSKABS
PHILOSOPHISKE OG HISTORISKE
AFHANDLINGER.

MARINENS BIBLIOTEK

2den Afdeling

SØKORT-ARKIVET

FIERDE DEEL.

Fag 24^e Nr. 4⁴

MED TRE KOBBERTAVLER.

KJÖBENHAVN, 1830.

TRYKT I DET POPPSKE BOGTRYKKERIE.

THE COLLEGE BARRISTER

VIDENS KÄRRETTES

S E L S K A B S

THE OPTICAL SOCIETY

ARRANGING

THE OPTICAL SOCIETY

THE OPTICAL SOCIETY

THE OPTICAL SOCIETY

THE OPTICAL SOCIETY

I n d h o l d.

	<i>Side.</i>
<i>F</i> ortegnelse paa Selskabets Embedsmænd og øvrige Medlemmer	I.
Oversigt over Selskabets Forhandlinger og dets Medlemmers Arbejder fra 31 Mai 1827 til 31 Mai 1828 af Etatsraad Örsted	XIII.
Om en Votivgemme med en Aeskulapisk Slange, ved Dr. Frederik Münter	1.
Bidrag til at oplyse Mythen om den delphiske Trefods Bortførelse ved Herakles, med nogle Bemærkninger om det Dresdenske Monument, paa hvilket denne Mythe er forestillet, ved F. C. Petersen, Professor	19.
Kritiske Bemærkninger over Saxos Danske Histories tiende Bog, ved Peter Erasmus Müller, Biskop over Sicøllands Stift	51-132.
Kritiske Bemærkninger over Saxos Danske Histories ellefte, tolvte og trettende Bog, ved Samme	133-208.

Side,

- Kritiske Bemærkninger over Saxos Danske Histories fiortende,
femtende og sextende Bog, ved Samme* 209-304.
- Om Malerier paa Vaser, og om andre Kunstværker, som fore-
stille Memnons Historie, ved Dr. Frederik Münter* 305.
-

FORTEGNELSE

OVER

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKABS
EMBEDSMÆND OG ÖVRIGE MEDLEMMER.

Embedsmænd.

Præsident.

Hans Excellence Hr. *Ernst Henrich* Greve af *Schimmelmann*,
til Grevskabet *Lindenberg*, Ridder af *Elephanten*, Storkors
af *Dannebrog* og *Dannebrogsmand*, *Geheime-Statsmini-*
ster og *Chef* for *Departementet* for de udenlandske *Sager*
o. s. v.

Secretair.

Hr. *Hans Christian Örsted*, *Doctor Philosophiæ*, *Etatsraad*,
ordentlig Professor i *Physiken* ved *Kiöbenhavns Universitet*;
Ridder af *Dannebrog* og *Dannebrogsmand* o. s. v.

Kasserer.

Hr. *Conrad Friderich v. Schmidt-Phiseldeck*, *Doctor Philo-*
sophiæ, *Conferentsraad*, *Deputeret* i det kongelige *General-*
Toldkammer og *Commerce-Collegium*, *Ridder* af *Dannebro-*
gen og *Dannebrogsmand* o. s. v.

Archivarius.

Hr. *Joakim Frederik Schouw*, Doctor Philosophiæ, Professor i Botaniken ved Kiøbenhavn's Universitet o. s. v.

Landmaalings-Commissionen.

Hr. *Peter Johan Wleugel*, Commandeur i Søe-Etaten, Navigations-Directeur, Ridder af Dannebroggen o. s. v.

— *Heinrich Christian Schumacher*, Doctor juris, Etatsraad, ordentlig Professor i Astronomien ved Kiøbenhavn's Universitet, Ridder af Dannebroggen og Dannebrogsmænd o. s. v.

— *Henrich Gerner v. Schmidten*, Magister, Professor i Matematikken ved Kiøbenhavn's Universitet o. s. v.

Ordbogs-Commissionen.

Hr. *Peter Erasmus Müller*, Doctor Theologiæ og Philosophiæ, Biskop over Sjellands Stift, Ordensbiskop, Ridder af Dannebroggen og Dannebrogsmænd o. s. v.

— *Jens Möller*, Doctor Theologiæ, ordentlig Professor i Theologien ved Kiøbenhavn's Universitet, Ridder af Dannebroggen o. s. v.

— *Janus Lauritz Andreas Kolderup-Rosenvinge*, Doctor juris, ordentlig Professor i Lovkyndigheden ved Kiøbenhavn's Universitet, extraordinair Assessor i Høiesteret, Ridder af Dannebroggen o. s. v.

Casse-Commissionen.

Hr. *Johan Fredrich Wilhelm Schlegel*, Doctor juris, Conferentsraad, ordentlig Professor i Lovkyndigheden ved Kiøbenhavn's Universitet, extraordinair Assessor i Høiesteret, Commandeur af Dannebroggen o. s. v.

III

- Hr. *Lauritz Engelstoft*, Doctor Philosophiæ, Etatsraad, Medlem af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, ordentlig Professor i Historie og Geographie ved Kiøbenhavns Universitet, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmænd o. s. v.
- *Peter Johan Wleugel*, Commandeur i Søe-Etaten, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Jens Wilken Hornemann*, Etatsraad, ordentlig Professor i Botaniken ved Kiøbenhavns Universitet, Ridder af Dannebrogen o. s. v.

Meteorologisk Comitée.

- Hs. Excellence Hr. *Adam Wilhelm v. Hauch*, Doctor Philosophiæ, Overkammerherre, Overhofmarschal o. s. v.
- Hr. *Hans Christian Ørsted*, Etatsraad, Professor o. s. v.
- *Joakim Fredrik Schouw*, Professor o. s. v.

Revisorer.

- Hr. *Jens Möller*, Doctor Theologiæ, ordentlig Professor i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Henrich Gerner v. Schmidten*, Magister, Professor i Matematiken ved Kiøbenhavns Universitet o. s. v.

Æres - Medlemmer.

- Hs. Excellence Hr. *Cai Friderich Greve af Reventlow* til Glau og Altenhof, Geheimeconferentsraad, Landdrost og Gouverneur i Hertugdømmet Lauenburg, Ridder af Elephanten, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmænd o. s. v.
- Excellence Hr. *Ernst Henrich Greve af Schimmelmann*, Geheime-Statsminister o. s. v. Selskabets Præsident.

- Hs. Excellence Hr. *Friderich v. Moltke*, Geheimeconferentsraad, Directeur for Öresunds Toldkammer, Ridder af Elephanten, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmænd, Ordens-Secretair o. s. v.
- Excellence Hr. *Herman Baron af Schubart*, Geheimeconferentsraad, General-Commerce-Intendant i de italienske, levantiske og joniske Havne, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmænd, Ridder af den Russisk-Polske St. Stanislaus Orden, Vicepræsident af det italienske Academie o. s. v.
- Excellence Hr. *Johan Sigismund v. Mösting*, Geheime-Stats- og Finants-Minister, Præsident i Rentekammeret, første Deputeret for Finantserne, Ordens-Kantsler, Ridder af Elephanten, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmænd o. s. v.

Indenlandske ordentlige Medlemmer.

- Hs. Excellence Hr. *Adam Wilhelm v. Hauch*, Doctor Philosophiæ, Overkammerherre, Overhofmarschal, Over-Staldmester, Chef for Capellet, Mynt-Cabinettet og Kunstmusæet, og den kongelige Malerie-Samling, Marschal for de kongelige Ordener, Ridder af Elephanten, Storkors af Dannebrogen og Dannebrogsmænd o. s. v.
- Hr. *Johan Daniel Herholdt*, Doctor Medicinæ, Etatsraad, ordentlig Professor i Medicinen ved Kiöbenhavns Universitet, Stabsmedicus i Söe-Etaten, Medlem af det kongelige Sundhedscollegium, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Andreas Gamborg*, Professor emeritus ved Kiöbenhavns Universitet.
- *Peter Kofod Ancher Schousboe*, General-Consul i Marocco, Legationsraad, Ridder af Dannebrogen og St. Anna Ordenen.

- Hr. *Gregers Wad*, Etatsraad, ordentlig Professor i Naturhistorien ved Kiöbenhavns Universitet, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Christian Heinrich Pfaff*, Doctor Philosophiæ, ordentlig Professor i Medicinen ved Universitetet i Kiel, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Johan Georg Ludvig Manthey*, Etatsraad, Professor, Ridder af Dannebrogen.
- *Johan Friderich Wilhelm Schlegel*, Conferentsraad, Doctor og Professor juris, Commandeur af Dannebrogen o. s. v.
- *Conrad Friderich v. Schmidt*, — *Phiseldeck*, Conferentsraad o. s. v. Selskabets Kasserer.
- *Christian Friderich Schumacher*, Doctor Medicinæ, Etatsraad, Professor i Anatomien ved Kiöbenhavns Universitet, Meddirecteur ved det kongelige Frederiks Hospital, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Hans Christian Ørsted*, Professor, Etatsraad, Ridder af Dannebrogen o. s. v. Selskabets Secretair.
- *Johan Hermann v. Kramer*, Oberstlieutenant, Ridder af Dannebrogen.
- *Anders Sandöe Ørsted*, Doctor juris, Conferentsraad, Generalprocureur, Deputeret i det danske Cancellie, Commandeur af Dannebrogen og Dannebrogsmænd o. s. v.
- *Peter Erasmus Müller*, Doctor Theologiæ, Biskop, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmænd o. s. v.
- *Lauritz Engelstoft*, Etatsraad, Professor, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmænd o. s. v.
- *Jens Wilken Hornemann*, Etatsraad, ordentlig Professor i Botaniken ved Kiöbenhavns Universitet, Ridder af Dannebrog. o. s. v.

VI

- Hr. *Peter Johan Wleugel*, Commandeur, Ridder af Dannebrogen
o. s. v.
- *Jens Möller*, Professor Theologiæ, Ridder af Dannebrogen
o. s. v.
- *Heinrich Christian Schumacher*, Doctor juris, Etatsraad,
ordentlig Professor i Astronomien ved Kiöbenhavns Univer-
sitet, Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmænd o. s. v.
- *Christian Ramus*, Doctor Philosophiæ, Professor, Directeur
for Myntkabinettet, Bibliothekar ved det classenske Biblio-
thek, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Fredrik Christian Sibbern*, Doctor Philosophiæ, Professor
i Philosophien ved Kiöbenhavns Universitet.
- *Jacob Peter Mynster*, Doctor Theologiæ, Kongelig Con-
fessionarius, Medlem af Directionen for Universitetet og de
lærde Skoler og af Directionen for Pastoral-Seminariet, Com-
mandeur af Dannebrogen og Dannebrogsmænd o. s. v.
- *Mathias Hastrup Bornemann*, Doctor juris, Etatsraad, or-
dentlig Professor i Lovkyndigheden ved Kiöbenhavns Univer-
sitet, extraordinair Assessor i Höiesteret o. s. v.
- *Joachim Diderich Brandis*, Doctor Medicinæ, Conferents-
raad, Livmedicus, Archiater, Ridder af Dannebrogen og
Dannebrogsmænd o. s. v.
- *Johan Sylvester Saxtorph*, Doctor Medicinæ, Etatsraad,
ordentlig Professor i Medicinen ved Kiöbenhavns Universitet,
Medlem af Sundhedscollegiet, Overlæge ved Födsels- og Pleie-
stiftelsen, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Ludvig Levin Jacobson*, Doctor Medicinæ & Chirurgiæ, Pro-
fessor, Regimentschirurg, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Erich Christian Werlauff*, Doctor Philosophiæ, Etatsraad,

- Professor i Historien ved Kiöbenhavns Universitet, Bibliothekar ved det store kongelige Bibliothek, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- Hr. *Johan Christopher Hagemann Reinhardt*, Professor i Naturhistorien ved Kiöbenhavns Universitet, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Bendt Bendtsen*, Professor, Magister, Rector ved den lærde Skole i Fredriksborg, Ridder af Dannebrogen.
- *Joakim Frederik Schouw*, Professor o. s. v. Selskabets Archivarius.
- *Janus Lauritz Andreas Kolderup-Rosenvinge*, Doctor og Professor Juris, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *William Christopher Zeise*, Doctor Philosophiæ, Professor i Chemien ved Kiöbenhavns Universitet o. s. v.
- *Rasmus Christian Rask*, Professor i Literair-Historien ved Kiöbenhavns Universitet o. s. v.
- *Georg Forchhammer*, Doctor Philosophiæ, Professor, Lector i Chemie og Mineralogie o. s. v.
- *Henrich Gerner v. Schmidten*, Magister, Professor i Matematiken ved Kiöbenhavns Universitet o. s. v.
- *Peter Ole Bröndsted*, Doctor Philosophiæ, Geheimelegationsraad, dansk Hofagent i Rom, Professor i Philologien ved Kiöbenhavns Universitet, Ridder af Dannebrogen o. s. v.
- *Frederik Christian Petersen*, Doctor Philosophiæ, Professor i Philologien ved Kiöbenhavns Universitet, Provst paa Regentsen o. s. v.
- *Hans Christian Lyngbye*, Sognepræst til Söborg og Gilleleie Menigheder i Sieland.
- *Cramer*, Doctor juris, Etatsraad, Professor i Lovkyndigheden ved Universitetet i Kiel, Ridder af Dannebrogen.

VIII

- Hr. *Tvesten*, Professor i Theologien ved Universitetet i Kiel, Ridder af Dannebrogen.
- *Frederik Plum*, Dr. theol., Biskop over Fyens Stift, Commandeur af Dannebrogen.
- *Christian Molbeck*, Justitsraad, Professor og Theaterdirecteur o. s. v.
- *Niels Falck*, Dr. og Professor juris i Kiel, Ridder af Dannebrogen.
- *Andreas Schifter*, Commandeur - Capitain i Söe-Etaten, Fabrikmester ved Holmen, Ridder af Dannebrogen og Dannebm.
- *Georg Frederik Ursin*, Dr. philosophiæ, Professor.
- *Finn Magnussen*, Geheime - Archivarius, Professor, Ridder af Dannebrogen.

Udenlandske Medlemmer.

- Hr. *Sigismund Friderich Hermbstädt*, Preussisk Geheimeraad, Medlem af Fabrik- og Manufactur-Collegiet i Berlin, Overmedicinalraad og Professor i Chemien.
- *Johan Bartholomæus Tromsdorff*, Doctor og Professor i Erfurt.
- *Friderich v. Zach*, Baron, forhen Overhofmester hos den afdøde Enke-Hertuginde af Sachsen-Gotha og Altenburg.
- *Antoine Isaac Sylvestre de Sacy*, Baron, Professor i de orientalske Sprog i Paris, Commandeur af Æreslegionen.
- *Niels Treschow*, Doctor Theologiæ, Statsraad i Norge, Commandeur af Nordstjerne-Ordenen og Ridder af Dannebrogordenen.
- *Jens Esmarch*, Professor i Mineralogien i Christiania.

- Hr. *Louis Joseph Gay Lussac*, Professor i Chemien i Paris, Medlem af Æreslegionen og af det franske Institut.
- *Carlo Rossini*, Biskop og Præsident for det Herculanse Academie i Neapel.
- *Robert Jameson*, Professor i Mineralogien i Edinburgh.
- *Theodor Monticelli*, Secretair ved Videnskabernes Selskab i Neapel, Ridder af Dannebrogen.
- *W. Lawrence*, Professor, Chirurgus ved Bartholomæus-Hospitalet i London.
- *John Pond*, Directeur for det astronomiske Observatorium i Greenwich.
- *Johan Friederich Ludvig Hausmann*, Hofraad, Professor i Mineralogien i Göttingen.
- *Henrich Steffens*, Professor ved Universitetet i Berlin, Ridder af Jernkorset
- *Leopold v. Buch*, Preussisk Kammerherre, Ridder af den røde Örn, i Berlin.
- *Carl Friederich Gauß*, Hofraad, Professor ved Universitetet i Göttingen, Ridder af Dannebrogen og Guelde-Ordenen.
- *Friederich Wilhelm Bessel*, Professor i Königsberg, Ridder af Dannebrogen og den røde Örn.
- *Colby*, Major i Ingenieur Corpset, Chef for Gradmaalningen i England.
- *Sergius v. Ouwaroff*, russisk Geheimeraad, Præsident for Videnskabernes Selskab i Petersborg.
- *Joseph v. Hammer-Purgstall*, østerrigsk Friherre, Directeur for det orientalske Academie i Wien, Commandeur af Dannebrogen og Constantinsordenen, Ridder af Wladimir og St. Leopold Ordenen.

- Hr. *Ermann*, Professor i Berlin, og Secretair for den physiske Klasse af Videnskabernes Selskab sammesteds, Ridder af den røde Örn.
- *David Brewster*, Doctor Med. og Secretair for Videnskabernes Selskab i Edinburgh, Ridder.
- *Valerian Aloys Brera*, Dr. med., Statsraad og Secretair for Videnskabernes Institut i Overitalien.
- *August Pyramus Decandolle*, Professor i Botaniken i Geneve, Medlem af det franske Institut.
- *Robert Brown*, Medlem af Videnskabernes Selskab i London.
- *Christopher Martin Frähn*, Doctor Theologiæ og Philosophiæ, Professor i de orientalske Oldsager i St. Petersburg, Commandeur af St. Anna Ordenen.
- *J. F. L. Schröder*, Professor i Physik og Mathematik i Utrecht.
- *François Jean Dominique Arago*, Professor i Astronomien i Paris, Medlem af Æreslegionen, Secretair for den matematiske Classe i det franske Institut, Ridder af Dannebrogen.
- *Julius Friederich Wilhelm Herschel*, Medlem af Videnskabernes Selskab i London.
- *Henry Kater*, Capitain, Medlem af Videnskabernes Selskab i London.
- *Louis Jaques Thenard*, Baron, Pair af Frankrig, Professor i Chemien i Paris, Medlem af Æreslegionen og af det franske Institut.
- *Christian Samuel Weifs*, Professor i Mineralogien i Berlin.
- *Carl Fridr. v. Savigny*, Dr. Professor juris, Geheimeraad, Ridder af den røde Örn; i Berlin.

- Hr. *Gustav Hugo*, Dr. Professor juris og Geheime-Justitsraad, Ridder af Guelfe Ordenen, i Göttingen.
- *C. F. Eichhorn*, Dr., Professor juris, Hofraad, Ridder af Guelfe Ordenen.
- *Erik Gustav Geijer*, Professor i Historie ved Upsala Universitet, kgl. Svensk Ordens Historiograph m. m.
- *Nathanael Wallich*, Dr. Philosophiæ, Directeur af den botaniske Have i Calcutta, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.
- *Christian Hansteen*, Professor i Astronomien i Christiania, Ridder af Nordstiernen.
- *Wilhelm Struve*, Russisk Statsraad, Professor i Astronomien i Dorpat, Ridder af Dannebrog.
- *August Ditlev Tvesten*, Professor i Theologien ved Universitetet i Berlin, Ridder af Dannebrog.
- *S. D. Poisson*, Medlem af det franske Institut.
- *August Boeckh*, Geheimeraad, Dr., Professor i Berlin m. m.
- *Jacob Grimm*, Hofraad, Professor og Bibliothekar i Göttingen.
- *Wilhelm Carl Grimm*, Professor og Bibliothekar i Göttingen.
- *Charles Babbage*, Professor i Mathematiken ved Universitetet i Cambridge, Medlem af det Kongelige Videnskabernes Selskab i London.
- *Jean Marie Pardessus*, Advocat ved Cour Royale i Paris, Ridder af St. Michaels Ordenen og af Æreslegionen, Medlem af det franske Institut.
- *Paul Heinrich Fuss*, Statsraad, Secretair for Videnskabernes Selskab i Petersborg.

- Hr. *F. H. Link*, Geheimeraad, Professor i Botaniken i Berlin,
 Ridder af den preussiske røde Örn's Orden.
- *von Martius*, Dr., Hofraad, Professor i Botaniken i München,
 Ridder af den Bayerske Fortienstorden.
- *Michael Faraday*, Medlem af det kongelige Videnskabernes
 Selskab i London.
- *Carl Ritter*, Professor ved Universitetet i Berlin, Ridder af
 den røde Örn o. s. v.
- *Johan Gustav Liliegreen*, Professor, Rigs-Archivarius, Se-
 cretair ved det kongelige Svenske Vitterheds-Historie- og
 Antiquitets-Academie, m. m. i Stockholm.
- *Mitscherlich*, Professor i Chemien i Berlin.
- *Du Long*, Professor, Medlem af det franske Institut.
- *Chevreuil*, Professor, Medlem af det franske Institut, Ridder
 af Dannebrog.
- *Hansen*, Professor og Directeur ved det Seeberger Observa-
 torium ved Gotha, Ridder af Dannebrog.
- *Joh. Ant. Letronne*, Directeur for det kongelige Bibliothek
 i Paris, Medlem af det franske Institut, af Æreslegionen m. m.
- *Carl Benedict Hase*, Professor, Bibliothekar, Medlem af det
 franske Institut, af Æreslegionen m. m.
- *Charles Lyell*, Esquire, London.
- *Bartholomæus Kopitar*, Dr., første Custos ved det keiser-
 lige Bibliothek i Wien m. m.

— Paul Heinrich Füss, Staatsad, Secretair for Videnskabernes

Selskab i Petersborg.

O V E R S I G T
O V E R
DET KONGELIGE DANSKE
VIDENSKABERNES SELSKABS
F O R H A N D L I N G E R
O G
D E T S M E D L E M M E R S A R B E I D E R
F R A 31 M A I 1827 T I L 31 M A I 1828.
A F
E T A T S R A A D O G P R O F E S S O R *H. C. ØRSTED*,
R I D D E R A F D A N N E B R O G E N O G D A N N E B R O G S M A N D ,
S E L S K A B E T S S E C R E T A I R .

O V E R S I G T

1870

DET KONGELIGE DANSKE

VIDENSKABERNES SÆLSKAB

T O R N A W I D E L I N G E R

1870

DETS ANDELINGSBREV

1870

1870

1870

1870

1870

I afvigte Mödeaar har Selskabet optaget følgende indenlandske Medlemmer:

I den historiske Classe:

Hr. Etatsraad *Cramer* i Kiel.

I den philosophiske Classe:

Hr. Professor *Tvesten* i Kiel.

og følgende udenlandske Medlemmer:

For den matematiske Classe:

Hr. *S. D. Poisson*, Medlem af det franske Instituts Kgl. Videnskabernes Academie.

For den historiske Classe:

Hr. Rigshistoriograph *Hallenberg* i Stockholm.

Hr. Geheimestatsraad *Niebuhr* i Bonn.

Hr. Professor *Hamaker* i Leiden.

Den matematiske Classe.

Professor *Thune* har forelagt Selskabet et Beviis for den saakaldte *Harriotske* Læresætning, hvilket efter sin Natur ikke letteligen tillader et Udtog.

Professor v. *Schmidten* har forelagt Selskabet en Afhandling over de matematiske Functioners Classification. Som bekjendt, kunne de vigtigste matematiske Undersøgelser, hvad enten man af bekjendte Størrelser søger ubekjendte, eller man søger den Lov, der forbinder en given Mangfoldighed til Eenhed, alle henføres til Læren om Functioner. Disse ere alt i Videnskabernes nuværende Tilstand henførte til forskjellige Classer, der ved dens Udvikling ville forøges i det Uendelige. Men ikke

blot Functionerne mellem tvende Størrelser lede til en saadan Mangfoldighed: thi ved enhver ny Størrelse, der indføres, fremkommer en ny Uendelighed af Forbindelser. Det er let at fremstille en vis Linie, der er ligesom det naturlige Tegn for en vis Function mellem tvende Størrelser; en Function mellem trede kan giøres anskuelig ved et Legem, eller en Udstrækning i tre Retninger; men Functioner mellem 4 eller flere Størrelser udfordre til deres fuldkomne Fremstilling en større Mangfoldighed end den, der findes i Rummet. Ikke destomindre indeholde Functionerne mellem tvende Størrelser de Principer, der ligge til Grund for Kundskab om de övrige, og fortjene da saaledes, saavel som ved deres større Simpelhed, en særdeles Undersögelse.

Man har da ligesom ved enhver Mangfoldighed af Naturgjenstande, sögt efter en Orden, hvorved disse Functioner kunde inddeles i höiere eller lavere Classer, Genera og Species, men i denne Undersögelse frembyder Videnskaben ikkun de förste Elementer.

Inddelingen kan foretages efter mere eller mindre hensigtssvarende Principer, saasom ved de forskjellige Maader, hvorpaa Begreberne dannes, eller efter visse væsentlige Egenskaber ved de Former der udledes af samme, og som man, ifölge det ovenfor bemærkede, altid kan tænke sig som Linier.

Den almindeligste Inddeling af Functionerne er den i de saakaldte algebraiske og transcendent. Disse frembringes paa mangfoldige forskjellige Maader, der næsten ikke synes underkastede noget fælleds Princip, saa at man endog, som for Ex. ved de trigonometriske, har blandet dem med nogle for den almindelige Størrelselære fremmede Begreber.

De algebraiske derimod, eller de, der have den Egenskab, at en vis Værdi af den ene Størrelse ikkun paa et endeligt Antal forskjellige Maader kan bestemme den anden, have, med Hensyn til deres Classification, været mere omhyggeligen undersøgte. Man har dannet forskjellige Ordener efter de höieste Potenser, der frembragtes af de tvende foranderlige Størrelser; man har sögt at inddele hver Orden i Classer, Genera og Species, og saaledes at udtömmе alle bestemt forskjellige Slags Functioner. Men de vigtige Undersögelser, som herom findes hos *Newton*, *Cramer* og *Euler*, ere dog meget indskrænkede, og ville ved næsten ethvert Forsög paa at udstrække dem, möde uöverstigelige Vanskeligheder. Ikke blot

ere de næsten alle indskrænkede til de algebraiske Functioner; men ved at gaae ud over de velbekjendte Functioner og tilsvarende Linier af anden Orden, der indeholde de saakaldte Keglesnit, møder man i tredie Orden en Mangfoldighed, som *Newton* har henført til 72 Species. Functionerne af 4de Orden lede til en i Forhold meget større Mangfoldighed, og det vilde være uoverkommeligt at udtømme den 5te og de høiere Ordener. Saaledes synes denne Vei ikke at kunne føre Videnskaberne meget frejrad, og f. Ex. de vidtløftige Undersøgelser af *Ruffini*, i det 18de Bind af det italienske Selskabs Skrifter, over den 3de og 4de Orden, ikke i Resultatet at svare til den derpaa anvendte Flid og Skarpsindighed. For altsaa ikke at tabe sig i en stedse forøget Mangfoldighed, eller at maatte standse ved undförlige Operationer, bliver det nödvendigt, at opsöge et andet Classificationsprincip. Uden at gjøre Fordring paa en udtømmende Classification, er den Afhandling, som forelagdes Selskabet bestemt, til at opgive visse Classer af Begreber og tilsvarende Former i Rummet, der af større Omfang end de hidtil dannede, naturligen frembyde sig ved visse væsentlige Særkjender. Saadanne Undersøgelser ere af Vigtighed saavel for af Begrebet at udlede dets Gjenstand, som i det modsatte Tilfælde, naar man til enkelte Störrelser söger det simplest mulige Begreb, der bestemmer dem, eller af givne Puncter söger Loven for den simpleste Linie, der indeholder dem. Denne sidste Opgave ligger til Grund for Interpolationstheorien i videste Betydning, idet de sædvanlige hidhörende Methoder indskrænke sig til saadanne Functioner, hvor ingen Værdie af den uafhængige bestemmer meer end een af den afhængige. Disse udgjöre saaledes den simpleste Classe af Functioner, og deles i hele, eller saadanne, hvor en endelig Værdi af den uafhængige bestemmer ikkun endelige af den afhængige og brudne, hvor denne sidstes Værdier ogsaa kunne være uendelige. Herfra kan man opstige til meer og meer sammensatte Former, hvori en vis Værdi af den uafhængige kan bestemme flere af den afhængige, og hvoriblandt den simpleste Form er den symetriske. Som bekjendt, kan man, ved Forbindelse af rationale og irrationale Functioner, danne saadanne nye mere indviklede Former, i det Uendelige, men det er da ikkun ved en systematisk Forbindelse at man danner de Classer, der udtrykke de væsentligste Egenskaber af de til samme hörende specielle Former. Som Exempler kunde man tænke sig fölgende Opgaver, der henhöre til Inter-

XVIII

polationstheorien, i udstrakt Betydning: at finde den simplest mulige Lov, som bestemmer et System af sluttede Linier, der ere ordnede i flere Rækker under hverandre, eller at finde Loven for en sluttet Linie, tilligemed et i samme indeholdt System af andre, der ere symmetrisk ordnede. Man kunde ogsaa forlange den Lov, der bestemmer et System af flere hyperbolske Linier, der udstrække sig i de fire modsatte Retninger, og som indeholdte imellem deres Toppuncter visse sluttede Linier. Saadanne Opgaver, der kunne fortsættes i det Uendelige, blive ved nærværende Undersøgelser ordnede, og deres Opløsninger henførte til bestemte Metoder.

Ved de Principer, der ligge til Grund for disse, ledes man da uden Vanskelighed til et nyt Slags Former, der synes meget forskellige, men dog i det Væsentlige ere nøie forbundne med de hidtil betragtede. Dette opnaaes nemlig ved at indføre polaire, istedet for de hidtil brugte retvinklede Coordinater, og man vil saaledes med Lethed f. Ex. finde Loven for en sluttet Linie, der med et vist Antal symmetrisk beliggende Bugter omfatter een eller flere andre symmetrisk ordnede Linier. Denne og lignende Opgaver bestaae ikkun i en anden Maade at fremstille de hidtil undersøgte Begreber, hvorimod man ogsaa kan betragte visse gjensidige Modificationer i Begreberne, og de tilsvarende Former i Rummet. Saaledes kan man undersøge de Betingelser, under hvilke en vis Linie, med givne Böininger og mærkelige Puncter, meer eller mindre nærmer sig til en brudt Linie, eller til et System af rette Linier. Man kunde saaledes søge Loven for en Linie der indeholdtes imellem en Cirkel og det samme omgivende Qvadrat, eller og for et heelt System af et saadant Slags Linier. Hvis man under dette Synspunct betragter de mærkeligste af de bekjendte Functioner, ledes man til de interessante Undersøgelser, som i Særdeleshed *Fourier* har anstilt over Forbindelsen mellem de periodiske og de ikkeperiodiske Functioner, samt om Grændserne af de Værdier, imellem hvilke hine kunne fremstilles ved disse, og omvendt.

Den physiske Classe.

Etatsraad og Professor *Herholdt*, Ridder af Dannebrogen, har foreviist Selskabet *fire menneskelige Misfostere* af forskjellig Form, tre, som manglede Hjerte, og eet, som manglede en Underextremitet m. m. Over disse fire Misfostere meddeelte han en nøjagtig anatomisk Beskrivelse,

og sammenholdt derefter deres ydre Form og indre Bygning med mange forhen beskrevne Vanskabninger. *Uterinlivet* *), Dyrets Udvikling og Liv i Uterus, opstillede han som afdeelt i to høist forskjellige Perioder: a) Perioden for *Embryets primitive Dannelse* og b) Perioden for *Udviklingen af Foetus*. Under den første af disse fandt han, at den Blumenbachske *Nisus Formativus* viiste sig som en selvstændig Naturkraft (*affinitas vitalis*) uden at understyttes af Innervation eller af et Centralkredsløb. Embryets Dannelse betragtede han som en vital Crystallisationsproces, for hvilken Frugtstoffet, som Product af Conceptionen, var Basis, og Moderlymphen det naturbestemte Nutriment. Af Abnormiteter med Organer i et omvendt Leje; af dobbelte eller sammensmeltede Embryoner, og af mangehaande Varieteter eller saakaldte Naturspil, især i Hjertets og Stamaarernes Form og organiske Structur, udledte han: at Organer, Nerver og Aarer, kort: Rudimentet til det hele Embryo, nødvendig maatte have en samtidig Dannelse, uagtet nogle Organer under den fremskridende Udvikling fremtræde som synlige förend de övrige. Alle primitive Monströsiteter turde da, efter hans Anskuelse, have deres Grund i en forstyrret Crystallisation, forsaavidt enten Moderlymphen mangler normal Vitalitet eller af hvilensomhelst Aarsag hindres i sin fri Udbredelse til Kimen i Frugtdraaben. Enhver organisk Function finder han aldeles umelig, saalænge ingen Organer ere dynamisk udviklede. Da altsaa Frugtdraaben voxer og förvandles til et Æg, inden Embryet vorder synligt, saa antager Forfatteren, at denne Tilvæxt — ligesom sildigere *Placentæ* og *Funiculi*, Navleblærens og selve Embryets Udvikling — er afhængig af Imbibition, som Virkning af vital-chemisk Attraction imellem Frugtstoffet og Moderlymphen.

Ved at lægge den naturbestemte Termin for Fosternes fulde Udvikling til Grund, søger Forf. at bestemme, hvor lang Tid der monne udfordres, inden Frugtdraaben forvandles til et Frugtæg.

I Faaret (hvis Drægtighed varer 150 Dögn) vorder — efter *Haller*

*) Man har her beholdt adskillige fremmede Udtryk, der vel lode sig give i det Danske, men som ved Vanen er blevne Physiologerne naturligere end Modersmaalets. Da desuden hele Fremstillingen forudsætter physiologiske Kundskaber, vilde Fordanskningen heller ikke væsentlig gavne andre Læsere.

— Embryet først synligt det 19de Dögn. Efter *Wolffs* Iagttagelser sees Kyllingen allerede i Hönens Æg (hvis fulde Udrugning kræver 504 Timer) efter Rugningens 28de Time. Efter disse Data beregner Forf., at Hønsægget, før det lægges, allerede er udviklet æqual 41 Rugningstimer, — og at (af hiine 19 Dögn for Faare-Embryets usynlige Udvikling) 11,3 ere medgængne til Frugtdraabens Metamorphose til et Æg, de övrige 7,7 til selve Embryets Fremtræden som synligt. Kyllingens fulde Udvikling kræver altsaa efter Calcul ikke 504 men 545 Timer, og Menneske-Embryet, efter Forholdet imellem 280 Dögn (for Qvindens Svangerskab) og 150 Dögn (for Faarets Drægtighed) 35 Dögn förend det vorder synligt, nemlig 20,8 Dögn til Frugtæggets foreløbige Formation.

I Hensende til Embryets *materielle* Udvikling stytter Forf. sig paa *Proust's* Iagttagelse, at Kyllinge-Embryet efter 7de Rugningsdögn ikkun veier 22 Gr.

efter 14de Rugningsdögn 70 —

og efter fuldendt Udrugning 555 —

Med denne geometrisk fremskridende Udvikling sammenholder han forskjellige Pattedyrs Udvikling efter en *Middelvægt* af deres Fostere;

Kattekillings anslaaes til 1650 Gr.

Lammets 61440 — (8 ~~z~~)

Kalvens 368640 — (48 ~~z~~)

Det nyfödde Barns 61440 — (8 ~~z~~)

og opstiller Resultatet af sin Beregning i tabellarisk Form. Efter denne vejer Menneske-Embryet, kort efter 3die Maanedes Udlöb ($280:3=93\frac{1}{3}$ ÷ 35) 5 Unz. 36. Gr.

efter 6te Maanedes Udlöb ($186\frac{2}{3}$ Dögn) 16 — 70 —

ved Svangerskabets Ende (det 280de Dögn) 128 —

Forf. finder, at Hjertet, indtil efter 3die Maanedes Udlöb, hverken er organisk eller dynamisk udviklet til at kunne fungere som Centralorgan for et Kredslöb i Embryet. Han modsiger derfor Rigtigheden af Alt hvad der efter mikroskopiske Iagttagelser er sagt om *punctum saliens*, eller om Hjertet som det förste og förtrinligste Udviklingsorgan for den spæde Organisme. Efter hans Anskuelse begynder Udviklingen udvendig fra Peripherien mod Centret ved Imbibition (vital Attraction) af Moderlymphen, först gennem Overfladen af Organismens homogene Masse, sildigere tillige fra Navleblæren af, og endeligen, naar denne efter 8de Uges Udlöb er udtömt fra Placenta og

Navlestrængen af, hvilke Organer imidlertid ere blevne udviklede. *Navlepulsaarerne* bringe da Moderlymphnen gennem *Arteriæ hypogastricæ* til *Aorta*, og dennes Grene, mod Hjertet, for, gennem *Arteriæ coronariæ*, at afgive Stof til dets materielle og dynamiske Udvikling, — dog uden at noget af samme Lympe (som hindret ved *Valvulæ semilunares*) kan træde ind i dets Kamre. Navlevenerne bringer samtidigen sin Lympe til Portaaren og til den nedre Huulaare, vel ogsaa fra denne af gennem *Vena azygos* til den övre Huulaare og dens Grene, uden at flyde ind i Hjertets Forkammer. Saaledes — siger Forf. — forsynes da i normal Tilstand den lille Organisme med nærende Lympe, uden Bistand af et Tryk fra Hjertet, indtil dette er udviklet, og da gennem *Venæ coronariæ* afgiver et Overskud af sin Lympe til Hjertets höire Forkammer, og derved aabner Vejen for Lymphnen i begge Huulaarer. Da — og først da — siger han — ægges samme Forkammer til Contraction og begynder et ordentligt Kredsløb gennem *Aorta* i omvendt Retning, saaledes som det er i Foetus. Perioden for *Embryets* Liv er altsaa — efter Forfs. Anskuelse — udlöbet, og Perioden for *Foetus's* Liv begynder i det Öieblik, hvori Hjertet (som et Centralorgan) tiltræder sin Function. For Rigtigheden af denne Theorie opstiller Forf. mange og mangehaande Beviser, især hentede fra Monströsiteter. Man saae — siger han — aldrig et normalt dannet Foster, som kun havde een Navlepulsaare eller to Navlevener, eller hvis Navlestræng traadte ind i Bugen paa et urigtigt Sted; hvis Aarer — om end de vare normalt dannede — ikke forbandt sig: Pulsaarerne med *Arteriæ hypogastricæ* og Venerne med *Vena portæ* o. s. v.

Dog — Forf. er i disse sine Betragtninger alt for udförlig til at vi her skulde kunne fölg ham. Vi bemærke derfor kun, at han ivrer mod den Skik, at betragte samtlige locale Abnormiteter i hvert ensligt Monstrum som blot coexisterende, uden tilbörligen at ændse det til normal eller abnorm Udvikling sigtende Causalforhold, der maa have Sted imellem dem. Ved en kritisk Analyse af mangfoldige og forskjelligene formede Monströsiteter viser han Vigtigheden af denne sin Anskuelse.

Professor i Botaniken *J. F. Schouw*, har forelæst en Sammenligning mellem de 3 vigtigste europæiske Biergmasser, Alperne, Pyrenæerne og Skandinaviens Bjerge, som Pröve paa en sammenlignende physisk Geographie. Uagtet denne Afhandling, noget omarbejdet, senere er udkommet

som Program ved Universitetets Reformationsfest; vil dog en Oversigt over dens Indhold her ikke være overflødig.

Forfatteren gjorde i en Indledning opmærksom paa, hvor langt vore geographiske Lærebøger ere fra, at give et naturtroe Billede af Jordkloden. Da man i disse Lærebøger følger de politiske Inddelinger, saa bliver Meget, som i Naturen selv er forenet adspiltet, f. Ex Alperne afhandlet under mange Lande, og omvendt høist forskjellige Egne forenede f. Ex. Nova Semla og Crim, Sjælland og Grönland. Der tages derhos altfor lidet Hensyn til Naturforholdene, medens de statistiske og politiske behandles med Udførlighed. De Haandbøger, som bære Navn af physiske Geographier, indeholde kun de almindelige Hovedsætninger men ingen Anvendelse af samme paa Jordklodens Dele efter en paa Naturforholdene grundet Inddeling. Det er en væsentlig Mangel i de geographiske Lærebøger at man ikke anvender den sammenlignende Methode, der i andre Naturvidenskabens Grene har været af saa gavnlig Indflydelse; og ligeledes at man ikke betragter Naturforholdene i deres indbyrdes Sammenhæng.

Hvad de 3 sammenlignede Biergmasser angaaer, saa gjorde Forf. især opmærksom paa følgende. Skandinaviens Biergsystem ligger paa en betydelig høiere Brede, men indbefatter tillige langt flere Bredegrader end Alperne og Pyrenæerne; det er meget meere underkastet Havets Indflydelse end disse, og i horizontal Udstrækning er det det største, Pyrenæerne derimod det mindste; Alpernes og Pyrenæernes Retning nærmer sig mere til Æquators, Skandinaviens Biergsystems til Meridianernes Retning. I Henseende til Höiden over Havet, overgaae Alperne de andre to Systemer, og af disse Pyrenæerne Skandinavien. De høieste Toppe ere i Alperne 14-15000 Fod, i Pyrenæerne 10-11000, i Skandinavien 7-8000. Middelhöiden i den høieste Deel af Alperne 10-12000, i Pyrenæerne 7-8000, i Skandinavien 4-5000. Endnu større bliver Forskjellen, naar Höiden betragtes i Forhold til Udstrækningen; thi Skandinaviens, som er det laveste, er tillige det meest udstrakte, og Pyrenæernes relative Höide overgaae Alpernes. I Alperne ere Passerne, forholdsviis til Middelhöiden og de høieste Toppe, lavere end i de to andre Biergmasser. I Skandinavien er der en meget stor Forskiel mellem de to Sider af Biergmassen; den östlige Side er jevnt hældende den vestlige brat; mindre Forskiel frembyde de tvende Sider af Alper og Pyrenæer: dog er i begge Sydsiden steilere. I Skandinavien er den över-

XXIII

ste Deel af Biergmassen meget flad; i Alperne er der heller ingen skarp Aas; snarere i Pyrenæerne. Alperne have mange og store Længdedale, som næsten savnes i de to andre Bjergmasser. Betydelige Tværdale findes paa begge Sider af Alperne og Pyrenæerne; i Skandinavien kun paa Östsiden. I Skandinavien finder man store Flodsystemer paa Östsiden, kun smaa paa Vestsiden; undertiden staae flere Flodsystemer i Forbindelse. Fra Alpernes Sydside udspringer kun een stor Flod, fra Nordsiden tre; Pyrenæerne have en stor Flod i Syd, flere mindre i Nord. Ved Foden af Alperne, og ved den östlige Fod af Skandinaviens Biergmasse ligge mange store Söer; disse fattes i Pyrenæerne. Skandinavien har mange og store Fieldsöer; de ere kun smaae i de to andre Biergmasser. I det skandinaviske Biergsystem fattes aldeles Flöts-Biergene; Gneisen og Glimmerskiferen ere de herskende Biergarter; Kalken, som i de to andre spiller en saa vigtig Rolle, er her af liden Betydning. Skandinavien har ikke som de to andre, varme Kilder. I dette Biergsystem har Östsiden Fastlandsklima, (nemlig en lav aarlig Middelvarme, stræng Vinter og varm Sommer); Vestsiden derimod Kystklima (nemlig höi Middelvarme og mindre Forskiel mellem Sommer og Vinter); ved Alpernes sydvestlige Fod er den aarlige Middelvarme höi, Vinteren mild; i den lombardiske Slette derimod er Middelvarmen lavere, Vinteren forholdsviis stræng, Sommeren heed; og dette er endnu meere Tilfældet ved Alpernes östlige Ende. Nordsiden har meer eller mindre Fastlandsklima, eftersom Stederne ligge længere mod Östen. Med Höiden aftager Forskjellen mellem Aarstiderne. Hvis man blot tager Hensyn til Udstrækningen, saa har Skandinavien den störste Temperatursphære, Pyrenæerne den mindste; men tages tillige Hensyn til Höiden, saa er Temperatursphæren störst i Alperne, mindst i Skandinavien. Regnmængden tiltager, alt som man fra alle Sider nærmer sig Alperne; den er störst paa Sydsiden; mindst paa Östsiden. Skandinaviens Vestside har megen, Östsiden liden Regn. Sneelinien sænker sig i Skandinaviens Biergsystem mod Nord fra 5200'-2200'; men desuden ogsaa ud mod Havet. I Alperne træffes den i den östlige Deel ved 8000', i den vestligere paa Nordsiden 8200'; paa Sydsiden 8600'. I Pyrenæerne paa Nordsiden ved 7800' paa Sydsiden ved 8600'. Alperne have den störste Sneemasse, de fleeste Iisbræer. Den saakaldte Fieldregion er meget liig i alle 3 Bjergmasser. Trægrænsen sænker sig i Skandinavien mod Nord

fra 3300-1500' og desuden ud mod Havet; den dannes af Birken. I Alperne hvor den dannes af Naaletræer er den ved 5600' paa Nordsiden 6200' paa Sydsiden; i Pyrenæerne, hvor ligeledes Naaletræerne gaae høiest, ved 6500' paa Nordsiden, 6900' paa Sydsiden. I Skandinavien kan man antage følgende Regioner: Fieldregionen, Birkens, Naaletræernes; i Alperne og Pyrenæerne: Fieldregionen; Naaletræernes, Bøgens, Kastaniens. Korngrændsen er i Skandinavien paa 60-61° 2000', ved 70° naaer den Havet; paa Alpernes Nordside 3400'; paa Sydsiden 4500', paa Pyrenæernes tvende Sider 4900' og 5200'. Viingrændsen paa Alpernes Sydside 2500'. De Forskjelligheder som de 3 Bjergmasser frembyde i Henseende til Dyrverdenen, ere af mindre Betydenhed, og de Forskjelligheder som findes i Beboernes Charakter, kunne ikke udledes af Naturforholdene.

Professor *Jacobson* har, i en Selskabet aflagt Beretning over et af Archiater v. *Schönberg* indsendt trykt Skrift over Maaden, hvorpaa Naturen forener overskaarne eller underbundne Pulsaarer, fremsat nogle Erfaringer, han selv har gjort over denne Gjenstand. Hidindtil havde man kun ved Pulsaarerne gjort den Iagttagelse, at de ved Overskjæring eller Underbinding adskilte Dele, under visse, endnu ei bestemte Omstændigheder, atter forenes ved fine derfra udspringende Blodkar, der indbyrdes forene sig, saa at det standsede Blodløb derved tildeels gjenoprettes. Om noget lignende finder Sted ved Venerne, havde man endnu ikke undersøgt. Prof. *Jacobson* meddeelte nu, at han ved sine Forsøg over Blodløbet i det af ham opdagede Venesystem, havde fundet, at samme Foreningsmaade fandt Sted ved Blodaarerne (Venerne) som den man allerede kjendte ved Pulsaarerne (Arterierne). De nye, ved denne Leilighed dannede Blodkar troer Prof. *J.* deels at være udvidede, haarröragtige Grene i det Blodkarret omgivende Cellevæv, deels nye Grene, der dannes ved den efter Beskadigelsen opkomne plastiske Inflammation. Disse Dannelser troer han deels betinget ved den større eller mindre Grad, hvori Blodkarret er blottet for det omgivende Cellevæv, deels ved Inflammationens Beskaffenhed.

Hr. Uhrmager *U. Jürgensen*, Ridder og Dannebrogsmænd, har meddeelt Selskabet Forsøg over Chronometerets Gang i fortyndet Luft. Han har derved fundet at Uroens Udsvingsbue er betydeligt større i den tyn-

dere Luft; dog er den Forandring en lige Fortyndning frembringer, ikke lige i alle Chronometre. I en fortyndet Luft, der ikkun bar 4 Tommer Qviksölv, fandt han at Uroen i et af de prøvede Chronometre havde over $\frac{1}{2}$ større Udsvingsbue end under det Lufttryk, der bærer 28 Tommer Qviksölv. I de övrige var denne Forandring mindre; i det, hvori den var mindst, beløb den sig dog til $\frac{1}{10}$. I Luft som bar 24 Tommer Qviksölv var Forandringen ikkun $\frac{1}{6}$ af den, som fandt Sted ved Fortyndingen til 4 Tommer. I de Chronometere, hvis Uroes Udsvingsbue betydeligt forstørredes i fortyndet Luft, blev Gangen langsommere, i de andre derimod blev Gangen hurtigere. Dog var denne Forandring i et Par af dem meget ringe. Aarsagen til disse Forskielligheder finder han i Forholdet mellem de længere og kortere Svingningers Varighed i de forskjellige Uroers Spiral. Er Spiralen af en saadan Længde og Tykkelse, at de længere Svingninger ogsaa vare længere, da maa Chronometeret tabe i den fortyndede Luft, er det derimod saadant at de længere Svingninger vare kortere, saa vil det modsatte finde Sted. I to af ham selv forfærdigede Chronometere, hvori Spiralen med Flid var dannet saaledes, at det vilde vinde 5 til 6 Secunder, om Svingningsbuen formindskedes fra 400 til 300 Grader, var Gangens forøgede Hurtighed, i en Luft som bar 4 Tommer Qviksölv ikkun 0,7 Secund i det ene, og 1,2 Secund i det andet. Ved en Fortyndning, hvorved Luften endnu kunde bære 24 Tommer Qviksölv, maatte altsaa Luftens Indflydelse vorde saa ringe, at den ikke kan skjernes fra de andre smaa forstyrrende Aarsager, der indvirke paa Uhrets Gang. Da nu Chronometeret ikke letteligen, selv paa Reiser, udsættes for en saa stor Forandring af Lufttæthed, har man ved et vel indrettet Chronometer intet at befrygte af Lufttæthedernes Forandring.

Etatsraad og Professor *Örsted*, har i flere Aar efter hinanden, fornemmeligen fra Aaret 1822 af, forelagt Selskabet Udfaldet af de Forsög han har foretaget over Vædskernes Sammentrykning. Imidlertid havde ogsaa det franske Instituts Videnskabernes Academie henledet andre Physikeres Opmærksomhed paa denne Gjenstand, ved at udsætte en Præmie for den bedste Undersögelse derover. Da Ö. i de senere Aar fortsatte sine Forsög paa Selskabets Bekostning, vilde det have været upassende, om han havde deeltaget i Priisæskningen, hvilket vilde have udkrævet at han skulde tilbageholdt Bekjendtgjörelsen af de udförte Forsög. Ved hiint beröimte

Selskabs Opmuntring fremkom da et andet Arbeide, hvis Indhold i det Hele stemmer meget vel med det her foretagne, men hvori de sammentrykkende Kræfters Indflydelse paa det Kar, hvori Sammentrykningen iagttages, regnes paa en Maade, som Ö. ikke holder for antagelig. Forfatterne af det franske Priisskrift, *Colladon* og *Sturm* have nemlig i deres Forsög antaget det Væsentlige i Ö's Fremgangsmaade, hvorved det til Undersøgelsen bestemte Vand er indsluttet i en Flaske med haarrörformig Hals, der ned-sænkes i Vand, paa hvilket Trykket saaledes udöves, at ikke blot Flaskens Inderside, men ogsaa dens Yderside modtager Trykket. Ved Bedömmelsen af Forsögene har Ö antaget at den Forandring dette Sammenstöd af udvortes og indvortes Tryk frembringer, er saa ringe at den ikke kommer mærkeligt i Betragtning; hvorimod *Colladon* og *Sturm* mene at Flaskens Rumfang ved disse Tryk meget mærkeligt formindskes, saa at Vædskens Sammentrykning er mærkeligt større end den i Forsöget synes. De troe ved deres Forsög, at have beviist, at Længden af en Glasstang föröges ved en Kraft, der kunde holde Ligevægt mod Atmosfærens Tryk, omtrent 1,1 Milliondeel, og at Flaskens Rumfang ved et Tryk af een Atmosfære formindskes $3 \times 1,1 = 3,3$ Milliondeel. Ved en Varmegrad, hvor Vandet synes at sammentrykkes 48 Milliondeel ved een Atmosfæres Kraft, skulde det da lide en virkelig Sammentrykning $= 48 + 3,3 = 51,3$ Milliondele. Denne formeente Berigtigelse erholder en forholdsviis meget stor Indflydelse paa Bedömmelsen af Forsögene over de mindre sammentrykkelige Vædsker; især gjelder dette om Forsögene med Qviksölv. Saa-vel Ö. som de to fremmede Physikere havde faaet Qviksölvs Sammentrykning ved een Atmosfære $= 1\frac{3}{4}$ Milliondele, i det mindste afvige ikke Udfaldene af deres Forsög mere end $\frac{1}{30}$ af en Milliondeel fra hinanden. Den foreslagne Berigtigelse vilde derimod give Qviksölvs Sammentrykning $= 5\frac{1}{20}$ Milliondeel. Uagtet det kunde synes at denne Sag lettest lod sig afgjøre mathematisk, er det dog ikke saa. Matematikens Anvendelse paa Naturgjenstande har kun for saavidt nogen Sikkerhed, som man er vis paa slet intet at have overseet i disses Betragtning, hvorom man meget ofte ikke ret overbeviises, förend Forsöget har bekræftet Fornuftslutningerne. Ö. foretrak derfor den experimentale Vei. Dersom en Flaske af Glas under de angivne Omstændigheder skulde formindske sit Rumfang 3,3 Milliondele ved een Atmosfæres Tryk, fordi en Glasstang for-

længede sig 1,1 Milliondeel ved Trækningen af en, til dette Tryk, svarende Kraft saa maatte en Blyflaske, under lige Betingelser sammentrække sig 61,44 Milliondele, fordi dets Udtrækkelighed, ved lige Vægt, er 20,48 Milliondele. Men Forsøget viiste det Modsatte; naar Vandet sammentryktes i en Blyflaske, hvis Munding var forsynet med et Glasrör, sank Vandet i Röret lidt mere deri, end om Flasken havde været af Glas, istedet for at det Modsatte efter de to fremmede Experimentatorers Slutningsmaade skulde skeet. I den Overbeviisning, at Forsøg over tvivlsomme Gjenstande bör saa meget muligt gjentages under forandrede Betingelser, gjentog han Forsøgene med Flasker af Tin og af Messing, der begge have større Sammentrykkelighed end Glasset, skjönt mindre end Blyet. Alle disse Forsøg gave overensstemmende Udfald. Nylig har den berönte Mathematiker *Poisson* sögt at viise at Forandringen i Flaskens Rumfang ikke bör beregnes, som det er skeet af *Colladon* og *Sturm*, men at man kun bör regne Forandringen halv saa stor; men selv denne Beregning, der hidrörer fra en saa stor Mathematiker, afgjør endnu ikke en Sag, hvori maaskee Omstændigheder, der hidindtil ikke ere tagne i Betragtning, kunne have Indflydelse.

Den historiske Classe.

Hs. Hv. Biskop *Münter*, Storkors af Dannebrogen, har i en Selskabet forelagt Afhandling om en Votiv Gemme med en Æskulapisk Slange beskrevet en skaaren Steen i Hr. Major *von Sommers* Samling i hvilken en Slange er indgraven som holder et Drikkekar i Munden, med Omskrift: EX VISV. Denne Gemme hentyder paa en for mirakulös holden Helbredelse af en Syg, bevirket ved Incubation eller Tempelsövn, i hvilken Guddommen troedes at aabenbare for den Syge det Lægemedel, hvorved han skulde helbredes. Her forestilles Æskulap under Skikkelse af en Slange, hvilken, som helligt Tempeldyr, saaes jevnlig i hans Templer. Men at denne Slange forestiller Guden selv, sees af Prydelsen paa dens Hoved, som ikke findes i Naturen, men er Tegn paa dens dæmoniske Natur. Lignende Inskriverter, som den der sees paa Stenen, findes temmelig ofte. Da den er paa Latin, var det formodentlig et latinsk Æskulaptempel, i hvilket Curen var skeet, maaskee selv det berönte paa *Insula Tiberina* i Rom. Tiden, naar den blev skaaren, lader sig vel ikke bestemme med Vished

men det er dog rimeligt at tænke paa Antonin den Frommes eller en nær paafølgende Tidsalder, da denne Keiser havde Forkjerlighed for Spaadoms Konster, især for de Æskulapiske Sundheds Orakler.

Etatsraad *Schow* har forelagt Selskabet en Afhandling over den Græske Mythologies Historie, især med Hensyn til nyere Behandling og Symbolik. Efterat han omstændeligt havde fremsat den af ham hyldede Forestillingsmaade, om Udviklingen af den Græske Poesie og Philosophie, lige fra dens første Spire, indtil dens høieste Fuldkommenhed og paafølgende Forfald, fremsætter han sine Indvendinger mod adskillige nyere Lærdes Forestillinger over Afhandlingens Gjenstand.

Professor *Rask* har forelæst Selskabet en Afhandling om den ældste hæbraiske Tidsregning, indtil Moses. Denne Afhandling, der indeholder Undersøgelser over Menneskenes Levealder i de første Tider, sammenlignende Overblik over de allerældste Folkeslægters Historie, Forsøg til at bestemme Paradisets Sted, o. s. v. er af den Natur, at et Udtog letteligen vilde give Anledning til en urigtig Forestilling om dens Indhold, hvorfor vi hellere henviser Læseren til Afhandlingen, som allerede er trykt, og særskilt udkommen.

Professor og Ridder *Nyerup* har forelagt Selskabet en Afhandling, der fremstiller hans Tvivl om Ægtheden af *Ellen Broks* Gavebrev til Frue Kirke i Kallundborg. Dette af *Pontoppidans* *Annualer* og *Hofmanns Fundatser* bekjendte Gavebrev er blot aftrykt efter Afskrifter, hvis Alder ikke kan forfølges høiere op i Tiden end til det 17de Aarhundrede, og indeholder blandt andet saa væmmelige Forbandelser, at man ikke let kan troe at en fornem Dame, tilligemed mange anseelige geistlige og verdslige Personer vilde underskrive det; hvorfor Forfatteren finder det sandsynligt at Stedets Præster ved Hjælp af gamle Documenter kunde have sammensmedet det i det 15de Aarhundrede, for at redde Kirkens Eiendomme mod de omgivende Adelsmænds Havesyge.

Professor og Ridder *Worm*, Ridder af Dannebrogen, vort Selskabs fraværende Medlem, har ladet det forelægge en metrisk Oversættelse af 4de Sang af Virgils *Æneide*.

Professor *Petersen* har forelagt Selskabet Bidrag til at oplyse Oprindelsen og Udviklingen af den græske Mythe om den Delphiske Trefods Bortførelse ved Herakles.

I den dresdenske Antiksamling findes et tresidet Monument, prydet med tre Relieffer, af hvilke det ene forestiller en Strid imellem Apollo og Herakles, de tvende andre religiøse Cereemonier, hvilke man har forklaret paa forskjellig Maade, men som Forfatteren antager at staae i nøie Sammenhæng med det første, og at indeholde dets Fortsættelse. Det andet af disse Relieffer synes at forestille Forsoningen imellem Apollo og Herakles ved den fra Templet røvede Trefods Gienindvielse; det tredie er en Fortsættelse af denne Handling, og forestiller Herakles's Indvielse til Gudens Tjeneste, hvilken Handling symbolisk antydes ved Indvielse af Herakles's Pilekogger. Det Monument som her omtales, findes afbildet i Beckers Angusteum Tab. V-VII, i Millins Galer. mythol. Tab. XVI, 55-57 o. fl St.

Dog var Forfatterens Hovedformaal ikke at forklare dette Monument; han har vel meddeelt sin Mening derom, og tillige berørt de vigtigste ham bekendte Fortolkninger deraf, men fornemmelig vilde han oplyse Mythen om den Strid imellem Apollo og Herakles, som hiint Monument paa dets ene Side forestiller; han vilde efterspore dette Sagns Oprindelse, og følge det igjennem dets forskjellige Udviklingstrin, indtil hvor det fremtræder i den Form, som var den almindelige, under hvilken Grækerne i en sildigere Tid forestillede sig det, og som det fortælles hos Apollodoros.

Desværre er det hidtil ikke lykket at finde den første Anledning, den Spire af hvilken denne Mythe er fremvoxet. En viid Mark ligger her aaben for Gisninger; den er ikke bleven ubetraadt; men da Forfatteren ikke har troet at finde Videnskabens Fordringer tilfredstillede enten ved Andres eller egne Formodninger, har han for Tiden ladet det beroe ved at antage, at dette Sagn rimeligviis er bleven til ved en eller anden, formodentlig lokal, men uvist hvilken bestemt Anledning, og at det hørte til den rige Mythekereds, der sluttede sig til Delphi Oraklets Helligdom.

Under den Forudsætning, som Sagnet selv godtgjør, at man antog en Strid imellem Apollo og Herakles, endskiöndt disse ellers paa det nøieste vare forenede, undersøger Forfatteren dette Sagn, som vi finde det hos Apollodoros og andre græske Forfattere, hos hvilke det sættes i Forbindelse med det Sagn, som fortæller, at Herakles havde ombragt sin Giesteven Iphitos, og han har da søgt at viise, hvorledes dette Sagn efterhaanden

udviklede sig ligefra den homeriske Tid indtil Apollodoros Tid (omtr. 140 f. Chr.).

Dernæst har Forf. gjort disse Sagns Sammenhæng til Gjenstand for sin Undersøgelse. Vel findes Fortællingerne om Iphitos Drab og om Herakles's Kamp med Apollo i Mythens sildigere Udviklingsperiode satte i Forbindelse med hinanden, som Aarsag og Virkning; men Forf. har søgt at vise, at der ere Grunde forhaanden, som tillade os at drage disse Sagns oprindelige Sammenhæng i Tvivl. Vel er dette en Mening, der ikke kan bevises med afgjørende Grunde, men saa utilböielig end Forfatteren er til at overlade sig til de Fristelser, der overalt i Undersøgelser af denne Art omgjöggle den Vei, den historisk-kritiske Forsker har at vandre, haaber han dog at have anført sandsynlige Grunde for den Formodning, at disse Sagn ikke oprindeligen have hört til hinanden, men en Tid lang have bestaaet særskilte, indtil de, da vilkaarlige Mythe-Combinationer fik Indpas, sammensmeltedes; hvortil den nærmere Anledning synes at have været, at Herakles sagdes at have modtaget sin Dom for Iphitos's Drab igiennem det delphiske Orakel. Derved var Veien aabnet til at forbinde disse Sagn med hinanden, og saaledes dannede sig efterhaanden Sagnet, som det findes hos Apollodoros, at Herakles, efterat have dræbt Iphitos, og paa flere Maader forgjæves søgt at udsonne sin Bröde, raadspörger Oraklet i Delphi, men da Pythia negtede ham Svar, bortførte Trefoden af Templet, hvorover opstod en Kamp imellem ham og Guden, hvilken Zeus bilagde; men Herakles fik det Orakelsvar, at han skulde sælges, som Slave, trælle i tre Aar, og give Pengene, som betaltes for ham, til Soning.

Ordbogscommissionen.

Ordbogscommissionen har i afvigte Aar fuldendt Revisionen af Bogstavet R, og nu begyndt paa S. Bogstaverne P. og Q. have i Aar forladt Pressen og Bogstavet R. vil kunne være trykt inden Foraaret 1829.

Meteorologisk Committee.

Det er allerede i Programmet for forrige Aar omtalt, at Selskabet har udnævnt en Committee, for at udvide og ordne dets Virksomhed for Meteorologiens Fremme. Vi ville her meddele, hvad denne Committee siden dens Oprettelse har virket, hvorunder dog tillige indbefattes de af

Selskabets tidligere Foranstaltninger, der staae i Forbindelse med Commiteens Virksomhed.

Da der til nöiagtig og fuldstændig Kundskab om Danmarks Veirforhold, endnu udkræves fleere og bedre Iagttagelser og fra fleere Steder end hidtil ere udförte, saa har man været betænkt paa ved kyndige Mænd, som have Interesse for Sagen, at lade foretage Iagttagelser i forskellige Dele af Landet. Doctor *Neuber* i Apenrade som allerede i en Række af Aar har udfört fortrinlige Iagttagelser med Instrumenter, som andensteds fra ere ham meddeelte, har af Selskabet erholdt et udmærket godt Barometer, forfærdiget af Fortin i Paris. Kammerraad og Landvæsencommissair *Juell* i Frederikshavn har erholdt et Sæt gode meteorologiske Instrumenter, og har ved de allerede indsendte Iagttagelser viist, at han med Iver og Nöiagtighed benytter samme; Overlærer *Fleischer* i Aarhus har allerede i adskillige Aar gjort Iagttagelser med et Selskabet tilhörende Barometer, og Pastor *Freuchen* i Maglebye paa Möen har nyligen erholdt Instrumenter til at iagttage Veirliget i denne Egn.

Det er for Naturvidenskabernes Fremme i Danmark en heldig Omstændighed at dette Rige har Besiddelser i de meest forskjellige Dele af Jordkloden; og man har derfor heller ikke forsömt at benytte den fortrinlige Leilighed, som derved frembydes til at erholde Kundskab om Jordklodens klimatiske Forhold. Landphysicus *Thorstensen* i Reikiavig i Island har allerede i 8 Aar udfört sammenhængende Iagttagelser over Veirliget med Instrumenter som Selskabet har meddeelt ham; mindre Udbytte har Selskabet erholdt ved at meddele Dr. *Brynjulfsen* i Holme paa Östlandet af Island Instrumenter, da Iagttagelserne först ved adskillige indtrufne Omstændigheder bleve afbrudte, og siden ved hans Död ophörte. I Grönlands nordre District har allerede i et Par Aar Inspecteur og Capitainlieutenant *Holböll* gjort Iagttagelser som til Selskabet ere indsendte. Det er desuden i Besiddelse af endeel ældre Iagttagelser af Capitainlieutenant *Graah*, af Inspecteur *Mühlenpfort* i Godthaab, af Inspecteur *Mörch* i Julianehaab, samt nogle fra Godhavn; og det har i Aar forsynet Doctor *Pingel* og Cand. pharmaciæ *J. Vahl*, som foretage videnskabelige Reiser i dette Land, med mange og gode Instrumenter. Paa de danske Öer i Vestindien har Landphysicus *Hornbech* fleere Aar gjort Iagttagelser som Selskabet har modtaget. Regjeringsraad *Hein* modtog til Guinea et Sæt In-

strumenter, hvormed han under sit Ophold der har anstillet Observationer; disse Instrumenter tilligemed flere ere nu overdragne til Dr. *Trentepohl*, der er ansat som Chirurg i de guineiske Besiddelser og allerede tidligere havde viist sin Iver for physiske Undersøgelser. Gouverneuren over de danske Besiddelser i Ostindien, Capitain *Christensen*, har ligeledes erholdt Instrumenter til saadant Öiemed.

Ogsaa Reisendes Lyst til at gjøre Iagttagelser over Klimatet og de dermed i nær Forbindelse staaende geographiske Forhold, er blevet benyttet. Naturforskeren *W. Lund*, som i nogle Aar har opholdt sig i Rio Janeiro og senere i Rozario (Canto Gallo District) i Brasilien, har til Selskabet indsendt Veir-Iagttagelser som ere anstillede med de ham meddeelte Instrumenter; og paa en Reise til China har Dr. *Trentepohl* anstillet Iagttagelser især over Havets Temperatur og Strømninger, hvorom hans til Selskabet indsendte Dagbog giver udførlig Beretning.

Det er bekiendt at Veir-Iagttagelser, især i det tempererte og kolde Jordbælte, först naar de ere fortsatte i endeel Aar, kunne give sikkre Resultater om Landenes klimatiske Forhold og Lovene for Veirligets Forandringer. Der vil derfor endnu hengaae nogen Tid inden Commiteen, efter den lagte Plan, kan bekjendtgjøre Frugterne af Selskabets Bestræbelser for Meteorologiens Fremme. Imidlertid vil med det første, efter Commiteens Foranstaltning, udkomme en Aargang af Dr. *Neubers* Iagttagelser, der ved det store Antal af daglige Iagttagelser, ved Nöiagtighed og Fuldständigkeit, med Föie kunne ansees som Mönster paa, hvorledes Veir-Iagttagelser bör anstilles. Commiteens Medlem Prof. *Schouw* har allerede gjort opmærksom paa et vigtigt Resultat som *Thorstensens* Barometer-Observationer give, nemlig at i Island Middelstanden sf Barometret, tvertimod den almindelige Mening, er meget lavere end paa andre Steder, hvorfra man har Iagttagelser (See Program 1824-25); og Professor *Hansteen* har af Regjeringsraad *Heins* Iagttagelser paa Madera over den magnetiske Intensitet, uddraget Resultater, der synes rigtigere end de, tidligere Iagttagelser give. (See Norsk Magazin for Naturvidenskaberne. 1827).

OM
EN VOTIVGEMME

MED
EN AESKULAPISK SLANGE,

VED
DR. *FREDERIK MÜNTER.*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Slangen kan betragtes som den allerældste Fetisch for raae og udannede Nationer. Klogskab, Sindighed og Listighed bleve den tillagte fra de første Tider af, og i Forverdens Hieroglyphsprog spiller den derfor en betydelig Rolle. Klogskaben, som tilskreves den, blev snart til profetisk Viisdom. Saaledes gav i Grækenlands ældste Tider Slangen paa Delfi's hellige Bierg Orakler, og det græske Navn *Δράκων* blev udledet af *δέσκειν at see*. Slangen var *Seeren!* Men fremfor alt blev den dyrket i Lægekonstens Mysterier. Den var de Helbredbringende Guddommes næsten uadskillelige Ledsager, og findes i Selskab med dem utallige Gange paa Fortidens Monumenter, snart omkring Æskulapii Stav, eller reisende sig fra hans Alter, snart viklet om Hygiea's Arm og ædende af den Skaal som hun rækker den *);

*) Macrobius Saturn. I. c. 20. anfører den Grund: at ligesom Slangen faaer aarligen en ny Hud, skulle ogsaa Menneskene ved Hygiea's Hielp, naar Sygdoms Huden var aflagt, faae deres Sundheds Styrke og Kraft igjen. Men Slangen skulde tilhøre Æskulap, fordi en Slange havde med en Urt opvakt en anden Slange fra Döden; og med den samme Urt skal Æskulap ifølge nogle Fortællinger have opvakt Glaucus, Minos's og Pasiphæ's Sön. Hygin. fab. 136. 49.

ligesom den ogsaa allevegne havde, som helligt Tempeldyr, hiemme i Æskulapii Templer; i disse var den Gudens Symbol, og forestillede saare ofte i Præsternes Göglerier endog hans Person.

2. Disse Göglerier vilde det være overflødigt her udførligen at fremstille. *Böttigers* fortræffelige Afhandling: *der Aesculapius Dienst auf der Tiber-Insel; medicinische Schlangengaukelei* *), er i alles Hænder. Bedragerierne med Slangerne vedvarede saalænge som Hedenskabet; og tabte end eet Orakel sin Credit, saa kom et andet desto mere i Anseelse. Dette var jo Tilfældet med Bedrageren Alexander, hvis Slange endog havde et Meneskehoved, og i kort Tid fik saadan Anseelse, at hele Lille Asien tyede til den**) — og saadant kunde endog skee i Antonin den Frommes, og Mark-Aurels oplyste Dage! Hvor meget mere maatte deslige Göglerier være virksomme i ældre Tider?

5. Men at denne Overtro kunde holde sig saa mange Aarhundreder vedlige, og være herskende i de forskielligste Lande, bliver let forklarligt deraf, at Slangen just var Æskulaps hellige Tempeldyr; og at hvo der trængte til Lægens Hielp søgte denne i Lægegudens Templer. Disse fandtes allevegne i den gamle Verden***). Med de større Templer, i det mindste med de

*) I Sprengels Beiträge zur Geschichte der Medicin I. Zweites Stück.

**) See Lucians Pseudomantis.

***) En Fortegnelse over Æskulaptemplerne, om hvilke der haves Efterretning hos de gamle Forfattere eller som Mynterne lære os at kiende, giver Caronni i Raguaglio di alcuni Monumenti di Antichità ed Arti. Parte II. (Milano 1806) p. 229. den udstrækker sig over hele den gamle Verden fra Latium indtil Mauretanium. Ogsaa i

fleste af disse vare Hospitaler forbundne, i hvilke de Syge bleve behandlede af Præsterne, som anvendte deres Kundskab paa dem. Men det var ifølge Medicinens daværende Tilstand for det meeste Empirie; kun de sande Asklepiader, Hippokratis ægte Disciple, forbandt med deres samlede Erfaringer det philosophiske Blik, og ringeagtede hvad der blev anseet for Overnaturligt. Beviis herpaa giver især Hippokratis skiønne Skrift *om den hellige Sygdom* *), i hvilket han udtrykkelig erklærer sig imod dem der udledte Epilepsien af Guddommes og Dæmoners Indvirkning, og forklarede denne Sygdom aldeles af naturlige Aarsager. Men den store Mængde af Æskulapii-Præster forenede medicinsk Kundskab med Göglerier, som virkede meest paa Almuen, bragte deres Templer og Hospitaler i saa meget desstørre Rye, og berigede deres Casser. Jo vanskeligere Sygdommene vare, desmere bleve de besøgte: den Syge reiste fra det ene Tempel til det andet **), ligesom man nu gaaer fra det ene Bad til det andet; og det lader sig vel formode, at naar Præsterne i det ene Tempel ikke kunde hielpe, de da henviste til det andet,

Spanien, i Karthago nova, var et Æsculaptempel, ligesom i Moderstaden Karthago, hvilket han ikke omtaler.

*) *περὶ ἱερῆς νόσου* ed, Frid. Dietz. Lips. 1827. Strax i Begyndelsen.

***) f. E. Sværmeren Aristidis mange Aars Reiser. See hans Taler, især *λόγοι ἱεροί*. Thorlacii *Somnia Serapica præcipua ex Aristidis ἱεροῖς λόγοις* delineata, i hans *Prolusiones et Opuscula academica* III. og la *malatia tredecennale di Elio Aristide Sofista Adrianeo*, esposta da Vincenzo Malacarne, Milano 1799. Denne forfængelige Daare har ogsaa Brandis characteriseret i hans Skrift *über psychische Heilmittel und Magnetismus* pag. 89.

for at, naar Patienten var riig, om ikke det enkelte Institut, saa dog Guden kunde have Nytte af ham saalænge som mueligt var. Thi bleve end de Fattige helbredede uden Betaling *); saa forstod det sig dog af sig selv, at de Rigere, om ikke ved egentlig Betaling saa dog ved Offere, Donarier af høi Værd, maaskee og ved Legater **) viiste sig taknemmelige. Det var formodentlig især saadanne som leed af chroniske Sygdomme; men og Værkbrudne, Blinde, Melancholiske og Vanvittige søgte Æskulapii Hielp i hans Templer ***).

Maaden paa hvilken de Syge bleve behandlede var forskiellig efter Stederne og Sygdommene. Men det vil ikke være nogen Tvivl underkastet, at man paa de allerfleste Steder lod Naturens Kræfter staae i Baggrunden og desmere ophøiede

*) Claudius gav alle Slaver som bleve sendte til Æskulaps Tempel paa Insula Tiberina i Rom deres Frihed, fordi nemlig deres Herrer ikke havde villet lade dem helbrede. Sveton. Claud. c. 25.

**) Dog findes Æskulaps Navn ikke anført blandt de Guder "qui hæredes institui possunt" i Ulpiani Fragm. ex libro singularum regularum. Tit XXII, i Cannegieters Udgave af disse Fragmenter og af Collatio legum Mosaicarum et Romanar. Lugd. 1774. p. 93. Men desuagtet kunde Taknemmeligheden finde Veie til at efterlade Guden Foræringer, naar de naturlige eller retmæssige Arvinger ikke gjorde Indvendinger derimod.

***) See Motiv Tavlerne som ere fundne i Rom; sidst ere de udgivne af *F. A. Wolf* i hans vermischte Schriften und Aufsätze. S. 424., hvor adskillige Sygdomme navngives. Gruteri Inscript. I. p. 70. Da Caracalla af Samvittigheds-Nag over sine Misgjerninger var bleven melancholsk, søgte han Hielp i Æskulaps Templer.

Lægegudens Magt. Saaledes skeede det f. E. rimeligviis i Oea (det nuværende Tripolis) hvor Philosophen Apulejus, selv maa-skee en af Æskulaps Præster, holdt en offentlig Tale *de majestate Æsculapii* *). Men mere end Talerne udrettede upaatviveligen Cuur-Methoden, naar denne saae ud til at være mirakulös. Dette skeede, naar Guden selv foreskrev Lægemedlet og Maaden hvorpaa det skulde anvendes. En saadan Aabenbarrelse maatte naturligviis ikke sieldent virke mere end en Læges Recept, eller Anvendelse af gamle Recepter som hængte indhugne i Steen paa Templernes Vægge **). Een af disse Maader, den berömteste af alle, være det mig tilladt her at omtale noget udförligere, da den antike Gemme i Hr. Major v. *Sommers* Samling, som er Gjenstand for denne Afhandling ellers ikke kan forstaaes. I denne Steen, som kaldes Nicolo ***), er en i mange Bugter snoet Slange indgravet, som holder i Munden en Krukke eller et Bæger med een Hank, og er omgiven af den Indskrivt: EX VISV.

4. *Incubation, ἐγκόμησης, Tempelsövn*, var den Maade hvorved Lægemedler bleve aabenbarede for den Syge. Vel ikke

*) Apuleii Apologeticus p. 310. Elmenhorst.

***) En saadan Recept til en Medicin, Climax Hermaicus, som var skreven med gamle ciliciske Bogstaver og hængte i Solens Tempel i Heliopolis, omtaler Nicolaus Myrepsius, en Læge af XIII Aarhundrede. See mine Antiquar. Abhandlungen p. 138.

***) En Steenart som de gamle Kunstnere brugte jævnlig, og som skal være Plinii Aegyptilla; Plinii Hist. Nat. XXXVII. c. 10. Jevnför La science des pierres précieuses appliquée aux arts; par feu Mr. Caire. Paris 1826. p. 260.

den eneste: thi Guderne gave ogsaa undertiden Orakler, som de Syge hørte i vaagende Tilstand, eller og andre Varsler; eller Magnetismen blev anvendt — i det ringeste kiendte de Montanistiske Christne i Karthago den — *). Men Tempelsövnene var dog, naar den formedelst Sygdommens Beskaffenhed kunde tilveiebringes, meest i Brug **). Med mystiske Ceremonier, Fasten, Bade, Rensninger og deslige bleve de Syge forberedede paa at modtage Gudens Aabenbarelser. Derpaa maatte de tilbringe en Nat i Templets Forhaller, og i Mörket vente paa hvad Maade Guden vilde tilkiendegive dem sit Raad, enten ved höi Röst som de hørte vaagende, eller ved Syner i Drömme. Med den ham egne Vittighed har Spotteren Aristophanes i Komödien Plutus udmalet en saadan Scene hvori ogsaa Tempelslangerne spille deres Rolle ***). Men Andagten tog denne Sag meget alvorlig; og hvo som veed hvor meget Indbildningskraften, som i den sygelige Tilstand ofte er saare spendt, kan virke paa Mennesket, vil ikke undres over at Gudens Forskrifter ikke sieldent have hiulpen, i det ringeste til en Tid. Den Græske Sophist Aristides, som levede under Antonin den Fromme, var ikke saa lykkelig: thi hvor mangfoldige Orakler han end erholdt vaagende og drømmende, vedvarede hans Sygdom dog

*) Tertullianus de anima. cap. 9.

**) Om Tempelsövnene have vi en lærd Afhandling af Henr. Meibom; de incubationibus in fanis deorum medicinæ causa factis, som *Schläger* har optaget i sin Fasciculus Dissertationum rariorum de antiquitatibus sacris et profanis (Helmst. 1741).

***) V. 659-744.

i samfulde tretten Aar, og da hans sidste hellige Tale ikke er kommen heel til vore Tider, vide vi ikke, hvorledes Sygdommen omsider endte.

Oprindelsen til denne Helbredelses Methode er uidentvilt at söge i Orienten. Vi finde den allerede i Phönicien: thi skiöndt vi ikke have udtrykkelige Vidnesbyrd om Incubation i Phöniciske Templer, vide vi dog af Jesaiæ LXV. 4, at afgudiske Jöder sögte disse Orakler, uidentvilt altsaa hos deres Naboer. Det hedder der: *de tilbringe Natten i Huler*. Septuaginta gör Sagen endnu tydeligere ved sin Oversættelse; *ἐν τοῖς σπηλαῖοις κοιμῶνται διὰ ἐνύπνια*; og baade Hieronymus *) og Keiser Julian **) forstode Stedet om Incubation, som rimeligviis skeete i *Ekaron*; thi der var *Belsebubs* Tempel, hvor Israels Konge *Ahasja* lod söge Raad i sin Sygdom ***); og denne *Belsebub*, der uidentvilt var den samme som Phöniciernes Lægegud, Esmûn, tilskreve ogsaa Jöderne Christi Mirakler ****), hvorimod Pilatus i Evangel. Nicodemi cap. 1 paastod at han havde gjort dem *ἐν θεῷ Ασκληπίῳ*. I Ægypten var Tempelsövnens ganske almindelig: kun traadde Isis der i Esmûns Sted, og lod sig med Spaadomme og Aabenbarelses af Lægemedler især for Öiensygdomme *****) til-

*) Comment. in Isaiam ed. Martianay Vol. III. p. 482.

**) Cyrill. Alex. adv. Julian. Lib. X. Spanhem. Tom. II. p. 339.

***) 2 Reg. I. 2-6.

****) Matth. XIII. 24. IX. 34. Marci III. 22. Luc. XI. 15.

*****) Diodor. Sic. I, c. 25. Wesseling. Artemidori Oneirocrit. IV. c. 27. ed. Reiff p. 340. 341. Hieron. Mercurialis de arte gymnast.

syne for dem som sov i hendes Templer *). Senere hen aflöste Serapis hende, eller deelte i det ringeste Forretningen med hende. Thi i denne Guds beröimte Tempel i Alexandrien blev ogsaa Incubation brugt **).

I Grækenland og det græske Asien var det især Æsculapius, som gav de Syge Raad og Hielp. Næsten i alle hans Templer blev Incubationen brugt ***). Og hvor nu Hospitalerne vare store, f. Ex. i Epidaurus og Pergamus, maatte disse Visioner forefalde hyppigere. Ogsaa andre Guddomme befattede sig med lignende Orakler. Af Aristides Taler sees at Spaadommens ældgamle Gud Apollo ogsaa gav Raad; ligeledes havde Minerva og Jupiter deslige Orakler ****). Ikke blot i Tempelne, men og paa Grave fandt Incubationer Sted. Der vare det de afdöde Venner som aabenbarede Lægemedler. De Syge laae

*) Diodor. Sic. I. 25. 55. Dio Chrysost. Orat. 32. Strabo XVII. p. 1152.

** Creuzeri Dionysus p. 115. 130.

***) Meibom in Hippocratis *Ἱερμῶς* Cap. V. p. 45.

****) EX PRAECEPTO IOVIS hedder det paa en Steenskrift. Slangen var Minerva helliget i Athen, hvilket Herodot fortæller Lib. VIII. cap. 41. Paa Atheniensiske Mynter sees ogsaa en Slange foran for Födderne af Minerva: hun aabenbarede i Drömme en Urt (Parthenium) for Periclis Slave, som var styrtet ned fra et höit Sted (Plutarch. in Pericle cap. 13) Andre helbredende Guder vare Apollo, Bacchus, Mercur, Dioscurerne, Vulcan, Isis, Serapis, Pluto og Proserpina, Pasiphæe; og i de fleste af disses Templer fandt Incubation Sted. Beviserne har Haller samlet i Biblioth. Medicinæ Practicæ. I. pag. 12. 13. 15.

da paa Faare- eller paa Giedeskind *): og saaledes vedblev denne Overtro indtil Hedenskabets Fald; thi Hieronymus, som døde i Förstningen af det femte Aarhundrede (420), beretter i det anførte Sted af hans Commentarius in Isaiaam, at disse Incubationer vedvarede endnu til hans Tid.

5. Det er nu Tid at henvende os til Forklaringen af vor Gemme. Den er efter det forudsendte let at forstaae. Lægeguden Æskulap rækker under Billedet af den ham helligede Tempelslange Bægeret eller Krukken med Medicin. Saaledes udtrykkes det Syn som den Syge havde i Templet. Meningen bliver klar af Indskrivten EX VISV. En paa saadan Maade helbredet Syg har da til taknemmelig Erindring ladet denne Steen forfærdige: den eeneste mig bekiendte som vi have af dette Slags. Desmere fortienner den at undersøges nøiere. Det er da Slangen, Bægeret og Indskrivten, vi endnu have at betragte.

Slangen er i Midten snoet i mange Bugter. Saaledes see vi den sædvanlig paa endeel Monumenter; til Ex. paa Mynterne af Pergamus, hvor den forekommer jevnlig. Derfor kaldes Pergamus ogsaa i Johannis Aabenbaring Cap. II. v. 13. med Hensyn til den Paradisiske Slange, *Satans Trone*. Udstrakt, uden Bugter, vilde Slangen være meget lang. Den er

*) Lycophr. Cassandra v. 1050. Saaledes gav, som Scholiasten melder, Podalirius Æskulaps Søn, fölgelig en Lægegud, i Calabrien sine Orakler. I Trophonii Hule saae man ogsaa Syner, men jeg finder ikke at Syge have sögt Raad hos ham. Hvo der havde været i Hulen, blev sædvanlig sit hele Liv igiennem sörgmodig.

ingen sædvanlig Slange, men en $\Delta\rho\acute{\alpha}\nu\omega\nu$, det Navn som Grækerne pleiede at give de hellige Tempelslanger, der vare tæmmede og lode sig afrette til Templets Tieneste. At man endnu i Ægypten forstaaer den Konst at tæmme Slanger, ja endog at giøre giftige uskadelige, er en bekjendt Sag *). Men Slangerne i Æskulapstemplerne vare, saavidt vi vide, alle uden Gift. At Slangen paa vor Gemme er en $\acute{\omicron}\phi\iota\varsigma$, sees af den smalle Snude (rostrum perangustum) hvilket er et af disse Dyr's Kiendemærker. Men om den er $\acute{\omicron}\phi\iota\varsigma\ \mu\alpha\rho\acute{\iota}\alpha\varsigma$, lader sig formedelst Figurens Lidenhed ikke bestemt afgiøre. Den er i övrigt stærkt skællet paa Halsen og Forkroppen. Paa Baghovedet har den en Kam eller Krone. Dog kan den ikke være en Cerastes; da denne paa Monumenterne har disse hornagtige Forlængelser paa Forhovedet over Öinene. Andre Slangearter have den ikke: men den er en Prydelse, et Tegn paa Slangens dæmoniske Natur **). Slangen er jo den personificerede Æskulap, og forekommer saaledes hyppig paa de Alexandrinske Mynter ***).

*) Endog Underkure omtales. Norden fortæller i sin Reise p. 275. (af den tydske Oversættelse, Breslau 1779) om en mahomedansk Helgen, som Gud havde forvandlet til en udödellig Slange, der befriede for Sygdomme, og beviiste alle dem Velgierninger som aaraabte den om Hielp og *bragte den Offer*.

***) Creuzers Symbolik und Mythologie I. S. 505.

***) Disse forestille Agathodæmon, eller Kongeslangen, Uræus, (af det ægyptiske $\alpha\chi\rho\omega$. Konge). Zoëga num. Ægyptii Tab. IV. V. VI. VII.o. s. v. Nogle af disse Slanger ere vingede, et mythisk Tillæg.

Det *Kar* som Slangen holder med Underkiæben, som hos disse Dyr er kortere end Overkiæben, synes at være en Krukke eller et Bæger. Uagtet dets skraae Stilling er det tydeligt at Hanken ikke gaaer diametral, men at den er en Hank, saaledes som det finder Sted paa endeel af vore Krukker. Gik Hanken tværs over Karret, saa kunde man forestille sig den som en Spand til at øse Vand af en Brönd; og da vilde Tanken naturligst falde paa de hellige Brönde som fandtes ved Æskulaps Templer, og hvis Vande, som vel ofte vare mineralske, de Syge maatte drikke eller vaske sig med, hvilken Cuur Aristides omtaler *). Men Vasens hele Skikkelse taler ogsaa for at her forestilles et Drikkekar, et Bæger, og Forklaringen bliver da meget let. Det er nemlig det Lægemedel, som Guden raader den Syge at bruge. I den ældre græske Verden blev i Almindelighed al indvortes Medicin givet i flydende Skikkelse. De enkelte Efterretninger som vi have om beröimte medicinske Cure hentyde herpaa. Ligesaa Sprogbrugen; det er stedse Bægeret som omtales. Ikke anderledes i de medicinske Værker. Hippokrates kiender ingen Lægemedler i fast Skikkelse, som Pulver eller Piller. Medicinen foreskrives infunderet i Viin, Ptisane, o. s. v.

Senere hen findes ogsaa Piller og Trochisci forskrevne; saaledes hos Celsus, Aëtius, Cælius Aurelianus, og Galenus: og mærkværdigt er det, at Galenus forsikkrer at mange Midler ere

*) især i Oratio in puteum Aesculapii. Opp. ed. Sam Jebb, Oxon. 1722. Tom. I. p. 252, ogsaa Orat. sacra I. p. 282.

blevne ham selv aabenbarede ved Tempelsövn^{*)}). Til den Tid, da vor Steen blev udarbeidet, som jeg skal stræbe nærmere at bestemme i §. VI, vare fölgelig allerede Pulvere og Piller i Brug. Men uden at tage Hensyn til at Pulverne selv jo maatte oplöses i Vand eller Viin, og i det ringeste kunde tages af Drikkekar, var der jo intet andet Middel for Kunsten at forestille saadan Gienstand end ved et Bæger: med mindre det var en Plante, som var brugt til Lægedom, og man vilde vise denne i sin naturlige Skikkelse. Dette kunde vel og have ladet sig gjöre. Magiske Planter forestilles saaledes paa Gemmer. Jeg troer at see det homeriske *μύλυ* i en Mands Haand paa en Gemme i min Samling; men i en Slanges Mund veed jeg ikke at have seet nogen Plante, og i alt Fald er Bægeret, som ogsaa indbefatter det almindelige Begreb om Lægedom, det tydeligste Billede, som man kun behöover at see, for strax at forstaae det. Desuden bevidner Aristides at Gudⁿ befalede nogle at drikke, endog Forgift^{**}).

Stenens Indskrift er: EX VISV. Heraf forklares end ydermere dens Indhold. Vi have endeel Steenskrifter som tale om Aabenbaringer i Sövine og ved Syn. Saa f. E. ARETE DRVIS ANTISTITA SOMNO MONITA^{***}) AELIVS PACATVS SOMNO

*) de compositione pharmacorum secundum locos. Lib. II. Epidemicorum VI. Comment IV.

***) Aristidis Orat. in Aesculapium Tom. I. pag. 38. Her omtales Skarn-tyde. Aristides taler og om en anden Drik han havde taget paa Gudens Befaling, Orat. sacra 2. ibid. p. 298.

***) Gruteri Inscr. p. LXII. 3.

ADMONITVS *)). AVRELIVS PACORVS SOMNIO MONIT-
TVS **). Deslige Drømme erkjendte man af Omstændighe-
derne, eller og af deres Indhold, stedse af den samme Over-
beviisning som allerede findes i det gamle homeriske: τὸ γὰρ
ὄναρ ἐκ Διὸς ἔστι, for Guddommelige. Men saae man i Drøm-
mene, eller og i vaagende Tilstand noget som man holdt for en
Guddom eller for Noget som repræsenterede Guddommen, f. E.
som i det Tilfælde her omtales, den Æskulapiske Slange; saa
hedte det: EX VISO **), EX IVSSV NVMINIS ****), EX IM-
PERIO *****) EX PRAECEPTO IOVIS *****), KATA ΚΕΛΕΤ-
ΣΙΝ ΘΕΟΤ†): fremdeles, VISV MONITVS ††), MONITV DEI †††),
EX VISV DEAE VALENTIAE ††††). Forresten forklarer
Cicero allerbedst Udtrykket EX VISV, naar han Academ. I. 11
siger: *Quam illi (Græci) φαντασίαν, nos visum appellamus.*
Dog maatte det være meget vanskeligt at adskille de forskiellige
Aabenbarings-Maader fra hinanden, da jo alting løb ud paa

*) ibid. p. XC. 2.

***) ibid. p. CII. 1.

****) Gruter LXV. 1. Muratori III. 1. XXIX. 2.

*****) Gruter LVII. 4. Murat. CCCLIII. 2. CXVIII. 1.

*****) Gruter III. 1. XVI. 4. Murat. LXXIII. 6.

*****) Gruter XXXVIII. 10.

†) ibid. XXI, 1.

††) ibid. LXX. 2.

†††) ibid. LXXXII. 5. Muratori CXXI. 8.

††††) Murat. II. 12. See om alle disse Citater Jo. Ernst. Jmman. Walch
Observationes in Matthæum ex Græcis Inscriptionibus (Jenæ 1779)
pag. 5.

Illusioner. Den Syge hørte og saae adskilligt. Men det var ham selv ofte ubevidst om han var i klar vaagende Tilstand eller ei: og sikkert have Præsterne sørget for at han ikke kom til nöiagtigen at undersøge alle Omstændigheder. Thi derved kunde allehaande Tvivl vækkes, hvorved Curen löb Fare for at forstyrres, eller dog at hindres i sin hurtige Fremgang. At forresten Lægemedlerne ei have været aldeles hensigtslöse og Erfaringen modstridende, have Præsterne vel ligeledes baaret Om-sorg for; thi Gudommenes Aabenbarelses foranstaltede de jo selv; og de skulle desuden have taget deres Forskrifter af Hippocratis og andre beröimte Lægers Skriver *). Men var det Drömme som den Syge havde, saa var det jo for dem en let Sag at udlægge og dreie dem saaledes, at de omsider fik en fornuftig Mening. Dette kunne vi og slutte os til af Aristidis Fortællinger om hans Drömme **); og mon det ikke er det samme Tilfælde med adskillige af Clairvoyanternes magnetiske Drömme?

6. Inscriptionen er forfattet paa Latin. Dette förer os da paa den Formodning at det var et latinsk Æskulapiustempel, i hvilket den helbredede Syge har seet den paa Stenen angivne Vision. Og hvilket Tempel kunde da för rinde os i Tanken end det paa Insula Tiberina i Rom, hvortil Æskulap i Republikens ældre Dage blev hentet fra Epidaurus, og hvor-

*) Dette paastaaer Haller Biblioth. medicinæ practicæ Tom. I. pag. 13. Dog anförer han intet Beviissted.

***) At Neokorerne, som havde Opvartningen i Templet, hjalp til at forklare Drömmene, sees f. Ex. af Aristidis Oratio 2. p. 298.

hen han kom under en Slanges Skikkelse *)? At han der har giort Mirakelcure, beviser de af Gruter udgivne Votivstene, som ere fundne i Rom. Og spørge vi nu om Tiden, som denne vor Steen rimeligviis hører til, saa er det meget sandsynligt, at antage Antonin den Frommes eller en nær paafølgende Tidsalder. Thi denne ellers ligesaa oplyste som ædle Keiser havde Forkierlighed for Spaadoms-Konsterne, især for de Æskulapiske Sundheds Orakler; en Forkierlighed, som rimeligviis havde sin Grund i hans Ungdoms Opdragelse. Lanuvium var nemlig hans Families Stammestad og hans Fødeby; der opholdt han sig ogsaa gjerne, endog som Keiser. Men der blev just i Juno Sispita's eller Hygiea's Tempel en denne Gudinde tilhørende hellig Æskulapisk Slange dyrket, og gav der sit Orakel. Og, hvor maadeholden Keiseren end var i sin hele Levemaade**), have vi dog Vink om, at han, naar han troede sig syg, søgte Oraklets Hielp***); ligesom og Hygiea og hendes hellige Slange

*) Valer. Maximus I. 8, 2. Livii ellefte Bog, hvori denne Historie var fortalt, Hayes ikke mere. Den Epidauriske Slangeart, som alene skal findes der i Egnen, var den saakaldte *ὄφις παρεια* og lod sig let tømme. Jevnför Böttigers Anm. I. i Sprengels Beiträge zur Geschichte der Medicin. pag. 180.

**) Mark Aurels Characteristik af ham, *Ἔς ἑαυτὸν* I. 16. p. 9. ed. Gataker. Han behövede slet ingen sædvanlig medicinsk Hjelp.

***)) Dette formoder Villoison Prolegom. ad Homer. p. LI. og denne Formodning stadfæstes af Inscriptioner f. E. AESCVLAPIO SANCTO SERVATORI ET HYGIEAE SACRVM PRO SALVTE ANTONINI AVG. PII. Inscr. Donian. Class. I, no. 84. Grut. p. LXVIII. 5.

forekommer ofte paa hans Mynter *). Det var da naturligt, at Præsteskabet allevegne benyttede sig af disse Omstændigheder for selv at bringe det gamle Orakel i Rigets Hovedstad, og andre Orakler i nye Flor **); og at Bedragere, som hiin Alexander, ligeledes søgte at drage Fordeel af Keiserens Forkierlighed for dem: ja selv Roms Pontifices have uden Tvivl med Glæde greben en Leilighed til at bringe Roms gamle Gudder, hvortil nu ogsaa Æskulap paa Tiber Öen hörte, til Ære igien, i en Tid, da Serapis, Isis og alle ægyptiske Guddommes Dyrkelse vare i Færd med at fordunkle Roms Statsreligion. I saadan en Tidsalder kan da vor Gemme være skaaren, og baa- ren som Ring af en Lægegudens taknemmelig Tilbeder.

*) Eckh. Doctr. Num. Vet. VII. p. 14. 32. 33. Böttiger hos Sprengel p. 187, hvor de under Antonins Regiering i nyt Liv fremkaldte Aesculapius Feste, Processioner, Incubationer, og de i Anledning heraf slagne Mynter omtales. See ogsaa Eckhel. IV. p. 435, Asclepia, og 454, Soteria. I min lille Samling af romerske Mynter findes blandt 225 Sölv og Kobbermynter af Antoninus Pius tolv med dette Præg. Jevnför om hans Forkierlighed for de Aesculapiske Sundheds Orakler Böttiger p. 186.

***) f. Ex. i Pergamus, Tralles, Kos og paa mange andre Steder, især saadanne, hvor Processionerne og Incubationerne vare ligesom i Epidaurus. See Pausanias II. c. 26 og Böttiger p. 187.

B I D R A G

TIL AT OPLYSE MYTHEN

OM

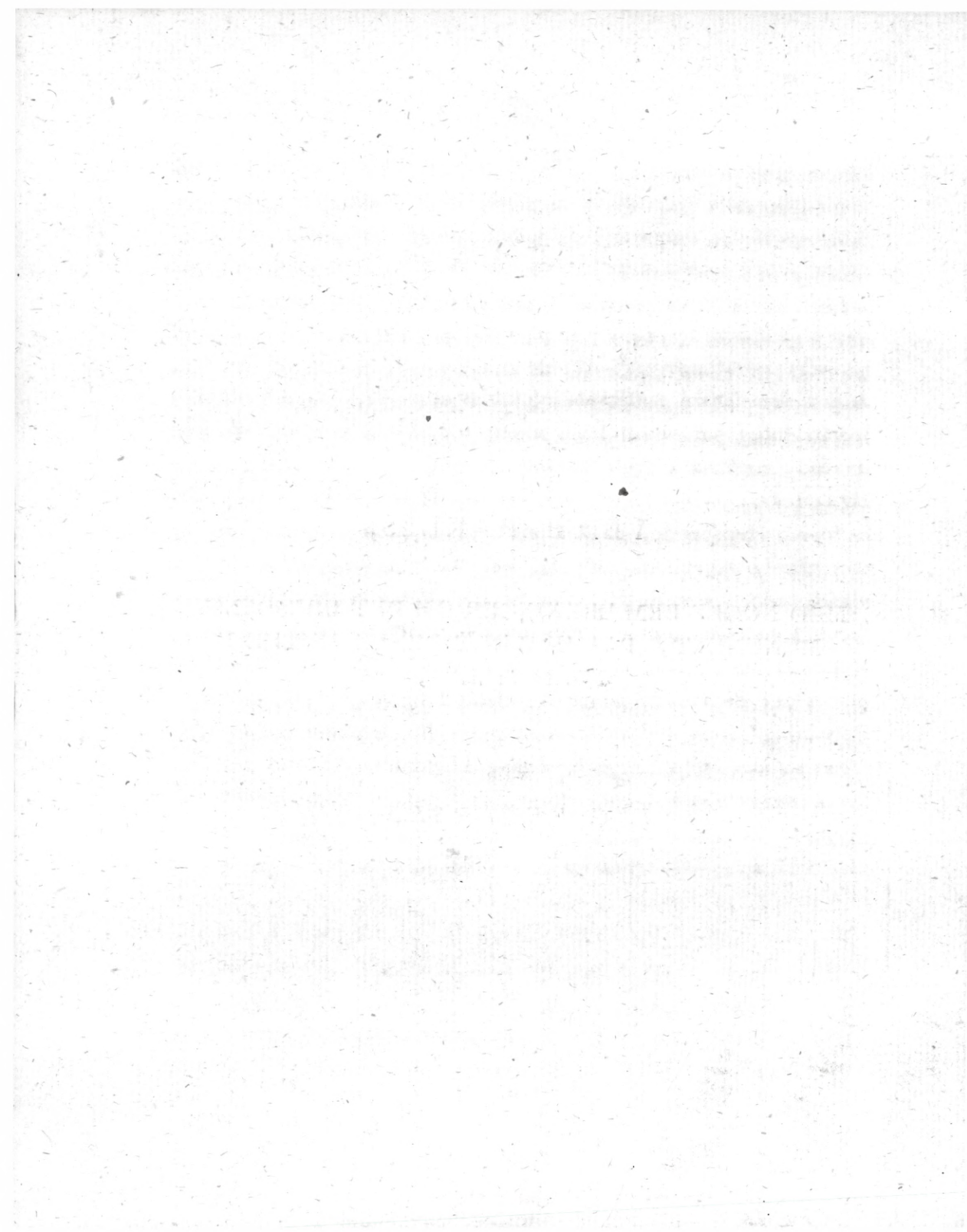
DEN DELPHISKE TREFODS BORTFÖRELSE
VED HERAKLES,

MED NOGLE BEMÆRKNINGER OM DET DRESDENSKE
MONUMENT, PAA HVILKET DENNE MYTHE ER
FORESTILLET,

VED

F. C. PETERSEN,

PROFESSOR.

I den dresdenske Antiksamling findes et tresidet Monument, som formodentlig har været Basis enten for en Candelaber, eller en Trefod, og med Ret er berömt iblandt Archæologerne, haade formedelst Gienstandene, som ere afbildede derpaa, og i kunst-historisk Henseende, da det hörer til de Monumenter, i hvilke den græske Kunst viser sig for os paa et af dens tidligere Udviklingstrin. Tre Relieffer pryde Monumentets Sider, foruden andre Ornamenter, som omgive dets överste og nederste Rand. Det förste Relief forestiller en Strid imellem Apollo og Herakles; de tvende andre forestille religiöse Ceremonier, hvis Betydning forklares paa forskiellig Maade, hvorom jeg kommer til at handle i Slutningen af denne Afhandling. Saavidt jeg veed forekommer disse tvende Relieffers Indhold ikke andensteds; derimod forestilles den Handling, som udgiör Indholdet af det förste Relief, ogsaa paa andre antike Monumenter, endskiöndt fremstillet paa forskiellig Maade.

Til denne forelöbige Bemærkning om den dresdenske Candelaberfod — vi bruge her den Benævnelser, som almindeligst gives den — knytter jeg fölgende Betragtninger over den Mythe, af hvilken Kunstneren har hentet Stoffet til det förste af disse Relieffer. Ved et Blik paa en eller anden Afbildning

deraf*) vil enhver let overbevise sig, at Relieffet, som vi her sigte til, forestiller det Moment af Mythen, da Herakles just fører Trefoden bort fra det delphiske Tempel, og Apollo indhenter ham, for igien at sætte sig i Besiddelse af sin Eiendom**). Den Kamp, som saaledes opstaaer, har Kunstneren antydet derved, at Appollo med udstrakt höire Haand griber fast i en af de Ringe, som sidde i Trefodens överste Rand, medens Herakles, for at forsvare sit Bytte, holder fast om Trefoden med venstre Arm, og dreierende Hovedet og Overlegemet imod Apollo, svinger Köllen i den oplöftede höire Haand imod ham. Det er öiensynligt, at han ikke er tilsinds frivillig at slippe sit Bytte. Han er for prøvet i Kamp til uden Modstand at opgive en ham saa vigtig Besiddelse.

Dette mythiske Moment finde vi oftere omtalt hos Oldtidens Forfattere, i Forbindelse med andre af Herakles Foretagender. Men det gaar her som i de fleste Myther: Efterret-

*) Afbildet i *Recueil de marbres antiques a Dresde par le Plat.* 1733. Fol. Tab. III. *Beckers* Augusteum (3 Bind 1804-1811 Fol.) Tab. V-VII. *Millin*, Galer. mythol. Tab. XVI, 55-57. Abbild. zu *H. Meyers* Gesch. der bild. Künste bei d. Griech. Tab. IV. Man see om dette Monument *Becker* l. c. S. 42-69. *Böttigers* Andeut. zu 24 Vorlesungen über die Archäologie 1806. S. 59-61. *Meyers* Kunstgeschichte S. 27. *Winckelmanns* Werke, V. S. 532-533.

***) Om han foruden Trefoden havde ranet andre Gienstande, ligger udenfor denne Afhandlings Grændser. Her nævnes ikkun den vigtigste Gienstand, Trefoden, om hvilken ingen Tvivl er, at Herakles havde tilranet sig den.

ningerne indeholde Uovereensstemmelser og Modsigelser, hvilke ofte ere af den Beskaffenhed, at de enten ikke, eller dog vanskeligt lade sig bringe i det Rene, fordi vor Kundskab om disse Gienstande for største Delen maae hentes fra de sildigere Forfattere; hvorved det i mange Tilfælde bliver umueligt, og næsten i alle usikkert at udfinde Mythernes Oprindelse, og følge dem Skridt for Skridt igiennem deres hele Udvikling. Jeg tør ikke haabe, gandske at have overvundet disse Vanskeligheder ved den her omtalte Mythes Forklaring, men da det ikke er mig bekiendt, at noget saadant Forsög er skeet af Andre, udbeder jeg mig Opmærksomhed for følgende Bemærkninger.

Den meest almindelige og fuldstændigste Beretning om denne Mythe er den, som findes i Apollodoros' saakaldte Bibliothek. Derfor gaaer jeg i disse Betragtninger ud fra denne Beretning, og anfører af den saa meget, som her vedkommer os, for strax at giøre os bekiendt med, hvorledes denne Mythe var i dens sildigere meest udviklede Form, hvortil jeg dernæst sammenlignende knytter de Efterretninger, som findes hos andre Forfattere til denne Gienstands Oplysning.

Apollodoros fortæller *), at da Eurytos, Oechalias Fyrste, havde lovet sin Datter Jole til Seierslön for den, som overvandt ham og hans Sønner i Bueskydning, vandt Herakles denne Seier, men modtog ikke dens Lön, da Eurytos og hans Sønner, undtagen Iphitos negtede at opfylde Veddekampens Betingelser. Ogsaa ved en anden Leilighed udviiste Iphitos Tillid til Herakles, da Eury-

*) Apollodoros, II., 6, 1-3 S. 203-205. Ed. Heyne Conf. Obs. P. 180.

tos havde denne mistænkt for at have røvet hans Qvæg. Iphitos, som ikke billigede denne Mistanke, forlangte Herakles' Hjælp til at finde Qvæget. Herakles lovede sin Bistand, modtog Iphitos, som Gjesteven i Tiryns, men i et Anfald af Raserie styrtede han ham ned fra Byens Mure. Efter hiin Tids Skik begav Herakles sig derpaa til anseete Mænd, for ved dem at renses for sin Brøde. Først drog han til Neleus af Pylos, men afvistes, hvorfor han og siden ved en anden Leilighed hevnedes sig *). Afviist af Neleus, begav han sig til Deiphobos i Amyklæ, som opfyldte hans Begjering; men da hans Sygdom desuagtet vedblev, begav han sig til Delphi, for at spørge Oraklet om Raad. Pythia gav ham intet Svar, hvorfor Herakles udøvede Vold imod Templet, og bortførte Trefoden. Derom opstod en Kamp imellem ham og Apollo, hvilken Kamp Zeus standsede, ved at kaste sin Lynild imellem dem. Da dette var skeet, gav Oraklet Herakles det Svar, at han, for at helbredes, maatte sælges som Slave, trælle i tre Aar, og give Eurytos Prisen til Soning for Iphitos Drab. Hermes solgte ham til Omphale i Lydien, men Eurytos afslog Pengene, hvorfor Herakles, efter fuldendt Trældomstid, og forskiellige Bedrifter, indtog Oechalia, og bemægtigede sig Jole, efterat have ombragt Eurytos og hans Sønner **).

*) Apollodoros II. 7, 3, S. 211-212. Obs. 187. Sammenl. Heyne til Iliad. XI. V. 689. sqq. Schol. in Iliad. V. 392 (Ed. Bekker), hvor det Sædvanlige om Eurytos, Neleus, og Deiphobos fortælles. Diodoros Sikulos IV. 31 o. A. Et andet Sagn om Heracles' og Neleus Forhold i Schol. til Pind. Od. IX. 44.

***) Apollodoros II. 7, 7, S. 222. Det er neppe mueligt, at bringe Enhed og Sammenhæng i det, som hos Forfatterne fortælles om Eury-

Dette Sagn findes neppe omstændeligere fortalt hos nogen Forfatter end som vi her have anført det af Apollodoros, som er en af den alexandrinske Skoles lærdeste Samlere (140 f. Chr.), hvem alle Litteraturens Skatte, endnu ugnavede af Tidens Tand, og uantastede af Vold og Ödelæggelse, stode til fri Raadighed. Herakles-Mythen behandlede Apollodoros med særdeles Nöiagtighed; men hvoraf öste han sine Efterretninger, saa-

tos og Herakles' Forhold til ham. Man see herom Sturz ad Pherecydis fragmenta (Ed. altera. 1824. 8) P. 172 sqq. Uden at afgjøre hvor meget her lader sig henføre til een, eller maae fordeles imellem flere af dette Navn, bemærker jeg blot, at naar Sturz iblandt Beviserne for, at der maa antages flere af Navnet Eurytos, anfører ogsaa det (l. c. P. 174 init.), at Eurytos, som ellers siges at være dræbt af Herakles, hos Homeros (Odys. VIII. 224 sqq.) siges at være dræbt af Apollo, saa følger Sturzes Slutning, strengt taget, ikke deraf, thi denne Modsigelse imellem Homeros og andre Forfattere lader sig tilstrækkelig forklare, naar vi som Eustathios (ad Odys. VIII 224 sq. Ed. Weig. Vol. I. 292 - 293 (1592 - 1593) og ad Odys. XXI 24 ib. Vol. II., 246 (1899), skielne imellem Homeros og de sildigere Forfattere (*οἱ νεώτεροι*), hvilke berette, at Herakles af Kierlighed til Jole, som nægtedes ham, dræbte Eurytos. Saaledes forklaret er denne Oovereensstemmelse intet Beviis for den af Sturz fremsatte Mening, men kun et af de mange Exempler paa de hyppige Metamorphoser Sagnene undergik, ved at forplantes fra Slægt til Slægt, ved Indflydelsen af mange forskellige Forhold og Omstændigheder, og ved at bearbejdes efter forskiellig Plan og Öiameed. Iblandt de Sildigere, i Modsætning til Homeros, nævner Eustathios Sophokles. See Trachinerinderne, V. 351 sqq. Angaaende Spørgsmaalet, om der har været flere end een Eurytos, see K. O. Müllers Sagenges. III. 469.

vel i Almindelighed, som de enkelte Dele deraf? Var det mueligt at besvare dette Spørgsmaal tilfredsstillende, vilde hele Mythen fra dens Födsel igiennem alle dens Udviklingsled og Forandringer ligge klar for os. Men det er desværre langt fra, at dette er Tilfældet. Vi kunne vel sige, at Apollodoros, som i Almindelighed, saaledes ogsaa her benyttede rige Kilder af forskiellig Art, især Digtere, og iblandt disse fornemmelig dem, som indbefattedes i den episke Kyklos, og de dermed nöie sammenhængende Logographen, samt mange andre Forfattere *). Vi kunne, hvad Herakles-Mythen angaaer, end videre föie til, at han fremfor Alle benyttede Forfatterne af Herakleerne, f. Ex. Pisander, Panyasis, o. A. **). Dette kan vel antages som vist, men hermed er Spørgsmaalet ikkun besvaret i Almindelighed; ikke hvad han hentede fra enhver især af disse Forfattere, hvilket netop er det, vi her behövede at vide; heller ikke erfare vi, hvad han benyttede af andre Kilder, f. Ex. af de dramatiske Digteres Værker, i hvilke Herakles-Mythen ofte deels var Hovedgjenstand, deels leilighedsviis deri benyttedes. Altsaa lærer Apollodoros os vel at kiende denne Mythe omstændeligere end den findes andensteds, i det han har fremsat Hovedsummen af det,

*) Heyne de Apollod. Bibl. P. XL-XLI, og Obs. P. 351 sq. (index scriptorum ab Apollod. laudatorum). At Apollos og Herakles' Kamp om Trefoden ofte var besungen af Digterne beretter Pausanias X, 13, 4 (830).

***) Om Kilderne til Kundskab om Herakleerne see Creuzers Symb. u. Mythol. pp. II. 203. Conf. Heynes Apollod. Obs. 132 sq. 142. K. O. Müllers Sagengesch. III. 463 sqq.

han forefandt om den i de Kilder, han benyttede, men da han ikke angiver, hvorfra de enkelte Omstændigheder hver især ere hentede, komme vi ved hans Hielp ikke til nöiere Kundskab om Mythens indre Structur og Udviklingshistorie. Jeg vil da forsöge, hvorvidt dette kan opnaaes, ved Sammenligning af Apollodors Beretning med andre Forfatteres Elfterretninger, uden dog at giöre Fuldstændighed i at anföre, hvad der forekommer om denne Gienstand hos de gamle Forfattere, til mit Formaal, men kun udvælgende af det mig Bekiendte, hvad der synes brugbart for nærværende Öiemeed.

Allerede hos Homeros finde vi denne Mythe omtalt. Han fortæller, at da Eurytiden Iphitos var dragen ud, for at finde nogle bortkomne Hopper og Muulesler, blev han af Herakles, endskiöndt de vare Giestevenner, ombragt i dennes Hiem *). Dette er kun en ringe Deel af Sagnet, som det findes hos Apollodoros; og selv deri er dog, for ikke at tale om Andet, den Afvigelse, at Herakles siges at have dræbt Iphitos i sit Hjem ($\tilde{\omega}$ ἐνὶ οἴκῳ), uden, som Andre, at berette, at han nedstyrkede ham fra Stadens Mure. Forresten findes intet hos Homeros om dette Sagn, og overhovedet viser det, der i de homeriske Digte forekommer om Herakles, hvor simpel dengang denne Mythe var i Sammenligning med dens sildigere Udsmykning.

Efter Homeros er Pherekydes, der levede omtrent 500 Aar efter Homeros (480), saavidt jeg veed, den ældste Forfatter, hos hvem dette Sagn forekommer. Han var en af de saakaldte Logographer, Sagnforfattere, hvilke selv staaende paa

*) Hom. Odyss. XXI, 24 sq. ξείνον ἐόντα κατέκτανεν ᾧ ἐνὶ οἴκῳ.

Grenselinien imellem Poesie og Prosa, dannede Overgangen fra den episke Poesie til Historiens Videnskab. Pherekydes, hvem Nogle give Tilnavn af Öen Leros, Andre af Athen, thi disse Tilnavne synes at betegne kun een Person; var een af de sidste blandt Logographerne. Han var Herodotos' Samtidige, og fortalte især attiske Sagn. Man kaldte ham *ὁ γενεαλόγος*, ved hvilket Binavn uden Tvivl tilkiendegaves, at genealogiske Angivelser udgjorde en betydelig Deel af hans Skrifter, af hvilke ikkun Fragmenter ere levnede*). Iblandt disse er et af Vigtighed for nærværende Undersøgelse. Det er bevaret i Scholierne til Odysseen**). Paa den ene Side viser denne Beretning os Sagnet om Iphitos' Drab og dets Følger mere udviklet, end det forekommer i de homeriske Digte; paa den anden Side meget simplere og ledsaget med færre Omstændigheder end hos Apollodoros***).

*) Hos Sturz (ovfr. Pag. 25) findes 81 Fragmenter.

***) Schol. in Odysse. XXI, 23. Hos Sturz, l. c. S. 172 sqq. Sammest, S. 175 sqq. et andet Sted af Pherekydes, som er bevaret i Schol. til Sophokles Trachin. V. 354, hvor ligeledes Herakles, Eurytos af Oechalia, og Iphitos omtales, men saa afvigende fra det første Sted, at, naar de virkelig begge, som de findes hos Sturz, ere tagne af Pherekydes, der da ikke synes at være anden Udvei, end med Sturz (l. c.) at antage, at der fortælles forskellige Begivenheder, i hvilke Personerne have samme Navne. — K. O. Müller (l. c. Anm. 5) søger ved Udeladelse af Ordene (see Schol. til Sophokl. l. c.): *Ἰφίτος δὲ ἔφυγεν εἰς Εὐβοίαν*, som ikke tilhørende Pherekydes, at forsvare disse Personers Identitet.

****) Sturz l. c. S. 69 bemærker, at det er aabenbart, at Apollodoros har benyttet Pherekydes, og lægger Fortællingernes Følge i Apollodoros'

Men just dette giver denne Fortælling hos Pherekydes saa megen Værd. Vi ville giøre os noget nærmere bekendt med dens Indhold. Den indeholder tvende Hovedomstændigheder: den ene, at Herakles ombragte Iphitos; den anden, at Zeus befalede Hermes, at straffe Herakles ved at sælge ham som Slave, hvorpaa han solgtes til den lydiske Dronning Omphale for tre Talenter. At Herakles dræbte Iphitos forekommer i alle Fortællinger om dette Sagn, undtagen i en, som findes i Hyginus, om hvilken vi komme til at tale særskilt i det Følgende. At Herakles straffedes for dette Mord, ved at sælges som Slave til

Bibliothek til Grund for den Orden, i hvilken han meddeler de pherekydiske Fragmenter. Dette Princip er især bleven angrebet af Aug. Matthiae i F. A. Wolfs litter. Anal. B. 1 Part. II. Berl. 1817. 8. S. 321 fgg., og meddelt i Udtog af Sturz i Fortalen til anden Udg. af Pherekyd. S. XIV-XXIV). *Aug. Matthiae* foreslaaer en fra Sturz' aldeles afvigende Orden, ifølge hvilken det af os benyttede Fragm. faaer sin Plads i Fragmenterne af tredie Bog, og ikke, som hos Sturz, i tiende Bog. Sturz har desuagtet i anden Udg. fulgt samme Orden, som i den første, da han anseer Matthiaes Methode, ligesaavel som sin egen, for uvis. Jeg skal her ikke videre indlade mig i nogen Kritik eller Sammenligning, men bemærker kun, at, saa vist det end er, at Appolodoros iblandt sine mange Kilder ogsaa har benyttet Pherekydes (Conf. Heynes obs. in Apollod. P. 361-362), forudsætter dog Overeenstemmelse eller Lighed ikke ligefrem Afbenyttelse, hvor Pherekydes ikke udtrykkelig nævnes, da saadan Overeenstemmelse ogsaa kan have sin Grund i den Lighed, som opstaaer middelbart, naar tvende Forfattere benytte samme Kilder. Med Pherekydes stemmer Tzetzes (Chiliad. 1. 36) overeens.

Omphale i Lydien, forekommer ligeledes i alle mig bekiendte Beretninger, undtagen i den ældste og simpleste hos Homeros. Deraf følger nu vel ikke nødvendig, at denne Deel af Sagnet endnu dengang ikke var til, eller at den var Homeros ubekientd, dog forekommer det mig i høi Grad sandsynligt, at denne Udvidelse af Sagnet er opstaaet efter den homeriske i de sildigere, kykliske Digteres og Logographernes Tidsalder. Denne Mening bestyrkes deels derved, at Sagnet om Herakles' Trældom hos Omphale neppe var den oprindelige græske Forestilling om den Straf, Herakles leed for Iphitos' Drab *), deels ved at dette Sagnet synes at have udbredt sig just paa Pherekydes' Tid, thi baade hans noget ældre Samtidige, Panyasis, og den noget yngre Hellanikos kiendte Herakles' Ophold i Lydien, og antog formodentlig, at han derved straffedes for Iphitos' Drab, endskiöndt dette ikke udtrykkeligen nævnes i de bevarede Fragmenter **). Det synes derfor i høi Grad rimeligt, at dette Sagnet om Herakles' Trældom hos Omphale først dengang, eller dog ikke længe før havde fundet Indgang, uden at vi dog bestemt kunne angive naar, eller den nærmere Anledning dertil. Men, hvorledes det end dermed forholder sig, særdeles mærkeligt er det, at i Beretningen hos Pherekydes, saaledes som denne nu ligger for os hos den homeriske Scholiast, ikke findes noget Ord om, at Herakles, efterat han forgieves havde søgt Helbredelse for det Ra-

*) Sammenl. K. O. Müllers Sagengesch. II., 415-416.

***) Panyasis i Schol. til Appollonios Rhodios IV. 1149. Hellanikos hos Stephanos Byzant. v. 'Ακέρλι. See Sturz i Hellanic. Lesbii Fragm. Lips. 1787. Pag. 134. Fragm. CXI.

serie, der havde overfaldet ham efter hiin Misgjerning, raadspurgte Delphi-Oraklet, fik Afslag, begik Tempelran, kiempede med Apollo, forsonedes med ham ved Zeus' Mellekomst, og da endelig fik det Svar, at han skulde trælle i 5 Aar, for at udsonse sin Brøde; hvilket da ogsaa fuldførtes ved at han af Hermes solgtes som Slave til Omphale i Lydien. Om alt dette findes intet i Fragmentet hos Pherekydes; derimod forekommer det, som vi have seet, i den mere udvidede Fortælling hos Apollodoros. Vi negte vel ikke Muligheden af, at Et og Andet af denne Fortællings afvigende Indhold kan have existeret allerede før Pherekydes i andre Fortællinger af Herakles-Mythen, hvilke Pherekydes ikke benyttede, i det mindste ikke paa dette Sted; men det er dog i høi Grad rimeligt, at i det mindste det Væsentlige af de her anførte Afvigelser hører med til de Forandringer og Udvidelser, hvilke denne Mythe undergik i Mellemtiden imellem Pherekydes (omtr. 480 f. Chr.) indtil Apollodoros (140 f. Chr.); især da denne Mythe netop er en af dem, som i Tidens Løb paa mange Maader udvidedes og udsmykkedes baade ved de mundtlige Sagn og ved Digternes og Kunstnernes Behandling.

Hvad her er foredraget om Pherekydes bestyrkes endmere ved et Sted hos Sophokles i Tragoedien *Trachinerinderne* *), hvor Digteren indfører Lichas fortællende Herakles' Skiebne i hans Fraværelse. Vi forbigaae de øvrige Omstændigheder ved denne Fortælling, og anføre kun, hvad her er vigtigst for Os,

*) Sophokles *Trachin.* V. 244 sqq. Efter Sophokles' Beretning kom Iphitos til Tiryns, for at søge efter bortkomne Heste.

at Zeus straffede Herakles, da denne havde dræbt sin Giesteven, Iphitos, ved at lade ham trælle, efter Sophokles' Udsagn, et Aar, hos Omphale, men ogsaa i denne sophokleiske Fortælling forekommer aldeles intet om Oraklet — en Omstændighed, som er af Vigtighed, da Sophokles og Pherekydes vare Samtidige.

Allerede heraf fremlyser denne Mythes gradvise Udvikling men Afstanden imellem Fortællingen hos Pherekydes og Apollodoros er dog for stor til at vi kunde ansee Mythens Udviklingsgang for at være tilstrækkelig oplyst, dersom vi ikke, foruden de hidtil benyttede, havde andre Hjælpemidler til at forklare den. Vi finde disse hos Diodoros Sikulos og Pausanias.

Diodoros Sikulos *) giver en temmelig udførlig Beretning om dette Sagn. Hans övrige Overeensstemmelse eller Uovereensstemmelse med det sædvanlige Sagn forbigaaes; men det, som her er vigtigt for os, er, at han fortæller, at Herakles, da andre Midler mislykkedes, henvendte sig til Apollo, for at raadspørge ham om sin Helbredelse. Guden svarede, at han, for at helbredes, maatte sælges som Træl, og give den Dræbtes Familie Betalingen til Soning. Hverken hos Homeros, eller Pherekydes og Sophokles adspørger Herakles Oraklet. Dette er altsaa en ny og vigtig Omstændighed, som tilføies ved Fortællingen hos Diodoros; men om en Kamp imellem Apollo og Herakles, med alle denne Kamps Biomstændigheder, veed denne Fortælling endnu aldeles intet. Apollo giver Orakelsvaret, saasnart han spørges, uden Vægning. Men saaledes var nu dette

*) Diodoros Sikulos IV. 31.

Sagn sat i Forbindelse med Oraklet i Delphi, og derved var ligesom Lösenet givet til alle følgende Tilsætninger, og dets videre Udsmykkelse fulgte efterhaanden af sig selv, indtil det omsider modtog den Skikkelse, i hvilken vi finde det hos Apollodoros.

At Diodoros Sikulos (omtr. 58 f. Chr.) levede sildigere end Apollodoros, lægger her ingen Vanskelighed i Veien. Dog for ikke at misforstaaes i en Sag, der hörer til de omtvistede i Mythologiens Methodik, indrømmer jeg, at denne Omstændighed burde komme i Betragtning, dersom disse Forfattere hörte til de productive Mythe-Opfindere eller Bearbejdere, eller dersom de havde levet i en Tidsalder, da Mytherne, ligesom ved et indre Livsprincip, ideligen udfoldede sig i en stedse rigere og yppigere Fylde. Men denne Tid var forbi, da de her omtalte Forfattere levede. De samlede, hver efter sit særegne Formaal, af det rige Stof, de forefandt, og det indsees let, at, naar Talen er om saadanne Samlere, kommer det, ved Spørgsmaalet om Sagnenes Alder, mere an paa Sagnenes indre Kriterier, og paa Kilderne, de have benyttet, end paa Samlernes Levetid. Efter denne Erklæring indsees, at man, uden at tilsidesætte det vistnok saare vigtige Hensyn til Forfatternes Levetid, dog i Tilfælde, som det nærværende, kan tillægge et Sagn, som forekommer hos en yngre Skribent, höiere Alder, end det, som findes hos en ældre Forfatter om samme Gienstand.

Hvad jeg her har yttret, gielder ogsaa om Pausanias, hos hvem vi endvidere finde et vigtigt Bidrag til at bestemme det næste Moment i denne Mythes Udviklingsgang, hvorved vi vinde det Mellemed, som just her behöves, til at udfylde den Afstand,

der endnu er imellem Fortællingen hos Diodoros og Apollodoros. I Anledning af en delphisk Gruppe af Figurer, iblandt hvilke Hovedpersonerne vare Herakles og Apollo, stridende om den delphiske Trefod, fortæller Pausanias *) et delphisk Sagn, ifølge hvilket Herakles borttog Trefoden af Templet, da Præstinden Xenoklea ikke vilde give ham Orakelsvar, fordi han havde dræbt Iphitos. Men efterat have modtaget en Paamindeelse af Præstinden, giver Herakles Trefoden tilbage, og modtager da af Xenoklea det forlangte Svar. Det, som her vedkommer Os, er den Udvidelse af Sagnet, at Præstinden negter Herakles det forlangte Svar, at han bortfører Trefoden, forsoner sig med Apollo, giver Trefoden tilbage, og da modtager Svar af Præstinden. Alle disse Omstændigheder ere nye. Vi see her den første Følge af, at Sagnet var sat i Forbindelse med den delphiske Cultus, og det er i denne Henseende mærkeligt, at Pausanias udtrykkeligen benævner denne Fortælling et delphisk Sagn. I dette Sagn, hvis Alder vi dog ei nærmere kunne bestemme, forekommer altsaa Trefodens Bortførelse, men endnu ikke som den er forestillet paa Monumenterne, thi om en Kamp med Apollo veed dette Sagn endnu intet. Denne Kamp var det næste og sidste Trin i Mythens Udvikling, og skyldes vel fornemmelig dens Bearbejdelse ved Digtere, hvorom Pausanias giver et interessant Vink, i det han paa anførte Sted siger, at "Digterne, tilegnende sig dette Sagn, besyngte Herakles' Kamp imod Apollo om Trefoden." — Hvad Præstinden svarede Herakles, og de videre Følger af dette Svar anføres ikke

*) Pausanias, X, 13, 4.

hos Pausanias, og vi kunne derfor ikke sige om han derom afveeg fra den almindelige Fortælling eller ikke.

De övrige Forfattere, hos hvilke dette Sagn forekommer, deels fortalt noget udförligere, deels berört i Forbigaaende, stemme i Hovedsagen overeens med den almindelige Fortælling, men afvige dog i adskillige Puncter, hvor de deels föolge afvigende Sagn, deels selv formodentlig have forandret et og andet, for, efter de sildigere Tiders Skik, at kunne lægge vilkaarlig Betydning deri. Saavidt mig bekiendt giver ingen af disse Forfattere noget Bidrag til Mythens Udviklingshistorie, hvorfor jeg ikke vil opholde mig ved at giennemgaae de mindre væsentlige Enkeltheder, som forekomme hos Diodoros Sikulos, Plutarchos, forskiellige Scholiaster og andre; men indskrænker mig til i en Anmærkning *) at meddele noget af det, som meest synes at fortjene Opmærksomhed.

*) Hos Diodoros Sik. forekommer vel Herakles' Uenighed med Eurytos og dennes Sönnner, da Jole negtedes ham (IV. 31. 37), men intet om Veddekampen i Bueskydning (ovenfor S. 23). Hos Apollodoros siges Eurytos at have Herakles mistænkt for at have bortfört hans Qvæg, men at Iphitos ei deelte denne Mistanke; derimod beretter Diodoros Sikulos, at Herakles, for at hevne sig, bortföerte Eurytos' Hopper, (conf. Homeros ovfr.) og at Iphitos havde ham mistænkt som Gjerningsmanden. Diodoros fortæller formodentlig Sagen paa denne Maade, fordi det saaledes passede bedre i hans pragmatiserende Fortælling. Endelig afviger Diodoros fra Apollodoros deri, at han lader Herakles, da han havde modtaget det ovenfor omtalte Orakelsvar, give efter for Nödvendigheden, og begive sig til Asien med nogle af sine Venner, hvor han af en af disse sælges til Omphale. Dette er aabenbart en af den sildigere Tids vilkaarlige, ethisk-prag-

Efter saaledes udførligere at have fremsat denne Mythes Udviklingsgang, vil jeg i Korthed anføre Hovedsummen af de

matiserende Forandringer. Den ældre, ægte mythiske Fortælling; endskiøndt maaskee ikke den ældste, oprindelige, som jeg ovenfor har yttret, er uden Tvivl, at Hermes, efter Zeus' Befaling, førte Herakles til Lydien, og solgte ham til Omphale. — At Herakles trælledes hos Omphale forekommer hos Alle, undtagen hos Homeros, men nogle afvige end mere end Diodoros fra den ældre Mythe, i det de omtale det, som en selvpaalagt Straf, formodentlig menende, at kun da var det rigtig Bod og Bedring. Man see Plutarchos (The-seus Cap. 6.), der uden Tvivl vilde end mere ethisere Sagnet. Men dette regne vi ikke med til Mythen selv, det henhører til Mythe-Fortolkningen, til Mythologiens Videnskab, som opstod efter at Mythernes Tid var sluttet, eller dog kun var en svag Efterklang af, hvad den forhen havde været. Ogsaa Eustathios (l. c. ad Od. XXI) omtaler denne Straf, uden at nævne Oraklets Andeel deri. Ligeledes omtaler Scholiasten til Apollonios Rhodios (I, 1290 conf. ib. 1168) anførende Ephoros, som Hjemmel, Tienesten hos Omphale som frivillig; i det Herakles for at blive hos hende, forlod Argonauterne (Marx. P. 95). Herodoros beretter, at Herakles ikke var med paa Argonauternes Tog, fordi han dengang trælledes hos Omphale (Apollodoros I, 9, 19. Schol. til Apollonios I, 1290), dog uden at tilføie om frivilligt eller ikke. Buttmann (Mythologus 1828. 8. S. 264-265) anseer dette Sagn hos Ephoros om Herakles frivillige Ophold hos Omphale for at være den ægte oprindelige Mythe, ved hvilken man tilkiendegav, at selv den meest ophøiede Heltenatur yder den menneskelige Svaghed sin Tribut, og en Tidlang lader sig hilde i Qvindagtighedens og Vellystens Snarer.

Scholiasten til Pindaros (Olymp. IX. 43) omtaler vel, at Pythia afviste Herakles fra Oraklet, og at deraf opkom Strid imellem ham

hidtil anstillede Undersøgelser, ifølge hvilke vi skielne imellem fem Perioder i denne Mythes Udviklingshistorie.

- I. Herakles dræber sin Giesteven Iphitos. (Homeros).
- II. Herakles dræber sin Giesteven Iphitos, og straffes efter Zeus' Befaling, ved at sælges af Hermes som Slave til Omphale. (Pherekydes, Sophokles).
- III. Herakles dræber Iphitos, og iblandt flere Midler han anvender til sin Brødes Udsoning, er ogsaa det, at han raadspørger det delphiske Orakel, hvor han uden Vægning faaer det Svar, at han, for at helbredes, maae sæl-

og Apollo, men udtrykker sig ubestemt om Herakles' Andragende, (*παρηγένετο μαντευσόμενος περί τινός*), hvilket dog vel snarere er en Udeladelse af en almindelig bekjendt Omstændighed, end en Afgivelse; hvorfor det og er tilføiet i de nyere Scholier. (See Boeckhs Udg. l. c.) Hvad jeg ovenfor bemærkede om Plutarchos, bekræftes, som ved saa meget Andet, saaledes ved et Sted i hans Afhandling *περί τοῦ εἰ τοῦ ἐν Δελφοῖς* (Cap. 6), hvilket Sted just angaaer denne Mythe, og undskylder Trefodranet, og Striden med Apollo, ved, at det var en bæotisk Ungdomsstreg, og at Herakles, da han efterhaanden fik bedre Optugtelse, blev baade *μαντικώτατος* og *διαλεκτικώτατος*. Plutarchos var en forstandig, lærd, og i flere Henseender fortient Mand, men den ægte antike Aand var ham temmelig fremmed. I Afhandlingen: *de sera numinis vindicta* (Cap. 12) siger Plutarchos, at Herakles bragte den fra Delphi røvede Trefod til Byen Pheneus i Arkadien. (See Creuzer til Cicer. N. D. III, 16 not. 99 P. 553). Om Herakles' Ophold hos Omphale see Creuzers Udtydning i Symb. u. Mythol. II, 223. 231. Sammenl. K. O. Müller l. c. II, 450.

ges som Slave; give Betalingen til den dræbtes Slægt, o. s. v. (Diodoros Sikulos).

IV. Herakles dræber Iphitos; raadspørger det delphiske Orakel; *faaer intet Svar; bortfører Trefoden* af Templet; giver den tilbage efter en Paamindelse af Præstinden, og *faaer derpaa det forlangte Svar.* (Pausanias).

V. Herakles dræber Iphitos; søger paa flere Maader forgieves at udsone sin Brøde, og raadspørger derpaa Oraklet i Delphi; Pythia negter ham Svar; han hevner sig ved at bortføre Trefoden; *Kamp med Apollo*; Zeus bilægger Striden, og Herakles faaer det Orakelsvar, at han skal sælges som Slave, trælle i tre Aar, og give Pengene til Soning. Dette udføres ved Hermes, o. s. v. (Apollodoros).

Ved Udeladelsen af alle mindre væsentlige Enkeltheder fremtræde her Hovedmomenterne i Mythens Udvikling og Udvildelse klart for os. Skade, at vi ingen Oplysninger have om, naar Sagnet om Iphitos' Drab, og dets Straf sattes i Forbindelse med det delphiske Orakel, først i en simplere Fortælling, siden i en kunstigere, hvoraf Trefodranet, og den derved foranledigede Kamp udgjorde en vigtig Deel. Hvad Diodoros og Apollodoros fortælle, har været i Mythen før deres Tid, thi de og deres Lige skabte ikke Mytherne, men samlede, ordnede og bearbejdede dem, til hvilken Bearbejdelse jeg ogsaa regner de vilkaarlige Forandringer og Fortolkninger, som navnlig Diodoros og Andre foretog sig, for at faae Mytherne til at stemme overeens med deres særlige Synsmaader og Öiemeed. (Sammenlign ovfr. Anm. S. 54-55). Hvad disse Forfattere berette saaledes, at det bærer Præg af at høre til den ægte Mythekreds, maae

altsaa være ældre end de selv; hvilken Regel anvendt paa nærværende Tilfælde, fører til den Slutning, at den her tilsigtede Deel af Herakles-Mythen maae være bragt i Forbindelse med det delphiske Orakel i Tidsrummet imellem Pherekydes (omtr. 480) og Apollodoros (omtr. 140 f. Chr.).

Hidtil have vi betragtet disse Sagn, som væsentligen hørende sammen, saaledes som ogsaa de gamle Forfattere, hos hvilken de begge omtales, synes at have forestillet sig dem. Under denne Forudsætning haaber jeg, at have besvaret det her fremsatte Spørgsmaal saa tilfredsstillende, som det lader sig besvare ved de mig bekiendte Hielpemidler; og frasiger mig gierne de Tryllerier, som Mange med Selvbehag berede sig, ved at overlade sig til blendende Indbildninger, der have deres Rod i vilkaarlige Paafund, og af den golde Blomst kun bære golde Frugter.

Men er det da saa vist, at Sagnet om Herakles' Ran af den delphiske Trefod lige fra dets Oprindelse hørte til Sagnet om Iphitos' Drab, og Herakles' Straf for denne Brøde? eller var det maaskee oprindeligt et deraf uafhængigt Sagn, der, efterat have i længere Tid bestaaet særskilt, eller i en anden Forbindelse, dernæst i en sildigere Tid sattes i Forbindelse med Iphitos' Drab? Antager man den sidste Mening synes Anledningen til denne Sammensmeltning at have været, at den simplere Mythe (ovfr. II) først udvidedes til at Herakles modtog sin Dom igiennem Oraklet (ovfr. III), og dernæst, i en Tid, da vilkaarlige Mythe-Combinationer havde begyndt at faae Indpas, førte et Skridt videre til at sammensmelte de oprindeligen adskilte Sagn om Trefodranet, og om Iphitos' Drab (ovfr. IV. og V.).

For, saavidt mueligt, at besvare disse Spørgsmaal synes især følgende Omstændigheder at burde tages i Overveielse. Dersom det kunde antages som vist, at den Kunstner, der først anbragte den delphiske Trefods Bortførelse paa et Kunstværk, havde tænkt sig denne Handling i Sammenhæng med Iphitos' Drab, da vilde de her antydede Tvivl om disse Sagns oprindelige Sammenhæng falde bort, thi enten er den dresdenske Candelaberfod selv, eller, dersom man antager, at den er en Copie, dens Original ældre end Pherekydes og Sophokles, hos hvilke Forfattere vi da maatte antage Tausheden om Oraklets Andeel som tilfældig, og ikke lade den gælde som Beviis paa, at denne Forbindelse endnu ikke fandt Sted, da Pherekydes og Sophokles levede. Men der er i Monumentet selv intet, som berettiger os til at antage, at Kunstneren har tænkt paa andet, end det, vi see for os paa Monumentet: Trefodens Bortførelse af Herakles, og Apollos Forsøg paa at tage den tilbage. Om Kunstneren, da han forestillede dette, har tænkt sig denne Begivenhed i Sammenhæng med Iphitos' Drab, eller med en anden, uvist hvilken, mythisk Begivenhed, kan paa ingen Maade sluttes af Monumentet selv, hvorfor da ogsaa ethvert Beviis hentet herfra aldeles maae falde bort af sig selv.

Imod den Mening, at disse Sagn oprindeligen have været forenede, taler ogsaa den ovenfor omtalte Omstændighed, at Sagnet om Iphitos paa det tredie af dets Udviklingstrin er sat i Forbindelse med det delphiske Orakel, uden at Trefodranet deri findes omtalt; hvilket dog neppe vilde være skeet, dersom disse Sagn allerede dengang havde været forenede.

Men foruden de hidtil anførte Grunde have vi endnu et tredie Beviis, som forekommer mig at være at være af betydelig

Vigtighed. Det grunder sig paa et Sted i den Samling af Myther, som vi besidde under Hygins Navn. Denne Skribent var en Frigiven af Augustus, og var Forfatter af flere Skrifter, af hvilke foruden det her anførte, som dog neppe er bevaret uførfalsket, ikkun eet endnu er til, under Navn af Poeticon Astronomicum. Vel vide vi ikke af hvilke Kilder Hyginus öste enhver især af de Myther, som indeholdes i hans Samling, men der er ingen Grund til at tvivle om, at hans Samling var et Udtog af ældre Forfattere, dels udaf disse selv, dels af andre Compilerere. I en af disse Fortællinger hos Hyginus*) foredrages Sagnet om den delphiske Trefods Bortførelse ved Herakles, omtrent paa den sædvanlige Maade, men Anledningen, i hvilken Herakles adspurgte Oraklet, er der ikke, som ellers, Iphitos' Drab, men at han i Raserie, paasendt af Juno, havde ombragt sin Hustru Megara, og hendes Sønner. Her er altsaa Trefodranet sat i Forbindelse med Herakles' Brøde imod Megara, hvilken sidste Brøde ellers siges at have foranlediget det Orakelsvar, ved hvilket det paalagdes Herakles at udføre de tolv store Bedrifter efter Eurystheus' Befaling. Jeg indlader mig her ikke i nogen videre Udvikling af dette Sagn om Herakles' Forhold til Megara, og hvorvidt Hyginus stemmer overeens med Andres Beretning derom**); det er for vort nær-

*) Hygin. Fab. XXXII. Conf. Fab. XXXI imod Slutn. Fab. CCXLI og Fortolkerne.

***) Man see f. Ex. Apollodoros II, 4, 11-12. 6, 1, 7, 8. Diodor. Sik. IV, 10-11. Man sammenligne om Herakles' Forhold til Megara, som et bæotisk Localsagn, K. O. Müller i Sagenges. II, 435 fgg.

værende Öiemeed nok, at lægge Mærke til, at ogsaa dette Sagn om Megara er sat i Forbindelse med den delphiske Trefods Bortførelse ved Herakles. Ingenlunde vil jeg benytte denne Afvigelse hos Hyginus som Auctoritet imod det almindelige Sagn, thi jeg er tvertimod overbeviist om, at Hygins Beretning er en Afvigelse fra den sædvanlige Mythe, og formodentlig grunder sig paa et localt Sagn; men har Hyginus ikke selv opfundet Sagnet, og til at antage dette er der ingen Grund, da har ogsaa denne Fremstillingsmaade været til ved Siden af hiin først anførte. Men vilde dette have fundet Sted, og er det rimeligt at Tempelranet vilde have været henført baade til Sagnet om Megara, og til Sagnet om Iphitos, dersom det fra dets første Oprindelse havde udgiort en Deel af dette sidste, og været fremvoxet deraf, som af dets Rod og Spire? Jeg tilstaaer, at jeg ikke kan andet, end besvare disse Spørgsmaal benegtende. Det forekommer mig i det mindste i høi Grad sandsynligt, at Sagnet om Trefodranet var ældre end dets Forbindelse med de her anførte Sagn, og bestod i længere eller kortere Tid, enten som et særskilt Sagn, eller i Forbindelse med andre, før det forenedes med Sagnene om Iphitos og Megara. Jeg seer ikke, at der med nogen Grund kan gjøres anden Indvending imod denne Synsmaade, end den, vi allerede have berørt, at det jo dog var mueligt, at dette Sagn ikke tidligere havde været til, men først var opstaaet, efter at Fortællingen om Iphitos' Drab var sat i Forbindelse med Oraklet, som vi have fundet det hos Diodoros Sikulos, (ovfr. No. III), og efterhaanden udvidedes og udsmykkedes, som det findes hos Pausanias og Apollodoros (ovfr. No. IV, V). Men saa vanskeligt end forresten Spørgsmaalet er om

Anledningen til Sagnet om Trefodranet, synes denne Indvending, som gaaer ud paa at negte dets tidligere Tilværelse, at gien- drives ved de Monumenter, paa hvilke Trefodens Ran ved Herakles forestilles, og vel især ved det af disse Monu- menter, som bevares i Dresden. Jeg vil ikke udvide denne Undersøgelses Omfang ved her at handle om dette Monuments Alder og Kunsstiil, men bemærker blot, at dette Monument, eller, dersom det er en Copie, dets Original er forfærdiget för Phidias' Tid (omtr. 450 f. Chr.), og vel endog ikke gandske kort för, da det ikke godt kan henføres til den Kunststiil, som herskede umiddelbar för denne. Jeg veed vel, at vi her befinde os paa slibrig Grund, men dette Monument, om det endog er en Copie, som jeg ingenlunde tör negte med Bestemthed, er dog forfærdiget efter et religiös-typisk Forbillede, der visselig var en Tid ældre end Phidias; hvoraf da følger, at ogsaa den mythiske Forestilling, som ligger til Grund for Billedet, maae have været tidligere til; og da nu Pherekydes og Sophokles, hos hvilke Iphitos' Drab fortælles uden nogen Forbindelse med det delphiske Orakel, levede kort för Phidias, (20-30 Aar), kunne vi ogsaa af denne Grund antage som sandsynligt, at Sagnet om Tempelranet var til, för det sattes i Forbindelse med Iphitos' Drab, og altsaa maae have en anden Oprindelse.

Men hvilken er denne Oprindelse? hvoraf opstod det my- thiske Sagn om en Strid imellem Apollo og Herakles? Jeg maae desværre tilstaae, at jeg intet Middel veed, til at besvare dette Spöragsmaal tilfredsstillende; og da det ikke baader Videnskaben at giette og phantasere, frasiger jeg mig den Glæde at löse denne Opgave, saa gjerne jeg end derved vilde give nærværende Un-

dersøgelse en Fuldstændighed, som den uden dette Spørgsmaals Besvarelse mangler. Vel haaber jeg ved Hielp af det dresdenske Monument nedenfor at kunne tilføie nogle yderligere Bidrag til at oplyse denne Mythe, under Forudsætning, at en Strid, som den her tilsigtede, har fundet Sted imellem Apollo og Herakles, men hvorved denne Strid foranledigedes — det er det dunkle Punkt, til hvilket jeg ingen sikker Vei kan finde. En Omstændighed, som meget bidrager til at forøge de Vanskeligheder, som her ligge i Veien, er, at Sagnet om Trefodranet ikke stemmer overeens med det Forhold, som ellers fandt Sted imellem Apollo og Herakles, som Apollodyrkelsens Befordrer *). Dog er det rimeligt, at dette Sagn er bleven til ved en eller anden bestemt, uvist hvilken Anledning, og at det hørte til den rige Mythekreds, som sluttede sig til Delphi-Oraklets Helligdom, hvis Forbindelser udbredte sig i mange Grene over nære og fjerne Egne. Jeg troer neppe, at Sagens Natur og Mangel paa Efterretninger hos de gamle Forfattere, tillader nogen specielere Forklaring. Alligevel vil jeg her meddele K. O. Müllers Formodning, at denne Mythe antyder en Colonial-Forbindelse imellem Delphi, og det til Apollo helligede Ismenion i Thebæ, for hvilket Herakles, Thebens Heros, forsøgte at erhverve, ja at tilkiempe sig en saa hellig Gienstand, som Trefoden i det delphiske Modertempel **). Sildigere har K. O. Müller paa et andet

*) K. O. Müllers Sagensch. II, -429 fgg.

***) K. O. Müller, l. c. 431 fgg., og über die Tripoden, i Böttigers Amalthea B. 1, S. 132. Man seer let, at denne Forklaring forudsætter, at den Herakles, som begik Tempelranet, var den thebanske Heros, hvilket K. O. Müller med Grund antager imod Cice-

Sted *) yttret, at den ægte oprindelige Mythe var, at Herakles, som Apollo-Dyrkelsens Befordrer, sagdes at bringe Trefoden til de Steder, hvorhen denne Dyrkelse forplantedes, og iblandt disse ogsaa til Ismenion; men at denne Mythe i Tidens Løb vilkaarligen forandredes til Sagnet om Trefodranet, og Herakles' Kamp med Apollo.

Aarsagen til denne sidste Hypothese har formodentlig været Betragtningen af, at det ikke er overensstemmende med slige religiøse Colonialforholds Natur i Oldtiden, at sætte en Strid, som den her omtalte, i Forbindelse med de Forhold, som fandt Sted imellem Modertemplerne og de derfra udgangne Colonialtempler, naar ikke nogen bestemt Anledning kan findes, ved hvilken det naturlige Forhold imellem disse forstyrredes. I övrigt er Sagnets Oprindelse heller ikke ved den sidst fremsatte Hypothese tilstrækkelig oplyst; thi Sagnet om Trefodranet var dog vel neppe en blot vilkaarlig Forandring af den antagne ældre Mythe. En bestemt Anledning laae uden Tvivl til Grund, hvilket jeg haaber at have beviist i det Foregaaende; men hvilken denne Anledning var, lader K. O. Müllers övrigt sindrige Formodning endnu uafgjort.

ros Udsagn (Cic. de Nat. Deor. III, 16). En af de thebanske Mynter, som anföres til Beviis af K. O. Müller, findes i Mus. Pio-Clement. VII, tab. B, no. II. Confer. Welcker om Zoëgas Bassiril: i Heidelb. Jahrb. 1810. B. II, S. 11 - 12. Visconti antager, at gamle Stridigheder imellem Thebanerne og Phokerne ligge til Grund for det Sagn, som er antydet ved Præget paa den nysnævnte Mynt.

*) K. O. Müller Sagengs. II, S. 431 - 432.

Det var min Hensigt foruden denne mythologiske Undersøgelse, at meddele Selskabet en Beskrivelse og Forklaring af det Monument, om hvilket jeg nogle Gange i det Foregaaende har havt Leilighed til at tale; men den mythologiske Deel udgjör allerede for sig en Afhandling, og da en nöiagtig Beskrivelse og Forklaring af Monumentet vilde kræve en omstændelig Beretning om de forskiellige Meninger og Hypotheser, som ere fremsatte om det, og maatte ledsages af en kritisk Bedømmelse af disse, frygter jeg for, at en saadan Udvikling vilde blive trættende, og dog ikke lønne det derpaa anvendte Arbeide, efterat saa mange udmærkede Mænd, Visconti, Becker, Böttiger, Welcker, K. O. Müller *) o. A., have forsögt at forklare dette og de dermed nærmest beslægtede Monumenter. Jeg indskrænker mig derfor til faa Bemærkninger, nærmest sigtende til Monumentets Betydning, hvorved jeg tillige haaber at give et Bidrag til at oplyse det ovenfor omtalte Forhold imellem Apollo og Herakles.

Jeg bemærkede ovenfor, at Indholdet af det første-Relief er aldeles tydeligt; kun om Enkelthederne, som sees derpaa, ere Meningerne afvigende. Om de tvende Relieffer, som pryde Monumentets övrige Sider, er man derimod ikke saa enig. Oldtidens Forfattere yde her ingen Hielp, og det, som sees paa Monumentet selv, er af den Beskaffenhed, at det kan imodtage

*) Visconti, Mus. Pio-Clement. VII. S. 65. 91. (Conf. ib. Tab. XXXVII.) Becker l. c. (Anm. 1) S. 42-69. Böttiger l. c. (Anm. 1.) Welcker Heidelb. Jahrb. 1810. B. II, S. 258-262. K. O. Müller, de tripode Delphico. Goett. 1820. 4. P. 3-4. Ueber die Tripoden (see Side 44 Anm. **) og Wiener Jahrb. B. XXXVIII, S. 264.

forskiellige Forklaringer. Man er ikke engang enig om Ordenen, i hvilken de følge efter hverandre. Vi ville betegne dem, a. (Trefodranet), b. (Trefodens Indvielse, c. (Pilekoggerets Indvielse *); hvorved jeg tilkiendegiver den Orden, som synes mig at angive deres rette Sammenhæng. Sædvanligen har man ordnet dem saaledes, at det Relief, paa hvilket Pilekoggeret sees (c), anvistes den anden, det, hvor Trefoden indvies (b), den tredje Plads **). Millin har rigtig nok ordnet dem paa Kobberet, som ovenfor (a. b. c.); men om dette er skeet tilfældigt, eller han fulgte en anden Fortolkning, end den sædvanlige, finder jeg ikke oplyst. Welcker ***) anfører disse Relieffer i den Orden, jeg ovenfor har antaget, og forklarer b, om den røvede Trefods, c. om det røvede Pilekoggers Gienindvielse. K. O. Müller følger samme Orden, og antager paa det Sted, hvor han sidst har talt om dette Monument ****), at det har været Basis for en Trefod, og indviedes i Anledning af en *ἀγὼν λαμπραδούχου*, hvori Giveren havde seiret. Om a. og b. stemmer han overeens med Welcker, men om c, antager han, at det betyder Monumentets Indvielse til hellig Brug i den nysnævnte Anledning, og at denne Ceremonie antydes ved Indvielsen af en Fakkell. Ogsaa Visconti *****) troede her at see et Bundt Qvi-

*) a. Hos Becker Tab. V. Millin no. 55. Meyer Lit. B. b. Becker VII. Millin, 56. Meyer, D. c. Becker, VI. Millin, 57. Meyer C,

***) Man see f. Ex. Becker, Böttiger og Meyer II. cc.

****) Welcker I. c. (i Anm. S. 46). S. 259.

*****) See Wiener Jahrb. I. c. ovfr. Anm. S. 46. Om hans Fortolkning i Almindelighed, see de sammesteds anførte Steder.

*****) Visconti Mus. Pio Clem. VII, 91.

ste, sammenbundne til en Fakkell. Jeg maa tilstaae, at jeg ikke indseer nogen Grund til at forlade den almindelige Mening, at dette tredie Relief (c) forestiller et Pilekoggers Indvielse. At dette Pilekogger ikke har samme Form, som det Apollo bærer paa Relieffet a, er ingen Indvending, naar man antager, at det ikke er Apollos, men Herakles' Pilekogger, som indvies (see ndfr.); men selv om det var Apollos, troer jeg ikke, at man med Ret kan fordre costümerigtig Overensstemmelse imellem de forskiellige Dele af et saa gammelt Monument; thi vilde man dette, kunde heller ikke Trefoderen paa Reliefferne a og b antages at være den samme. Af K. O. Müllers Forklaring følger endvidere, at de tvende Sider forestille Herakles-Mythen, den tredie selve Monumentets Indvielse, men jeg henstiller til denne udmærkede Oldtidsforsker, om han finder denne Doppelthed i de forestillede Gienstande rimelig. Iövrigt lægger den Forklaring, jeg følger, ingen Hindring i Veien, for at antage, at Monumentet har været bestemt til Basis for en Trefod, dersom man foretrækker denne Mening for deres, som antage, at den har været en Candalaberfod.

Mig synes de tre Relieffer (a. b. c.) at slutte sig naturliggen til hverandre, som sammenhængende Led i Rækken af de Forestillinger, Kunstneren vilde anskueliggjøre. Jeg vil ikke forsøge at godtgjøre min Fortolkning ved at sammenligne den i det Hele og i dens enkelte Dele med Andres mere eller mindre afvigende eller overensstemmende Forklaringsmaader; men indskrænker mig til her med faa Ord at angive Böttigers Fortolkning, for dertil at föie den Forklaring, som synes mig at komme Sandheden nærmest. Böttiger antog, da

han skrev sit Udkast til Forelæsninger over Archæologien*) at det tredie Relief (c), som hos ham er No. 2, forestiller, Herakles' Apotheose ved Indvielsen af hans Pilekogger; og det andet, som hos ham er No. 3, Indvielsen af en Trefod, som Amphitruo af Taknæmmelighed helliger til Apollo. Men skulde da den ranede Trefod ikke gives Templet tilbage, og paa høitidelig Maade atter indvies? var dette ikke en nødvendig Betingelse for Forsoningen? skulde denne Forsoning ikke billedligen tilkiendegives? og kunde dette skee bedre, og mere overensstemmende med Oldtidens symbolske Udtryksmaade, end ved Trefodens Gienindvielse? — Af disse og lignende Grunde forklarer jeg det andet Relief (b) om den fra Templet røvede Trefods Gienindvielse ved religiøse Ceremonier, ved hvilke Apollos og Herakles' Forsoning tilkiendegives; det tredie Relief (c) antager jeg at være Fortsættelsen af Forsoningen ved Herakles Indvielse til Apollos Tieneste, hvilken Handling antydes ved Indvielsen af Herakles' Pilekogger. Vel veed jeg, at man ikke er enig om dette Pilekogger er Herakles' eller Apollos, men da jeg ikke kan drøfte dette Spørgsmaal, uden at gaae ud over de Grændser, jeg her har foreskrevet mig, henstiller jeg uden videre min Forklaring til kyndige Dommeres Afgiørelse; i det jeg her endnu kun tilføier, at denne Fortolkning synes mig indtil en vis Grad at løse den Tvivl, jeg ovenfor (S. 44) berørte, hvorledes Herakles, der ellers paa det nøieste er forenet med Apollo, som

*) Böttiger l. c. Anm. 1. Om Böttiger nogensteds har fremsat den Forklaring, som K. O. Müller omtaler de trip. Delph. S. 3, er mig ubekjendt.

Udbreder og Forsvarer af hans Cultus, har kunnet komme i saa fiendtligt Forhold til ham, at han kiempede med ham om den delphiske Trefod. Hvorledes dette kunde skee, synes mig kun forklarligt, naar vi antage, at Foreningen imellem Apollo og Herakles ikke var en oprindelig, under hvilken Forudsætning Tempelranet vilde være uforklarligt, men en i Tidens Løb, ved Begivenheder og Omstændigheder opstaaet Forbindelse. Jeg formoder at man i de böotiske og delphiske Localsagn, i det mindste til en vis Tid, antog, at denne Forbindelse var en Følge af en Forsoning imellem Apollo og Herakles, som fulgte efter den Strid, der var foranlediget ved Herakles' Ran af Trefoden, og maaskee stod i Forbindelse med andre nu ubekjendte mythiske Sagn om ældre Tvistigheder imellem Apollo og Herakles, ved hvilke maaskee Trefodranet selv var foranlediget. Her standse vi rigtig nok atter, som ovenfor, ved at spørge om *Aarsagen* til saadan Strid imellem Apollo og Herakles, men i det jeg her, som hist, tilstaaer intet at vide, hvoraf den kunde forklæres, troer jeg dog at kunne antage, at den af Kunstneren billedligen udtrykte Mythes Sammenhæng var, at man forestillede sig at Trefodens Ran var skeet paa en Tid, da endnu ingen nøiere Forbindelse fandt Sted imellem Apollo og Herakles. Herakles bortførte dengang, uvist af hvilken Grund, Trefoden; deraf opstod den Strid imellem ham og Guden, som er forestillet paa Relieffe a); derpaa fulgte først Forsoningen, som er antydet paa Relieffe b), og endelig Herakles' Indvielse til Gudens Tieneste, ved hvilken Kunstneren paa Relieffet c) har antydet den Forbindelse, som efter hiin Forsoning fandt Sted imellem Herakles og Apollo.

KRITISKE BEMÆRKNINGER

OVER

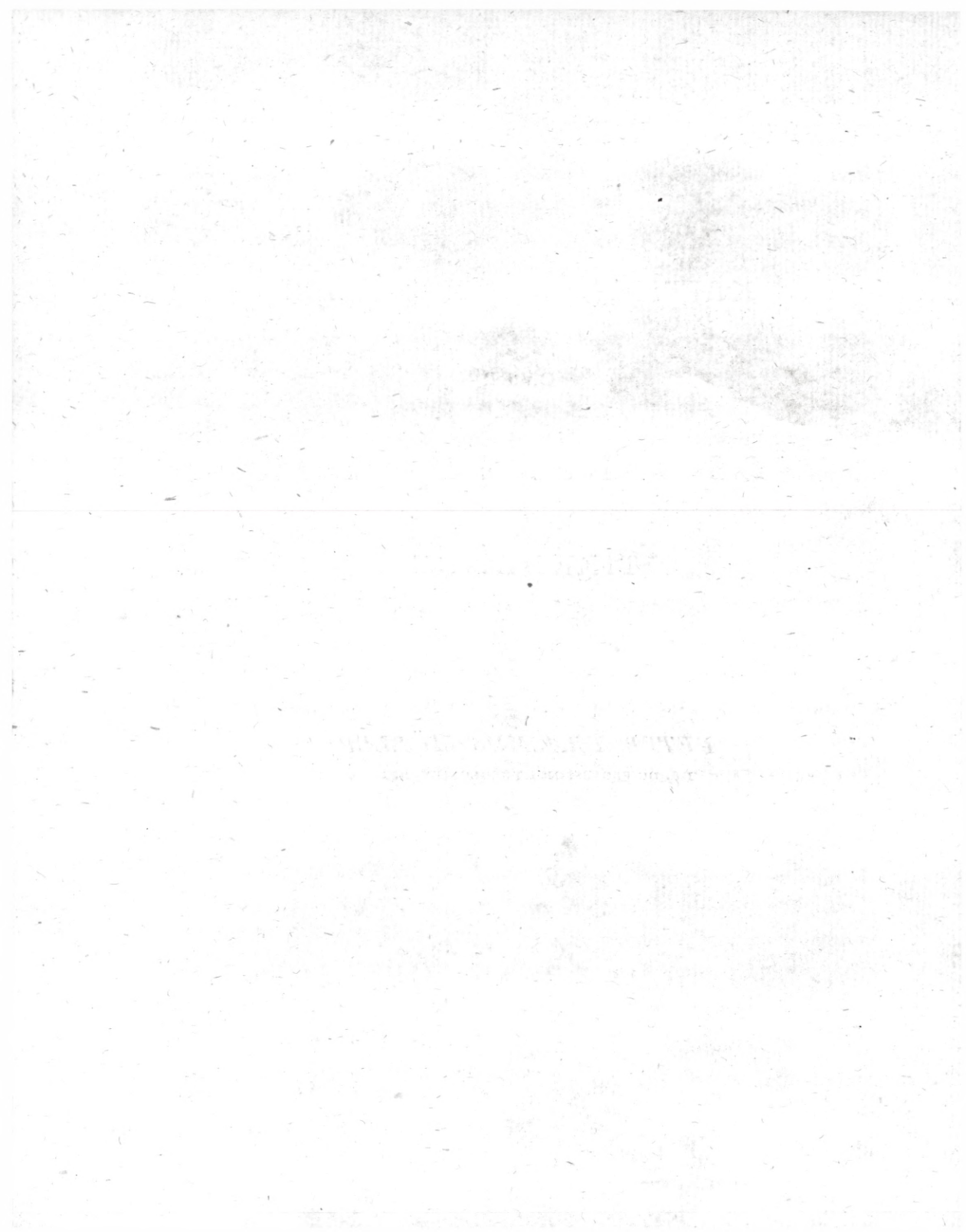
SAXOS DANSKE HISTORIES

TIENDE BOG

VED

PETER ERASMUS MÜLLER;

DR. OG PROFESSOR I THEOLOGIEN, R. AF D.

Saxo begynder sin tiende Bog med at fortælle, hvorledes Harald Gormsen havde, efter at være bleven Konge, gjort Vikingstog til Östersöen, indtil han hørte sin Morfaders den angelsaxiske Kong Edelreds Död. Denne Edelred havde i sit Testament indsat ham til Arving, og derved forbigaaet sin egen Sön Adelsteen, men denne havde kuldkastet Faderens Testament, og bemægtiget sig Riget. Da Adelsteen siden var med Overmagt bleven anfaldet af Harald Haarfager, havde han, for at skaffe sig Fred og tillige Bistand mod det Anfald, han befrygtede af den danske Harald, lovet at ville opdrage den norske Konges unge Sön Hagen, og indsætte ham til sin Arving.

Denne Fortælling, som allene findes hos Saxo, kan ikke være sand. Adelsteen var ikke en Sön af Edelred men af Edvard den Förste. Adelsteens Fader havde flere Söner, det er altsaa ikke rimeligt, at Faderen skulde have enten villet eller kunnet forbigaae disse, for at indsætte en fremmed og fraværende Prinds til sin Efterfølger. Det er endog saare uvist, om Haralds Moder Thyra var af angelsaxisk Herkomst, da de engelske Historieskrivere slet ikke kjende hende, og Islænderne gjøre hende til en Datter af Harald Klak. Desuden var Adelsteen slet ikke samtidig med Harald Gormsen, men døde, som

denne kom til Regjeringen i Danmark. Harald Haarfager har vel gjort et Tog til Vesterhavet, men dette skete för Adelsteen blev Konge, og var desuden ikke stilet imod Engelland. Snorre fortæller rigtig nok, at Harald Haarfager sendte sin Sön Hagen til at opfostres hos Kong Adelsteen, men tillige at dette var skeet i en langt anden Anledning.

Sandsynligviis har det været Almuesagn i Danmark, at en af Landets gamle Konger havde ifölge Testamente havt Arveret til Engelland. Paa slige Testamenter havde det ellefte Aarhundrede frembudt Exempler med Vilhelm Erobreren, og paa en vis Maade med Magnus den Gode, og saaledes maatte man, i det tolvte Aarhundrede helst ville forklare sig Anledningen til de Krigstoge, med hvilke Forfædrene i det tiende og ellefte Aarhundrede havde hiemsögt Engelland. Denne Arveret kunde Saxo lettest knytte til Dronning Thyra, som, fordi hun var Christendommen gunstig, ansaaes for en angelsaxisk Prindsesse. Sagnet derimod om at Hakon Adelsteen skulde have været bestemt til at arve Engelland, var uden Tvivl blot en Fölge af, at det fortaltes, at Kong Adelsteen, der selv ingen Börn havde, elskede sin Söstersön mere end alle sine Frender. *)

Ogsaa det Övrige, Saxo fortæller om Hakon Adelsteen, bærer aldeles Præg af at være hentet fra Folkesagnet. Da nemlig Prinds Hakon var i Begreb med at forlade Engelland, skulde han være bleven kaldet tilbage af sin Fosterfader for af ham endnu at modtage den Formaning: at vogte sig for under Maaltidet at have et mörkt Aasyn, men at han skulde med muntert

*) Snorre i Harald Haarfagers Saga K. 43.

Blik see paa sine Venner. At dette Træk skulde være bleven bevaret blot som et historisk Minde om den angelsaxiske Konges Pædagogik, er lidet troligt. Derimod kan man begribe, at det norske Folk har villet ligesom forklare sig den unge Konges store Venlighed derved, at den var bleven ham indskærpet ved hans Fosterfaders sidste Ord.

Med disse Sagn forbandt Saxo sine Bemærkninger over Harald Gormsens Politik, for at forklare, hvorfor han, som blot af Agtelse for sin Morbroder, den angelsaxiske Adelsteen, skulde være bleven holdt fra at giøre sin Ret til Engelland gieldende, dog efter dennes Död ikke lavede sig til at angribe Engelland men Norge. Saxo mener nemlig, at Harald, som frygtede for at Hakon Adelsteen vilde tage Engelland i Besiddelse efter sin Fosterfader, först vilde svække Hakons Magt i Norge, for selv deslettere at kunne vinde Engelland. Saadanne Bemærkninger over ældgamle Kongers Politik, blot grundede paa egne Hypotheser, have ogsaa nyere Historieskrivere ofte anstillet. Men der er den Forskjel mellem dem og Saxo, at disse pleie at adskille deres Betragtninger fra Fortællingen, Saxo blandede sine Anskuelse af Begivenhederne med Beretningen derom, ligesom Almuesmanden i vore Dage, naar han skal aflægge Vidnesbyrd, ikke pleier at adskille hvad han har erfaret, fra hvad han har tænkt.

Fortællingen om Haralds Krige med den norske Kong Hakon Adelsteen, kan Saxo ikke have hentet fra Islænderne thi han sætter Hakon Adelsteens Död i Begyndelsen af Haralds Regiering, og den maa have fundet Sted 20 Aar senere. Han veed ikke, at denne Krig varede mange Aar, og at Eriks Søn-

ner flere Gange havde giort Indfald i Norge. Han fortæller kun om det Slag, hvor Kong Hakon blev saaret, men henfører til dette en Omstændighed med et Baghold, som bestemmende Slagets Udfald, hvilket hører til et foregaaende Slag ved Frædebjerg, og hvad Egil Ulserk der udrettede, tilskrives her Thoralf Skolmsen, hvorimod dennes Bedrift i det sidste Slag, at han nemlig afbødede et Hug, der ellers havde ramt Kongen, og fældede den danske Anfører Eyvind, tillægges af Saxo en Ubenævnt. Af de tvende danske Anföres Navne stemmer den Enes, Eyvinds, overeens med det, Snorre beretter; den anden hedder hos Saxo Karlholth *) venteligen Karlshoved, hos Snorre Alf Askmand. Det er sædvanligt ved Folkesagnet at det blander Tid, Sted og Navne, derimod pleier det omhyggeligere at bevare enkelte mærkelige især vidunderlige Træk. Saaledes fortæller Saxo om den af Dronning Gunhilde forhexede Piil, som efter nogen Tid at have svævet i Luften omsider borede sig i Kong Hakon, et Sagn, som Snorre antyder **).

Det Næste, Saxo beretter om Harald Gormsen, angaaer hans Forholde til den svenske Prinds Styrbiörn, hvilke ogsaa vare Islænderne bekjendte ***). Han samstemmer med Islænderne

*) Hos Thomas af Gheysmer staaer Karlhoftus (Langebek Script. vol. 2. p. 246) hvilket nok er den rigtige Læsemaade.

***) Hakon Adelsteens Saga Kap. 31.

***) Foruden Styrbiörns Thattr (see Sagabibl. 3 D. S. 140). Snorre i Harald Haarfagers Saga Kap. 29 i Oluf den Helliges Saga Kap. 11. Knytlingasaga S. 180. Oluf Tryggves. Saga Reenhielms Udg. Kap. 2. S. 8. Skalhólts Udg. 1. D. 63 Kap. S. 63. Eyrbyggiasaga S. 148.

i at Styrbiörn, skilt ved sit Rige i Sverrig af sin Frende, Kong Erik, var bleven besvogret med Harald og Herre til Jomsborg, eller, som Saxo kalder Borgen, Julin. For at hevne sig paa den svenske Konge, havde Styrbiörn gjort et Tog til Sverrig, ledsaget af Harald, men denne havde i Feldtogets Begyndelse forladt Styrbiörn, og Styrbiörns Hær var bleven overmandet og han selv dræbt.

Derimod afviger Saxo fra Islænderne ved at gjøre Styrbiörn til en Søn af Biörn istedetfor en Sønnesøn, hvorved Kong Erik blev efter Saxo Styrbiörns Fetter, istedet for at han efter Islænderne var hans Farbroder. Fremdeles lader Saxo Styrbiörn besvogre sig med Harald ved at give denne sin Syster Gyrithe, istedetfor at Islænderne lade ham ægte Haralds Syster Thyre *).

Vigtigere er den Uovereensstemmelse, at efter Islændernes Beretninger var det Styrbiörn, som tvang Harald til at give sig Systemen til Ægte, og følge sig paa Toget til Sverrig, og at paa dette Tog Harald havde forladt Styrbiörn saasnart denne havde selv opbrændt sine Skibe. Hvorimod Saxo fortæller alt paa en for Kong Harald fordeelagtigere Maade. Denne skulde

*) Saxo. Steph. S.182 hedder det om *Harald* "cui Thyra mater exstitit."

Dette Tillæg staaer her aldeles overflødig, thi Saxo havde allerede forhen tydeligen nok sagt, hvo Haralds Moder var. Det afbryder Sammenhængen, det synes derfor at have været et Glossem, hvori der har staaet "soror", ikke "mater", tilføiet af En, der havde hørt noget om Haralds Syster. Glosset er siden trykket med i Texten, og bleven læmpet efter denne.

nemlig have modtaget Styrbiörn som Flygtning; ægtet godvilligen hans Syster, giort Styrbiörn til Hövding i Julin, understøttet ham velvilligen paa hans Tog, og först forladt ham ved Efterretningen om Keiser Ottos Indfald i Jylland. At det danske Sagn lød fordeelagtigere for den danske Konge, og at den danske Historie-skriver helst betragtede de gamle Begivenheders Sammenhæng fra denne Synspunkt; var naturligt. Islændernes Beretning kommer uden Tvivl Sandheden nærmere. Neppe har Saxo kiendt nogen særegen Fortælling om den tappre Styrbiörn, da han ikke en Gang fortæller noget om, at han selv brændte sine Skibe, et af det Slags Træk Saxo ikke pleier at forbigaae, men netop paa rhetorisk Viis at udsmykke. Slaget derimod paa Fyrisleif, der gav Erik Tilnavnet den Seiersælle, havde efterladt et saa varigt Minde, at det heller ikke i Danmark kunde til Saxos Tid være glemt.

Den samme Lyst til at sætte Begivenhederne i det for Danmark fordeelagtigste Lys, spores i Saxos Fremstilling af Keiser Ottos Krige med Kong Harald. Saxo fortæller rigtig nok, at Keiseren var trængt frem til Limfiorden og havde kastet sit Spyd i Vandet ved Oddesund, men lader ham derpaa flygtende drage sig tilbage, forfulgt af Harald, som dræbte Ebbo tilligemed en Deel af den tydske Hærs Bagtropper. Siden skal Enkedronning Thyra have opbygget Dannevirke, og Harald derpaa antaget Christendommen og sluttet Fred med Keiseren. Saxo forbigaaer altsaa, at Keiseren dog tilsidst fik Overmagten, og at det var tyunget, at Harald blev Christen. Uden Tvivl har det danske Sagn saaledes fremstillet Tildragelsen.

De andre Feiltagelser i denne Beretning, at nemlig begge Ottonernes Toge sammenblandes, og at Begivenheden, ved at forbindes med Styrbiörns Tog, hensættes til et urigtigt Aar, har Saxo tilfældes med alle de andre gamle Historieskrivere, som i dette Punkt forunderligen modsige hinanden. Baade Adam af Bremen og Snorre sammenblandede begge Ottonernes Toge til Danmark, af hvilke det Sidste synes at have været det Vigtigste. Naar Adam blot omtaler den første Ottos Tog, sætter han den afgjørende Strid for tidlig. Naar Snorre lader det Tog, hvori Hakon Jarl hialp til at forsvare Dannevirke mod Keiser Otto, gaae for sig kort för Hakon Jarls Affald fra Kong Harald og dennes Tog til Norge, sætter Snorre denne Begivenhed for silde *).

Saxo omtaler ved denne Leilighed Volden Dannevirke, Thyra Dannebod skal have ladet opføre, ligesom at det var skeet under Krigen. Snarere er dette Værk bleven udført mellem begge Ottonernes Indfald **). Men den afbrudte Maade hvorpaa Saxo her melder saavel om dette Thyras vigtige Paa-fund, som om den Kiækhed, hvormed Thyra befriede Skaane fra de Svenskes Herredömme, uden at han har anført hvorledes at de Svenske havde vundet Skaane, synes at vise, at Saxo har kiendt en gammel Sang til Thyras Ære, og at han af denne har taget disse tvende enkelte Træk, hvis nöiere Forbindelse med de övrige Begivenheder han ikke selv vidste.

*) Jevnf. Sagabibliothek 3 D. S. 100 f.

***) Et andet Folkesagn om Maaden hvorpaa Thyra fik Dannevirke reist, har Svend Aagesen bevaret Kap. 3.

Ligesaalidt som Saxo har kiendt til Islændernes Fortællinger om Ottos Angreb paa Dannevirke, kan han have kiendt noget til deres udførlige Beretninger om Hakon Jarls Bedrifter: Saxo veed intet om Hakon Jarls Herkomst, eller de listige Opspind, formedelst hvilke han ved Dannerkongens Hof banede sig Veien til Norges Rige. Saxo giör ham til en Sön af hans Arvefiende Harald Graafeld, og lader ham ved dennes Död komme paa Tronen. Han veed ikke andet at fortælle om Hakon Jarl, end at denne negtede at give Harald Skat, fordi han ansaae ham sysselsat med den tydske Krig, og at denne Konge derfor havde sendt en Vikingsflaade fra Julin imod Norge. Saaledes sætter Saxo Jomsvikingernes bekjendte Tog, der skete nogle Aar efter Haralds Död, tidligere end denne Konges Krig med sin Sön.

At Slaget ved Hiörungsvaag længe havde været tvivlsomt, og at Jomsvikingerne havde feftet med störste Tapperhed, omtaler Saxo ikke. Derimod havde han hört om det vidunderlige ved dette Slag. Han lader Jarl Hakon offre sine to eneste Börn, for at erholde Seier, lader derpaa store Hagl forblinde de Danskes Öine, og, endnu för Slaget ret begyndte, jage dem paa Flugt. Syvald, som undkom, lader Saxo være blandt Fangerne. Men udførligere og i det Hele overensstemmende med de islandske Efterretninger beskriver han den Kiekhed, Fangerne viste, hvilken tilsidst bevægede Hakon til at frigive de Overblevne. Ogsaa heri gienkiendes Almuesagnet, i hvilket det Vidunderlige troligst men med Overdrivelser bevarer.

Haralds ældste Sön Hakon, en diærv Viking, skal paa et Tog mod Semberne i Preussen have opbrændt sine Skibe, for

at nöde sine Krigere til at stride med des större Kraft. Han skal og have seiret. De Danske dræbte Mandfolkene i Landet, ægtede Qvinderne, og af Kierlighed til dem sloge sig der til Ro. Denne Fortælling er i sig selv lidet trolig. Naar de Danske droge paa Vikingstog i Österlide, var det for at giöre Bytte, de kunde da ikke falde paa at opbrænde deres Flaade. Noget Lignende om Skibene fortælles vel om Styrbjörn, men han var en Prinds, som vilde gjenerobre sit Fædrenerige, for der at bygge og bo. Saxo beretter at Semberne fra denne Begivenhed regne sig i Slægtskab med de Danske. Det er altsaa rimeligt, at et Sembisk Sagn, hvis Beskaffenhed vi ikke mere kiende, her ligger til Grund, og om det end maaskee har henhört til andre Tider, er af Saxo paa dette Sted bleven skudt ind i hans Historie.

Derpaa fortæller Saxo at han ikke vilde forbigaae; hvad der hændtes med Skytten Toke; denne, en af Hirdmændene, var bleven befört for Kongen, at han havde ved Drikkebordet pralt af, med sin Piil at kunne i en Frastand bortskyde et nok saa lille Æble. Kongen havde derpaa befalet ham at bortskyde et saadant fra hans egen Söns Hoved. Toke havde gjort det, men paa Kongens Spörgsmaal, hvorfor han havde taget tre Pile af Koggeret, havde han svart, at hvis Skjebnen havde straffet ham ved et Feilskud, skulde Kongen selv ei bleven ustraffet for sin Haardhed. Siden en Gang havde Toke yttret, at han kunde löbe paa Skier ligesaa godt som Kongen, hvorfor denne havde paalagt ham at löbe ned af Kullen. Under denne halsbræk-kende Gierning var Toke bleven reddet ved det en af Skierne sprang, og standsede ham i sin Fart. Toke tyede nu til Prinds

Svends Hær. Længere nede fortæller Saxo, at da Krigen var udbrudt mellem Fader og Søn, seer Toke Harald paa Strandbredden, og fælder ham ved et Pileskud.

Af den Maade hvorpaa Saxo omtaler en vis Toke, kan man slutte, at Saxo slet ikke havde hørt mere om denne Mand, og at han altsaa har været uvidende om alt det, Islænderne berette angaaende den mægtige Hövding Palnatoke, Svends Opdrager og Jomsborgs Lovgiver. Paa den anden Side vide Islænderne intet om de tvende Prøver, Skytten Toke maatte bestaae. Prøverne selv kiende de, thi begge skulde en vis Henning have bestaaet i Haralds Haardraades Tid, og Pileskuddet fortælles med de selysamme Omstændigheder som et dansk Sagn fra langt ældre Tider i Vaulundurs Saga. *)

Havde Islænderne hørt noget Lignende om Palnatoke, er det upaatvivleligt, at de ikke vilde have forbigaaet noget saa mærkeligt i deres udførlige Beretninger om denne Mand. At de intet have hørt derom, uagtet de kiende saa meget til Jomsvikingerne, er et vigtigt Beviis imod Fortællingen, hvilken desuden i sig selv bærer Præg af senere Udsmykkelse. Det var ikke rimeligt, at den Hirdmand, som een Gang saa haardt var bleven straffet for sit Præl, anden Gang skulde have givet Kongen Anledning til at vise en lignende Haardhed. Heller ikke var det rimeligt enten at Kongen skulde have befalt nogen at løbe paa Skier ned af Kullen, eller at den, der gjorde det, kunde slippe vel derfra. Overalt passer det Forhold, hvori Saxo sætter Toke til Kongen, slet ikke til det, hvori Palnatoke

*) Jevnf. Sagabibliothek 2 D. S. 172-173 3 D. S. 359-361.

efter Islændernes Fortælling stod til ham. Det er altsaa rimeligt, at Efterretningen om den vældige Skytte Toke, der fældede Kong Harald, har foranlediget, at det gamle Sagu om en Faders Pileskud blev overført paa denne Skytte, og siden er vel Pröven med Skierne bleven föiet til, for at udsmykke Historien.

Det synes overalt, som Jomsvikingernes Bedrifter have i de Danskes Minde levet langt mindre, end man maatte vente. Foruden hvad Saxo fortæller om Slaget med Hakon Jarl, findes der kun eet Spor til, at han har kiendt en Vise om deres Bedrifter. Han siger nemlig, at det vilde være mere kiedeligt end moersomt at opregne Jomsvikingernes Navne *). Dette antyder at han har kiendt en Liste paa disse Vikinger, hvilken neppe kan være kommen til Saxo i anden Form end i bunden Stiil, hvorved Rimbogstaverne tiente Hukommelsen til Stötter, ligesom Tilfældet var med Listen paa Heltene i Slaget ved Bravalla.

Derimod har Saxo uden Tvivl Ret, naar han udleder Jomsborgernes Opkomst fra den Besætning, Harald Blaaland lagde i Julin, hvilken ved tilstrømmende Vikinger snart kan være bleven foröget. Flere af Saxos Samtidige tilskreve Harald Jomsborgs Anlæggelse **), og det lader sig lettere forklare, hvorledes Jomsborg, naar den var anlagt af en dansk Konge, som

*) Saxo. edit. Steph. "Inter quos fuere Bo, Ulff, Karlsheljni, Sivaldus aliique complures, quorum prolixam enumerationem tædio quam voluptati propinqviorum stylo persequi supersedeo."

***) Knytlingasaga Kap. 1. Svend Aagesen Kap. 4. Fagurskuma see Sagabibliothek 3 D. S. 69-70.

en Festning, der skulde holde Byen Julin og dens Omegn i Ave, kunde efter nogle Aars Forløb blive saa mægtig, end hvis den var bleven opbygget af Palnatoke, en Hövding for Vikinger. Paa den anden Side er det begribeligt, at Jomsborgs Lovgiver kunde af Jomsvikingsagas Forfatter blive anseet for Borgens Stifter. Men at Saxo saa korteligen omtaler Haralds Tog til Venden, uagtet dette i Valdemar den Førstes Tid maatte have dobbelt Interesse, viser at han intet mere derom maa have vidst.

Haralds Död er knyttet til Krigen med hans Sön Svend. Alle de gamle Forfattere ere enige i at Harald i denne Krig hvor Hedningerne holdte med Sönnen, blev enten dræbt eller dødeligen saaret; om Krigens Anledning og Varighed ere de uenige. Den rimeligste Efterretning er den som Snorre *) og Forfatteren af Knytlingasaga **) give: at Svend efter at have foretaget mange Vikingstog havde forlangt af Faderen en Deel af Riget, nemlig en Forlehning, og at han efter at være bleven afviist, fordi Faderen ikke kunde lide ham, havde forenet sig med de misfornöiede Undersaatter og begyndt Krig.

Saxo og Svend Aagesen lade den nærmeste Anledning til Folkets store Misforstaaelse med Harald være det Hoveri, det var bleven tvunget til at giöre, da Harald havde ladet Menne-sker og Dyr trække i det samme Aag, for at slæbe en uhyre Steen fra Strandkanten, hvilken skulde tiene til at pryde Dronning Thyras Gravhöi. Denne Fortælling er ganske i Folkesagnets

*) Oluf Tryggvesens Saga. Kap. 38.

**) Kap. 4.

Smag, hvilket ofte lader Statsomveltninger have deres rund i enkelt Tildragelse, og gierne lader Nemesis straffe den Overmodige. I Folkets Smag er ogsaa det Ordspil, hvorved Harald erholdt Efterretningen om Sönnens Oprör. Han spørger nemlig under Stenens Flytning en Mand fra Flaaden, om han havde seet en större Klump drages af Menneskehænder, og Sömanden svarer, at Riget var en endnu större Klump, hvilken Svend havde draget til sig. At dette Sagn har en historisk Grund er saa meget des rimeligere, da vi endnu kunne see de store Höie, Kong Harald lod reise ved Jellinge over sine Forældre. Naar Tvangsarbeidet og den nye Læres Indførelse havde gjort Harald forhadet, maatte Mindet om den sidste Misfornöielsesgrund, efterat den nye Lære var bleven almindelig antaget, snarere glemmes, hvorimod Mindet om Undertrykkelsen vilde vare længere. Dette Minde har uden Tvivl Folkesagnet, som det oftere pleiede, individualiseret, ved at overføre paa en stor Steen, hvad der gieldt om det hele Gravmindes Opførelse. Endnu have vi jo Stenen, som Harald lod reise over sine Forældre og Ægtheden af dens Indskrift synes efter de seneste Undersøgelser tilstrækkeligen beviist*); denne Steen er altsaa ikke bleven liggende paa Halvveien. Vil man forsvare Sagnet om Stenen, og indrømme Ægtheden at Indskrifterne paa Runestenen ved Jellinge, maa man antage at Harald har havt i Sinde istedet for den mindre af de tvende Runestene, hvis Indskrift antyder at den var bestemt af Kong Gorm til hans Kone, Dron-

*) See Professor Magnussens Optegnelser paa en Reise til Jellinge 1821 S. 81 f.

ning Thyras Gravhöi, at sætte en langt større Steen paa sin Moders Höi.

Et interessant Beviis for Sagnets Paalidelighed vilde det være, om man endnu kunde paavise den Steen, der havde draget Riget fra Harald. Ved Landsbyen Læborg i Ribe Stift omtrent 5 Miil fra Colding findes en Steen med Runeskrift af følgende Indhold: "Rafnuge Tofe huggede disse Runer efter . . . vi sin Dronning." Endelsen af Dronningens Navn og Pladsen, de udslettede Runer indtogte passe godt til Navnet Thyrvvi, hvilket er det samme som Thyra. En Runesteen i Nabolauget i Landsbyen Bekke, altsaa just paa det Sted, hvor Thomas af Gheysmer siger, at Harald lod sin Steen ligge *) har en Indskrift der siger, at Rafnuge Tove og Vodin opførte Thyrvvis Höi **). De samme paa begge Stene forekommende Navne synes at vise at samme Mand havde ristet Runer i Thyras Steen og bygget hendes Höi, at altsaa Steen og Höi hørte sammen. Da Runerne paa Stenen ved Læborg ere usædvanlig store, og Stenen, hvorpaa de findes, ligger tæt ved en meget større Steen, fra hvilken den synes at være sprængt, har dette ledet Professor Magnussen til at formode, at det netop var denne Steen, Kong Harald havde villet flytte.

Men herved møder først den Vanskelighed, at Haralds Steen skulde efter Thomas af Gheysmer findes paa Bekke Mark, hvorimod den sidstnævnte Runesteen ligger paa Læborg Mark. Dernæst ligger Læborg ifølge Gliemans Kort henved fem Miil

*) I Langebeks Scriptorum. Vol. 2, S. 348.

***) Antiquariske Annaler 4 B. 1 H. S. 119.

fra Jellinge og et Par Miil fra den nærmeste Strandbred, hvorfra ifølge Saxo Stenen skulde være hentet. Men fra hvilket Punkt af Strandbredden man end vilde gaae ud, kunde ingen komme til Jellinge over Læborg uden en stor Omvei, og en saadan kunde man ei let falde paa at giøre med slig en Masse. Endnu en Vanskelighed frembyder Indskriften selv, thi ved saa stor en Masse er det usandsynligt, at Rønerne vare blevne huggede förend Stenen kom paa sin Plads. Desuden maatte det, vi nu læse, kun være Slutningen af den hele til Dronningens Ære forfattede Indskrift; det Övrige, som, da Runerne ere saa store, maae have optaget en stor Plads paa Stenen, maa antages at være sprængt, men deraf følger tillige at man nödes til at tilstaae, at hiin Hypotheses vigtigste Stötter ere sprængte.

Om Krigen mellem Faderen og Sönnen fortæller Saxo flere Omstændigheder end de andre gamle Forfattere, hvilke ikkun omtale det sidste Slag. Saxo lader derimod Harald efter at være bleven slaget i Jylland gaae over til Siælland og efter at han atter der havde tabt et Söslag, tye til Julin, hvorfra han skulde være kommen igien og ved slaviske Troppers Hielp have leveret Slaget ved Helgenæs, hvis Udfald havde været uvis, indtil Harald om Natten var bleven saaret af Palnatoke. Derpaa var Harald bleven bragt til Julin, hvor han var död, og hvorfra hans Legeme siden var bleven fört til Roskilde.

Det er i sig selv rimeligt at Krigen mellem Fader og Sön kan have varet længere, og at den gamle Konge flygtede fra Jylland til Siælland. Derimod er det ikke saa rimeligt, at han i det sidste Slag havde været understöttet af vendiske Tropper, hvorved maa forstaaes Jomsvikinger. Thi da Palnatoke, Joms-

vikingerne Hövding, dræbte eller dog saarede Harald ved denne Leilighed, kan man ikke vel antage, at Jomsvikinger skulde have fegtet paa begge Sider. Derimod kunde det snarere tænkes, at den saarede Harald med dem, der bleve ham troe, var flygtet til Jomsborg, som det eneste Tilflugtsted der var ham tilbage. Dette berette flere gamle Skribenter *) og da Harald havde været Borgens Stifter, kan man begribe, at nogle af dens Mænd, maaskee netop de Ældre, have villet modtage den flygtende Konge, om end deres Hövding havde stridt imod ham. Men denne Omstændighed kan have foranlediget Saxo til at formode, at den Understøttelse, der havde sat Harald i Stand til at begynde et nyt Feldttog, var kommen fra Jomsborg. Slagets Udfald berettes i det Væsentlige eens; vel sætter Saxo det ved Helgenæs i Jylland, Jomsvikingasaga ved Bornholm og Knytlingasaga i Isefiorden. Men alle ere enige i at da Seiren enten var tvivlsom, eller meest heldede til Haralds Side, var han bleven dødeligen saaret af Palnatoke.

Vi have nu giennemgaaet alt, hvad Saxo beretter om Harald Gormsen og seet, at det er sammensat af Brudstykker af danske Sagn, uden Hensyn til hvad fremmede Skribenter have fortalt. Dette bestyrkes end mere med Hensyn til hvad Saxo har forbigaaet.

Her møder os først det lykkelige og hæderfulde Tog; Kong Harald gjorde med 60 Skibe til Normandiet **) hvorhen

*) Adam af Bremen lib. 2 S. 54 Mad. Udg. Emmæ Eucomiast hos Langebek Vol. 2. p. 474.

**) Suhms Danmarks Hist. 3 D. S. 30. f. Torfæi trifolium p. 25.

han var bleven kaldet af den danske Bernard, for at hielpe den unge Hertug Richard imod den franske Kong Ludvig den Fierde. Dette Tog omtale flere frankiske Skribenter, deriblandt Dudo, hvilken dog Saxo et Sted selv har citeret.

Dernæst tier Saxo om de tvende store Toge Harald gjorde til Norge, det ene efter Haralds Graafelds Död med en Flaade af 600 Skibe, hvorved han underlagde sig Landet, og indsatte Hakon Sigurdsen til sin Jarl *); det andet, hvorved han hevned sig over Hakon Iarls Frafald ved at plyndre langs Norges Kyster **). Vel nævner Saxo et Tog til Norge, men dette er, som forhen bemærkedes, blot en Forvexling med Joms-vikingernes senere Tog, hvis Udfald var uheldigt.

End videre forbigaaer Saxo tvende for Haralds Minde mærkelige Træk, hvilke Adam af Bremen har anført, det ene at han havde givet Love, hvilke endog fremmede Folkeslag længe efter hans Tid havde bevaret, det andet, at han baade i levende Live og efter sin Död havde gjort Mirakler. Men da der er Strid mellem de Lærde om Fortolkningen af Adams Ord, og denne Strid endnu ikke er afgjort, bliver det nödvendigt at anföre Bremerens egne Ord, for desto nöiagtigere at kunne udvikle deres Betydning.

Adami. hist. eccles. lib. cap. 18 p. 55 ed. Maderi. De cujus fine cum istum pronepotem suum qui nunc in Dania regnat; Svein, interrogare maluerim, veluti alter Tydeus cri-

”Da jeg angaaende hans (Haralds) Endeligt, vilde udspörge hans Ætling Svend, hvilken nu regierer i Danmark, taug denne, som en anden Tydeus, om Oldefaderens Misgierning,

*) Snorre i Oluf Tryggves. Saga Kap. 15.

***) Sammesteds Kap. 36.

men avi reticuit, me vero parricidium exaggerante; hoc est, inquit, quod nos posteri luimus, quod ipse parricida suo piavit exilio. At ille noster Haroldus, qui populo Danorum Christianitatem primus indixit, qui totum septentrionem, ecclesiis et prædicatoribus replevit, ille inquam innocens vulneratus et pro Christo a regno expulsus, martyrii gloria ut speramus non carebit. Regnavit autem annos L, obitus ejus in festivitate omnium sanctorum contigit. Memoria ejus apud nos et uxoris ejus Gunhild perpetua manebit. Hæc in diebus Adaldagi pontificis facta comperimus, cum tamen non omnes tejus virtutes explorare potuimus. Sunt autem qui affirmant per eum gratias sanitatum factas, et tunc cum adhuc viveret et post mortem ad sepulcrum ejus, videlicet cæcos frequenter illuminatos fuisse, aliasque multas contigisse virtutes. Cersissimum vero est, eum tam nostro populo, quam Transalbanis et Freonum genti leges et jura constituisse quæ adhuc pro tanti auctoritate viri servare contendunt. Interea senex Præsul Adaldagus de legatione sua voti compos effectus et in omni opere suo domi forisque pro-

og da jeg udmaalede Fadermordet, sagde han: dette er, hvad vi hans Efterkommere maae böde for, hvad Fadermorderen selv sonede ved sin Landflygtighed. Men denne vor Harald, der först paaböd Dannerfolket Christendommen, der opfyldte hele Norden med Kirker og Prædikanter, han, siger jeg, som uskyldigen blev saaret og for Christi Skyld uddrevet af Riget, han skal, som vi haabe ikke undvære Martyrdommens Hæder. Han regierede 50 Aar, hans Död indtraf paa Allehelgens Fest. Hans og hans Hustrues Gunhildes Minde skal stedse vedvare hos os. At dette er skeet i Adeldags Dage have vi erfaret, omendskiöndt vi ikke have kunnet efterspore alle hans Dyder, (Kraftgierninger). Men der ere de som forsikkre at Helbredelsens Naadega- ver ere meddeelte ved ham, baade da han endnu levede, og efter Döden ved hans Grav, at nemlig Blinde ofte ere blevne seende og at mange andre Kraftgierninger er skete. Men dette er aldeles vist, at han har giort Bestemmelser om Lov og Ret saavel for vort Folk som for dem hinsides Elben og Frisernes Nation, hvilke disse Folk paastaae ifølge denne store Mands Anseelse, endnu at be-

speratus in senectute uberi migravit ad dominum IIII. Kalend. Maji anno incarnationis dominicæ DCCCCLXXXIIIX indictione I. anno autem Sacerdotii ejus nobiliter administrati LIV et sepultus est in ecclesia Bremensi a capite Leuderici Episcopi a meridionali plaga.

vare. Imidlertid vandrede den gamle Biskop Adeldag i en høi Alder til Herren; han havde i sin Embedsvirksomhed naaet hvad han ønskede og saavel hiemme som ude været heldig i al sin Stræben. Han døde den 29de April 988 Aar fra Herrens Byrd, efter at han hæderligen i 54 Aar havde forvaltet Præsteembedet og blev begravet i Kirken i Bremen Syden for Biskop Leuderiks Hoved."

Paa dette Sted læse vi tvende Mænds Ord baade Svend Estrithsens og den bremiske Adams, hvilke Ord angaae tvende Andre, nemlig Harald Blaataand og Biskop Adeldag. Man kan altsaa spørge om: baade hvormeget af dette enhver af disse har sagt, og hvem af de to han har meent. Suhm antager *) at Adam anfører ordret, hvad Svend Estridsen havde fortalt ham fra "hoc est inquit" indtil "servare contendunt." Men mod denne Mening har Professor Nyerup med Föie bemærket **), at de Ord Adam anfører som Kongens egne maa ende ved "piavit exilio." Hans Grunde ere disse: 1) Hvor Kongens Ord begynde staaer "inquit", altsaa antyder det et Par Linier nedenfor staaende inquam, at den talende Person er forandret. 2) Det passer sig ikke for Svend Estrithsen at kalde sin Oldefader "noster" i en Slags

*) Historie af Danmark 3 D. S. 205.

***) I hans Afhandling om de haraldinske Love, hvoraf et Udtog er meddeelt i Statsbürgerliches Magazin 4ter B. S. 430.

Mosdætning til Bedstefaderen, derimod kunde den bremiske Klerk godt kalde den christeligsindede Harald "noster" i Modsætning til den hedenske, og altsaa mod det Bremiske Bispedömmes fiendtligsindede Svend Tveskiæg. 5) Svend Estrithsen vilde ikke have talt om "populo Danorum" men om "populo nostro," derimod passer dette Udtryk i Adams Mund. 4) Det var underligt om Svend Estrithsen vilde i sin pathetiske Tale have tilföiet en chronologisk Bestemmelse angaaende hvor længe Harald havde regieret, ligeledes om han havde bemærket at han vilde bevare sine Oldeforældres Minde, eller at han havde fundet at denne Oldefader havde regieret i Biskop Adeldags Dage. Alt dette passer kun i den bremiske Skribents Mund ei i den danske Konges.

Til disse vægtige Grunde föier jeg endnu denne, at kun naar Kong Svends Ord slutte med "piavit exilio," kan den Modsætning forklares, som bliver antydet ved det fölgende "at ille." Adams Tankegang er denne: Han vilde gierne vide mere om sin Helt, Christendommens Stifter i Norden, og havde desangaaende adspurgt Kong Svend, denne skiöttede ei om at röre ved disse Familieulykker, og afviste ham med en Sentens. Derpaa udraaber Forfatteren: men denne vores uskyldigen myrdede Harald skal dog ikke savne sin Hæder som Martyr, og derpaa tilföier han det Övrige af hvad han selv havde erfaret om Kongen.

Dernæst opstaaer Spørgsmaalet, hvem Adam mener i det Fölgende. En Conferenceraad Friccius har udförligen villet bevise, at hvad der fulgte efter Ordene "perpetua manebit," maatte gaae paa Adeldag og altsaa baade Mirakler og Loygivning til-

skrives Bispem. *) Dette har Kofod Ancher bestredet i en vidtløftig Afhandling. **) Det synes imidlertid som alt det der vedkommelse selv Ordenes Fortolkning kan fremstilles i stor Korthed. Det Eneste, der kunde tale for, at Forfatteren meente Adeldag i det Følgende, ere disse Ord "Hæc in diebus Adaldagi pontificis facta comperimus, cum tamen non omnes ejus virtutes explorare potuimus." Her synes "ejus" at svare til Adeldag, som det nærmeste Subject. Men herimod maa bemærkes, at det ikke siælden er Tilfældet, at "ejus" i en saadan Forbindelse gaaer paa det fiernere Subject, naar dette af hele Sammenhængen kan sees at være det Fremtrædende. At "ejus" nödvendigen maa svare til Harald kan netop bevises af det samme Punctum, da man ellers ikke kunde forklare den Modsætning "cum tamen" antyder. Henføres Ordene til Adeldag vilde de oversatte lyde saaledes: Dette finde vi at være skeet i Adeldags Dage, omendskiönt vi ikke have kunnet efterforske alle hans Dyder. Men dette hænger jo ikke sammen? Derimod henføres "ejus" til Harald bliver Meningen denne: at Forfatteren vel havde fundet, at hvad han hidtil havde berettet om Kong Harald havde tildraget sig, medens Adeldag var Biskop i Bremen, thi det er jo fra den Bremiske Bispefølge, at den hele Fortælling gaaer ud, men at det dog var langt fra, at han havde fortalt alt det Berømmelige, Harald havde bedrevet,

*) Drejers Samlung vermischter Abhandlungen 3 Th.

**) K. Anchers samlede Skrifter 2den D. 1ste Af. Forsvar for de Haraldinske Love.

En endnu stærkere Grund for at Harald i det Følgende maa være meent, er Maaden hvorpaa Adeldag tilsidst omtales. Disse Ord nemlig, "interea senex præsul Adeldagus" vise at Talen nu gaaer over til en ny Person og at det altsaa ei kan være Adeldag, om hvem det nærmest Foregaaende handler.

At dette er den naturligste Forklaring af Adams Ord, at lade ham tillægge Kong Harald baade Miraklerne og Lovgivningen, følger desuden allerede af denne Forklarings Ælde og Almindelighed. Baade Helmold i det 12te Aarhundrede, *) og Albert af Stade i det trettende Aarhundrede **) foruden en Hærskare af senere Skribenter have saaledes læst den bremske Krönike. Det var kun nogle nyere Lærde, som vilde kunstle paa Fortolkningen af Adams Ord, fordi de meente ellers at finde Urigtigheder deri. Men det er den første Fortolkningsregel at undersøge, hvad den gamle Forfatter har meent, siden kan man prøve om denne Mening er rigtig.

Vist nok vilde det være en vægtig Indvending imod den ældre Fortolkning, hvis man kunde bevise, at den tillagde Bremeren en Mening, som han efter Rimelighed ikke kunde have

*) Chronicon Slavorum lib .1. cap. 15 "Haraldus tanta se erga Dominum devotione exercuit, ut non surrexerit similis ei inter omnes reges Danorum Hujus viri industria, in divinis quidem rebus fuit eximia, nihilominus tamen etiam in mundana sapientia, in his videlicet, quæ ad regni gubernationem pertinere videntur, adeo claruit, ut leges et jura statuerit, quæ pro autoritate viri, non solum Dani sed et Saxones adhuc hodie servare contendunt."

**) Ad. an: DCCCCLXXXIV "Transalbianis et Frisonum genti leges et jura restituit, quæ adhuc pro tanti autoritate viri servare contendunt.

havt, men dette er aldeles ikke Tilfældet. Hvad Miraklerne angaaer, da ytrer Adam af Bremen i dette Stykkes Begyndelse sit Haab, at Christendommens Udbreder i Norden, den uskyldigen Saarede ikke skulde savne Martyrdommens Hæder, eller med andre Ord, at han skulde blive en skrinlagt Helgen. Men til at vorde dette hørte efter Datidens Forestillinger, at have giort Mirakler, enten levende eller död. Altsaa antydes her, hvad i det Følgende udførligere udvikles, at Harald nemlig efter sin Död, skulde have forrettet slige underfulde Helbredelser, hvilke tilskrives de hellige Mænds Kraft. Paa disse Sagn grunder Adam Haabet om at Harald vel en Gang kunde blive canoniseret.

Man kunde maaskee mene, at det var underligt, at en bremisk Klerk kunne fortælle dette, og intet dansk Sagn derom være tilbage; og selv Saxo være aldeles uvidende derom. Dog dette lader sig godt forklare. Den Bremiske Klerk kiendte ikkun Harald, som Christendommens Udbreder og den, der døde under den gode Sags Forsvar; han kunde derfor vel fæste Lid til hvad en eller anden Munk kan have digtet om den hedenfarne Konges Hellighed; men i Danmark selv, hvor Haralds underfundige og tyranniske Adfærd maatte være bekiendt, hvor hans Minde var forhadet, der kunde Rygtet om slig en Konges Hellighed, ikke fæste Fod. Geistlighedens Magt var endnu for ung til at den imod Folkets Stemning kunde have bragt slige Rygter i Omløb.

Men det er ikke saa meget ved de Mirakler der tillægges Kong Harald, man har fundet Betæneligheder, som ved den Lovgivning, der bliver ham tilskrevet. Det er de haraldinske

Loves Anseelse hos fremmede Folkeslag, som med megen Lærdom er blevet angrebet og forsvaret. De omtvistede Ord ere disse: "certissimum vero est eum tam nostro populo, quam Transalbianis et Fresonum genti leges et jura constituisse, quæ adhuc pro tanti autoritate viri servare contendunt." Man pleier i Almindelighed ved "populus noster" at forstaae Bremerne, men Bremerne udgiorde intet Folk i Modsætning til Transalbinger. Bremerne hørte til Saxernes Stamme. Saaledes taler Adam selv (lib. 2 cap. X) om "Saxonia nostra" i Modsætning til Slavonia. Ved vort Folk menes altsaa Saxerne i Almindelighed. Af Saxerne boede vel adskillige Stammer hinsides Elben fra Bremernes Standpunkt af at regne, men de egentligen hinsides Elben boende Folk vare dog de Danske, og disse menes uden Tvivl ved Transalbiani. Saaledes lader ogsaa Helmold Kong Harald give Love for Saxerne og de Danske, men Albert af Stade siger, det var for Transalbinger og Friser. Ved jura og leges behøver man ikke at forstaae nogen Lovsamling, end mindre nogen Lovbog, men en eller anden Bestemmelse om Lov og Ret, noget hørende til Rettergangsmaaden. Ordene "servare contendunt" vise, at Adam sigter til noget, der beroede paa et almindeligt Sagn. Det hedte sig altsaa blandt disse Folk, at visse Rettergangsformer hidrørte fra Kong Haralds Tidsalder og grundede sig paa hvad denne havde indført. Heraf fulgte endnu ikke nødvendigen, at dette af Kong Harald skulde være paabudet disse Folkeslag, thi naar en Rettergangsform var i Tidens Aand, kunde gierne Nabofolk laane den af hinanden. Haralds Tidsalder, hvori den nye Lære offentlig indførtes i Danmark, var just en saadan, i hvilken nye Lovbestemmelser let kunde tages, men

hvad der var en Følge af Tidsomstændighederne kunde siden forestilles som en Følge af den Anseelse, hvori Kong Harald havde staaet.

Vi have saaledes viist, at den Mening Adams Ord lettest frembyder, ikke indeholder noget urimeligt. Men vi kunne uidentvivil gaae endnu videre, og paavise, hvilke de Love eller de Rettergangsformer ere, hvortil Ordene sigte; thi uidentvivil er det, hvilket her tillægges Harald Blaatand, det selvsamme, som Saxo skriver at være skeet under Svend Tveskiægs Regiering som en Følge af Poppo's Jertegn, at nemlig i Rettergang Jernpröven blev sat i Stedet for Holmgang som Middel til at afgjøre hvad Ret var.

Vel siger Adam af Bremen at Poppo selv bar Jernet i Kong Erik den Seirsælles Nærværelse, men Maaden hvorpaa han omtaler det Hele viser, at han ikke var nöie underrettet. Saxo, der hensatte denne Jernbyrd i Svend Tveskiægs Regjering, modsiger sig selv ved at lade Poppo efter Jertegnet vies til Bisp af Adeldag, som döde för Harald Blaatand. Alle de andre gamle tyske Skribenter henføre netop denne Jernbyrd til Harald Blaatands Dage, og dette viser hvad Mening derom herskede til Adam af Bremens Tid hos Friser og Saxer. Hvad enten nu Jernbyrden virkeligen i denne Anledning er bleven indfört hos disse Folkeslag eller ei, kunde man nogle Menneskealdere senere, let falde paa at knytte Jernbyrdens Indförelse til Poppo's Bedrift og altsaa til Blaatands Regjering, fordi Poppo's Jertegn sagdes i Danmark at have havt denne Virkning og maatte synes en Triumph for alle Jernbyrdens Venner *).

*) Vilde man tage "jura et leges" i en engere og sieldnere Bemærkelse kan man finde et nyt Beviis for den antagne Forklaring thi "jura"

Men ville nogle maaskee indvende: hvorledes kunde Friser, Saxer og Danske til Adam af Bremens Tid antage Jernbyrdens Indførelse at være saa nye, at de kunde ansee den for samtidig med den første kristne Konge i Danmark? De maatte jo vide at den var en gammel hedensk Skik? Denne Indvending kunne vi allerede foreløbigen afvise med den Bemærkning: at Jernbyrden var i det ellefte Aarhundrede saa aldeles i Geistlighedens Hænder, havde erholdt et saa christeligt Præg og betragtedes saa aldeles som et Jertegn, at ingen til Adam af Bremens Tid kunde falde paa, deri at see en Levning af Hedenskabet, dette maatte være forbeholdt det nittende Aarhundredes Lærde.

Vi indsee nu tillige Grunden til, hvorfor Saxo, hvis han endog havde læst den bremiske Krønike, ikke i Harald Blaatands Historie kunde tilføie noget om dennes Love, fordi han henførte den tilsigtede Forandring i Rettergangen til Svend Tveskiægs Regiering.

Vi have i Haralds Historie fundet en Deel Uoverenstemmelser mellem de gamle Skribenter, men endnu langt større ere de, som findes i de gamle Efterretninger om Svend Tveskiæg. Islænderne gjøre ham til en Frillesön *), Saxo til en Sön

bruges stundom i Middelalderen for "juramenta" og "leges" ofte for "probationes lege sancitas" see Ducange og Rosenvinge om Edens Anvendelse til Beviis S. 40.

*) Snorres Oluf Tryggves. Saga Kap. 11 Thorvald Vidförles Saga bag efter Hungurvaka S. 262 Knytlingasaga Kap. 4.

af Dronning Gerytha. Adam af Bremen fortæller, at Harald blev døbt med sin Dronning Gunhilde og lille Søn Svend, og synes derved at antyde, at Svend var Gunhildes Søn. Emmæ Encomiast anfører det som Begyndelsen af sin Lovtale over Svend, at hans Herkomst var den ædleste *). Men uagtet Encomiasten var samtidig med Knud den Stores Gemalinde, til hvis Roes og efter hvis Opfordring han skrev, kan han gierne paa Lovtaleres Viis have sagt det i Almindelighed, som kun fra een Side var rigtigt. Da desuden uægte Födsel den Tid ikke lagde nogen Hinder for Arvefølgen, kunde ogsaa en Konges Frillesön siges at være af den ædleste Byrd. Bremeren siger blot, at Svend blev døbt med det kongelige Ægtepar. Da nu Islændernes Beretning om Svends Herkomst er nøie knyttet til hans Opdragelse og Ungdomshistorie, synes den derved at vinde i Troværdighed. Men deri ere alle enige, endog Encomiasten, at Svend fra Barndommen af havde været Faderen forhadet.

Saxo fortæller intet om Svends Ungdom, Islænderne berette, at han, understøttet af sin Fosterfader Palnatoke, tidlig drog paa Vikingstog. Dette var ogsaa Fyrstesönnernes almindelige Skik, og kun som Sökonge kan Svend have forskaffet sig de Tilhængere, hvorved han kunde give sine Fordringer Vægt. Om hans Krig med Faderen og dennes Udfald er forhen talt. Alle ere enige i, at det især var ved det hedenske Parties Hielp, at Svend seirede, og at han begyndte sin Regiering med at forfølge de Christne. Men derpaa fortæller Saxo, hvorledes at Svend blev haardeligen straffet for sin Ugudelighed. Han blev nemlig fanget af Julins Borgere og maatte löskiöbe sig med to

*) a nobilissimis duxit originem.

Gange saa meget Sölv og en Gang saa meget Guld som han veiede. Kort efter var han anden Gang bleven fanget af de samme; for at udrede Summen, der fordredes for hans Löselse maatte han stille Gidsler, og siden for at befrie Gidslerne sælge de kongelige Skove, hvilke i Skaane og Siælland bleve kiöbte af Distrikterne ved S sammenskud, i Jylland af enkelte Familier, der sloge sig sammen. Neppe havde Svend samlet en Flaade for at hævne sig paa Julinerne, förend han tredie Gang ved Krigslist blev fanget af dem. Da Rigets Skat var udtömt, havde Qvinderne givet deres Guldsmykker for at befrie Kongen, hvorfor denne siden som Belönnung havde tilstaaet dem Ret til at arve. Desuden var Kronens Agre og Sædegaarde blevne solgte for at betale Giælden. Endeligen maatte Svend sværge aldrig at ville hevne sig. Neppe var Svend kommen tilbage, förend en ny Ulykke havde ramt ham; den svenske Kong Erik den Seirsælle faldt ind i Skaane med en stor Hær, overvandt Svend og nödte ham til at forlade Danmark. Den flygtende Konge havde först henvendt sig til den norske Kong Oluf Tryggvesen, siden til den engelske Kong Edvard; af begge bortviist havde han fundet en Tilflugt i Skotland, hvor omsider Gienvordighederne havde bragt ham til at antage Christendommen. Nu forandredes hans Skiæbne, i hans syvende Landflygtighedsaar döde Erik den Seirsælle og Svend erholdt igjen sit Rige, men maatte dölgge sin Omvendelse, indtil Poppes-Jertegn havde bragt den hedenske Mængde til at erkiende den nye Lære.

Saxos Fortælling synes i det Hele at bestyrkes ved Adam af Bremens Vidnesbyrd, thi denne beretter*), hvorledes den brem-

*) Hist. eccles. lib. 2 S. 56—57.

ske Erkebiskop Libentius forgiæves havde bestræbt sig for at böie Svends vilde Sind til Mildhed mod de Christne, derpaa var Svend to Gange bleven fanget af Slaverne og löskiöbt med meget Guld, siden forjaget af sit Land af den svenske Kong Erik. I sin Landflygtighed havde han henvendt sig til Tryggve Hagensen i Norge, derpaa til Adelred, Eggars Sön i Engelland, afviist af begge var han kommen til Skotternes Konge, hos hvem han tilbragte sine 14 Landflygtighedsaar indtil Eriks Död. For denne Erik som Konge i Sverrig og Danmark havde Poppe giort sit Jertegn, og derved bragt ham til at blive Christen, omendskiönt Erik igien var faldet fra Troen. Efter Eriks Död var Svend kommen tilbage og havde ægtet Eriks Enke, men Eriks Sön Oluf havde fordrevet ham igien, derpaa havde Svend omvendt sig og Oluf havde igien skiænket ham Riget. Om det Meste af dette tilföier Adam af Bremen udtrykkeligen at han havde det af Kong Svend Estrithsens egen Mund. Disse Efterretninger synes altsaa at maatte ansees for aldeles paalidelige, og dog kan det allermeste deraf aldeles ikke være sandt. Vi ville först betragte Svends Forhold til Jomsvikingerne, siden til den svenske Konge.

Allerede Antallet af de Gange, da Svend ifölge Saxo blev fanget af Julinerne eller Jomsborgerne, maa giöre Beretningen mistænkt; thi det er ligesaa usandsynligt at en Konge trende Gange i kort Tid skulde have ladet sig fange af den samme Fiende, som det er sædvanligt, at Sagnet lader det Onde ligesaavel som det Gode trende Gange gientage sig. Vi kunne forfølge Sagnets Udsmykkelse. Islænderne, hvis Beretninger, om end först nedskrevne i det tolvte og trettende Aarhundredé, grunde sig paa

langt ældre Fortællinger, bragte til Öen af Svend Tveskiægs Samtidige *), fremdeles Dithmar af Merseburg fra Begyndelsen af det ellefte Aarhundrede **) og Svend Aagesen ***) melde kun om, at Svend een Gang blev fanget, Adam af Bremen fortæller at det skete to Gange, Saxo ene at det hendte tre Gange. Saa meget synes vist, at Svend er een Gang bleven bortsnappet ved et Fartöi besat med Jomsvikinger, thi flere enkelte Omstændigheder herved fortælles ens af Jomsvikingesaga, Svend Aagesen og Saxo, trende af hinanden uafhængige Vidner.

Anledningen til Svends Fangenskab og Følgerne deraf fortælle Islænderne langt rimeligere end de Andre, thi de lade det Hele være et Paafund af Jarl Sigvald, som ved at bringe Kong Svend nogen Tid i sin Magt, vilde skaffe Jomsborg Uafhængighed, og tilveiebringe Forbund og Svogerskab mellem Kong Svend, Kong Burisleif og sig selv. Dette var et listigt Foretagende, der kunde ende til fælleds Tilfredshed, og ingenlunde nödvendigen havde vedvarende Fiendskab til Følge. De andre Forfattere derimod betragte Jomsborgerne som fødte Vender og de Danskes naturlige Fiender, især synes Saxo at overføre det trettende Aarhundredes Had til Datidens Vender paa de gamle Jomsborgere, og lader dem udsuge Landet for at forskaffe sig en stor Kongelösning. Men havde sligt fundet Sted, er det ikke tænkeligt, at deres Hövdinger kort efter kunde fredeligen

*) Snorre Oluf Tryggves. Saga K. 38. Oddur Munk Oluf Tryggv. Saga 114—118. Reenhielms Udg. Jomsvikingasaga 36. K. S. 103.

**) Scriptorum rer. Brunsvic. vol. 1 p. 409.

***) Kap. 4 i Langebeks Script. vol. 1 S. 53.

have mødt i den danske Konges Hal, og der være blevne bevægede til i Forening med en dansk Flaade at giøre Krigstoget til Norge.

Er det nu ikke rimeligt at Svend saa ofte eller for meget store Summer er bleven löskiøbt, er det endnu mindre rimeligt, at Lösesummen skulde være bragt tilveie paa den forhen omtalte Maade. Vel kunde det synes, som de Følger Svends Lös-kiøbelse efter Saxo og Svend Aagesen skal have havt nemlig Qvindernes Arverettighed og de kongelige Domainers Afhændelse, vare utvetydige Vidnesbyrd om hin Begivenhed. Men hvad Qvindernes Arveret angaaer da have vore Lovhistorikere fra Gram *) og Kofod Ancher af **) viist, at denne ikke kan have været en Følge af Kong Svends Taknemmelighed.

I Henseende til de kongelige Skoves Afhændelse synes det lidet rimeligt, at dette den Gang kunde være en Finantsoperation, da hele Landet var trindt om bevoxet med Skov, og Træer neppe bleve solgte uden til Skibstømmer, hvilket ikkun ved Kysten kunde være afsætteligt. Vel tilføier Saxo, at disse Skove bleve i Jylland kiöbte af enkelte Familier, i Siælland og Skaane af Communerne, men neppe kan det historiske Sagn have bevaret Mindet om, hvo der havde været den Höistbydende paa disse Skovauktioner. Derimod er det rimeligt, at fordi Saxo eller een og anden Landoeconom til hans Tid havde gjort den Bemærkning, at der gaves flere Almindinger i Siælland og Skaane end i Jylland, udledte man dette fra Krongodsernes Salg i

*) I Noterne til Meursii hist. Dan. p. 159.

***) I hans samlede Skrifter 1 D. S. 17.

Svend Tveskiægs Dage, og knyttede saaledes denne Forandring ligesom mere af det, hvilket Begivenhedernes Gang gradviis bragte med sig, til en enkelt mærkelig Begivenhed.

Endnu bestemtere ere Indvendingerne imod Svends For- drivelse af de svenske Konger. Ifølge Adam af Bremen skulde Erkebiskop Libentius flere Gange efter Haralds Död baade ved Gaver og ved Gesandtskaber have stræbt at formilde Svends Sind mod de Christne, derpaa fulgte Svends dobbelte Fangenskab af Jomsborgerne, siden fiorten Aars Flugt for Kong Erik Seirsæl, og, efter at være kommen igien tilbage, en ny Forjagelse af Eriks Sön Oluf Skodkonning. Alt dette maatte have medtaget som Torfæus rigtignem bemærker *), et Tidsrum af mere end tyve Aar. Men nu er det beviisligt, at Libentius blev Erkebiskop 988, at Harald Blaatand döde 989 eller 990, og at Joms- vikingernes Tog til Norge under hvilket Svend sad rolig paa den danske Trone, gik for sig 994, og fra dette Aar af kiende vi af engelske Annaler Svends gientagne Krigtog til Engelland. Altsaa bleve kun tre Aar levnede til hine Begivenheder, der fordrede tyve, og Usandheden af Fortællingen bliver alligevel haand- gribelig, hvis man antager med Saxo at Svends Landflygtighed ikkun varede syv Aar. Ansætter man endog Krigen med de svenske Konger blot til to Aar, bliver der dog endnu ikke Tid hertil i de faa Aar i hvilke Christenforfølgelserne, Erkebiskop- pens gientagne Gesandtskaber og Begivenhederne med Palnatoke og Syvald have tildraget sig.

*) Trifolium historicum p. 129 f.

I Svends Landflygtigheds Historie findes desuden flere Urigtigheder sammenhobede. Saxo lader ham flygte til Oluf Tryggvesen, som först kom paa Tronen 996, og derfra til Kong Edvard, da denne endnu var saare ung, uagtet denne Konge allerede 979 var död. Adam af Bremen siger derimod, at han tog sin Tilflugt til den norske Tryggve Hagensen og den engelske Adelred. Men der har ikke regieret nogen Tryggve Hagensen i Norge; hvis Oluf Tryggvesens Fader Tryggve Olufsen menes, en Sönnesön af Harald Haarfager, da blev denne dræbt 969, men Adelred kom först paa Tronen 979, saa at disse Tidsbestemmelser heller ikke passe hverken med hinanden eller med den övrige Historie.

Hertil kommer, at Islænderne, hvilke vide god Beskeed om den Tids Begivenheder i Norden, slet intet melde om disse Krige, med Undtagelse af tvende Annalister der blot følge Adam af Bremen, og at Emmæ Encomiast, der levede i den næste Generation, kalder Svend en af sin Tids lykkeligste Konger. Han omtaler vel Faderens Had til ham og Krigen med denne, men lader ham for Resten have Medgang fra Begyndelsen til Enden. Mod Kong Svend Estrithsens Auctoritæt paa hvilken Adam af Bremen beraaber sig, kunne vi sætte et andet kongeligt Vidnesbyrd nemlig Oluf Sködkonnings, som i en Tale paa Thinget, hvori han vil ophöie den svenske Konges Magt, beraaber sig paa, at hans Frænde Styrbiörn, som havde kuert den danske Kong Harald, selv var bleven overvundet af hans Fader Kong Erik. Hvis nu Kong Erik selv havde overvundet Kong Harald,

*) I Langebeks Scriptorum vol. 2 p. 150, 425.

eller hvis Oluf selv havde forjaget Svend Tveskieg, vilde disse Exempler have lagt den talende Konge langt nærmere end Styrbiörns. Dog maa man tilstaae, at dette kongelige Vidnesbyrd ikke i sig selv betyder saare meget, da det er höiligen at omtvivle, at Talen er bleven nedskreven ordret, som den holdtes, men det snarere er den islandske Sagaskriver, der lagde den svenske Konge disse Ord i Munden. Talen betyder dog i det Mindste saa meget, at dens islandske Forfatter, endskiönt vel bekiendt med Sverrig, ligesaa lidt som hans andre Landsmænd kiendte til disse den svenske Konges Seiervindinger.

Den simpleste Maade til at udrede sig af disse Vanskeligheder er at antage, at vi her finde et Exempel, uden Tvivl det ældste i den danske Historie, paa hvorledes man har forladt det simple Sagn, eller Maaden paa hvilken Fortællingen uvilkaarlig udviklede sig, ved at gaae fra Mund til Mund, for paa en vis Maade at pragmatisere eller for at ordne Begivenhederne med Hensyn til visse Ideer. Kong Svend havde först forfulgt de Christne, siden beskyttet dem. Han havde udstaaet Gienvordigheder, og han havde været en lykkelig Krieger. Man ordnede nu hans Livs Tildragelser i tvende Afsnit, for at lade Ulykken ledsage hans Hedenskab og Lykken hans Omvendelse. Nu kunde man ikke dyngte Ulykker nok paa ham til hans Straf, derfor skulde han fanges, ikke blot een men trede Gange, derfor skulde han, som Patriarken Jacob, i Landflygtighed vente paa sin Lykke, enten i 7 eller i 14 Aar. Denne Landflygtighed kunde ikke lettere motiveres end ved Krigen med Sverrigs Konger, af hvilke Erik allerede ved sit Tilnavn ledte til Begrebet om Seierherre, og som efter Styrbiörns Nederlag gierne kan

have erhvervet nogle Fordele over Kong Harald, maaskee for en Tid Herredømmet over Skaane. Dette saaledes af Geistligheden udsmykkede og med moralsk Anvendelse forsynede Æventyr fortaltes vel Svend Estrithsen i hans Ungdom, som Advarsel, og er siden af ham bleven fortalt til den videlystne bremiske Klerk. Kunde Svend Estrithsen saaledes tage Feil i sin Morfaders Historie, maa man vel holde Saxo Grammaticus det tilgode, at han har fæstet Lid til det samme Æventyr.

Til denne Udsmykkelse af Svend Tveskiægs Historie hørte det vel og at Poppo Jertegn hensattes til hans Regiering. Islænderne *) tilligemed de fleste gamle tyske Forfattere **) henhøre det til Harald Blaatands Dage. Kun Adam af Bremen sætter Poppo Jertegn paa samme Tid som Saxo, men omtaler tillige den hele Begivenhed saare ubestemt, ligesom det kunde være blot et gammelt Sagn ***). Saxo der fortæller at Poppo bar Jernet efter Svends Opfordring, gjør sig tillige, som forhen er bemærket, skyldig i en slem Anachronisme ved at lade Poppo siden

*) Snorre i Oluf Tryggvesens Saga Kap. 27. Oluf Tryggves. Saga Kiöb. Udg. 1 B. S. 129.

**) Witechind: Corbeiens: lib. 3 hos Meibomius 1 p. 660. Ditmar Mersenburg: *Leipnitses* Script. Brunsv. 1, 333. Jevnf. om alle Forskiellighederne i Fortællingen om Poppo Jertegn Grams Noter til Meursius S. 164 fölg.

***) Hist. eccles. lib. 2 cap. 26 p. 59. Poppo quidam quem ajunt pro assertione Christianitatis ferrum manu tulisse. — Cujus novitati miraculi et tunc multa millia per eum crediderunt, et usque hodie per populos et ecclesias Danorum celebre Popponis nomen effertur. Hæc aliqui apud Ripam gesta confirmant, alii apud Sliasvig.

vies til Biskop i Aarhus af Adeldag, som døde 988, imedens Harald Blaatand endnu regierede.

Vigtigere end Spørgsmaalet om, naar og hvor Poppo forrettede sit Kunststykke, er Undersøgelsen om dets Følger. Saxo vil, at i den Anledning Christendommen, hvortil Svend Tveskiæg den Gang hemmeligen bekiendte sig, var bleven offentlig vedtaget paa Thinget ved Isefiorden. Der behövedes imidlertid ikke saadant et Jertegn for at forklare sig, hvorfor Christendommen, som i Harald Blaatands Tid havde været herskende, igien blev det, naar Kongen selv hyldede samme. Men desuden tilskriver Saxo dette Jertegn, at i Danmark Holmgang blev afskaffet og i dens Sted Jernbyrden indført. Denne Paastand have adskillige nyere Lovlærde benægtet *), fordi de have meent, deels at Jernbyrd som noget gammelt i Norden, ikke ved Christendommen kunde være bleven indført, deels at Holmgang som noget der först gradviis aftog, ikke ved Christendommens Indførelse kunde være bleven afskaffet. Imidlertid kan uden tvivl Saxos Paastand, naar man blot sætter Christendommens Indførelse istedet for Poppo's Jertegn, godt forsvares.

Hvad först Jernbyrdens formeeutlige Ælde i Norden angaaer, da er det vist, at mellem de mange Sagn, hvilke Saxo har bevaret intet Spor findes deraf, uagtet slige Tildragelser, som at Prindsesser traadte paa gloende Plovjern, var af det Slags, Sagnet pleiede at bevare. End vigtigere er det, at i alle de islandske Sagaer vi have tilbage om Tilstanden i Norden för

*) Rosenvinges Lovhistorie 1 D. S. 56-58. I: Grimm deutsche Rechtsaltherthümer S. 919.

Christendommens Indførelse, findes ikke det mindste Spor til at Jernbyrd nogensinde har fundet Sted. I en af de eddiske Sange *) omtales det vel, at Gudrune og Herkia skulde vise deres Uskyld ved at optage en Steen af en kaagende Kiedel. Men denne Sang bærer flere Præg af Nyhed, og er maaskee ikke ældre end det tolvte Aarhundrede. **) Var den endog ældre, vilde den dog egentligen ikke godtgjøre Jernbyrdens Brug i Norden, da den skildrer hunniske Sæder, og angaaer et ældgammelt Fabelsagn. I det Höieste kunde deraf følge, at Pröven med kaagende Vand stundom var bleven brugt af Qvinder, ikke at Jernbyrd kunde anvendes af Mænd.

Vel pleier man at bemærke, at det Beviis er svagt, der hentes fra Taushed; men at noget forbigaaes med Taushed, bliver dog paafaldende, naar der hyppigen var Anledning til at omtale det. Vi have mange Efterretninger tilbage om den Rettergang, der i Island var brugelig för Christendommens Indførelse, og som vor dannet efter den Norskes Mönster. Vi finde her, at i Tilfælde hvor man netop kunde have ventet Jernbyrd, langt andre Beviismidler bleve anvendte. Saaledes da Viga Glum anklagedes for et Mord, som man ikke ved Vidner kunde overbevise ham om, befriede han sig ved en tvetydig Eed, hvilken han aflagde i Offerhuset paa en Ring, vædet med Offerdyrets Blod ***). Da en anden Islænder, Thorkel Trefil, vilde godtgjøre sin Ret i en Arvesag, hvori der ikke kunde föres Vidner,

*) Gudrunarqvide 3 Strophe 8-10.

**) Sagabibliothek 2 D. S. 317-319.

***) Viga Glums Saga S. 150.

men hvor der var Mistanke om, at han havde begaaet Svig, blev et Ordal anvendt, men, heelt forskjelligt fra Jernbyrd. Thorkel skulde krybe under en Hvelving af skaarne Græstörv og erkjendes for uskyldig, naar den skiöre Hvelving ikke faldt sammen over hans Ryg. *) Sagaskriveren tilföier udtrykkeligen at Hedningene tillagde denne Skik samme Anseelse, som de Christne deres Jernbyrd.

Den förste Islænder; som vides at have underkastet sig Jernbyrd, var Gretter Stærke, hvem det i Norge blev paalagt af Oluf den Hellige omtrent 1017. **) Det förste Jernbyrd der omtales i Island, er Fridgerdas i Liosvetningasaga, men dette tildrog sig först efterat Isleif var bleven Biskop, altsaa en Tidlang efter at Oluf den Helliges Love vare blevene vedtagne paa Öen. De ældste Exempler paa Jernbyrd i den norske Historie forekomme ogsaa under Oluf den Helliges Regiering. ***) Man seer af Beskrivelsen, at alt ved denne Handling var af Geistligheden nöie bestemt.

En endnu vigtigere Grund imod Jernbyrdens Anvendelse i Rettergang mellem Hedenoldens Mænd i Norden er, at den strider mod den oldnordiske Aand, og er uforenelig med den oldnordiske Forfatning. Vist nok maatte der efter Rettergangens ufuldkomne Former den Gang kunne gives Omstændigheder, under hvilke man trængte til et Ordal, fordi man maatte

*) Laxdælasaga S. 58 jevnf. Excursen om at ganga undir jardaermen.

**) Gunlaug Ormstunge Saga S. 157.

***) Snorre i Oluf den Helliges Saga, Kap. 145. Sagabibliothek 3 D. Endrids Giftermaal S. 305. f.

lade Tilfældet raade der, hvor Mennesker ei formaaede at dømme. Men Jernbyrden er et Ordal af en ganske særegen Art. Dens Udfald er nemlig ikke, som de fleste andre Ordalers, for menneskelige Öine ubestemt. Vi vide jo, at enhver, som bærer et gloende Jern, maa brænde sig, hvis han ikke forhen har smurt sig med en Salve. Da altsaa Jernbyrd aldrig kunde være indført som Uskyldspröve, og bevares, hvis alle, der underkastede sig den, bleve brændte, og ingen kan undgaae at brænde sig, som ikke har brugt Kunster; er det klart, at Jernbyrd aldrig kan være i Brug uden i Forbindelse med Bedragerier, om end disse höre til de saakaldte fromme. Deraf fölger end videre, at Jernbyrden ikke kan finde Sted, uden i de Lande, hvor et Hierarkie hersker, eller en mächtig Præstestand, indbyrdes forbundet og i Besiddelse af visse Hemmeligheder, kan have Indflydelse paa Jernbyrdens Udfald. I det gamle Norden gaves ikke nogen saadan særskilt Præstestand. Det er historisk vist, at i de Aarhundreder, om hvilke man uden blotte Gissninger kan sige noget, de altsaa, hvilke nærmest gik foran Christendommens Indförelse, vare Hövdingerne i Norden tillige Hofgoder. Konger, Jarler og andre mächtige Mænd i hver Egn forrettede selv Offringerne, og modtog til Offringernes og Templernes Vedligeholdelse Bidrag af de andre Beboere. Men det var just imellem de Mægtigere, at Retssager bleve förte, thi med Almuesmanden, naar han ikke havde en mächtig Sagförer, gjorde man uden Tvivl Processen kort. Hvorledes var det nu tænkeligt, at under en saadan Tingenes Orden, en Rettergangsmaade kunde finde Sted, som allene ved Hemme-

lighed og et mægtigt Præsteskabs forenede Stræben, kunde hævdes?

Ikkun tvende Grunde kunne anföres fer Jernbyrdens Ælde i Norden. Den ene er den, at fordi man finder Spor til, at Jernbyrden var kjendt baade af Græker og Hinduer, Malabarer og Siameser, kunde den og formodes at være kiendt i Norden, i Særdeleshed da man finder den blandt de andre gamle germaniske Folkeslag. *) Men denne Beviismaade, hvor man vil slutte fra nogle Folkeslag til alle, er dog ikke sikker og kan ikkun anvendes, naar ikke andre Grunde tale derimod. Hvad i Særdeleshed de germaniske Stammer angaaer, da er det, saa vidt mig er bekiendt, kun christelige Exempler, hvilke anföres paa Jernbyrd, og det er uden Tvivl blot en Hypothese, at denne Skik skulde hos disse Folkeslag være overfört fra den hedske Tidsalder til den christelige. Denne Hypothese kan rigtig nok ikke hos de germaniske Folkeslag bestrides ifölge nöiere Kundskab til disses Forfatning, da vi til denne ikkun kiende saa saare lidet, men om de nordiske Folkeslag vide vi nok, til at det Modsatte kan bekræftes.

Den anden Grund for Jernbyrdens Ælde i Norden kunde hentes fra Maaden, hvorpaa Poppo's Jertegn bilver fortalt af adskillige tyske Skribenter. Adam af Bremen siger nemlig: "cum barbari suo more signum qværent nil moratum, sed statim ignitum ferrum manu tulisse" o. s. v. Heraf kunde man udlede, at Poppo havde, ved at bære Jern, ikkun fulgt Barbarer-

*) See Professor Magnussens Anmærkninger til Edda Sæmnunderi vol 2. p. 943.

nes Skik. Men umuligen kan den bremiske Klerk have meent dette, thi han maatte ansee Jernbyrden for et Mirakel, og kunde altsaa ikke antage det for at være Barbarernes Skik at giöre Mirakler. Hans Mening kan ikke være anden, end at Barbarerne, efter deres sædvanlige Maade, ikke vilde lade sig overbevise ved Slutninger eller ved den blotte Tale, men fordrede haandgribelige Beviser. Det er netop paa denne Maade at den vidtlöftigere Oluf Tryggvesens Saga *) fortæller denne Begivenhed: Da Biskop Poppo, hedder det der, havde talt i Guds Ærinde længe og snildeligen, svarede Kong Harald: "Den Tro jeg og mine Forfædre hidtil have havt, vil jeg nödigen forlade paa Eders blotte Ord, med mindre I vise mig et aabenbart Tegn, at ieg ikke kan fordölge at Eders Tro maa være bedre end min." Naar Witechind og Ditmar af Merseburg lade Kongen uden videre opfordre Biskoppen til at bekræfte sin Prædiken med Jernbyrd, som om denne havde været den Bekræftelsesmaade, hvortil han var vant, da følger deraf ikke videre, end at disse fremmede Skribenter fortælle Begivenheden overensstemmende med deres Tids og deres Lands Sæder, ikke efter de hedenske Danskes.

Ligesom vi nu have viist, at Jernbyrd er ved Christendommen bleven indfört i Norden, ville vi og vise, at Holmgang ved samme er bleven afskaffet.

Ved Holmgang forstaae vi ikke enhver Tvekamp, men en retlig, en saadan altsaa, der holdtes efter lovligt Varsel, efter bestemte Vedtægter, og som tiende til at afgiöre Processer og

*) I den Kiöbenhavnske Udg. 1 D. S. 129.

erhverve lovlige Adkomster. At Holmgang hørte til den gamle danske Procesform, og var en af Maaderne, paa hvilke Sager afgjordes paa Thinge, kunde man allerede slutte af det Saxo *) fortæller om Frodes Love, ved hvilke Tvekamp skal være bleven foretrukket Eed, fordi Kongen meente, det var smukkere at afgjøre Sagen ved Kamp end ved Ordstrid, hvorhos fastsattes, at den havde tabt, som i Kampen traadte udenfor den bestemte Kreds.

Vel kan man ingenlunde antage, at Tvekamp skulde ifølge en Lovgivning være traadt istedet for Edsaflæggelsen, men naar Sagnet havde bevaret Efterretningen om, at en Frode havde nøiere bestemt Reglerne for den retlige Tvekamp, kunde Saxo eller hans Hiemmelmand deraf tage Anledning til at tro, at Frode havde indført Tvekamp, og nu derover anstille Betragtninger. Man vil maaskee indvende mod det hele Vidnesbyrd, at det ikke betyder meget, da det findes hos Saxo i Frode den Fredegodes Historie, hvilken neppe er andet end en Roman, sammensat af uligeartede Bestanddele, af Gammelt og Nyt, i det trettende Aarhundrede **). Af imidlertid denne Efterretning om hans Love har en ældre Hiemmel, bestyrkes ved det Egils Saga ***) viser at have fundet Sted i den gamle norske Lovgivning. Det var Lov, hedder det der, og gammel Sædvane (nemlig i første Halvpart af det tiende Aarhundrede) at hver Mand

*) Lib. 5 p. 86 ed. Steph.

***) See min Undersøgelse af Danmarks og Norges Sagnhistorie i Vidensk. Selskabs Skrifter Hist. Afh. 2 D. S. 71.

***) Egils Saga S. 504.

kunde æske den anden til Holmgang for enten at væрге om sin Ret eller at søge den. Derfor kunde Egil paa Gulethinget svare sin Modstander, som med Tylter Eed vilde godtgjøre sin Ret til Arven, at han ikke vilde tage hans Eed istedet for sit Gods, men at han indstevnede ham til Holmgang.

At dette var Lov i Norge bestyrkes endvidere ved den gamle islandske Lovgivning, der var dannet efter den Norskes Mynster, men som vi kiende langt nøiere end denne. Det fortælles i Gunlaug Ormstunges Saga, at det var efter Loven, at den, der troede sig forurettet af den anden, kunde æske ham til Holmgang *). Man kunde end videre derved ikke blot forsvare, hvad man eiede, men erhverve det, man attraaede. Landnamabog fortæller **) flere Exempler paa, hvorledes adskillige af Islands Nybyggere, naar de syntes bedre om en af Naboernes Lodder end om deres egen, udfordrede Eieren til Tvekamp; og hvis denne undslog sig for at möde, toge de hans Land uden videre Ansvar. Holmgang var endelig et Middel til at giøre Ende paa en Sag der alt förtes ved Thinge. Saaledes da Islænderen Rut blev sagsögt ***), for at skulle betale sin fraskilte Kones Medgift tilbage, svarede han Svigerfaderen, der stevnede ham, at han vilde nedlægge en lige saa stor Sum, som Medgiften belöb og derpaa kunde de ved Holmgang afgjøre, hvis Pengene skulde være. Svigerfaderen adspurgte nu de Lovkyndige,

*) S. 150.

**) Den Arnemagn. Udg. S. 70, 96, 314, 371.

***) Nials Saga S. 15. Flere Exempler paa Holmgange findes i denne Saga; see Registret under Duella.

men disse raadede ham til at opgive Sagen, hvis han ei vilde miste sit Liv i Holmgang.

En saadan lovbestemt Tvekamp var en naturlig Følge af Nordens krigerske Aand og Frihedsfølelse, forbundet med en begyndende Civilisation. Den beroede paa en vel beregnet Stræben for at ordne Næveretten efter Lovmæssighedens Regler.

Disse Holmgange bleve afskaffede i Island ifølge Althingets Beslutning Aar 1011 *). Den nærmeste Anledning dertil var at tvende anseete Mænds Sønner havde udfordret hinanden til Holmgang paa Liv og Död, og at Forældrene vilde forekomme dette. Men slig en Forandring i gamle Vedtægter vilde efter Islands Forfatning et Par af de Mægtigere ikke kunnet have bevirket, hvis ei Christendommen da allerede havde været indført i elleve Aar, og derved den nye Forandring i Lovgivningen forberedet. Det hedder derfor og i Liosvetningasaga, i Anledning af en Begivenhed, som tildrog sig et Par Aar efter at hin Lov var bleven givet, at Holmgang var hedenske Mænds Skik. I Norge blev Holmgang omtrent paa samme Tid som i Island eller noget för afskaffet ved Erik Jarls Anseelse **).

Da vi nu have disse Vidnesbyrd for, at Holmgang blev afskaffet kort efter Christendommens Indførelse i Island og Norge, og de ældste danske, norske og svenske christelige Love, vi have tilbage, ingenlunde tillægge Holmgang den gamle Retskraft; have vi Grund til at slutte, at det var en Følge af de ved Christendommen forandrede Begreber, at Holmgangen forsvandt fra

*) See Gunlaug Ormstunges Saga og Erichsens Anmærkninger S. 154 f.

***) Grettis Saga Kap. 21.

Thingstederne, uagtet at den derfor ikke strax aldeles hørte op, eller i alle Tilfælde blev udtrykkeligen forbudet. En medvirkende Aarsag til denne Forandring har rimeligen Jernbyrden været, der tilbød et saare bekvemt og i Geistlighedens og de Mægtigeres Hænder brugbart Middel til at ende forviklede Retsager. Saxo har altsaa i det Væsentlige Ret, omendskiöndt han her, som oftere, tilskriver det en enkelt Bedrift, hvad der ved Tidernes gradvise Forandring blev bevirket *).

Saxo lader Svend Tveskiæg efter sin Omvendelse være ivrig for Christendommen, og medvirke til, at fire ordentlige Bispestole bleve oprettede, og besatte med danske Mænd. Men hvad Saxo her beretter, er fuldt af Feil. Adeldag, som döde för Harald Blaatand, kan ikke under Svend have indviet Poppo til Biskop i Aarhus. Lefdag var allerede i Haralds Tid Biskop i Ribe, og Gerbrand blev först under Knuds Regiering Biskop i Roskilde. At en Bernard skulde have været Christendommens förste Forkynder i Norge, stemmer ikke med de norske Kongesagaer. Hans Virksomhed kan i det Höieste have omfattet Vigen. At den svenske Kong Oluf Sködkonning skulde i Daaben have erholdt Navnet Jacob, er aabenbar urigtigt, da det var hans Sön, som i Daaben erholdt dette Navn, fordi han blev döbt Aftenen för denne Helgens Fest. Disse Urigtigheder vise, at Saxo ikke her kan have benyttet Adam af Bremen.

*) I det gamle danske Udtog af Vitherlagsretten (Langebek 3 T. S. 161) synes det at blive antydnet, at gamle Knud havde givet Loven om naar Jernbyrd skulde anvendes.

Derimod kunde det synes, som den synderlige Maade hvorpaa han omtaler Oluf Tryggvesen, som den der ikke var god Christen, men agtede paa Fugleskrig, var hentet fra denne Forfatter; thi det stemmer aldeles med hvad den bremiske Krönike fortæller om denne Konge *). Men det er og muligt, at begge Forfattere have öst deres Efterretninger af samme Kilde, nemlig löse Sagn, hvilke vare i Omlöb mellem Olufs Fiender.

Af slige Sagn maa Saxo ogsaa have hentet det Fölgende, han fortæller om Oluf Tryggvesen, hvor det Falske underligen blandes med det Sande. Det er sandt, at Oluf Tryggvesen beilede til Enkedronningen Sigrid Storraade, som kaldes her Syrithe, at han ved en Sammenkomst forhaanede hende og derved paadrog sig hendes Had. Maaden, hvorpaa dette skete, fortæller Snorre **) saaledes: at Oluf i sin Hidsighed over, at Dronningen ei vilde lade sig döbe, havde udskieldt hende for en hendsk Hund, og slaget hende i Ansigtet med sin Handske. Saxo lader Oluf mage det saa, at Brettet blev trukket bort, paa hvilket Dronningen vilde bestige hans Skib, hvortil hun var bleven indbudt for at besøge ham, og at derpaa Skibsfolkene hyede hende ud i det hun faldt hovedkulds i Vandet. Det ene kunde være den norske, det andet den svenske Beretning om samme Tildragelse; men den norske passer dog bedre til Olufs Character. Ligesom Saxo gierne vil tilföie sine Betragtninger, kan han her ikke bare sig for at give sit onde Lune mod Nordmændene Luft, i det han, uden Tvivl med Hensyn til de norske Flygt-

*) S. 61-62.

**) Oluf Tryggvesens Saga Kap. 68.

ninge, som havde giæstet Valdemars Hof, bebreider Nordmændene deres Utaknemmighed.

Mere afvigende fra Sandhed er Maaden, hvorpaa Saxo beretter Anledningen til Sigrids uværdige Medfart. Kong Svend skulde nemlig have faaet Nys om, at Kong Oluf beilede til den svenske Enkedronning og af Frygt for den Tilvæxt, Olufs Magt ved denne Forbindelse vilde erholde, have sendt tvende Mænd til Norge, der gave sig ud for danske Overløbere, lastede Svend, men anpriste hans Datter Thyras Sæder og Skiönhed. Følgen deraf skulde have været, at Oluf blev indtaget for den skiönne Prindsesse og foretrak hende for Enken, hvem han nu paa den anførte Maade havde til Bedste, men den vrede Enke havde derpaa ægtet Kong Svend, og denne havde nægtet sin Datter til Oluf, da denne friede til hende. Dette kan ikke være sandt, thi Svends Datter Thyra kunde den Gang ikkun være tre til fire Aar *) og Svends Söster Thyra, som fra Venden tog sin Tilflugt til Kong Oluf, ægtede ham virkeligen. Heller ikke er det rigtigt, at Dronning Sigrid skulde være Knuds Moder; denne var en Sön af Svends forladte Gemalinde Gunhilde. **)

Ogsaa Anledningen til Sötoget, paa hvilket Oluf fandt sin Död, fortæller Saxo paa en ham særegen Maade. Ifölge Islændernes omstændelige Beretninger seilede Oluf med en Flaade til Venden, for der med Kong Burisleifs eller Boleslays Sam-

*) Suhms Danmarks Hist. 3 D. S. 229.

***) Emmæ Encom. hos Langebek 2 D. p. 479, Ditmar Mersburg. hos Leibnitz vol. 1 p. 409. Snorre Sturlesen 1 D. S. 230. Knytlingasaga. S. 205.

tykke at hente sin Dronnings Eiendom, rimeligviis ogsaa for der at slutte Forbund med Venderne mod Kong Svend. Paa Tilbagetoget var det, at han blev overfaldet ved Svolder af den danske og svenske Konge i Forbindelse med de misfornöiede Norske. Saxo derimod fortæller, at Oluf vilde ved Vaaben hævne den Kurv, han havde faaet, og derfor lod sit beröimte Skib udruste for at angribe Danmark med sin Flaade. Om det store Svolderslag veed Saxo kun at fortælle Udfaldet, hvorledes nemlig Oluf Tryggvesen, da han saa sig overmandet, sprang i Söen, og Anekdoten om Einar Tameskielver, efter hvis dödbringende Bue Fienderne sigtede, og som, da den brast, raabte til sin Konge, at nu brast Norges Rige af hans Hænder. Dette stemmer ordret med Islændernes Beretninger, og vi finde her et af de ofte forekommende Exempler paa, hvorledes Oldtidens Anekdoter, eller enkelte interessante Træk, forplantede sig langt troligere fra Mund til Mund end Statsbegivenhederne selv. Hvis Saxo havde hört denne Anekdote af Islænderne, havde han af dem maattet erfare noget mere om en Begivenhed, hvilken de kiendte indtil dens mindste Omstændigheder. Det maa altsaa have været giennem et dansk Sagn, at Saxo kiendte det Lidet, han vidste om Svolderslaget, hvis Fölge blev Svends Herredömmene over Norge.

Det var ikke meget Saxo kiendte til Svends Krig med Oluf, men langt mindre er det, han kiendte til Svends Feldtøge i Engelland. Han beretter kun, at Svend drog til Engelland og sluttede Forbund med Kong Adelsteen om, at han efter dennes Död skulde arve Riget, og at han derpaa, træt af Livets Möie, havde anvendt sine sidste Dage paa gudelige Betragtninger.

Af de engelske Skribenter erfare vi derimod, at Svend allerede Aar 994 havde giort et stort Tog til Engelland, og der udpresset store Summer, og at han ogsaa i et følgende Aar havde sendt Flaader did. Derpaa var der bleven Fred mellem Angelsaxerne og de Danske, af hvilke mange havde bosat sig i Engelland. Men Aar 1002 blev alle derværende Danske i de fleste Provindser lumskeligen myrdede efter Kong Ethelreds Befaling, og deriblandt Svends egen Syster Gunhilde, som med Mand og Søn havde tilbudt sig at være Fredens Gidsler. Tolv unge Mænd, undslupne fra Blodbadet, bragte Svend Efterretningen derom. Næste Aar seilede Kongen derhen, slog Angelsaxernes Hære og ödelagde Landet. Fölgende Aar bragte Hungersnöd ham til at forlade Landet, men et Aar efter kom han igjen, og siden vedbleve danske Krigerskarer at hiemsöge Engelland og udpressede stedse större Summer af den svage Ethelred. Endelig gik Svend over med en stor Flaade 1013, for at fuldende Landets Erobring. En stor Deel af Landet var allerede bleven bragt til at hylde ham, da han döde 1014.

Til alle disse Tildragelser kiender Saxo intet. Han kaldte Kong Ethelred Adelsteen, lader Svend erholde det Rige ved Arv, som han ved Vaaben tilkiæmpede sig, og lader den herskesyge Konge, der vedblev at krige til sin Död, og om hvem Angelsaxerne fortalte, at hans Hals var, ligesom Julian Apostatens, bleven knækket af en Helgen *) tilbringe sine sidste Dage, öphöiet over alle jordiske Sysler. Dette viser, at Saxo ikke kan have raadfört sig med engelske Kröniker, og at man i Danmark

*) Snorre Oluf den Hell. Saga cap. 11, Will. Malmesbur. de gest. reg. Angl. lib. 2 p. 39, b.

selv til hans Tid kun vidste lidet om disse Forfædrenes Bedrifter i Udlandet. Saxo har blot fulgt de Geistliges Udsmykkelse af Svends Tveskiægs Levnet, hvortil det hørte, at hans Livs Ende maatte blive ligesaa from, som dets Begyndelse havde været ugudelig. Svend Aagesen melder heller ikke noget om Svends Krige med Engelland.

Til sidst beretter Saxo noget om Forandringerne ved Bispstolene under Svends Regiering, men som er tildeels urigtigt. Rimbrand skulde være kommen efter Poppo i Aarhus, og Adam af Bremen lader ham blive ordineret af Erkebiskop Adeldag för Harald Blaatands Död. Ligeledes vare Marcus i Slesvig og Fulbert i Ribe ældre end Svends Regiering. *) Men hvad Saxo fortæller om Othincar Hyide, hans Fromhed og Gævmildhed mod Kirkerne, stemmer overeens med Adam af Bremens Efterretninger. **)

Efter Svend Tveskiægs Död blev hans ældste Søn, Knud, hyl-det i Engelland af den danske Hær, men Folket vendte sig til den fordrevne Kong Ethelred, der strax sendte sin Søn Edvard til Landet for at opmuntre sine Tilhængere. Knud saae sig nødt til for Tiden at forlade Engelland med sin Flaade, dog blev en Deel Danske under Thorkild Jarls Anførsel tilbage. Knuds yngre Broder Harald var af Faderen sat til Regent i Danmark. I Selskab med ham gik Knud til Venden, for der-

*) See Suhms Hist. af Danm. 3 D. 88, 93 og 165.

***) Hist. eccles. p. 59-60.

fra at hente deres Moder Gunhilde. Det følgende Aar *) droge begge Brödrene til Engelland, hvorhen Knud ogsaa stevnede sin Jarl i Norge, den tappre Erik, i hvis Fraværelse Oluf Haraldsön, siden kaldet den Hellige, kom til Landet, og bragte Folket til at hylde sig.

Saxo fortæller disse Begivenheder saaledes: at Angelsaxerne og Nordmændene havde strax efter Svends Död villet befrie sig fra det fremmede Herredömmе, og havde hyldet de förste Edvard, de sidste Oluf til deres Konger. Dem havde Knud i Begyndelsen ikke seet sig stærk nok til at angribe, han havde derfor först villet prøve sine Kræfter mod de Svagere, angrebet Vender og Sember, og efter at have overvundet dem, vendt sig mod Engelland, og paa dette Tog snildeligen faaet den norske Oluf tilligemed dennes Broder Harald til at ledsage sig. Efter at Tymme Siellandsfar havde skaffet de Danske Seiren i et stort Slag, havde Edvard deelt Riget med Knud paa Vilkaar, at den Ene skulde arve den Anden. Imidlertid havde Knud forlovet sig i Olufs Frille, Alvina, og bragt hende til at forlade Oluf, som derpaa i Vrede var draget tilbage til sit Rige.

I denne Fortælling findes mange Feiltagelser. Först var det ikke Edvard, men Faderen, den forhen bortflygtede Ethelred, hvilken Angelsaxerne indkaldte efter Svends Död. Den, som blev nödt til efter en lang Kamp et dele Riget med Knud, var Ethelreds tappre Efterfølger, hans uægte Sön Edmund Jernside. Mindre er den Feil, at Saxo ikke omtaler Knuds Broder Harald

*) Emmæ Encom. i Langebek script. vol. S. 479: pariter Sclavoniam adierunt et matrem suam, quæ illic mörabatur, reduxerunt.

som Danmarks Konge, thi denne Harald synes at have udrettet saare lidet i Verden. Knytlingasaga (S. 185.) lader ham döe för Faderen, andre Islændere omtale ham ikke. Det er kun af et Diplom, der melder om hans Optagelse i et gudeligt Broderskab, at man kan slutte, at han opholdt sig i Engelland 1017. *) Naar han döde, er uvist. Den eneste danske Krönike, den saakaldte Erik af Pommerens, der melder noget om denne Harald, föier til, at det var en ustadig og unyttig Mand. Det er lidet troligt, at Knud skulde have opsat Toget mod Engelland for, som Saxo ene fortæller, at angribe Vender og Sember. Uden Tvivl har Sagnet blandet det fredelige Tog, Brödrene gjorde til Venden, for at hente deres Moder, med et krigerisk, foretaget nogle Aar senere, paa hvilket engelske Tropper udgjorde en Deel af Knuds Armee.

Endnu större er Forvirringen hos Saxo med Hensyn til Oluf Haraldsen, siden kaldt den Hellige. Denne Oluf, som efter Svends Död gav sig med sin Krigerskare i Ethelreds Tieneste, og i et Aars Tid hialp meget til at bekjæmpe Thingmændene, hvilke havde besat mange faste Pladser, lader Saxo strax efter Svends Död vælges til Konge af de Norske, og derpaa endog hielpe Knud imod Ethelred. At Oluf skulde som Norges Konge nogensinde have hiulpet Knud imod Ethelred, maa være aldeles falsk. Snorre er alt for omstændelig i Olufs Regjeringshistorie til at dette deri kunde være forbigaaet, men muligt kunde det være, at Oluf som Viking kunde en Tid, misfornöiet over den Sold Ethelred gav ham, være gaet i Knuds Tieneste; thi ad-

*) Langebek Script. vol. 1 p. 481.

skillige af disse Vikinger kunde betragtes som de senere Condottieri, hvilke ved deres Mod og Held havde faaet en Trop Krigere til at følge sig, og nu med denne tiente, hvem der gav bedst Sold. Flatöbogen *) beretter udtrykkeligen, at Oluf var fra Ethelreds Tieneste gaaet over til Knuds, som havde lovet ham en Deel af Norge, hvorpaa Oluf havde hiulpet Knud til at erobre London. At Heimskringla ikke kiendte noget til denne Bedrift kunde være, fordi dens Forfatter fulgte Skialdesangene til Olufs Ære, og deri havde man neppe nævnet, at Oluf engang havde været i sin Fiendes Tieneste. Baade Adam af Bremen og Ordericus Vitalis have hört om Knuds Forbindelse med Oluf **). At Knud kunde have lovet den tappre norske Krieger Forlehninger i Norge er ligesaa rimeligt, som at han siden, maaskee efter at have erfaret hans kongelige Herkomst, havde undslaaet sig for at opfylde det. Af de engelske Forfattere, hvilke slet ikke kiendte til den Hielp, Oluf ydede Ethelred, uagtet Skialdene have besiunget den som saare vigtig, lade nogle ***) Oluf være paa Knuds Side.

Om der er noget Sandt i det, der fortælles om Knuds Forhold til Olufs Elskede, maa man lade uafgjort; dog er det

*) Haandskriftet col. 316.

***) Adam taler S. 63 om Svend Tveskiæg "in Angliam ducens filium suum secum et Olaph filium Craccaben." Ordericus Vitalis (edit. Duchesne p. 371) Chanutus parata classe cum Laeman Rege Svavorum et Olavo rege Noricorum in Angliam transfretavit et Lundunonam obsedit.

***) Suhms Forbedringer til den danske Historie S. 18.

sandsynligt, at ved Alina menes Alfifa, Svends Moder, og hun har neppe først været Olufs Frille. Det er en stor Anachronisme, naar Saxo lader Olufs Broder, rettere Halvbroder Harald være med at hielpe Knud ved hans Regierings Begyndelse, thi Harald Haardraade var dengang ikke födt. *)

Saxo kiender kun lidet til den blodige Krig Knud førte i Engelland med Edmund Jernside, der hos Saxo stedse hedder Edyard, hvori mange Trefninger bleve holdte. Han kiender kun til et Hovedslag, venteligen det ved Assedun eller Ashdown, hvor Tymme Siællandsfar, da han saae de Danskes Banner at vige, befæstede en tynd Green paa Spydet, og i det han oplöftede dette, brugte det sædvanlige Krigsraab til sine Landsmænd og ved i Spidsen for disse at vende sig mod Fienden forskaffede sit Folk Seir. Tymme fik Tilnavn af denne Hædersdaad, og blev en af Kongens Stavnsboere. **)

*) Det er forunderligt, at den saa skarpsindige Gram i Noten til Meursius S. 175 (a) kan forklare Saxos Ord (ed. Steph. S. 192): "qvod ut promptius expediret, Olavum, Norvagiæ potitorem, cum fratre Haraldō tectis dissimulatione odiis adversum defectionis suæ consortem armavit" om at Knud havde faaet saavel den norske Oluf som sin egen Broder Harald, hvis fiendtlige Sindelag imod sig han havde ladet som han ikke ændsede, til at ruste sig mod Engelland. Om der end har været Spænding, vel endog Ufred, mellem Knud og Harald, som Erik af Pommerens Krönike antyder (Langeb. vol. 1 S. 159), kan Saxo ikke have sigtet dertil, da han ikke kiender noget til denne Knuds Broder, men derimod lader han kort efter S. 194 Oluf med sin Broder Harald bekrige Danmark.

**) Hos Saxo primipilus.

Denne Fortælling er bleven saare ofte anført, og af Mangfoldige benyttet, ikke saa meget fordi den angaaer en kiæk Bedrift, hvis Minde vel fortiente at bevares, som fordi den betragtedes som et Beviis paa Ælden af den adelige Slægt Banner, og derefter igien som Exempel paa adelige Familienavnes Ælde i Norden. Nogle derimod *) saae heri en Bestræbelse hos Saxo efter at indsmiggre sig hos den baade i Danmark og Sverrig blomstrende adelige Slægt Banner. Men af denne lille Historie kan intet af alt dette udledes. For det første tales her slet ikke om Familienavn, men om et Tilnavn, et Ögenavn, og at slige baade til Roes og Daddel let i det gamle Norden kunde erhverves, er noksom bekiendt. Dernæst er det aldeles uvist, hvilket Tilnavn Siællandsfaren erholdt. Det er rimeligere, at det har været et adjectivisk Tilnavn f. Ex. den Frækne, den Raadsnilde, end et substantivisk, hvilket er meget siældnere end hint. Havde han endog faaet et substantivisk Tilnavn, fulgte endnu ikke deraf, at dette just skulde være Banner, han kunde ifølge samme Tankegang ligesaa godt, hvilket allerede Ihre har bemærket, være bleven kaldet Green, Qvist og Lime. Man kan endog med temmelig Vished paastaae, at Tymme ikke kan være bleven kaldet Banner. Vel er dette Ord ældgammelt i mange europæiske Sprog. Man bemærker høi paa kambrobrittansk og paa moesogothisk et Tegn. Romerne kaldte saaledes et Tegn, som man under de senere Keisere brugte i Krigen. **)

*) F. Ex. Gram til Meursius S. 177 (b).

***) Suidas βαυδον εὐτω καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ. Procopius Vandal. lib. 2 τὸ σημεῖον ὃ δε βαυδον καλοῦσιν Ῥωμαῖοί.

Hos Longobarderne var det Navnet paa deres Fane^{*)}, og ofte forekommer Ordet i denne Bemærkelse hos Middelalderens franske og tydske Skribenter ^{**}). Men Ordet er fremmed for det oldnordiske Sprog. De gamle Islændere bruge stedse Ordet merki som Fane og merkismadr er en Fanefører, hvilken Talebrug ogsaa den norske Hirdskraa følger. Det ældste Spor, Ihre har kunnet finde af Banner i det svenske Sprog, er i den mindre svenske Riimkrönike. Ordet er altsaa med det tydske Lehnsvæsen og de tydske Krigsfolk bleven indført i Norden. Heller ikke er Ordet angelsaxisk, thi Angelsaxerne have Ordet fana i Stedet derfor, hvilket Ord ogsaa i Sæmmensætningen gunfana forekommer i Sæmunds Edda. Dette Ord er grundforskielligt fra Banner^{***}). Altsaa kunde vist nok ikke Thingmændene falde paa at give En af deres Kammerater noget Tilnavn, hentet fra et Sprog, der var dem selv ubekjendt. Men hvilket Tilnavn end den kiekke Tymme havde erholdt, kunde det dog ikke efter Datidens Skik blive til et Slægtnavn ^{****}).

*) Paulus Diaconus de gestis Langobardorum lib. 1 cap. 20 Tato Radulphi vexillum, quod bandum appellat, abstulit.

***) See Ducanges og Wachers Ordbøger.

****) At fan, det latinske pannus, bemærker hos Angelsaxerne egentligen et Stykke Klæde, kan sees af følgende Sted af Alcuin, som Spelman anfører i sin Archæologus under Fahnen: Sudarium, quod ad tergendum sudorem in manu gestari mos est, quod usitato nomine fannonem vocamus.

*****) Gram i Noterne til Meursius S. 177 og Suhm i Danmarks Hist. 3 D. S. 470 formode, at Tymmes Bedrift er det Samme, som Emma Encomiast fortæller om Jarl Thorkel den Høie, Langebek vol. 2 S.

Følgen af de Danskes Seir var, at den engelske Konge deelte Riget med Knud. Syv Aar efter hændte det sig, fortæller Saxo, at nogle traadte ind til Knud, som han sad ved Bordet, og hilste ham som Engellands Konge. De roste sig nemlig af, at have ryddet hans Medbeiler af Veien, men Knud lod dem som Majestætsforbrydere hænge. Imidlertid bemærker Saxo dog, at andre fortalte, at Edvard (Edmund) var bleven dræbt efter Knuds hemmelige Befaling og at dette Rygte skadede Knuds gode Navn hos Folket.

Paafaldende er den chronologiske Feil, her er begaaet; thi ikke engang 7 Uger, end sige 7 Aar, forløbe efter Freden mellem Edmund og Knud, förend Edmund døde. Ingen anden gammel Skribent har en saadan Tidsbestemmelse uden Ordericus Vitalis *), og det er ikke rimeligt, at Saxo har benyttet denne Forfatter, fra hvem han ellers maatte have faaet rigtige Efterretninger baade om de engelske og de normanniske Regentere. Snarere har Sagnet brugt syv Aar som et rundt Tal og maaskee det har taget Hensyn til Kong David, som regjerede syv Aar over Israel i Fællig med Isboseth; thi Maaden, hvorpaa Knud faaer Efterretning om sin Medbeilers Död og behandler hans Mordere er et Slags Sidestykke til hvad der i anden Samuels Bog fortælles om Judæ Konge. Imidlertid er det Træk characteristisk for

485. Det er muligt, men der er dog kun den Lighed mellem Begges Død, at de søgte ved at vise hen til en Fane at bringe Mod i Krigsfolket. Alt det andet, som fortælles om enhver af dem, er meget forskielligt.

*) Duchesne *historiæ Normannorum scriptores* S. 371.

Norden, at Knud fik Budskabet, da han sad ved Bordet, thi det hedder saa ofte i Sagaerne, at En traadte ind i Kongens Hal, som denne sad ved Drikkebordet med sine Mænd. Det var under Taffelet, at Oldtidskongerne gave Audients.

Edmunds Dödsmaade fortælle de engelske Skribentere forskielligen. Rimeligst er, at han er död af en Sygdom, da han under denne har skiænket Landeiendomme til Kirken i Glaston *). Vilhelm af Malmesbury beretter i sin engelske Historie **), at det er uvist, hvorledes Edmund endte sit Liv og at man ansaae Edrik for at have havt Skyld deri. Nogle gamle Forfattere ***) fortælle blot, at Edmund dræbtes, andre kaste Skylden paa Edrik, ****)

*) Vilhelm Malmesbur. de antiqvit. eccles. Glaston. p. 323 i Script. Britt. ed. Gale. vol. 1.

**) Vilhelm Malmesbur. de gestis regum Anglor. lib. 1. cap. 10. Imidlertid beretter den samme Forfatter i Begyndelsen af det næste Capitel, at Kong Knud lod Edmunds Mordere offentlig straffe, og siden ogsaa Edrik dræbe, da denne gjorde sig til af at have været Ophav til Mordet.

***) Chronicon de Mailros i Rer. Anglic. script. Lond. 1596 S. 155 Roger de Hoveden ibid. S. 250. Joh. Wallingford Chronica i Gales Scriptor. Angl. vol. S. 549. Ranulphus Higden Polychron. ibid. S. 274. Hist. Ramesiensis cap. 74 i Gales Script. Hist. Britt. vol. 1 S. 434. Emmæ Encomiast siger blot, at Edmund døde, Langebek script. vol. 2 S. 488; saaledes og Chronicon Saxonicum ed. Gibson S. 150. Adam af Bremen siger, at han blev forgivet ed. Maderi S. 68.

****) Ingulphus S. 57 i Rer. Angl. Script. Oxon. vol. 1, Henric af Huntingdon i Rer. Angl. Script. 208 (b) Joh. Fordun Scotorum Historia S. 684 i Gales Hist. Britt. Script. vol. 1. Ordericus Vitalis hos Duchesne S. 371, og tildeels Ranulphus Higden Polychron. S. 274.

III

og nogle af disse tilføie, at Knud desaarsag lod ham dræbe, men ingen af de engelske Krönikeskrivere kaste Skylden for Edmunds Död paa Knud. Det var naturligt, at Rygtet kunde tilskrive Knud Andeel i et Mord, hvoraf han selv höstede Nyten; men havde han været dets Ophavsmand, var det neppe bleven dulgt, og maatte efter det danske Herredömmes Ophör strax være kommet for Dagen, efterdi den tappre Edmunds Minde var alle Saxer saa dyrebart. Paa den anden Side var Edrik Streon saa stor og saa bekiendt en Forræder, at det var ligesaa rimeligt, at han kunde have foranstaltet Mordet, som at Folkets Had kunde tilskrive ham det. Naar Knytlingasaga *) lader Edrik modtage Penge af Knud for at dræbe Edmund, er dette venteligen Maaden, hvorpaa Sagnet havde uddannet sig i Norge, hvor Knuds Minde ikke var elsket, og hvor man havde Exemplet paa, at Knud ved Guld havde fremkaldt Forrædere.

Saxo beretter, at Knud arvede Edmunds Andeel i Riget ifölge den Fred, de havde indgaaet med hinanden. Dette stemmer overeens med hvad Knud selv paastod, at have været forhandlet under hans Sammenkomst med Edmund. Af Frygt indvilligede Rigets Baroner heri for saa vidt, at de antog, at Edmund havde forbigaaet sine Brödre, og bestemt Knud til sine Börns Formyndere **), men disse Börn bleve siden skaffede bort. Som Englands Konge ægtede Knud Ethelreds Enke, den normanniske Hertug Richard den Andens Söster, og en Datter, ikke af Her-

*) S. 199.

***) Roger de Hoveden i Rex. Angl. Script. Lond. 1596 S. 250.

tug Robert, som Saxo anfører, men af Hertug Richard den Første. Saxo kalder hende Imma, ligesom den saxiske Krønike og Adam af Bremen. Hos de fleste hedder hun Emma.

At Knuds Syster Estrith eller Astrid ægtede Emmas Broder, Hertug Richard den Anden, som kort efter lod sig skille ved hende, beroer blot paa Saxos og Adam af Bremens Vidnesbyrd*) men kan være rigtigt, omendskiøndt det er en Grund derimod, at dette slet ikke omtales af de normanniske Skribenter. Derimod er det upaatvivleligen urigtigt, naar Saxo tilføier, at Knud, som en Følge deraf, forjog Richard af sit Rige ligesom og naar Adam af Bremen lader Richard af Frygt for Knud drage til det hellige Land. Richard den Anden blev ikke forjaget, og det var heller ikke ham, men hans Søn Robert, som døde i det hellige Land. Saxo synes endog at antage et dobbelt Tog af Knud mod den normanniske Hertug, i det han atter lader ham foretage et saadant for at hevne Systemen mod Enden af sin Regiering. Hvis det ellers ikke snarere skulde være det samme Tog, som han af Glemsomhed anførte to Steder og paa begge uden Grund.

Estrith ægtede siden Ulf Jarl, og blev ved ham Moder til Svend Estrithsen. Men uagtet saaledes Ulf var Stamfader for den følgende danske Kongeslægt, maa dog det danske Sagn om ham, hvilket Saxo følger, have været temmelig forvirret og ikke til hans Roes. Adam af Bremen, hvis Efterretninger maa især om Svend Estrithsens Forældre synes paalidelige, kalder Ulf en engelsk Hertug; Knytlingasaga lader ham følge

*) Lib. 2 cap. 38 S. 68.

med Knud paa hans første Tog til Engelland, og taler om hans udmærkede Tapperhed *); ogsaa Snorre roser ham meget **). Saxo derimod gör ham til svensk af Herkomst, og lader ham være mere snedig, end tapper. Han fortæller om Faderen Thorkel Sprakaleg, at denne var en Søn af en Biörn, som havde fört hans Moder til sin Hule og der holdt hende en Tid lang, indtil Biörnen blev fundet og dræbt af Jægerne. Sagnet har Lighed med det om Bodvar Biarke ***) og er maaskee bleven fortalt i Anledning af den Biörnenatur, der var i Thorkel. Da Nordboerne tillagde Biörnen Mandevind, og havde Sagn om, hvorledes Mennesker forvandlede til Biörne, syntes Sagnet om, at en Biörn forelskede sig i en Qvinde, dem ikke saa urimeligt.

Maaden, hvorpaa Ulf skulde, ifølge Saxo, have erholdt Estrith til Ægte, staaer i nøie Forbindelse med Knuds Forhold til den norske Kong Oluf Haraldsen. Dette Forhold fremstiller Saxo saaledes, at Knud, efter at være kommen i rolig Besiddelse af Engelland, skulde være seilet med en Flaade til Danmark og have nödt Oluf, som med sin Broder Harald ængstede dette Rige, til at flygte til Guritheslav, Österlændernes Konge (Islændernes Jarisleif); derpaa havde Knud sat sin Syster til at regiere i Siælland, og var vendt tilbage for at fordrive Richard. Imedens var Knuds Ven og Frende, den svenske Kong Oluf Sködkonning död, og den norske Oluf havde derved faaet Mod til at vende tilbage. Han havde med svensk Hielp bemægtiget sig

*) S. 187, 191.

***) 2 D. S. 225.

***) Sagabibl. 2 D. S. 205.

Norge og havde derpaa med den svenske Kong Ömund angrebet Danmark. Under disse Omstændigheder havde Ulf, som i Hiertet hadede Knud, udbedet sig det Hverv, at værne om Danmark mod de Svenske, og erholdt det. Han havde derpaa foreviist Estrith Knuds Brev, hvori stod, at hun skulde efterkomme hans Befaling, og forklaret dette om, at Kongen forlangte, hun skulde tage ham til Ægte. Estrith havde ei turdet negte sit Samtykke, hvorpaa Ulf havde draget med hende til Sverrig og havde forenet sig med de fiendtlige Konger. En vis Hagen fra Stangby havde i et hurtig seilende Fartöi meldt Sagen for Knud, som strax havde gjort sig rede til at komme med sin Flaade. Imedens Knud var underveis, var Oluf landet med nogle lettere Skibe i Siælland, hvor han havde stevnet Folk til Thinget, for af dem godvilligen at lade sig hylde, men som han talte paa Thinget, var han nær bleven overrumplet af Knuds Flaade. Knud havde derpaa mödt sine Fiender i Skaane, hvor han havde slaget den svenske Konge, imedens hans Flaade vel havde lidt et Tab ved Ulf Jarls List, men siden havde nödt Fienden til at flygte. Nogen Tid efter bestak Knud nogle af Olufs Under-saatter i en Borgerkrig og saaledes erholdt Knud Herredömmet over Norge.

Med disse Begivenheder forholder det sig efter Snorres ligesaa omstændelige, som paalidelige, Fremstilling af Olufs Historie heelt anderledes. Kong Knud havde 1025 sendt Gesandtere til Kong Oluf, for at fordre, at denne skulde erkiende ham for sin Lehnsherre. Da Oluf nægtede dette, sögte Knud, men forgiæves, at vinde den svenske Konges Venskab. Heldigere var han i at stifte et Parti blandt de misfornöiede Nordmænd, og

han anvendte rige Gaver for at forskaffe sig Tilhængere. Imidlertid forbandt den norske og den svenske Konge sig nøiere med hinanden 1026, altsaa 10 Aar efter at Knud var bleven Enekonge i Engelland, og angrebe i det følgende Aar Danmark, imedens Knud gjorde en Valfart til Rom. I Danmark var Ulf Jarl, Kongens Svoger, sat til at værne om Landet, og han skulde tillige opdrage Hardeknud, Knuds Søn med Emma. Denne vilde uden Tvivl sikkre sin Søn ogsaa Danmarks Trone, hvilken hun maaskee frygtede, at Knud vilde give til en af sine andre Börn, og havde faaet Ulf Jarl til at lade Hardeknud kaare til Konge, hvortil de Danske ogsaa bleve des villigere, jo mere misfornöiede de vare over, at deres Konge var saalænge fraværende. Men da Ulf Jarl mærkede, at Krig var paa Færde, flygtede han til Jylland, og anraabte Emmas Bistand. Hun bevirkede, at Kong Knud tog ham til Naade tilligemed Hardeknud, som maatte aflægge sit Kongenavn. Denne Fremstilling sætter Ulfs Forhold til Knud i et langt andet Lys, end Saxos, og gör det forklarligt, baade at Knud kunde tage ham til Naade, og at han dog kunde beholde noget imod ham. At Knud nær havde overrumplet Oluf i Siælland, fortæller Snorre ikke, men det er rimeligt, at Fjenderne havde betient sig af Ulf Jarls Flugt til at anfalde Öen. Islænderne, som især fortalte, hvad der tiende til Olufs Hæder, havde ingen Anledning til at omtale denne Begivenhed, og det synes, at Saxos Fortælling om Olufs Tale paa Thinget ganske seer ud, som den var taget af en Kæmpevise. Thi at Oluf paa Thinge tre Gange faaer Bud, om at Skibe nærmede sig, og først efter det tredie Budskab hæver Thinget, og at den gamle Mand, der sniddeligen havde opholdt ham, tilsidst giver ham et spidst

Svar i en billedlig Indklædning, synes at bære Præget af Kæmpevisens Form.

Knud seilede efter Fienden til Skaane, hvor de hærgede Kysterne. Hans Flaade leed først ved Helgeaaen et Tab formedelst et Krigspuds af Kong Oluf; men da Knud alligevel var de forenede Konger overlegen i Magt, droge de sig tilbage. Saxo har hørt noget om Krigspudset, men lader urigtigen Ulf Jarl fægte mod Knud, et Punkt, hvori Saxo imidlertid har Medhold af Vilhelm af Malmesbury (lib. 2 p. 41 b.) og Chronicon Saxonum, (S. 155) uden at han dog kunde have taget Hensyn til disse. At Knud skulde, som Saxo beretter, til Lands ved Bierget Stange, have overvundet den svenske Konge, er noget som Islænderne, hvis Beretninger nærmest angaaer den norske Konge, ikke havde Leilighed til at omtale. Det bestyrkes ved de svenske Historieskrivere, hvilke dog ikke kunne have hentet denne Efterretning af Saxo, da de lade Slaget holdes mellem Knud og den svenske Kong Emund den Slemme *). At den svenske Konge

*) Catalog. Reg. Svecic., Script. Svec. vol. 1 p. 4. Rex Emundir Slema cum exercitu intravit Scaniam, quod audiens Knut, dictus rika, misit de Anglia Ulf Sprakalegum generum suum (Maag) commissoque bello cecidit Emundir in ponte quodam Scaniæ, qui Stangapelle dicitur." Den mindre svenske Rimkrönike ibid. vol 2 p. 257

Ty ville jak medt Daner stride

I Skane ved en Broo kalladis Stangapelle

Jak ok flesta mina Tienare ther fiölle.

Ericus Olai anförer det samme i Historia Svecor, ed. Messenii lib. 2 p. 66.

Olaus Petri i Script. Svec. vol 1 S. 237-38 adskiller den Strid, hvori Ulf og den norske Oluf fægtede, fra den mellem Emund Slem-

havde selv lidt et Tab, forklarer desuden, hvorfor han saa snart efter det ikke afgjørende Slag ved Helgaa, skilte sig fra den norske Konge, som nu saae sig for svag til at modstaae den danske Flaade, og derfor maatte lade sine Skibe blive tilbage, for at begive sig over Land.

Forgiæves stræbte den norske Konge i den følgende Vinter at ruste sig. Folket yndede ham ikke mere, mange af de Mægtige vare forbittrede over den Strenghed, hvormed Oluf hævdede Lovene, og ikke faa vare blevne vundne ved det engelske Guld, Knud havde sendt dem. Da derfor den danske Flaade nærmede sig Kysterne, kunde Oluf ei giøre Modstand, og Folket hyldede Knud. Det var forgiæves, at Oluf med nogle Skibe, efter at den danske Flaade var gaaet tilbage, drog langs med Kysterne; overalt gjorde Landshövdingerne ham Modstand, saa at han tilsidst med et lidet Følge maatte drage over Værmeland til Sverrig, og derfra til Jarisleif i Rusland. Andet Aar

me og Knud. Suhm formoder i Hist. af Dan. 3 D. S. 634, at Navnet Stangepæl paa det Sted, hvor Slaget havde staaet, kunde være en Hentydning til de Stange og Pæle, hvilke de Svenske lode ved Helgeaaen gaae ned paa Knuds Flaade. Men denne i sig selv lidet rimelige Gisning falder ganske bort, hvis det er rigtigt, hvad der siges i Script. Svec. 1 S. 4 i Noten, at Stangepelle er en urigtig Maade, paa hvilken Navnet Sta Capellsbro er bleven læst. Imidlertid kan dog ikke denne Navnefordreelse, om den endog har fundet Sted, være opkommen enten ved Afskriverfeil eller ved urigtig Læsemaade, thi den findes hos Saxo, ligesaa vel som hos de svenske Forfattere, og Saxo har vist ikke hentet sine Efterretninger fra nogen skriftlig Kilde.

derefter, 1050, kom Oluf med en lille Hær af sine Tilhængere understøttet af svenske Krigere, tilbage, men faldt i Slaget ved Stiklestad. Alle disse Begivenheder, der fulgte paa Slaget ved Helgaa, omtaler Saxo ikke; thi han havde sat Olufs Flugt til Jarisleif og Hielpen, de Svenske ydede ham til at gienvinde sit Rige, langt tidligere, end dette Slag. Derfor ere ogsaa hans Efterretninger om Olufs Dödsmaade saa ubestemte og halv urigtige. Man kan ikke sige, at Knud havde bestukket de Norske til at dræbe Oluf i Borgerkrigen, thi Olufs Död blev en Følge af hans Forsög paa at bane sig Vei til den Throne, fra hvilken han var bleven fordrevet. Her er altsaa atter et Beviis paa, hvor lidet Saxo har hentet fra Islænderne, hvilke vidste saa meget om Kong Oluf og især om Slaget ved Stiklestad. Noget rigtigere, dog ogsaa fuldt af Feil, er Adam af Bremens Beretninger om den hellige Oluf og hans Död *).

Man maa undre sig over, at den norske Helgens Levnet var saalidet bekiendt i Danmark, uagtet hans Dyrkelse ogsaa der var udbredt. Men Legenderne, hvilke fortaltes om ham, vare af et andet Indhold, de angik mere hans Virksomhed efter Döden, end hans Virksomhed i Livet. Saxo omtaler Olufs Dyder, og nævner et Træk, som Exempel paa hans Hellighed, hvilket ogsaa anföres af Snorre, men findes udsmykket hos Saxo. Ifölge Snorre **) havde Kong Oluf en Söndag i Tanker skaaret nogle Spaaner af et Stykke Træ; da Skutilsvenden gjorde ham opmærksom paa denne Helligdagsbröde, havde Kongen samlet alle

*) Hist. eccles. ed. Mad. p. 72.

**) Oluf Hell. Saga K. 201. 2 D. S. 328.

Spaanerne, lagt dem i sin Haand, tændt dem an og ladet dem der brænde op. Saxo lader Kongen samle Spaanerne, tænde dem an, og holde Haanden over dem, saa den brændtes.

Det var under Kong Knuds Romerreise, at de tvende Konger havde gjort sig rede til at anfælde Danmark; men denne Romerreise sætter Saxo som noget, der skete efter at den norske Krig var til Ende, og gör desuden Reisen til et Feldttog til Italien, for at dæmpe Oprøret imod Prinds Henrik, som havde ægtet Knuds Datter. Giftermaalet imellem Prindsesse Gunhilde og Prinds Henrik, siden Keiser Henrik den Tredie, en Søn af Keiser Conrad den Anden, er sikkert nok; men Feldttoget er blot et löst Sagn, opstaaet i Norden, hvor Folk vel ikke fandt det rimeligt, at deres mægtige Konge skulde drage fredeligen giennem de Lande, hvis Kyster deres Forfædre saa ofte havde hiemsögt. Dette Sagn findes i sin simpleste Skikkelse hos Adam af Bremen, som fortæller, at Keiser Conrad forherligede sit Tog til Italien, ved at være ledsaget af Kong Knud, som ved trende Rigers Magt indjog Frygt i fremmede Folkeslag. *) Meest udsmykket er Sagnet bleven hos Svend Aagesen, som lader Knud först hæрге Gallien, derpaa ödelægge Lombardiet, samt Italien og endeligen, efter at have indsat Keiseren i Rom, vende tilbage til Frankerige for at bortføre den hellige Martins Reliquier fra Tour til Rouen, en By han fortrinligen elskede. I alt dette er ikke et Ord sandt. Saxo synes at have havt en Slags Fölelse, at det ikke kunde hænge rigtig sammen med denne Krig, siden han saa korteligen omtaler en Daad, som, hvis den

*) Hist. eccles. p. 74.

havde været udført, vilde have været saare hæderlig for den danske Konge. Det mærkelige Brev, Knud sendte til Engelland efter at have forladt Rom, samt hvad han der bevirkede til Fordeel for de danske Pilegrime, synes i Danmark at være bleven lidet omtalt.

Om Ulf Jarl fortæller Saxo, at Estrith, som havde født ham en Søn, der blev kaldet Svend, havde ved dette Barn forskaffet ham Tilgivelse hos sin Broder Kongen. Snorre fortæller og, at Estriths Søn havde bedet om Naade for sin Fader *), men tillige at dette skete før Slaget ved Helgeaa, og at Svend den Gang ikke nyligen var født, men at han var paa Alder med Hardeknud. Derimod var det efter Slaget ved Helgeaa om Julen, at Ulf Jarl blev dræbt efter Knuds Befaling. Saxo stemmer overeens med Snorre i, at nogle uoverlagte Ord af Jarlen ved Julegildet med Hensyn til Slaget ved Helgeaa især havde forbitret Kongen. Men disse Ord anfører Saxo, efter den Forestilling, han havde gjort sig om Ulfs Andeel i dette Slag, som om de havde indeholdt en Pralen over, at han havde nedlagt saa mange Danske, istedetfor at Snorre med langt større Rimelighed lader ham prale af den Hielp, han i dette Slag havde ydet Kongen, som skulde have været haardt i Klemme.

En anden mærkelig Fremmed, der ligesom Ulf Jarl havde været i Thingmændenes Hær, var Gotskalk, en vendisk Fyrstesön, som efter at have været opdraget nogen Tid blandt de christne Saxer forlod disse, for at hævne sin Faders Död, og efter at have fuldført dette, gik i Knuds Tieneste. Dette for-

*) Oluf den Hell. Kap. 158. 2 D. S. 268.

tælles paa samme Maade hos Adam af Bremen. *) Dog har neppe Saxo hentet det fra denne Forfatter, thi Adam kalder Gotskalks Fader Pribigneus, Saxo kun Gneus, og Adam fortæller videre om Gotskalk, hvorledes han, for at hevne Faderens Död, havde dræbt mange tusinde Saxer, eller, som Helmold beretter, ödelagt hele Holsteen, Stormarn og Dithmarsken, indtil han, rört over Synet af sine egne Ödelæggelser, besluttede at forlade sine Krigere, men, förend han kunde udföre denne Beslutning, var han bleven fanget, dog siden frigivet, og derpaa var han traadt i Knuds Tieneste. Alt dette havde Saxo neppe forbigaaet, hvis han havde læst det.

Derimod finder man i det, Saxo kort efter beretter om Knuds Gaardsret, uden Tvivl det förste Spor til Benyttelsen af noget Skriftligt. Thi om det end ikke er afgjort, at denne Lov er i Knuds egen Tidsalder skriftligen bleven udgiven, bevidner dog Svend Aagesen i Forerindringen til hans latinske Bearbejdelse af denne Lov, at den til hans Tid var til i Afskrifter **). Sammenligner man nu denne Lovs Fremstilling hos Saxo og hos Svend Aagesen, finder man vel Forskiellighed deri, at hvad den Ene fortæller kortere, har den Anden vidtlöftigere, men i

*) Ad. Brem. hist. eccles. ed. Mad. p. 74, 81, 116. Helmoldi chronica Slavor. ed. Bangert p. 51-58, 60, 65.

***) Langeb. Script. rer. Dan. vol. 3 p. 142. Disse Afskrifter maa adskilles fra det Udtog af Loven, som Biskop Absalon foranstaltede. Ikke dette Udtog, men en af hine Afskrifter, som ifölge Svends Fortale var faldet ham i Hænderne, laae til Grund for hans Arbejde.

det Hele er Ordenen den samme. Begge begynde med en Indledning, hvilken hos Svend Aagesen er meget vidtløftigere, om hvorledes Knud vilde indføre bedre Sæder hos sine staaende Tropper. Den forberedende Foranstaltning, at alle disse Krigere skulde have gyldne Öxer og Sværdhefter, omtaler Saxo ei, og den hørte vel heller ikke til Loven selv. Desto udførligere er Saxo i at omtale Rangordenen ved Bordet, som han lader allene bestemmes efter Tienesteaarene, istedetfor at Svend Aagesen lader den bestemmes enten efter Tapperhed, eller efter Byrd, eller efter Alder. Ligesom Svend Aagesen gaaer Saxo over fra de mindre Forseelser til de større Forbrydelser og opholder sig især ved de mindre Forseelser, uden Tvivl fordi Lovbestemmelserne derom vare til Saxos Tid meest forglemte. Derpaa taler han om Procesmaaden saavel i de mindre, som i de større Sager, og ender ligesom Svend Aagesen med Maaden, hvorpaa Majestætsforbrydelser bleve straffede. Noget af det Historiske, Svend Aagesen har indskudt mellem Lovene, nemlig om hvorledes Knud selv en Gang var bleven Lovens Overtræder og selv havde straffet sig, fortæller Saxo, efterat have anført Lovens Hovedindhold; det övrige Historiske forbigaaer han med Föie, fordi det hørte til de senere Kongers Tider. Denne Lighed i Ordenen, hvori begge Forfattere foredrage, endskiönt hver paa sin Viis, Knuds Lov, gör det rimeligt, at begge have havt det samme Skriftlige for sig, hvilket enhver frit efter sin Hensigt har bearbejdet. Det gamle danske Udtog af Vitherslagsretten følger derimod en anden Orden, og begynder med de større Forbrydelser, nævner kun de vigtigere Gienstande, og

kan maaskee have været et Brudstykke af det Udtog, som i Knud den Siettes Tid blev forfattet af Loven. *)

*) I Anledning af Knuds Love være det mig tilladt at yttre en Formodning om en af de Love, hvilke under Svends Alfifa Søns Regering i Norge bleve givne. Disse Love gjorde den danske Regering forhadet i Norge, og nogle af dem ere ved første Öiekast saa urimelige, at man ei kan begribe, at en saa duelig Regent som Knud kunde samtykke i at slige Lov bleve givne. Dette giælder især om den Lov, at eet dansk Vidne skulde gjælde mere end ti Norske. Tænker man sig derimod en saadan Bestemmelse for Rettergangsmaaden, ifølge hvilken, naar Sagsøgeren havde godtgiort sin Paa-stand ved to Vidner, den Sagsögte ikke fik Tilladelse til at aflægge Benægtelseseed, om han end kunde bestyrke denne ved to Tylter Eed, nemlig af Mededeemænd, der aflagde Godtroenheds Eed paa hans Sanddrthed; saa finde vi her en Rettergangsmaade, hvilken svarer til den, der findes i Vitherlagsretten og som grunder sig paa den Paalidelighed, man tillagde Vitherlagsmændenes Vidnesbyrd. Maaskee endog dette var en Bestemmelse, der blot giældt de Vitherlagsmænd, eller dem af Knuds staaende Tropper, der havde ledsaget hans Søn til Norge. Men ligesom disse Bestemmelser, der syntes at give Anklageren noget forud for den Sagsögte ikke bifaldtes i Danmark, hvor kort Tid efter ved Harald Heins Love bestemtes en anden Procesform, maatte de endnu mere oprøre Nordmændene, da de maatte synes krænkende for Nationens Selvfølelse, uagtet Loven selv kunde have sin gode Grund, ligesaavel som den tilsvarende Bestemmelse i Vitherlagsretten. Naar man nu vilde fremstille denne Lov fra den meest forhadte Side, udelod man den juridiske Terminologi, og for at fremstille Lovens Urimelighed paa en for den sunde Menneskeforstand indlysende Maade, sagde man, at eet dansk Vidne skulde gjælde lige med 10 norske, hvorved man oversaae, at

Med Lovene ender alt det Troværdige Saxo har at fortælle om Knud, thi hvad han tilføier, er noget, som ikke findes andensteds, som aldeles strider mod alle övrige Skribenteres Vidnesbyrd, og som er lutter Fabel. Han beretter nemlig, at Knud oplevede baade sin ene Söns Svends Död i Norge, og sin anden Söns Haralds Död, uagtet det er vist at begge overlevede Faderen *) Han lader Knud nok en Gang angribe Hertug Richard, fordi denne havde behandlet hans Söster ilde. Da man ei kan antage, at Saxo skulde have forglempt, at han engang för havde fortalt et saadant Tog, er venteligen hans Mening den, at Richard efter at være vendt tilbage fra sin Landflygtighed atter er bleven angrebet, og nu lader han denne Richard anden Gang flygte, og det til Sicilien. I denne opdigtede Krig lader Saxo Kong Knud döe under Rouens Beleiring, lader ham omstændeligen anordne, hvorledes man skulde bære hans Kiste foran Hæren, og lader ham begrave i Rouen, uagtet det er klart af de normanniske Skribentere, at Kong Knud aldrig har kriget i Nordmandiet, og af de engelske Skribentere, at han döde i Fred i Shaftesbury, og blev begravet i Vinchester. Man kan ikke tænke sig, hvorfra Saxo kunde have faaet disse Fabler, uden

Talen var om Vidner af ganske forskiellig Art, nemlig den Ene var et virkeligt Vidne, de 10 blot Godtroenheds Vidner. At slige Vidner brugtes ifölge de ældgamle norske Love, om de end ikke skulde findes i de ældste af dem vi have tilbage, kan sees af Egils Saga, S. 503.

*) Ogsaa Svend Aagesen lader Knuds tvende Söner, hvilke hos ham ere Hardeknud og Svend, döe förend Faderen.

fra et Folkesagn, hvilket om de udenlandske Tildragelser kunde være meget forvirret. Anledningen til dette har maaskee været, at Hertug Robert i Normandiet, som havde havt i Sinde at angribe Knud for at sætte Ethelreds Sønner paa Thronen, havde udrustet en stor Flaade, men som ved Modvind og Storm blev nødt til at gaae tilbage. *) Endnu i det tolvte Aarhundrede kunde man i Rouen see Leyninger af de forraadnede Skibe fra denne Expedition. **) Disse Mindesmærker om et Tog mod Kong Knud kunne danske Søfarende have antaget for Mindesmærker om et af Knuds Toge, og saaledes kunde Sagnet om Knuds Krigstog til Rouen være opstaaet.

Saxo roser Knud for Tapperhed og Fromhed, og bemærker med Föie, at Skiæbnen har været hans Minde gunstigere end saa mange Oldtids Kongers, i det Rygtet havde bragt hans store Bedrifter til Efterkommerne. Knud er den første af vore Konger, om hvis Character man kan danne sig et bestemt Begreb. Han fremtræder først ikke blot som en ærgierrig, men som en barbarisk Kriger. Var han end fri for Andeel i Edmund Jernsides samt Jarlernes Eriks og Hakons Död, viser han dog ved sin Adfærd mod Edmunds Slægt, at han ei tog i Betænkning, at ofre Uskyldige for at sikkre sin Throne. Ikke faae af hans Handlinger bære Præg af Underfundighed og Utaknemmelighed. I hans senere Dage synes Christendommen at have virket paa ham. Den blodbestænkte Mand kunde vel

*) Vilhelmus Gemmeticensis lib. 6. cap. 12.

**) Vilhelmus Malmesb. de gestis regum. Anglox. lib. 2. cap. 10 mod Enden.

have meget at angre, og Kirken tilbød den mægtige Konge velkomne Midler til at forsonse sig med Himlen. Det var vel lige-
saameget for hans egen, som for Folkets Skyld, at han viiste saa stor Ærbødighed for alle Helgener og Munke, at han kraftigen udbredte Christendommen i Danmark og omhyggeligen stræbte efter i Engelland at udrydde Sporene af de Ödelæggelser, han og hans Fædre havde anrettet. Det er forunderligt, at Forfatteren af Knytlingasaga kan sige *) om Kong Knud, hvem han skildrer som den vaabendiærveste Krieger, seiersæl og lykkelig i alt hvad der hörte til at befæste Herredømmet, at han ikke var synderlig kløgtig. Man skulde dog troe, at Knuds Bedrifter maatte være tilstrækkelig Borgen for hans Duelighed som Regent og at en saadan Duelighed ei kunde tænkes uden en udmærket Aand. Men uden Tvivl har den islandske Forfatter fulgt sine Landsmænds, de reisende Skialdes Vidnesbyrd, hvilke formodentlig bedömte de fremmede Kongers Opvakthed efter den Sands, de yttrede for Skialdesangene. Vistnok lönnede Knud adskillige Skialde, hvilke, ligesom Thoraren Loftunge, ophöiede ham til Skyerne, kongeligen, men han har vel ikke bekymret sig meget om Versene selv, heller ikke været saa fortrolig med Skialdene, som adskillige af de norske Konger pleiede at være.

*) Kap. 20 S. 205 ekki var hann storvitr madr, ok sva Sveinn Konungur med sama hætti ok enn ádr Haraldr ok Gormr, at their voru óngir spekingar at viti.

Om Begivenhederne strax efter Knuds Död har Saxo kun havt faae Efterretninger, og ved at ville forbinde disse efter egne Formodninger begaaet mange Feil. Da han havde ladet Knuds Sön Harald Harefod, som blev kaaret til hans Efterfølger, döe förend Faderen, og han vidste at Hardeknud ikke strax var kommen til Engelland, antager han, at den unge Svend Estrithsen, Knuds Söstersön, havde der anført den danske Hær og midlertidigen sørget for Riget. Men de engelske Skribentere nævne slet ikke Svend, og Adam af Bremen fortæller, at Svend havde i 12 Aar tient i den svenske Konges Hær, og at han efter at Hardeknud var kommen i rolig Besiddelse af den engelske Tro-
ne, var seilet til Engelland *), hvilket stemmer overeens med Snorres Beretning om Svends Ophold i Sverrig efter hans Faders Ulf Jarls Drab **). Saxo har imidlertid ikke blot sluttet sig til alt, hvad han fortæller om Svends Virksomhed i Engelland, men fulgt et dansk Sagn; thi ogsaa Svend Aagesen beretter ***), at Knud selv skal have sat sin Söstersön Svend til at regiere Danmark, og Svend efter hans Död være bleven af Kong Magnus skilt ved den störste Deel deraf.

Fremdeles er det urigtigt, at Olufs Sön Magnus var bleven kaaret til de Norskes Konge ved Efterretningen om Knuds Död; thi Magnus var allerede den Gang Konge. Det var heller ikke Higen efter at sikkre sig Engelland, der bragte Hardeknud til at indgaae det Forlig med Magnus, efter hvilket den Længstlevende

*) hist. eccles. lib. 2 cap. 54.

***) 2 D. S. 27 Magnus den Godes Saga Kap. 23.

***) Kap. 5 S. 56.

skulde arve den andens Rige. Men da Hardeknud havde rustet sig til at gienvinde Norge, og Magnus mödte ham ved Götha-Elven, bragte de mægtigste Mænd i begge Riger Forliget tilveie imellem Kongerne.

Om Hardeknuds Regiering i Engelland veed Saxo ikke andet, end at han antog sin enfoldige Halvbroder Edvard til Medregent, hvilket stemmer overeens med hvad Emmæ Encomiast beretter, og at han döde efter to Aars Forlöp, hvilket Tidsrum dog maa forstaaes blot om hans Regiering i Engelland; thi i Danmark varede denne i syv Aar. Det er muligt, at Svend Estrithsen har været i Engelland ved Hardeknuds Död, thi Adam af Bremen fortæller, at det var paa Reisen til Engelland at Svend formedelst Strandhug var bleven indbragt som Fange til den bremiske Erkebisp. Men det er vist ikke rigtigt, at Svend skulde, af alt for stor Tillid til Godvin Jarls Sön Harald, være bleven bragt til at skynde sig fra Engelland, paa hvis Throne han meente at være sikker, for at giöre sin Arveret til Danmark giældende imod det mellem Hardeknud og Magnus sluttede Forlig, at det danske Folk heller skulde have villet adlyde en Fremmed, end bryde det indgangne Forbund, og at Harald Jarl imidlertid havde benyttet Svends Fraværelse til at lade den danske Hær, som laae adspredt omkring i Byerne paa een Dag pludselig myrde og derpaa Edvard for et Syns Skyld udvælge til Konge, imedens han selv udövede Magten og nogen Tid efter skilte Edvard baa-de ved Riget og Livet. Da de engelske Skribentere slet ikke nævne Svend Estrithsen, men fortælle, at Edvard endnu för Hardeknuds Begravelse *) blev kaaret til Konge, kan der ikke være

*) Chronicon Saxonicum ed. Gibsonii p. 156.

skeet noget offentligt Skridt, for at sikkre Svend Thronfølgen efter Hardeknuds Död, og at han uden dette strax, naar han kunde giöre sig Haab om den engelske Throne, skulde være afreist, er lidet troligt. Det er desuden urigtigt, at Svend kom fra Engelland til Danmark, som Thronprætendent, strax efter Hardeknuds Död. Först efterat Magnus et Par Aar havde været Konge kom Svend, som Snorre beretter ifölge Samtidiges udtrykkelige Vidnesbyrd*), til ham fra Sverrig af, og anbefalede sig saaledes hos ham, at han blev udnævnt til som Jarl at forestaae Riget, hvilket Magnus aldrig kunde have faldet paa, hvis Svend allerede forhen havde viist sig som Kronprætendent. Den Roes for Ordholdenhed, som det danske Folk ved denne Leilighed erholder af Saxo, er altsaa ufortient. Adam af Bremen begaaer endnu større Feil i at fortælle disse Begivenheder, end Saxo, i det han lader Magnus indtage Danmark, imedens Hardeknud levede, og denne udnævne Svend Estrithsen til Anförer for sin Flaade, og derpaa döe för end han erholdt Efterretning om, at denne Flaade var bleven slaget af Magnus. Derpaa skulde Edvard, hvem Engellænderne havde kaaret til Konge, have villet formilde Svend, ved at love ham Arvefølgen, hvorpaa Svend var draget til Danmark for at stride imod Magnus. Man seer heraf, at den bremiske Klerks Bekiendtskab med Kong Svend ikke havde forebygget, at han jo i denne Konges egen Historie höiligen har taget feil. At et Par danske Kröniker fra Valdemar den Andens Tid **) fortælle

*) Magnus den Godes Saga Kap. 23.

**) Langebek Script. rer. Dan. vol 1 p. 17, 67; ogsaa Anon. Roskild. ibid. 1, 377 og Eriks Krönike, ibid. 160 lade Svend være i Besiddelse af Danmark ved Hardeknuds Död.

det samme, viser, at Sagnet om disse Begivenheder var i Danmark partisk for Svend, og at Saxo havde i dette Sagn et Slags Hiemmel for hvad han skrev.

Hvad Saxo tilføier om de Danskes Mord rundt om i Engelland paa den samme Dag, er aabenbart en Forvexling med det Blodbad, der fandt Sted 1002 under Svend Tveskiægs Regiering, og hvilket Saxo forbigik i denne Konges Historie. Enkelt Sted kunne maaskee ved Regieringsforandringen Voldsomheder være forefaldne, hvilket imidlertid de ældste engelske Forfattere ei omtale *). Hvad der kan have foranlediget, at Sagnet derom siden udbredte sig, er sandsynligviis den Folkefest, hvilken længe høitideligholdtes i Engelland paa Hardeknuds Dødsdag **) som Befrielsesdagen fra de Danskes Herredømme, hvorved og det ældre Blodbad kan være bleven erindret. Endnu mere aabenbart strider det mod Historien, naar Saxo lader Godvin Jarls Søn Harald skille Kong Edvard ved Throne og Liv.

Om Krigens Gang mellem Magnus og Svend vøed Saxo ikke meget at berette. Han nævner flere Slag som forefaldne förend Vendernes Indfald i Jylland, uagtet disse först senere bleve holdte. Han kiender slet ikke til det Tog, Magnus gjorde mod Jomsborg, hvorved denne By ødelægdes. Derimod kiender han Slaget paa Lyrskovs Hede, hvor de mange Tusinde Vender bleve dræbte, thi et saadant Slag maatte leve i Folkets Minde.

*) Noget hidhörende findes maaskee hos Adam af Bremen, idet han melder om Svend Estrithsens Brödre, som i Engelland bleve deels dræbte deels fordrevne. Hist. eccles. lib. 3 cap. 13 p. 91. Fra den bremiske Krönike er denne Efterretning bleven optaget i Ann. Esrom. Langeb. 1 p. 238.

**) Suhms Hist. af Danmark 4 D. S. 68 f.

Anledningen til det Angreb skulde have været, at Vendernes Konge havde mistet 12 Sønner paa et Vikingstog mod de danske Kyster. Adam af Bremen lader Kong Ratibors Sønner kun være otte i Tallet *), men Folkesagnet har gierne visse Yndlingstal, hvortil ogsaa Tolvtallet hörer. **) Om Slagets Gang veed Saxo, ligesaa lidt som Snorre, at fortælle noget nøiere. Men da Seieren reddede Danmark for Ödelæggelse, bleve de heldige Varsler erindrede, hvilke havde opflammet Krigerne i den ulige Kamp. Begge Forfattere tale om en heldvarslende Dröm som Kong Magnus havde havt, men de lade dens Indhold være forskielligt. Det norske Sagn lader Hellig Oluf i Drömme forjette sin Sön Seiren, naar han hörte Gjenlyd af hans Luur, og fortæller derpaa, at Hæren syntes at höre Klokkelyd i Luften. Det danske Sagn lader Kongen drömme om en Örn, og siden, ved at skyde den, opfylde Drömmen. Saxo mener, at denne Seir forskaffede Magnus Tilnavnet den Gode, men det sees af Snorre, at Magnus erholdt dette Navn i Norge for sin Vennesaligheds Skyld. At Seirens Fölger skulde have været, at Magnus var bleven saaledes elsket, at Svend, forladt af sine Tilhængere, maatte flygte til Skaane, er noget, Saxo blot har sluttet sig til. Rime-
ligviis har en stor Deel Jyder især fra den Tid af fulgt Magnus. Men Slagene ved Ree, Aarhus, Helgenes, og Harald Haardraades Indblanding i denne Kamp tildroge sig efter den Tid.

Det stemmer overeens med Islændernes Beretninger, hvad Saxo fortæller om, at Svend Estrithsen stod i Begreb med at op-

*) Hist. eccles. ed. Mad. p. 81.

**) Om dette Tal findes adskilligt samlet i Prof. Magnusens Lexicon Mytholog. til Edda Sæmundi vol. 3 p. 290.

give Krigen, han hidtil saa uheldigen havde fört mod Kong Magnus, og at han vilde tye til Sverrig, naar Magnus döde. Magni Dödsmaade fortælles forskielligen. Saxo lader Magnus, i det denne ivrigen forfulgte Svend, styrte ved Alexsted af Hesten, der ved en Hare var bleven skrækket, og lader ham slaae Hovedet til Döde mod en Træbul. Svend Aagesen fortæller det samme, kun at han ikke nævner Haren, og at han siger, det skete i Siælland. Erik af Pommerens Krönike lader Magnus falde i Söen, i det han vilde gaæ fra et Skib til et andet, hvilket stemmer overeens med det engelske Sagn, *) men passer ikke til den Svömmefærdighed, den Tids Fyrster pleiede at besidde. Adam af Bremen fortæller blot, at Magnus döde paa sin Flaade, **) og dette stemmer overeens med Islændernes Beretninger ***) hvilke ere baade de omstændeligste og troværdigste. Disse gaæ ud paa, at Magnus, som efter en kort Sygdom fölte, at Döden nærmede sig, sendte sin Broder Thoror, hvem hans Eftermand Harald Haardraade var fiendsk, med Anbefaling til Svend og overdrog derhos denne det danske Rige. Nördmændene, altsaa ogsaa Islænderne, kunde snarest faae at vide, hvad der tildrog sig paa den norske Flaade. De Danske kunde derimod ikke lægge megen Vægt paa Magni sidste Villie, da de maae have meent, at det var ved deres frie Valg, at Svend Estrithsen blev deres Konge.

*) Gram ad Meurs. S. 201.

**) Hist. eccles. lib. 3, cap. 129 S. 90.

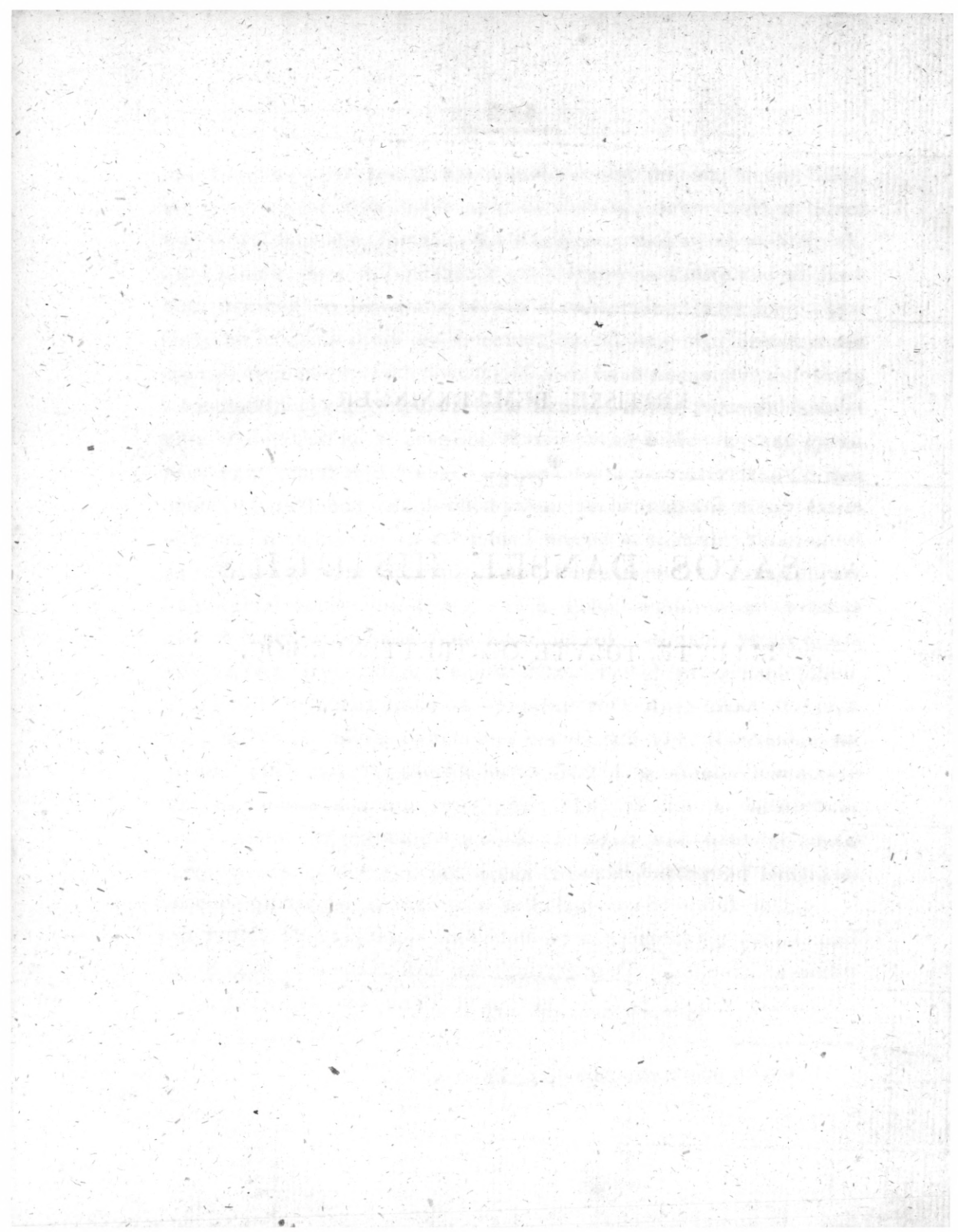
***) Knytlingasaga Kap. 22 S. 211. Snorre Magnus den Godes Saga K. 28-3 D. S. 85.

KRITISKE BEMÆRKNINGER

OVER

SAXOS DANSKE HISTORIES

ELLEVTE, TOLVTE OG TRETTENDE BOG.

Saxo begynder Svend Estrithsens Historie med den Bemærkning, at Svend ikke havde Kraft til igien at ophielpe den danske Stat, fordi Folket, som længe havde hadet ham, ikke saasnart kunde bringes til at understøtte ham med Iver. Denne Bemærkning har Saxo neppe hentet fra nogen historisk Overlevering, men er bleven ledet dertil, for derved at undskylde de Danske, at de flere Gange lode sig i den følgende Krig overvinde af de Norske. Svend Estrithsen skildres af Snorre som meget vennsalig,*) og uden Folkets Kierlighed kunde han hverken have giort Opstand, eller, efter gientagne Gange at være blevet slaget, dog stedse samlet nye Folk. Hvis en Deel af Landets Beboere havde været Svend imod, vilde Harald Haardraade i den følgende Krig have udrettet mere ved sine Toge, i hvilke han, uagtet flere Seiervindinger, ei kunde erobre noget af det danske Rige.

Det første Saxo fortæller om Svends Regiering angaaer Bispeskifte, og stemmer med det, som desangaaende findes hos Adam af Bremen. Dernæst indleder han Krigen mellem Svend og Harald ved at fortælle et enkelt Træk om dennes Færd i

*) Magnus den Godes Saga Kap. 26.

Konstantinopel. Harald var nemlig for Manddrab bleven dømt til at nedkastes tilligemed sin Træl i Ormetaarnet. Han havde ved et Guld-Armbaand bevæget Fangevogteren til at strøe Smaafiske paa Gulvet, deels for at stille Slangens første Graadighed, deels for ved Skiællene at give Fangerne nogen Lysning. Harald knyttede derpaa nogle af Menneskebenene i Hulen i det Stykke Linnéd, man havde ladet ham beholde, og dannede deraf en Kølle; en Ragekniv havde han skiult hos sig. Derpaa da Slangen nærmede sig, sprang han paa dens Ryg og borede sin Ragekniv i Uhyrets Navle, medens hans Ledsager hug løs paa dens Hoved. For denne Heltegierning skiænkede Grækerkongen ham Frihed og rige Gaver. Denne æventyrlige Fortælling afviger vel fra det, Snorre beretter om Haralds Fængsling i Konstantinopel, men stemmer i det meste overeens med en af de haandskreyne Kongesagaer*); den kan dog ikke være hentet umiddelbart fra nogen Islænder, thi denne vilde ikke have undladt at bemærke, at det var hans Landsmand, den kiække Haldor Snorresen og ingen Træl, der fulgte Kongen i Ormetaarnet. Saxos Fortælling er nok imidlertid hentet fra samme Kilde, som alt det andet, der blev fortalt om Haralds Ophold blandt Væringerne, nemlig Fortællinger af Haldor Snorresen, hvilke af islandske Sagnemænd bleve udsmykkede og endnu i Haralds levende Live og i hans eget Paahör fortalte ved det norske Hof. **) Men disse Beretninger ere i det Hele saa æventyrlige, saa

*) Et Udtog deraf hos Torfæus Hist. Nor. vol. 3 p. 269.

**) Vilhelm af Malmesbury de gestis reg. Angl. 3 B. S. 60 lader Harald formedelst ulovlig Omgang med en fornem Dame, blive dømt til at

stridende mod den byzantinske Historie, og saaledes sammenfikkede af alleslags Anekdoter, hvilke i Middelalderen vare i Omløb, at det er tydeligt, at Haldor Snorresen med Haralds Villie har digtet denne Roman, for at give sine Landsmænd noget at undre sig over. Historien om Slangen bliver ikke desvissere, fordi Kong Valdemar foreviste en gammel Kniv, der skulde være rustet i denne Slanges Blod. Det kan gierne være, at Kong Harald selv, som vel var den, der kunde have Folk til Bedste, har forsikkert om en græsk Kniv, han havde med sig, at den havde stukket i Slangens Bug.

Saxo kiender intet til Harald Haardraades tidligere Forhold til Svend Estrithsen og Magnus, men lader ham ved sin Hiemkomst strax tiltræde Regieringen i Norge og derpaa begynde sin Krig mod Danmark. *) Af denne Krigs Begivenheder anfører Saxo tvende for de Danske ulykkelige Slag, det ved Diursaa i Jylland og det ved Nissaa under den skaanske Kyst, som følgende paa hinanden, uagtet at mellem disse maaskee har været et Mellemrum af henved 15 Aar. Slaget ved Diursaa maa ikke være blevet besjunget af Skialdene, siden Snorre forbigaaer det. Saxo udhæver derved de tvende Omstændigheder: at de Danske vare i ringe Antal, og at en Deel af Jyderne paa

kastes for en Löve, og nu som en anden Herkules qvæle denne imellem sine Arme.

*) At Saxo ikke gjør Brug af Adam af Bremens Efterretning om, at Harald skulde have taget Norge til Lehn af Svend (hist. eccles. lib. 13 cap. 13) hvis Urigtighed Saxo neppe kunde have erkjendt, er et nyt Beviis paa at han ei har brugt Adam af Bremen.

deres Flugt druknede i Aaen, over hvilken Tildragelse han udbreder sig i Betragtninger. Med større Tapperhed fegtede Öeboerne og Skaaningerne ved Nissaa, men de vare ringere i Antal, og den paafölgende Nat flygtede Skaaningerne, saa det var forgiæves at Svend med Siællænderne gjorde den tappreste Modstand. Skialm Hvide, Siællændernes Anförer, hvis Stavnbo Aslak havde den foregaaende Dag udövet Vidunder af Tapperhed, blev efter den kiækkeste Modstand overmandet. Her kunde det synes som en Slags Partiskhed hos Saxo fremtræder, eller i det mindste en vis Stræben efter at udhæve nogle Bedrifter og nedsætte andre. Han dvæler ved noget, der nedsætter Jyder og Skaaninger, han ophöier Absalons Forfædre og dem, der med disse stode i Forbindelse. Men det er og muligt, at Sagnet, der var kommen ham for Ören, netop saaledes havde fortalt Begivenheden.

Saxo har, ligesaa lidt som Adam af Bremen, vidst, at Harald Haardraade og Svend nogensinde havde sluttet Fred med hinanden, men han lader Haralds Tog mod Engelland og dennes paafölgende Död betrygge Svend Besiddelsen af sit Rige.

Derpaa vender Saxo sig til at omtale Kong Svends private Liv. Han skildrer ham som en gaymild, menneskekierlig og from Fyrste, hvilket aldeles svarer til Islændernes Beretning*), thi der er ingen Fyrste, hvis Gaymildhed, Godmodighed og Redbonhed til at hielpe med Raad og Daad, de mere ophöie end

*) Knyttlingasaga Kap. 23 S. 212. Thattr af Audun fra Vestfiorden hvoraf et Udtog hos Torfæus hist. norvag. vol 3 p. 329—332 og en Oversættelse i Rahbecks Nordiske Fortællinger 2det B. S. 21 fölg.

Svend Estrithsens. Saxo forbigaaer heller ikke Svends Lösag-tighed, han omtaler hans mange uægte Börn, og at han siden, da han vilde indgaae et lovligt Ægteskab, gjorde sig skyldig i en anden Brøde ved at ægte den svenske Prindsesse Gutha, med hvem han ifølge de kanoniske Love var for nær beslægtet. For-giæves havde Rigets Bisper villet afholde ham derfra. De hen-vendte sig derpaa til den bremiske Erkebisp, som ved at true med Kirkens Straf ikkun opvakte Kongens Vrede, indtil Biskop Vilhelms Forestillinger tilsidst bevægede Kongen til at give efter og Dronning Gutha til at gaae i Kloster. At Biskop Vilhelms Forestillinger have i dette Tilfælde virket det Meste, er rime-ligere, end at, ifølge Adam af Bremens Efterretninger, den bremiske Erkebiskops Trudsler om Kirkeban skulde have forskræk- ket Kongen; thi Christendommen var endnu alt for ung i Riget, til at Banstraalen skulde den Gang være bleven frygtet.

Det Övrige, Saxo veed at berette om denne Konges Re-giering, angaaer med Undtagelse af et Feldttog, hvilket hans Søn Knud gjorde imod Sember og Esther, Kongens Forhold til de tvende Geistlige Svend Nordbagge og Biskop Vilhelm. Om den Förste fortælles, at da Kongen, som mere saae paa gode Sæder end paa Lærdom, havde gjort denne Mand, endskiöndt ukyndig i Latin, til sin Kapellan, havde dennes Misundere udsløttet i Bön-nen for Kongen de förste Bogstaver af Ordet famulum, og der-paa, da Svend kaldte Kongen mulum, bristet ud i Latter under Gudstienesten. Men da Svend havde overtydet sig om, at Bön-nebogen var raderet, havde han irectesat Spotterne og givet Svend Nordbagge Penge til i Udlandet at lære Grammatik og Rhetorik, saa at denne siden blev en lærd Bisp. Gram har be-

mærket *), at den samme Historie fortælles som et Puds, Keiser Henrik den Anden havde nogen Tid tilforn spillet Biskop Meinverk af Paderborn **). Anecdoten er af det Slags, at den baade kunde hendes flere, og'en Gang fortalt let kunde af Rygtet overføres fra den Ene til den Anden.

Mærkeligere er Forholdet imellem Biskop Vilhelm og Kongen. Da nemlig denne havde en Nytaarsmorgen ladet dræbe i selve Trefoldighedskirken nogle Hirdmænd, hvilke ved den foregaaende Aftens Gilde havde talt fornærmeligen, maaskee endog oprørsk mod ham, og derpaa selv vilde gaae i Kirke, forment Biskoppen ham det, og talte ham derhos saa stærkt til, at han formaae Kongen til at ydmyge sig og giøre Bod. Denne Omstændighed bidrog til at knytte begge Mænd desfastere til hinanden. Da nu Kongens Liig bragtes fra Jylland til Roskilde, og Biskoppen skulde drage det imøde, bad han til Gud om at ende hans Dage, og döde, som han havde faaet Öie paa den kongelige Baare. Disse i sig selv interessante Træk har Saxo skildret med Forkiærlighed, dog uden her at anvende den Sammenbygning af Phraser, hvormed han stundom svækker det Indtryk, han vil fremkalde. Sandsynligviis har Absalon selv fortalt ham disse for den Roskildske Bispestol hæderlige Tildragelser, som vel ikke findes optegnet af andre **), men bære i dem selv

*) ad Meurs. p. 210.

**) Scriptorum rerum Brunsv. ed. Leibnit. vol. 1 p. 555.

***) Den Roskildske Krönike (Langebek script. 1 p. 378) antyder maaskee den ene af disse ved at kalde Vilhelm vir impetuusus, qvi sola virtute corporis debellaret potentes et animi virtute, nulliqve parcens iratus.

Troværdighedens Præg. Vel siger Knytlingasaga *), at Svends Liig blev bragt til Ringsted, men baade Ælnothus **) og den Roskildske Krönike ***) lade ham vorde begravet i Roskilde. At den sidstnævnte Krönike, som er fra Saxos Tid, lader Svend Estrithsen selv udnævne sin Kapellan Svend Nordbagge til Biskop efter Vilhelms Död, kan ikke giöre Saxos Fortælling usand. Thi Kong Svend, der havde gjort saa meget for Svend Nordbagge, kunde let siges at have været Aarsag i, at han blev Vilhelms Eftermand, og saaledes kunde Krönikens Yttring blive foranlediget, hvorimod det ikke er i sig selv rimeligt, at Saxos saa omstændelige og hiertelige Fortælling skulde være opdigtet ****).

Overskue vi nu det Stof, Saxo har samlet til denne Konges Historie, finde vi, at hvad det indeholder, er: nogle Træk af Krigen med Harald Haardraade, lidet om hans Söns Knuds Krigstoge og adskilligt om hans Feldtslage samt Forholde til nogle Bisper.

Meget har Saxo forbigaaet, nemlig Svends Krige med den svenske Kong Steenkil, med Vilhelm Erobreren og med Saxerne; men i ingen af disse udrettedes noget stort. Heller ikke omtaler Saxo enten Svends Uenighed med Harald Haardraades Söner, hvilke snart bleve bilagte, eller hans Reiser til den tyske

*) Kap. 25 S. 214.

**) Hos Langebek Script. vol 3 p. 338.

***) Langebek Script. vol 1 p. 378.

****) Endnu mindre afgiörende er hvad der findes i Petri de Dacia Calend. om en Bisp Vilhelms Död ved 10 Januar. See Langebek Script. 6 S. 261. Suhms Hist. 4 D. S. 582.

Keiser, hvilke ikke frembragte noget fremtrædende Resultat. Ingen af disse Begivenheder kunde hos Folket have efterladt noget varigt Minde, og Saxo har til denne Konges Historie hverken benyttet skriftlige Kilder eller Islændernes Fortællinger. Pave Gregor den Syvendes Breve til Svend Estrithsen ere enten ikke blevne bevarede i Danmark indtil Saxos Tid, eller Saxo har ikke havt Adgang til Archiverne; han havde vist ellers ikke gaaet dem forbi. Men i denne Konges Historie findes de første Spor til slige mundtlige Beretninger, til hvis bestemte Hiemmel man kan slutte sig, nemlig det der fortælles om Skialm Hvide og om Biskop Vilhelm af hvilket det Første havde forplantet sig i Skialm Hvides Æt, det Sidste mellem Roskilde Kanniker.

Ogsaa Beskaffenheden af den følgende Konges Historie viser, at Fortællingen rykker nærmere Fortællerens egen Tidsalder. Havde Harald Hein levet før Gorm den Gamle, vilde Sagnet vist intet have bevaret om ham, uden det lidet, der fulgte af hans Tilnavn. Nu veed dog Saxo at fortælle, baade om hans Valg og om hans Lovgivning. Harald Heins Valg skal efter Saxo være gaaet for sig ved Isefiorden, men efter Knytlingasaga *) være skeet i Viborg. Længere henne i Saxos Historie (S. 253) hedder det, at Dannerkongen skulde vælges i Siælland, men Snorre bemærker**), at de danske Konger baade i ældre og nyere Tider ere blevne valgte i Viborg. Begge disse Sætninger ere som almindelige uden Tvivl lige urigtige. De gamle Leirekonger, af hvilke adskillige vare Overkonger i Jyl-

*) Kap. 26 S. 216.

**) 3 D. S. 26 Magnus den Godes Saga Kap. 22.

land, ere upaatvivleligen blevne valgte i Leire, og af Enekongerne i Danmark ere nogle først blevne valgte i Viborg. Men Enekongerne i Danmark maatte, ligesom de i Norge, for at blive ansete som retmæssige Regenter, reise omkring i Riget, og lade sig hylde paa forskellige dertil vedtagne Steder. Af disse var efter Omstændighederne snart det ene, snart det andet Sted det, hvor det første Kongevalg, der egentligen bestod i Hyldingen eller i at hilse En som Konge, blev foretaget. I Jylland, som den største Provinds, var Landets meste Styrke, men i Siælland var snarere Middelpunkten, hvor saavel Jyder som Öboere og Skaaninger kunde mödes, naar der var Tid til at samle Mænd fra alle Rigets Egne, saaledes som Tilfældet var, da Niels valgtes til Konge. Svend Aagesen er enig med Saxo i, at Kongevalget efter Svend Estrithsens Död skete ved Isefiorden *). Det er muligt, at Sagnet, disse Forfattere fulgte, just fordi det var siællandsk, henlagde Begivenhederne til Hiemmet, men det er ogsaa muligt, at en lignende Grund har virket hos Islænderne som, naar de fortælle fremmede Begivenheder, pleie at være nøiagtigere med at udmale Handlingerne, end med at betegne Stedet. Viborg laae dem, ligesom Nordmændene nærmere, end Isefiorden; de kiendte Viborg Thing bedst, og kunde altsaa snarest falde paa, at lade dette være Skuepladsen for et Kongevalg.

Dette Valg, som bliver des mærkeligere, fordi det er det første i den danske Historie, hvis enkelte Omstændigheder ere blevne berettede med nogen Paalidelighed, fremstilles paa en temmelig overeensstemmende Maade baade i Saxo og i Knytlinge-

*) Kap. 5. Langebek Script. vol 1, S. 56.

saga. Begge ere enige i, at tvende af Svends Sønner beilede til Thronen, at der bleve holdte Taler paa Thinget for at stemme Folket, at Haralds Partie seirede, og at Knud, endskiönt forbittret herover, dog formildet ved Broderens Afsendinge, havde givet efter med det Gode. Saxo tilföier, at især Skaaningerne helledede til Knuds Side, og at Harald havde vundet Mængden ved Löfter om et mildt Regimente. Derimod tilföier Knytlingasaga, at Thinget vedvarede i to Dage, at paa den förste Knud havde havt de fleste Stemmer, men at den anden Dag nogle af Haralds Partie havde sysselsat Knud paa et andet Sted, imedens at Harald blev valgt til Konge, og at man formildede Knud ved at love ham Succession. Disse Omstændigheder kunne gierne forenes med hinanden.

Ifølge nogle gamle Forfattere skulle visse vedtagne Regler have bestemt Arvefølgen imellem Svend Estrithsens Sønner. Den skotske Biskop Robert, som levede under Erik Emun, og af hvis Levnetsbeskrivelse af Knud Lavard, Hamsfort her forfattet et Udtog *) forsikkrer, at Svend Estrithsen havde paa sit Yderste anordnet, at hans Sønner skulde ifølge deres Alder succedere hinanden, de,

*) Langebek Script. 4 D. S. 258. Langebek tilföier i Noten, at Hamsfort ogsaa havde optegnet, at Robert af Elgin havde beviist, at Kong Niels var Meneder, fordi han havde brudt Arvefølgen, men dette staaer i aabenbar Modsigelse med det Övrige, Hamsfort anfører af Roberts Ord; thi skulde Svends Sønner succedere efter Alderen, havde Niels Ret til, som den Yngste, at følge sine Brödre paa Thronen. I övrigt stemmer denne Optegnelse af Hamsfort aldeles overeens med Helmoldi Vidnesbyrd, der siden skal anføres, chron. Slavon. lib. 1 cap. 49.

som satte sig derimod skulde banlyses, og at Sønnerne med Eed havde vedtaget dette. Vilhelm af Malmesbury stemmer hermed overeens, i det han fortæller, at Kongen havde taget Eed af alle Rigets Mænd paa, at hans 14 Sønner skulde følge efter hinanden, saalænge nogen af dem var i Live *). Men disse fremmede Skribenteres Yttringer stride aldeles imod det, baade Saxo og Knytlingasaga berette angaaende Forhandlingerne paa det første Thing efter Svends Död, hvor Stridighederne ei kunde være blevne førte paa den Maade, hvis Arvefølgen forud havde været aldeles bestemt. Og at desuden den gamle Konge skulde have villet, og at Folket skulde have samtykket i, at alle Kongens Sønner, af hvilke 15 vare levende og voxne, da Kongen døde, skulde efter Alderen have succederet hinanden, hvoraf Følgen var bleven, hvis de alle vare døde efter Naturens sædvanlige Orden, at Riget havde erholdt 12 Oldinge til Regentere, er noget saa usandsynligt, at det er langt rimeligere, at man efter Udfaldet, da virkeligen adskillige af Svends Sønner efter Alderen bleve Konger, sluttede sig til at sligt havde været vedtaget, end at en almindelig Beslutning desangaaende nogensinde skulde være bleven fattet **). En Anledning til dette Rygte kunde den Om-

*) de gestis reg. Angl. lib. 4 p. 60.

**) Det er uden Tvivl for at forbinde disse fremmede Skribenteres Vidnesbyrd med Knytlingasagas, at Torfæus lader Svend Estrithsen forlange af Folket, at hans Sønner skulde efter Alderen succedere hinanden, dog med den Undtagelse, at Knud skulde foretrakkes Harald. Hist. Norvag. Pars 3 p. 381 lib. 6 cap. 4. I ingen af de haandskrevne Kongesagaer findes noget herom.

stændighed være, hvis det er sandt, som Knytlingasaga beretter, at Svend Estrithsen kort før sin Död havde yttret det Önske paa Thinge, at Knud maatte blive valgt til hans Eftermand, uagtet det var mod den gamle Lov, efter hvilken den ældste Kongesön skulde vælges. Vel vækker det Tvivl imod denne Beretnings Rigtighed, at Saxo, der saa omhyggeligen søger at vise, at Knud havde større Adkomst til at blive valgt til Konge end Harald, skulde have været uvidende om, hvad der ellers meest maatte tiene til Knuds Anbefaling, ligesom man ogsaa seer af Knytlingasagas egen Fremstilling, at Svends Villie ikke havde nogen Indflydelse. Imidlertid er det ikke urimeligt, at den gamle Konge, der vel vidste, at man ved Kongevalget ikke altid tog Hensyn til Alderen, og som kiendte sine tvende ældste Sönners heelt forskellige Characterer, har ved Knuds Valg villet forekomme Borgerkrig; ligesom at det heller ikke er usædvanligt, at Menneskene ikke holde en död Konge det Löfte, de have givet ham, medens han var i Live.

Maaden, paa hvilken Svend omtaler den gamle danske Lov, fra hvilken Svend vilde gjøre en Undtagelse, kan foranledige forskellige Fortolkninger. Der kan nemlig være Spørgsmaal, om Sagaens Forfatter meente, at den gamle Lov, som han tager Hensyn til, gik ud paa, enten at den afdöde Konges ældste Sön skulde følge ham i Regieringen, eller det skulde være den ældste Kongesön, nemlig den ældste Kongebaarne i Slægten *). For denne

*) Knytlingasaga Kap. 26 S. 216 drogo thei that fram, sem forn lög voru, at enn elzti konungsson skyldi konungr vera. Kap. 64 S. 281 fornlög stödu til, at elzti son konungs skyldi konungr vera. Kap. 71 S.

sidste Mening, ifølge hvilken man altsaa ved Succession i Riget skulde mere have seet paa Gradens Nærhed end paa Liniernes, taler dette, at Sagaens Forfatter lader Erik Eiegod erkiende sin Broder Niels at være efter Loven nærmere til Riget, end sine egne Börn. Vel kunde man sige, at dette grundede sig paa, at Eriks eneste ægte Søn Knud var den Gang endnu et Barn og Börn kom ikke i Betragtning ved Kongevalg, naar der var myndige Frender, men netop denne Forfatter kunde vel neppe ansee Knud Lavard for i Henseende til Födselen at have Fortrin for Eriks andre Börn, i det han anseer hans Moder Bothilde, uagtet han gör hende til en Halvsöster af Keiseren, for at have været Eriks Frille. Snarere gielder den Bemærkning imod hiin Fortolkning af Successionsloven, at Knytlingasagas Forfatter maa have misforstaaet samme, og uretteligen ladet Kong Erik tale i Henhold hertil, fordi hans Beretning strider mod den ældre og troværdigere Helmolds, der lader Erik tage Eed af Niels paa, at han vilde overlade Knud Riget, naar denne blev myndig. Den strider og imod Saxos Yttring i Anledning af Nielses Kongevalg (S. 229), at Aarsagen nemlig, hvorfor Harald Kesia, Erik Eiegods ældste Søn, ei kom derved i Betragtning, var, fordi han ved sin slette Opførsel havde gjort sig forhadet. Desuden er det

296. Eiríkr tok konungdóm eptir Olaf, sem lög stóðu til, því at hann var elzti son Sveins konungs, theirra er thá voru á lífi. Kap 79 S. 312. Da Erik Eiegod drog ud af Landet, sagde han paa Thinget: Nikulas brodir minn er næstr konungdominum eptir minn dag fyrir laga sakir.

*) Chron. Slavor. lib. 1 cap. 49 p. 119.

vist, at hiin gamle Lovs Ord, at Kongens ældste Søn skulde være Konge, forklares naturligt blot med Hensyn til den sidst afdöde Konges Börn; thi det var jo paa den sidst afdöde Konge og ikke paa hans Forgængere man nærmest maatte tænke, naar der i Loven tales om en Konge, hvis ældste Søn skulde følge ham. Havde man i Reglen villet foretrække Kongebroderen for Kongesönnen, maatte dette tydeligere i hiin Regel have været udtrykt. Endeligen er det klart af den nordiske Old-Historie, at en saadan Arvefølge ikke har fundet Sted; thi ellers maatte langt oftere, end Tilfældet var, Brödrene have fulgt i Regieringen efter hinanden. *)

Saxo, der ikke omtaler nogen bestemt Successionslov, fremstiller, hvorledes at den ene Konge fulgte efter den anden saaledes, at man tydelig kan see, hvad dertil bidrog. Harald blev Konge baade fordi han var den ældste, fordi adskillige vare bange for Knud, og fordi Harald ved sine Löfter havde vundet mange. Da Harald Hein döde uden Börn, blev Knud uden Modstand Konge, fordi ingen af Brödrene vilde giöre ham Rangen stridig **). Da Knud var dræbt og Dronningen med sin spæde

*) Hr. Conferentsraad Schlegel mener i sin danske Statsret 1 D. S. 37, at Svend Estrithsens Söner kunne have havt særdeles Rettigheder, fordi man betragtede ham som primus adqvirens. Men om man endog vil indrömme, at dette Begreb den Tid kunde have havt nogen Betydning, kunde det dog neppe anvendes paa Svend. Thi det var ikke Ulf Jarls Søn, de Danske kaarede til Konge, men Estriths, Knuds Sösters Søn, han, som tillige med sine Brödrene, af hvilke han var den Ældste, udgiorde den eneste Rest af Knytlingernes Stamme.

***) P. 214 Canutus fraternis suffragiis in regni fastigium revocatus.

Sön var flygtet ud af Riget, kunde der ikke være Spørgsmaal om, at kaare andre, end en af den afdöde Konges Brödre. At Oprörerne valgte Oluf, var neppe, som Knyttlingasagas Forfatter vil, fordi han var den ældste, men snarere, som Saxo ytrer, fordi han var af deres eget Parti. Oluf döde uden Söner, thi det er kun efter en lös Gisning, at Suhm tillægger ham en Sön. *) Men havde han end efterladt sig Söner, maatte den samme Hungersnöd, der bragte Folket til at indrömme, at Kong Knud vel kunde være en Helgen, afholde dem fra at kaare den ulykkebringende Konges Sön til hans Eftermand. Saaledes blev Erik Eiegod valgt, baade den ældste og allerede för sin Tronbestigelse meest yndede af Svends Söner. Da Efterretningen om Eriks Död ankom til Danmark, var Kongens eneste ægte Sön Knud endnu et Barn, hans voxne Frillesön Harald Kesia havde ved sine Voldsomheder giort sig yderst forhadet. Det var altsaa rimeligt, at Folkets Valg faldt paa en af Konge-Brödrene, og at man valgte den ældste af dem, der vare tilbage. Dog maa denne, som hedte Svend, ikke have giort nogen sikker Regning paa at blive valgt paa Grund af sin Alder; thi han meente, at det var især vigtigt at forekomme de Andre, og skyndte sig derfor, uagtet sin Sygdom, saa meget paa Reisen til Thinget, at han döde underveis. Nu vare kun tvende af den afdöde Konges Brödre levende; det var rimeligt efter hvad hidtil var skeet, at den Ældste af disse, Ubbo, var bleven valgt, men da han undslog sig, var Niels allene tilbage, og han blev kaaret. Saa-

*) Hist. af Danm. 5 D. S. 202.

ledes skete det ikke ifølge nogen særegen Arvelov, men ved Omstændighedernes Sammenstød, at saa mange Brødre efterfulgte hinanden paa Thronen. Det var heller ikke paa nogen særegen Lov eller paa noget Testament, at Kong Niels beraabte sig, men paa en Vedtægt i Svend Estrithsens Familie, at ære Alderens Fortrin, da han, ifølge Saxos Beretning, paa Thinget klagede over, at Knud Lavard, medens han endnu var i Live, tragtede efter hans Rige. *)

Vi vende nu tilbage til at undersøge det Övrige, Saxo beretter om Harald Svendsen. — Saxo skildrer Harald som en slöv, uduelig, uvirksom Regent, som et Heldöre, der ideligen gik i Messe, men ikke sad paa Dommersædet, og ikke haandhævede sine Love. Dette strider mod det Vidnesbyrd, en unævnt Krönikeskriver giver Kongen, **) i det han kalder ham den bedste Mand og den retfærdigste Styrer. Suhm mener derfor, at Harald Hein er bleven miskiendt og mishandlet af Historieskriverne, at han hörer til de faa gode Konger, hvilke have elsket deres Folk, og at han mere fortjener vor Agtelse end blodige Erobrere. ***) Imidlertid stemmer Saxos Skildring aldeles med Knytlingasagas, der beskriver os Harald som en stille, lidet talende og godmodig Mand, der lod Andre tale for sig paa Thinge, som ikke havde Kraft, hvor det behövedes, slet ikke var krigersk, ikke forstod at styre Riget, og lod enhver giöre omtrent hvad han vilde. ****) Denne Skildring viser, at Harald aldeles ikke

*) Saxo p. 236-237.

**) Langebek Scriptoros vol. 4, S. 378.

***) Suhms Hist. af Danm. 5 D. S. 580.

****) Kap. 27 S. 223.

kunde opfylde, hvad der udfordredes af en Datids Konge; og altsaa med Grund kunde kaldes uduelig. Det var heller ikke som Roes for hans Mildhed, men til Spot over hans Blödagighed, at man gav ham Tilnavn efter en af de blödeste Steenarter, man kiendte, og kaldte ham Hein. *) Hiin Krönikes Roes er uden Tvivl blot foranlediget ved Lovene, hvilke bleve givne ved Begyndelsen af hans Regiering, men disse godtgjøre blot hans Raadgiveres, ikke hans egen Viisdom.

For nemlig paa Valgdagen at stemme Folket til Haralds Fordeel, var Löftet bleven givet paa hans Vegne, at der skulde gjöres visse Lovbestemmelser, hvilke for den menige Mand vare behagelige. Ifölge Svend Aagesen var dette Kongevalg det förste, ved hvilket slige Bestemmelser bleve tagne. **) Hvor kiærkomne de vare Folket, bevidner Ælnothus, der levede i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede. De Danske, siger han, betinge sig indtil denne Dag Haralds Love af de Konger, de vælge sig, og prise Harald for disse Love, som Fredens og den offentlige Friheds Beskytter. ***) Saxo stemmer hermed overeens, naar han bemærker, at de Danske vare beredte paa at ofre Livet for at forsvare disse Love. Deres Beskaffenhed lære vi at kiende allene af Saxo, ikkun en eneste didhörende Linie findes i den Roskildske Krönike. Saxo fortæller, at Harald havde efter sit Valg i otte Dage holdt Raad, og derpaa bestemt, med Hensyn til Pro-

*) Svend Aagesen hos Langebek Script. 1, S. 56. Knytlingasaga Kap. 28 S. 223.

**) Hos Langebek Script. vol. 1. S. 57.

***) Hos Langebek Script. vol. 3 S. 341.

cesmaaden, at den Sagsögte skulde have Tilladelse til at befrie sig for Sigtelsen ved Benægtelseseed, og at han kunde føre sit Forsvar förend Anklageren fremkom med sine Beviser. Saaledes havde Harald tilstaaet den Sagsögte en Rettighed, som Sagsøgeren forhen havde havt. Forhen nemlig, naar Sagsøgeren først ved Vidner havde beviist sin Paastand, kunde den Sagsögte ikke ved Benægtelseseed afkræfte den. Nu derimod blev det lettere for den Sagsögte at slippe, thi naar han efter at have hört Klagen, svor tilligemed sine Mededsmænd, var Sagen afgjort, og det blev ikke tilstedet Anklageren at føre videre Beviis. Professor Rosenvinge, som har forklaret Saxos Fremstilling af Haralds Love paa denne Maade *), viser tillige ved mange Exempler, hvorledes denne Beviistheorie, der var heel forskiellig fra det Vitherlagsretten bestemte, var i Almindelighed i Henseende til civile Sager og mindre betydelige criminelle giældende i alle vore gamle Love. Saxo tilföier vel ikke nogen Indskrænkning for denne Procesmaades Anvendelse, men man kan ikke hos ham vente juridisk Nöiagtighed. Hvad han anförte, var nok til at betegne Forandringen i Procesmaaden. Det er desuden rimeligt, at man först med Tiden har tilföiet disse Indskræknin-

*) I hans Skrift om Eedens Anvendelse til Beviis efter de gamle Love 1816 S. 23, 43 f. Denne Forklaring bestyrkes ved det Udtog af Saxo, Thomas af Gheysmer har forfattet. Her hedder det hos Langebek Script. vol. 2 p. 357: "Haraldus legem edidit, ut reus contra actorem lege vel juramento se tueri possit, qvamvis prius lex fuerit, ut reus testibus convictus semper damnandus esset". Ogsaa Krantzius stemmer hermed overeens, naar han siger Danía lib. 4. S. 94: "duelli usum sustulit, sacramenti religionem cunctis testimoniis anteposuit."

ger, og at hiin Beviisførelse har i Harald Heins Tid giældt i endnu flere Tilfælde. Men det forstod sig af sig selv, at i alle Tilfælde, hvor Nogen blev grebet paa frisk Gierning, og ført bundet til Thinge, der antoges ei den Skyldiges Benægtelse, men Vidner afgjorde Sagen.

Spørger nu, hvorledes en Procesform, der gjorde det vanskeligt at bevise sin Klage, kunde finde Bifald hos Folket, maa vel den nærmeste Grund søges i, at Folket meest betragtede Rettergangen med Hensyn paa dets Forhold til Kongen, altsaa med Hensyn paa de Tilfælde, hvor der var Spørgsmaal om Kongens Ret. Sagefalds Böder udgjorde en vigtig Deel af Kongens Indkomster, hvad der altsaa gjorde det vanskeligere, at paalægge disse, maatte synes Almuen en Formindskelse af Skatter, eller en Betyggelse for at blive udsuet. Mange Sager stode desuden i Forbindelse med Ledingspligten, naar nemlig der blev Spørgsmaal om at undrage sig for Leding, eller at forlade Hæren for den rette Tid. I slige Tilfælde var det magtpaaliggende for Folket, at kunne med Lethed forsvare sig.

Med Hensyn til Forholdet mellem Private synes derimod denne Procesmaade, som kunde hindre baade i at søge sin Ret, og afværge Uret, at maatte blive trykkende for den største Deel af Folket. Men her kommer uden Tvivl i Betragtning, at det Folk, om hvis Stemme Historieskriverne tale, var den Deel af Folket, der mødte paa Thinge, ikke Trælle, ikke Arbeidsfolk, ikke Brydier, ikke de Fattigere, men Bönder, Selveiere, de som udrustede Skibene til Landets Forsvar. Disse, hvilke for en stor Deel vare af Vikingææt, kunde nok finde dem i nu og da at lide meget af de Mægtige, naar de blot sely kunde handle mere

selvraadigen mod Naboer og Undermænd. Men alt dette be-
 roede paa en ensidig Anskuelse. Uleilighederne ved denne Pro-
 cesmaade maatte med Tiden blive tydelige, og foranledige, at
 disse Love bleve i det Mindste af Adskillige betragtede i et
 mindre gunstigt Lys. Dette har Saxo giort, og er derfor af
 Suhm og flere bleven, uden tilstrækkelig Grund, fremstilt som
 partisk for de Mægtige. Saxo tilstaaer selv, at disse Love vare
 gunstige for Friheden, men tilføier, at de derimod vare skadelige
 for Sanddruheden, eller at de fristede til Meened, hvilket jo
 laae i Sagens Natur; thi jo hyppigere Eed tilstædes for at afgjøre
 en Sags Udfald, desto større bliver Fristelsen til at aflægge
 Meened. Saxo bemærker endvidere, at Tvekampene derved al-
 deles ophørte. Disse vare nemlig alt forhen længe blevne ind-
 skrænkede ved Jernbyrd, men nu, naar en Benægtelseseed kunde
 befrie, fandt Mængden det lettere at sværge, end at vove sin
 Hud. Fra denne Synspunkt kunde Saxo, som overalt stedse an-
 priser Kiekhed, vel beklage, at Tvekampe vare ophørte og at
 noget Slettere, nemlig Meened, var traadt i Stedet. Saxo dad-
 ler altsaa ikke disse Love overhovedet, han omtaler blot et Par
 Uleiligheder, som fulgte af dem. Kun denne ene af Haralds
 Love anfører Saxo som den vigtigste, maaskee og fordi det var
 den, ved hvilken han havde sine Bemærkninger at tilføie. Af
 de övrige kiende vi kun endnu en, nemlig den om Skovene,
 hvilken ifølge Kofod Ancher *) og Suhm **) skulde have gaaet ud
 paa, at de Skove, hvilke forhen de Mægtige udelukkende besad-

*) Kofod Anchers samlede Skrifter 1 D. S. 54.

**) Hist. af Danm. 4 D. S. 578.

de, skulde være fælleds. Men en saadan Bestemmelse synes dog at maatte have været et alt for vilkaarligt Indgreb i Eieendomsretten. Den gamle Krönikeskrivers Ord *): at Kongen vilde, at Skovene, over hvilke de Mægtige ene rugede (eller de skovbevoxne Almindinger, hvilke de Mægtige havde taget i Besiddelse) skulde være fælleds, disse Ord forklares lettere saaledes, at Kongen ved denne Lov forbød de Mægtige at lukke disse Skove for Almuen. som der forhen havde græsset sine Sviin. Man seer nemlig af Knytlingasaga, at Hallandsfarerne saaledes benyttede Kongens egne Skove. **)

Det Övrige, Saxo fortæller om Harald, hvis fire Aars Regiering han urigtigen gör til to, gaaer ud paa, at han ikke haandhævede sine egne Love, saa at disse ikke gave Borgerne nogen Sikkerhed, og at han over Kirkegang forsömte at væрге for den Fattiges Ret, saa at han kun slet opfyldte, hvad han ved sin Regierings Tiltrædelse havde lovet. Dette stemmer overeens med Knytlingasaga, som fortæller ***), at Sörövere fra Kurland og andre af Östersöens Kyster, frit den Gang dreve deres Uvæsen paa Danmarks Strömme. Saxos Daddel over Haralds ilde forstaaede Fromhed viser, at han var ophöiet over adskillige af sin Stands Fordomme. Om den Ufred, Kongens Brödre skulde have vakt i Riget under denne svage Regiering,

*) Anonym. Roskild. chron. hos Langebek Script. vol 1, p. 379.: *Silvas a solis potentibus obsessas communes fieri jussit,*

**) Kap. 28. S. 224.

***) Kap. 29. S. 226.

melder Saxo intet; vi vide blot, at slige Uroligheder have fundet Sted, men kiende ikke deres Beskaffenhed nöiere. *)

Det Förste Knud skal have gjort som Regent, var at fornye Krigen med Kurer, Sember og Esther. At han ganske ödelagde disse Riger, er vist nok en Overdrivelse, men at han plyndrede Kysterne, og sögte at sætte Beboerne ud af Stand til at skade Danmark, er en rimelig Fölge af, at Knud forhen havde gjorde Vikingetog i disse Egne, og at disses Indbyggere havde under Haralds Regiering tilföiet Danmark saa megen Skade. Disse Krigstoge bekræftes ogsaa ved adskillige Yttringer i Knytlingasaga **).

Derpaa fortæller Saxo om Knuds Ægteskab med den flandenske Prindsesse Edele og om hans Lovgivning. Denne kan især betragtes deels med Hensyn til de criminelle Sager, deels med Hensyn til Geistlighedens Rettigheder. Med Hensyn til de förste beretter Saxo, "at Knud, som saae, at de gamle Loves Kraft var svækket ved de Stores Overmod, paa alle Maader bestræbte sig for ved Strænghed at hævde dem. Desaaarsag straffede han Forbrydelser uden Persons Anseelse, og i det han afveeg fra hele den gamle Sædvane strammede han igien Lovenes slappede Baand til de Mægtiges störste Harme" ***). Hertil giver Knyt-

*) Knytlingasaga Kap. 27 S. 222. Pave Gregor den Syvendes Brev til den norske Kong Olaf, see Suhms Hist. af Danm. 4 D. S. 592.

***) Knytlingasaga Kap. 29, S. 226.

***) Kofod Ancher forklarer Saxos: "omnia antiqva consuetudinis momenta præcurrrens" ved at Knud satte de gamle Love og Skikke tilside,

lingasaga en Commentar ved at fortælle *), at Kong Knud lod dræbe enhver, der blev befundet at være Tyv, Morder eller Röver, og den, som havde lemlæstet en Anden, skulde lide samme Straf. Denne Strenghed bevirkede, at ingen under hans Regering turde stjæle. Kongen opfordrede endog enhver, hvem noget var frastiaalet, var det end fra et aabent Kammer, eller var det en lös Hest, at komme til sig, han skulde erholde Erstatning for det Stiaalne; og Kongen skulde besörge Tyven straffet. Forfatteren tilföier, at Kongen lod samme Dom gaae over de Mægtige og Rige, og at dette vakte Forbittrelse mod ham hos dem, hvis mægtige Frænder bleve afstraffede, naar deres Bröde var beviist. At dette sidste Punkt ansaaes for Hovedsagen, vise Ordene, hvilke den samme Forfatter siden lægger en af Oprörerne i Munden **): "at Kongen havde ladet adskillige Hövdinger dræbe og behandlet dem som Ubodsmænd (o: ikke villet antage deres Böder) og heller ikke villet give deres Frænder nogen Erstatning for deres Aflivelse." Kofod Ancher uddrager ***) heraf

(Samlede Skrifter 1 D. S. 57). Men dette maa neppe forstaaes saa almiödeligen, thi hvis Knud havde kuldkastet alle gamle Love og Vedtægter, vilde hans Fiender tydeligere have klaget derover. Saxo forklarer den nys anförte participialske Sætning ved at tilföie: "labefactatum juris vinculum tenacissimo nexu astrinxit, ac paternæ severitatis vestigia sollicitus usurpavit, eoqve studio gravissimas majorum offensas contraxit."

*) Kap. 29 S. 226.

**) Kap. 46 S. 253. Noget Lignende var Aarsag til de Mægtiges Had mod Oluf den Hellige, see Snorre 2 D. S. 316 Oluf Hell. Saga Kap. 192.

***) Samlede Skrifter 1 D. S. 58.

den Slutning: at Kongen havde ladet Manddraberens Gods confiskere, uden at tilstaae den Dræbtes Fiender nogen Mandebod. Men Ordene synes kun at antyde, deels at Kongen ikke i Drabs-sager lod sig nøie med Bøder, men tog Morderens Liv, deels at han, naar han havde ladet en Høvding dræbe, ikke bekymrede sig om, saaledes som de norske Konger pleiede *) i lignende Tilfælde, at tilfredsstille den Dræbtes Slægt ved at give nogen Erstatning enten i Penge eller i Rang og Værdighed. Blod-Egills Historie er et mærkeligt Exempel paa denne Kongens Strenghed og sammes Følger. Naar Kofod Ancher **) og Suhm ***) mene, at Knud havde befalt, at Geistligheden skulde banlyse dem, som overtraadte hans Love, er dette en blot Misforstaaelse af nogle Udtryk hos Saxo, ****) hvilke man har fortolket som sagte i Almindelighed. Men det vilde vist nok være uden Exempel, at en Konge skulde have faaet Geistligheden til ligesom at erklære alle hans Love for kirkelige, ved at lyse Ban over deres Overtrædere, og at denne Lovenes Hellighed kunde være bleven bevaret giennem flere Menneskealdere. Hvorimod Sammenhængen godt forklarer Saxos Yttring, i det denne knytter sig til det nærmest foregaaende om Gaver og Privilegier,

*) F. Ex. Olaf Tryggvesen efter Jernskegges Drab, Snorre Olaf Tryggves. Saga 78 1 D. S. 275. Harald Haadraade efter Einars Drab. Snorre 3 D. S. 405.

**) Samlede Skrifter 1 D. S. 60.

***) Hist. af Danm. 4 D. S. 619.

****) p. 217. Et ut legibus suis aeternitatem conciliaret, eas convellere conaturos Antistitum execrationi subjecit. Cujus edicti postmodum a multis temere pertentati vetus adhuc ratio perseverat.

forundte Lunds Domkirke, og grunder sig paa de Forbandelser, der bleve lyste over dem, der vilde tilegne sig noget af denne Kirkes Gods, hvilke vi endnu kunne læse i det didhörende Gavebrev *) og som havde bevirket, at indtil Saxos Tid ingen havde turdet rokke disse Privilegier.

Ligesom Knuds verdslige Lovgivning blev Anledning til hans Död, var hans geistlige Lovgivning en af de vigtigste Aarsager til hans Kanonisation. Det Saxo fortæller om disse Love, gaaer ud paa: at han gav Biskopperne Rang blandt Landets Hövdinge, og sørgede ikke mindre for Præsternes Anseelse. Han lod Trætter imellem Geistlige alene paakiendes af de Geistlige selv, gav dem Magt til at paalægge Böder for beviist Helligbröde, og han fastsatte, at alle Processer, som vedkom Krænkelse af Kirkens Rettigheder, shulde ikke længere afgiöres paa Thinget, men henlægges under den geistlige Ret. Saaledes vilde Knud ophöie de Geistlige over deres Medborgere, og Saxo bemærker, at Fölgen heraf blev, at ingen i Danmark uden Kongen, Thronarvingen og en Biskop kunde i private Sager selv stevne nogen Geistlig **). Heraf fulgte altsaa, at naar nogen havde at besvære sig over en Geistlig, endog i en verdslig Sag, maatte han klage for de Oven-

*) Diplomata Arnemagni. vol. 1 p. 2.

***) edit. Steph. p. 215. Quamobrem dignitati pondus adjecit, decusque privato fastigio excelsius eorum respectui inesse voluit. Quo effectum est, ut Danorum nemini, nisi Regi, aut pontificibus, eique, qui potissimus regni successor advertitur, domesticis quemquam liceat actionibus postulare." Til dette Sted har Kofod Ancher slet ikke taget Hensyn, hvor han omtaler Knud den Helliges Love. Suhm finder heri en Bestemmelse om, at ingen maatte have Birk uden Kongen, Thronarvingen og Bisperne. Hist. af Danm. 4, 618.

nævnte og overlade det til dem, om de vilde, at Sagen skulde forfølges. Saxo omtaler ikke dette som Noget, der af Knud udtrykkelig var kleven bestemt, men som Noget, der havde udviklet sig af Knuds Lovgivning. Denne Saxos Yttring strider altsaa ikke imod hvad den Roskildske Krönike bemærker, at være skeet i Kong Nielses Tid, hvor Biskop Peder af Roskilde fik det drevet igiennem, at ingen Lægmand maatte føre Klage over Klerkerne paa noget Thing, men allene for den geistlige Ret *). Endnu tilføier Saxo med Hensyn til Knuds Lovgivning, at han forgiaeves prøvede paa at indføre Tienden. Om denne hans Bestræbelse melde flere gamle Forfattere **); imidlertid nævnes dette hverken af Ælnothus eller af Knytlingasaga, og en samtidig Forfatter ***) siger blot, at Knud i Mindelighed op-

*) Langebek Script. vol. 1 S. 380.

***) *Legenda de S. Canuto* Langeb. Script. vol. 3 p. 393 *Proposuit gentem in moribus bonis parum eruditam instruere, ut deo suorum bonorum primitias vel decimas secundum legem Dei voverent.* En anden Forfatter blandt *Petri Olai excerpta* siger: (Langebek Script. vol. 2, p. 209) *pro viribus populum induxit, ut decimas ecclesiis solveret, sed hac persvasione apud rudem populum non proficiebat.* Mere bestemt udtrykker en senere Krönikeskriver sig (Langebek vol. 2 p. 170): "*Subditos ad solutionem decimarum inducere volens, occiditur.*" Naar Forfatteren til Eriks Krönike (Langebek 1, 160) siger: "*sed aliquas partes regni nunquam inducere potuit, ut solverent decimas*" er dette neppe andet, end et urigtigt Udtryk paa, at Kongen ikke kunde formaae nogen Deel af Riget til at betale Tiende. Havde Kongen enkelte Steder faaet Afgiften indført, vilde de andre Krönikeskrivere neppe have forbigaaet dette.

***) *Elogium Sti Canuti* (Langeb. Script. 3 p. 319): "*Proposuit amicabiliter, ut Deo suorum bonorum primitias vel decimas secundum legem Dei persolverent.*"

muntrede dertil. Men hvis Kong Knud alvorligen havde tænkt paa at indføre Tiende, er det ikke rimeligt, at en saa streng og fremfusende Regent skulde heri være gaaet læmpeligen til Værks, eller at sligt skulde være begyndt uden at vække overalt den største Giæring. Imidlertid var det slet ikke Tiendesagen, der fremkaldte Oprøret. Det er derfor ikke usandsynligt, at Geistligheden siden beraabte sig paa den hellige Martyrs Hensigter i denne Henseende, blot som et Middel til at anbefale Tiendevæsenet, og at Knud slet ikke har forsøgt paa at drive det igiennem.

Til Efterretningen om Knuds geistlige Love knytter Saxo Fortællingen om Kirker, hvilke under hans Regiering bleve byggede. I Anledning af Roskilde Domkirke har han, imod sin Sædvane, anført et Par Legender, men som stode i Forbindelse med Noget, Absalon havde selv oplevet. Det Kong Knud skal have skienket Kannikerne ved Kirken i Lund, stemmer overens med Diplomet derom, vi endnu have tilbage *), ikkun med den Forskiel, at i det Kongen skienkede Kannikerne alle Kronens Rettigheder af dem, der beboede Kirkens Gods med Undtagelse af trende Poster, nævner Saxo, som den tredie Post hiemfalden Arv, Diplomet derimod Kongereiser.

Det Övrige, vi vide om Knud, angaaer hans Mord og dettes fiernere Anledning, Toget til Engelland. Foruden kortere Efterretninger herom hos fremmede Skribenter, Legendeskri-

*) Thorkelins Diplomatarium 1 D. S. 1. Suhms Hist. af Danm. 4 D. S. 781-82.

verne og Svend Aagesen, have vi trede udførligere Beretninger derom tilbage hos Ælnothus, i Knytlingasaga og hos Saxo.

Anledningen til Toget fortæller enhver efter sin Character. Legendeskriverne maatte være i Forlegenhed med, hvorledes de kunde faae denne Konge, som var en vældig Viking, omdannet til en Helgen. En samtidig Lovtaler af den Kano- nicerede fortæller, at Anledningen til Toget var, at da Knud fandt den danske Almue saa jordisk sindet, at den ikke skiøttede om at give Tiende, vilde han spæge dets Kiød, ved et engelsk Feldttogs Besværligheder *). Ælnothus, selv en Angelsaxer, fortæller, at det var hans Landsmænds Klager over den grusomme Undertrykkelse, de maatte lide af Normannerne og deres gien- tagne Bønner, der bevægede den fromme Konge til at hielpe dem **). Saxo vil, at Knud rustede sig for at forøge Nationens Hæder og ligne sin store Navne. Forfatteren af Knytlingesaga lader Knud udvikle i en Samtale med Oluf Kyrre, hvorledes han havde Arveret til Engelland, over hvilket hans Forfædre havde tilkæmpet sig Herredømmet, og at han derhos ønskede at giøre fælleds Sag med Kong Oluf, som der havde en Faders Død at hævne. Vistnok var Tilstanden i Engelland, der sukkede under Normannernes tunge Aag, saaledes beskaffen, at en ærgierrig og krigslysten dansk Konge vel kunde faae Lyst til, i dette Land at betræde sine Fædres Fodspor.

Ifølge Saxo skal Kongen først have betroet sin Plan til sin Broder Oluf samt nogle af de Fornemme, og derpaa be-

*) Langebek Script. 3 D. S. 319-20.

**) ibid. 3 D. S. 347.

kiendtgiort den for Folket. Alle havde modtaget den med Glæde, men Oluf skulde netop af Ondskab have opmuntret Kongen til at udføre Planen, at han derved kunde paadrage sig Folkets Had. Saxo er den Eneste, som fortæller dette, men da alle de gamle Forfattere skildre Oluf som en Forræder, stemmede vist nok sligt et Raad med en saadan Character. Selv var han ikke feig, og en farlig Krig kunde jo paa flere Maader aabne ham Adgang til Broderens Throne.*) At Folket, i Særdeleshed den Deel deraf, som pleiede at være meest höirøstet paa Thinge, syntes godt om et Tog til et Engelland, var rimeligt, da man havde hört saa meget om det Bytte, Fædrene havde bragt hjem fra de engelske Felttog.

Saxo forbigaaer, ligesaavel som alle de andre danske Skribenter, at Oluf Kyrre havde indgaaet Forbund med den danske Konge, og sendt ham 60 store Skibe til Hielp**). Ligesaalidet omtale enten de Danske eller Islænderne, at Knuds Svigerfader, den flanderske Grev Robert, havde rustet sig for at staae ham bi***). Naar slige politiske Forbindelser ikke frembragte nogen stor Virkning, bleve de i hiin Tid letteligen glemte.

Alle ere enige i, at den danske Flaade samlede sig i Liimfjorden. Det kunde synes; at Saxos Mening var, at Flaaden

*) Det er derfor neppe med Grund, at Gram i sine Noter til Meursius S. 217 beskylder Saxo for at have forvexlet Knuds Broder Oluf med den norske Oluf Kyrre.

***) Snorre Oluf Kyrrer Saga Kap. 8. 3 D. S. 184-186.

****) De didhörende Steder hos de fremmede Skribenter har Langebek samlet Script. 3. S. 348-349.

skulde have gaaet ud ved Harboöre; thi han bemærker, at fra Liimfiorden er Farten kortest over Vesterhavet, og at nu var denne Vei spærret ved Sandet, men at forðum havde den været aaben. Neppe kan dog Saxo have troet, at paa dette Sted endnu til Kong Knuds Tid havde været Giennemfart, og ifald han havde tænkt paa, at man skulde have baaret Skibene over den smalle Landstrimmel, maatte han vel tydeligere have sagt det. Saxo har nok derfor her, som han stundom gör, blot anført noget Mærkeligt ved et Sted, han nævner, uden at dette just stod i den nærmeste Forbindelse med Begivenheden, han fortalte. *)

I at berette den hele Udrustnings Udfald afviger Ælnothus fra de Övrige, ved at lade Kongen, efter at denne ved Forretninger var bleven opholdt i Slesvig til langt ud paa Hösten, selv give Flaaden Tilladelse til at vende hjem. Man har villet forbinde dette med hvad der staaer hos Vilhelm af Malmesbury *): at Flaaden tvende Aar i Rad var bleven samlet, og tvende Gange ved Modvind holdt tilbage, og meent, at Flaaden den ene Gang adskildtes med Kongens Villie, den anden Gang mod hans Villie; men da dette strider mod alle de nordiske Efterretninger, og i sig selv er usandsynligt, er det rimeligere at følge Saxo, som med Knytlingasaga, Svend Aagesen og Eriks

*) Ordene hos Ælnothus (Langeb. Script. 3. p. 350): "Danorum exercitus occidentalis portus littoribus advehitur" kunde synes at antyde en Havn paa Vestkysten af Jylland, men Forfatteren kan dog neppe have meent andet, end Liimfiorden.

***) S. 60.

Krönike lade Krigsfolkene, kiæde af at vente, begive sig hiem meget imod Kongens Villie.

Aarsagen til, at Expeditionen saalænge blev opholdt, angiver Saxo at have været den, at Oluf, som fra sit Hertugdømme i Slesvig skulde støde til Hæren, udsatte dette fra Tid til Tid, for at Expeditionen skulde mislykkes, indtil Knud med en udvalgt Skare ilede til Slesvig, og sendte Broderen lænkebunden til sin Svigerfader i Flandern. Men da Rygtet herom var kommen til Hæren, som nu længe havde ventet forgiæves, bevirkede Olufs Sømmensvorne, at de alle skiltes ad og det paa eengang, at ikke den Ene derved skulde paadrage sig mere Brøde end de Andre. Med denne Beretning stemmer Svend Aagesen overeens. Knytlingasaga fortæller derimod, at Knud var i Slesvig, imedens Flaaden samlede i Liimfiorden, at han der var bleven opholdt ved Underhandlinger med Venderne, hvorover Hæren var bleven utaalmodig og havde sendt Oluf til ham, men at denne, som nödigen havde paataget sig en saadan Sendelse, var af sin Broder strax bleven kastet i Lænker, og sendt til Flandern, og at Rygtet om denne Haardhed saaledes havde opbragt Hæren, at denne strax havde adspredt sig. Denne Fremstilling af Begivenheden, er i sig selv betragtet mindre sandsynlig end Saxos; thi det synes ikke rimeligt at en saa krigerisk Konge som Knud, skulde have ladet sin Flaade saa længe vente efter sig, heller ikke, at enten Oluf, hvis han var en Forræder, skulde, da hans Planer modnedes, have villet reise til Broderen, eller at denne, hvis Oluf ingen Forræder var, skulde have behandlet ham saa haardt. Imidlertid finder Knytlingasagas Frem-

stilling Medhold hos Ælnothus *), der ogsaa lader Knud opholde sig i Slesvig, imedens Hæren samledes ved Liimfiorden, og lader derpaa Oluf reise til Broderen, og af ham blive sendt til Flandern i Forvaring. Hertil kommer, at det var til Slesvig Knud tyede hen paa sin Flugt fra Vensyssel, og fra denne By at hans Dronning tilligemed hendes Søn reiste til Flandern. Mange vidne med Saxo om, at Oluf var en Forræder **). At engelske Penge kunne, som nogle fortælle, have medvirket til at Expeditionen oplöste sig, er i sig selv ikke urimeligt, men slikt kunde lettere blive bekiendt i Engelland, end i Danmark ***).

Den naturlige Følge af Hærens Oplösning var, at den forbittrede og altid strenge Konge lod inddrive store Böder hos Folket, og at dette derved blev saare misfornöiet. Saxo fremstiller dette saaledes, som om Kongen havde med Begierlighed grebet denne Leilighed til at indføre Tienden, og derfor paalagt saare svære Böder, i det han havde tilföiet, at de kunde slippe med at betale mindre, hvis de samtykte i at give Tiende, men at Folket paa Thinge havde foretrukket, at give flere Penge strax fremfor at betale den stedsevarende Tiendeskat. Denne Efterretning, seer ud som en af Geistligheden udfunden Besmykelse af de haarde Böder, Kongen paalagde. Den Roskildske Krönike ****) siger, at Kongen paadrog sig Folkets Had ved at

*) Ligesaa i Kæmpevisen hos Peder Syv S. 197. V. 27.

***) Eriks Krönike hos Langebek Script. 1, 160, en samtidig Lovtaler over Knud som Martyr, Langebek Script. 3, 320.

****) Vilhelm af Malmesbury lib. 3, S. 60.

*****) Langebek Script. 1, 378.

paalægge det en ny og uhört Kopskat, eller som den kaldtes Næseskat. Knytlingasagas Beretning er ikke i det Væsentlige forskiellig fra Saxos, men tydeligere. Efter den havde Kongen först holdt Thing i Fyen, og der, uagtet hans Broder Erik havde søgt at formilde ham, paalagt svære Böder, hvilke Folket maatte paa Thinge love at betale, da det ikke fandt sig stærk nok til at modstaae Kongen, som havde et stort Følge af tappre Mænd med sig. Saaledes var Kongen reist fra Thing til Thing, indtil han var kommen til Vensyssel. Her stødte adskillige Omstændigheder sammen, Landet var fattigt, Folket stridbart og Oppebørselsmændene uredelige. Derfor var det her, at den almindelige Giæring brød ud til Oprör. Oprörets Gang beskriver Saxo, Knytlingasaga og Ælnothus i det Væsentlige eens, i det Enkelte hver paa sin Maade. Saxo nævner to Skattefogeder, hvilke Vendelboerne sloge ihjel, hvorpaa de grebe til Vaaben imod Kongen selv, som, da han ei saae sig i Stand til at staae Oprörerne imod, flygtede först til Slesvig, siden til Fyen. Ælnothus beretter, at Knud opholdt sig paa Börlum Kloster den Tid, Opröret brød ud, og da den rasende Mængde dræbte hans Fogeder, og plyndrede de Fornemme, flygtede Kongen over Slesvig til Odense. Knytlingasaga fortæller alting meget udförligen, den nævner ei de tvende Fogeder, som bleve dræbte, men derimod de tvende Sysselmænd, hvilke först satte sig i Spidsen for Almuen, fremdeles den Udsending af Kongen, der blev ihjelstukket, medens han bestræbte sig for at stille Almuen tilfreds og et Par i Vensyssel födte Mænd, som bleve Mængdens Anförere.

Det var vistnok, som Saxo bemærker, især Frygt for Kongens paafölgende Hevn, der bragte Mængden til at tragte

efter hans Liv. Aarsagen til, at den ellers saa stridbare Konge ikke gjorde Oprørerne mere Modstand, angiver Knytlingasaga, ved at bemærke, at Kongen havde paa sin Flugt giennem Venskyssele strengeligen befalet, at alle skulde gribe til Vaaben imod Oprørerne, men at ingen havde adlydt. At Kongen alligevel slog sig til Ro i Odense, kan allene forklares af, at han var bleven forledet til at gjøre sig et urigtigt Begreb om Oprørets Beskaffenhed.

Alle de tre Forfattere, som have omstændeligere fortalt Knuds Mord, nævne og en Forræder, der reiste mellem Kongen og Oprørerne. Knytlingasaga siger, det var Asbiörn Jarl, Kongens Farbroder, men lader imidlertid denne tilsidst give Kongen det fornuftige Raad at flygte længere bort, for om muligt at samle Folk i de andre Provindser. Ælnothus kalder Forræderen Pifro, hvilket öiensynligen er det samme Navn som Bifra, hvilket Tilnavn Knytlingasaga giver Eyvind, den ene af Oprørerne's Anførere. Saxo derimod kalder Forræderen Blak, og at dette var hans almindelige Navn i Danmark, bestyrkes ved den gamle Talemaade: at ride paa Blaks Hest, som man af Vedels Oversættelse kan see at have været et Ordsprog i det sextende Aarhundrede. At dette skulde være opkommet af Saxos Fortælling, hvilket Suhm antager *), synes ikke rimeligt, thi ved den latinske Bog kunde neppe et dansk Ordsprog den Gang være bleven bragt i Omløb. Derfor maa uden Tvivl Ordsproget betragtes som et af Saxo uafhængigt Vidne om et gammelt Sagn, som endnu til vor Tid i Talemaaden, en falsk Blakke, har

*) Hist. af Danm. 4 D. S. 693.

forplantet sig. Suhm anfører som Beviis imod Sagnet's Rigtighed, at Blak var mellem dem af Knuds Hofsinder som dræbtes, i det de forsvarede deres Konge. Men en Forræder kunde gjerne have havt samme Navn som en af Kongens tro Mænd. Desuden er den, som i den latinske Beretning om Knuds Martyrdom *) kaldes Blaco, vist den samme, som i Knytlingasaga hedder Blakmar. Ordet Blak seer derimod ud til at være et Ögenavn, der siden blev givet Forræderen; thi blackr betyder i det gamle Islandske mörk **) eller sort, ligesom det Angelsaxiske blac, hvoraf det danske Blæk, og det endnu brugelige Tillægsord blakket, som bruges især om Ting af en ureen Farve, hvor nemlig Grundfarven er brudt ved en anden eller isprengt med Pletter. Dette Ögenavn kunde vel passe paa den, som viste en sort Siæl. Bifra er ligeledes et Tillægsord til Navnet Eyvind, og kan forklares af det islandske bifraen eller bifrafi, som ifølge Biörn Haldorsens Lexicon betyder hvide den, der prøver paa noget Vanskeligt, og den, der er fræk. Dette Tillæg kunde da have været et Ögenavn, givet den frækkeste blandt Oprørerne. Det er maaskee med Hensyn dertil, at det hedder i en Kæmpeviser over Kong Knud: "den arge Ref, som Blak man kaldte." ***)

*) Langebek Script. 3, 324.

**) See Glossarium til Sæmunds Edda.

***) De to Kæmpeviser om Knud den Hellige hos Peder Syv S. 194-199 og 586-589 havde fortient at optages i den nye Samling. Suhm mener vel, at de ikke ere ældre end det 16de Aarhundrede. Men den, som ifølge indvortes Kiendetegn maa være den yngste 586-589, er dog fra de nordiske Rigers Foreningstid. Den anden S. 194-

Saaledes kunde Saxos Blak blive den samme Mand, hvilken Ælnothus kalder Pipro og Knytlingasaga Eivind Bifra, hvilket end mere bestyrkes derved, at ligesom Saxo fortæller, at Blak blev dræbt ved Kirkedören, beretter Ælnothus, at Pipro blev dödlig saaret ved Kirkedören, og Knytlingasaga siger, at Eyvind Bifra blev i Kirken fældet af Palmar, en af Kongens Mænd.

Kongens Mord fortælles med enkelte Forskielligheder, saaledes som det ofte er Tilfældet med Beretninger om en tumultuarisk Scene. Alle ere enige i, at Kongen ikke forsvarede sig. Saxo siger, at han blev dræbt ved et Landsestöd giennem Vinduet, hvilket stemmer aldeles med Ælnothi Beretning. Knytlingasaga, som fortæller dette meget udförligere, beretter, at Kongen först blev saaret ved Steenkast, og siden hugget af Eyvind Bifra. Dette strider ikke imod, at jo et Landsestik tilsidst kan have endt hans Liv, imedens han knælede for Alteret.

Uagtet at Saxo vel ikke har fortalt denne Konges Historie med den Grad af Upartiskhed, som Forfatteren af Knytlingasaga viser, fortiener dog det Maadehold at paaskiönnes, hvormed han har fremstilt den förste danske Martyrs Levnet, især naar man dermed sammenligner Ælnothi og de andre Legendskriveres Fortællinger. Han har slet ikke fordulgt Omfanget af de Undertrykkelser, der bragte Folket til Oprör. Han skildrer ikke

199 kan ikke være digtet efter Saxos Fortælling, thi den siger i Begyndelsen overeensstemmende med Eriks Krönike, at det var under Harald Hein, at Engelland skiltes fra Danmark. V. 27 lader den Kong Knud hente Oluf til Slesvig, hvilket og strider mod Saxos Fortælling.

Knuds foregaaende Levnet som en Helgens, uagtet tvende af Knuds Hofgeistlige siden stræbte efter at faae Folk til at troe, at Kong Knud havde gjort Vane af at lade sig pidske af dem, for at spæge sit Kiöd, og at han hemmeligen havde fastet hver Fredag *). Heller ikke fortæller Saxo noget om de vidunderlige Maader, paa hvilke Knuds Mordere skulle ifølge Knytlingasaga **) være blevne straffede. Saxo fortæller blot i Almindelighed, at Gud snart lod den fromme Mands Uskyldighed komme for Dagen, og han fordölger ikke, at Folket nödigen vilde troe de Fortællinger, Geistligheden bragte i Omlöb om de Mirakler, hvilke Knud skulde have gjort efter sin Död. Folket gik nemlig ud fra den Sætning, at en Tyran ikke kunde være en Helgen. Men da omsider Fortællingerne om disse Jertegn bleve saa mange, at Mængden ei kunde nægte dem Gyldighed, hialp den sig med den Udflugt, at det var Kongens Anger i hans sidste Timer, der havde gjort ham til Helgen, til hvilken Mening, som Saxo udtrykkeligen bemærker, ogsaa mange af Efterkommerne heldede. Imidlertid havde dog, som Saxo tilföier, Knuds Dyrkelse med Tiden udbredet sig mere, og det havde viist sig, at mange havde havt Godt af at paakalde Knud som Helgen. Upaatviveligen vare flere af slige Legender i Omlöb, men Saxo forskaaner sine Læsere for dem.

*) Ælnothus hos Langebek Script. 3, S. 345-346.

**) Kap. 61-62 S. 279-280.

TOLVTE BOG.

Det samme Parti, som havde myrdet Knud, maatte være betænkt paa sin Sikkerhed, ved at vælge den af Kongeslægten, paa hvem de snarest kunde stole, nemlig den i Flandern fangne Oluf. Det er altsaa i sig selv rimeligt, hvad Saxo fortæller, at Jyderne med største Iver dreve paa dette Valg. Dronningen havde med sin unge Søn forladt Riget. Om end adskillige yndede Prinds Erik, maatte dog deres Tal ikke kunde opveie den oprørske Mængde, som havde adskillige Fornemme i Spidsen. Det kan derfor ogsaa være rigtigt, hvad den roskildske Krönike fortæller, at de forsamlede Fornemme valgte Oluf *). Han synes uden Modstand at være bleven valgt, og det ikke paa Grund af nogen forud skeet Bestemmelse om Arvefølgen, men ifølge Begivenhedernes naturlige Gang.

Da imidlertid den valgte Konge var Fange, maatte man tænke paa at udfrie ham, og da han var i Fangenskab hos den dræbte Konges Svigerfader, maatte der betales mange Penge for at faae ham lös. Saxo beretter, at Olufs Broder Niels blev tilbage som Gidsel, indtil Pengene bleve betalte. Dette stemmer ikke overeens med Knyttlingasaga, som fortæller vidtløftigen, hvorledes to af den dræbte Knuds troeste Mænd, Svend og Astrid, Thorgunnæ Sønner, havde ladet sig bevæge til at reise til Flandern, for at bevirke Olufs Frihed, at de ogsaa havde udvirket den imod at de selv bleve tilbage som Gidsler for, at Lösesummen, 50 Mark Guld, skulde betales; men at Oluf havde efter sin

*) Langebek Script. vol. 1 p. 579.

Tilbagekomst slet ikke tænkte paa at sende Pengene, og at Gidslerne hentæredes i et haardt Fængsel, indtil en Aabenbarelse af den dræbte Knud havde befriet dem fra deres Lænker, og bevæget den flanderske Hertug til at lade dem paa deres Ord drage hjem. Forgiæves havde de villet formaae Oluf til at betale Pengene, Kongen havde negtet at betale, men de havde derpaa selv ved deres Frænder skaffet dem tilveie. Denne Fortælling seer imidlertid ud til at være meget udsmykket. Vilde man endog antage, at Knuds Aabenbarelse var et Paafund af Dronning Edel, Knuds Enke, for at bevæge sin Fader til at givē hendes Mands troe Tilhængere deres Frihed, saa er det lidet rimeligt, at Hertugen skulde have ladet sig nöie med saa faa Gidsler, eller saa ringe en Lösepenge, da dog Vilhelm af Malmesbury *) fortæller, at han havde erholdt 10000 Mark Sölv. Heller ikke er det rimeligt, at hvis Summen havde været saa stor, som Vilhelm af Malmesbury angiver, at da Thorgunnæ Sønner og disses Frænder havde været i Stand til at skaffe den til Veie. Endeligen kommer det til, at Oluf to Aar efter sin Thronbestigelse gjorde Svends Søn Asker til Biskop i Lund. Det er ikke rimeligt, at Kongen havde gjort dette, hvis han kort tilforn dybt havde krænketh denne mægtige Familie. Uagtet det altsaa kan være rimeligt, at Thorgunnæ Sønner kunne have underhandlet om Olufs Befrielse, synes dog Fortællingen i Knytlingasaga at være bleven enten heel eller tildeels opdigtet, for at forherlige Knud og at nedtrykke Oluf.

*) De gestis reg Angl. lib. 3 p. 66.

En anden Uovereenstemmelse mellem Saxo og Knytlingasaga er, at den sidste fortæller, at Erik havde under Knud faaet Jarldömme i Siælland, og at han derfra gjorde jevnligten Krigstogte til Östersöen, hvilke Skialden Markus havde besiunget i sit Drape. Saxo lader derimod Erik, som havde paadraget sig Olufs Fiendskab ved at være den, hvilken efter Knuds Befaling havde lagt ham i Lænker, begive sig ved Olufs Hiemkomst med sin Gemalinde Bothilde til Sverrig og derfra först efter Olufs Död vende tilbage, Men Skialden Markus, paa hvis Vers Knytlingagas Forfatter beraaber sig, antyder blot, at Erik en Tid opholdt sig i Garderige, blev berömt i de östlige Lande, krigede med Vender, gjorde sig rede til med Vaaren at forlade Garderige, og efter at have adspredt trolöse Fiender, landede med Ære i Danmark. Heraf fölger ikkun, at Erik en Tid havde sögt Tilflugt i Garderige. At Eriks Sön, Knud Lavard, skulde være födt i Roskilde, og at altsaa Eriks Gemalinde havde opholdt sig der omtrent 1091, fortælles blot af Biskop Robert af Elgin *). Er dette endog rigtigt, kunde man gjerne tænke sig, at Erik enten var bleven forligt med Broderen, eller og at han i nogen Tid imod dennes Villie havde opholdt sig i sit gamle Jarldömme. Om Dronning Bothilde skulle vi nedenfor faae Leilighed at tale mere.

Det Mærkelige, der skete under Olufs Regiering, betegnes ved det Tilnavn, han erholdt af Hunger, et Tilnavn Saxo antyder**),

*) Langebek Script. 4, 257.

**) p. 213. Finitimi famelicum ferro incessere ruboris loco duxerunt.

og flere gamle Kröniker anföre *). Saxo fortæller, at ligesaa mange Aar, Knud havde regieret, ligesaa længe varede Misvæxten under hans Efterfølger. Heden törrede Sæden bort om Sommeren, Regnen bragte det Overblevne til at raadne om Efteraaret. Markerne lignede store Moradser, Kornet var saa vaadt, at det endog efter at være bleven törret i Ovnene allene kunde bruges til Gröd. De Fattige döde af Sult, de Rige skilte sig ved deres Guld for at kiöbe Bröd, Kongen maatte afhænde mange Krongodser, de Fornemme sælge Heste og Rustning. Imidlertid nöde Nabolandene Overflod, saa det tydeligen saaes at Uaarene vare Himlens Straf, der vilde nöde Folket til at erkiende Knuds Hellighed. Dene Skildring er vel ikke uden rhetorisk Overdrivelse, men den langvarige og rædsomme Misvæxt bekræftes af alle Samtidige **). Krönikerne fortælle ***) , at Mennesker da sloges i Danmark om at faae Rödder og Urter, at man spiste Heste og Hunde. Om end dette ikke kan forstaaes om alle Aaringerne, kan man dog indrömme, hvad den Roskildske Krönike tilföier, at der ikke indfaldt et eneste godt Aar under Olufs hele Regiering ****). I Norge voxte imidlertid Velstanden, under den fredelige Oluf Kyrre; man finder heller ikke hos de svenske Historieskrivere Spor til Klager over Dyrtyd. Altsaa er

*) Svend Aagesen hos Langebek Script. vol. 1, 58 Eriks Krönike ibid. p. 160 Chronicon Siællandiæ ibid. vol. 2, p. 606.

***) Ælnothus hos Langebek Script. 3 S. 375, 380. Elogium Canuti ibid. S. 321. Knytlingasaga S. 294.

****) Eriks Krönike hos Langebek, 1, 160. Petri Olai chron. ibid. p. 119.

*****) Langebek Script. vol. 1 p. 379.

Saxos Bemærkning forsaavidt ikke uden Grund, at man i Nabo-
riggerne havde Overflod, imedens Damark hiemsögtes af Lande-
plager. I England derimod og i Tydskland fulgte i dette Tids-
rum flere Uaar efter hinanden *). Denne Landeplage maatte i
Danmark saa meget dessnarere blive af mange anseet for en
Himlens Straf for Knuds Mord, da Geistligbedrn vist ikke har
undladt at indskiærpe dette.

Ingen mærkelig Krigsbedrift maa være forefaldet un-
der Olufs Regiering. Saxo mener, at det var af Medlidenhed,
at Naboerne ikke vilde angribe det udsultede Rige. Snarere var
det en Følge af, at Oluf Kyrre var saare fredelig, og at den
svenske Kong Inge ogsaa synes at have været det, ifølge hans
Opførsel i den Krig, han havde med Magnus Barfod i Norge.
Imidlertid fortælle svenske Kröniker **): at Inge vandt fem Slag
i Skaane, ha 3 Landet inde i tre Aar, og blev der dræbt. La-
gerbring anseer dette for at være senere Tidens Digt, fordi
denne Bedrift intet andet Sted bliver omtalt ***). Suhm me-
ner ****), at der dog kan være noget Sandt heri, og at den
svenske Konge kan have villet ved denne Krig hielpe Erik paa
den danske Throne. Han beraaber sig paa, at Ælnothus kan
sigte hertil ved den Frygt for Fiender, som han blandt andre

*) Chronicon Saxon. ed. Gibson p. 187 p. 196. Vilhelm af Malmes-
bury lib. 3 p. 62 jevnf. Suhms Hist af Danm. 4 D. S. 757.

***) Den gamle svenske Krönike i Script. rer. Svecic. vol. 1 p. 237, den
mindre svenske Riimkrönike ibid p. 258.

****) Svenske Historie 2 D. S. 27, 4 D. Fort. S. 7.

*****) Damarks Hist. 4 D. S. 764-65.

Landeplager omtaler *). Men af disse den samtidige Ælnoths Ord kan just det stærkeste Vidnesbyrd hentes imod denne Krig; thi Ælnothus vilde just udmale alle Ulykkerne under Oluf. Hvis nu Kong Inge havde giort Indfald i Skaane og der holdt adskillige Feldtslag, havde Ælnothus ikke blot omtalt Frygten for Krig, men skildret denne Krigs Ödelæggelse. Hertil kommer, hvad der i sig selv var nok til at afgjøre Sagen, at ifölge den svenske Krönike skulde Kong Erik være bleven dræbt i Skaane, efter at have eiet Landet paa tredie Aar. Dette strider ikke blot mod Hervararsagas Beretning, at han skulde være död Straadöd **), men især mod den Krig, Inge förte, medens Erik Eiegod regjerede, med Kong Magnus Barfod i Norge, og som endte ved en Sammenkomst mellem de tre nordiske Konger ved Gothaelven Aar 1101 ***). Heraf fölger, at Inges Feldtog i Skaane, under hvilket han skulde være bleven dræbt, ei kan være indtruffet i Oluf Hungers Regjeringstid, som endte 1095, heller ikke kan dette Tog sættes senere, da dette vilde stride for meget imod de historiske Efterretninger, vi om Erik Eiegods Regjering have tilbage.

I Forbindelse med Dyrtiden staaer det, Saxo fortæller om Biskop Svend Nordbagge, der forudsagde de slette Tider for Landet, og derpaa foretog en Udenlandsreise; dette bestyrkes ved den Roskildske Krönikes Vidnesbyrd ****).

*) Langebek Script. vol. 3 p. 375, 380.

**) S. 228 Udg. i Quart.

***) Snorre i Magnus Barfods Saga K. 17.

****) Langebek Script. vol. 1 p. 379.

Som Hunger er det Mærkeligste i denne Konges Liv, blev den og Anledning til hans Död. Saxo fortæller, at da Kongen ved Julefesten saae, hvor ringe det Gildé var, han paa denne höie Fest kunde anrette for sine Mænd, brast han i Graad, og bad til Gud, at Gud vilde lade Folkets Straf falde paa ham, hvorpaa han kort efter döde. Det er muligt efter Datidens Begreber, at Kongen, som ved Landeplagerne under hans Regiering kan være blevne bragt til at angre, hvad han havde forbrudt imod Broderen, har virkelig troet at kunne ved denne Bön drage Straffen fra Folket over paa sit eget Hoved, og saaledes kan have fortient den Roes, Saxo derfor tildeler ham. Men om det end ikke var gaaet saaledes til ved Kongens Död, kunde det letteligen blive saaledes fortalt og troet; thi jo mere ophöiet over Andre Forbryderen er, jo mere tilfredsstilles den menneskelige Retfærdsfölelse ved hans Straf og ved hans Anger. Med flere Udsmykkelser fortælles denne Dödsmaade andre Steder *), nemlig at Hungersnöden var steget saa höit, at Kongen ikkun havde tre Bröd at sætte frem paa Bordet Juleaften, og at han af Sorg derover var död samme Nat. Det var dog först i den paafölgende August Maaned, at Oluf döde. **) Man seer, at Saxo har noget formildet, hvad ham syntes overdrevet i dette Sagn.

Ligesom alt havde været slet under Oluf, blev det godt under hans Broder Erik, om hvem Saxo bemærker, overeens-

*) I Rimkröniken V. 3570, Petri Olai Krönike hos Langebek Script. 1 p. 119.

**) Suhms Hist. af Danm. 4 D. S. 772.

stemmende med Erik af Pommerens Krönike, at han fik Tilnavnet Eiegod, ikke blot fordi han var en god Regent, men fordi der indfaldt lutter gode Aar under hans Regiering. Med Fornöielse skildrer Saxo den gode Konge. Han beskriver hans udmærkede Höide og dertil passende Förlighed, hans Styrke og legemlige Færdigheder, hvorledes han siddende kunde brydes med to og let kunde trække Reeb med fire; at han ikke blot talte vel, men saa tydeligt, at han kunde höres over hele Thinget, at han bad Mændene hilse deres Koner og Börn, ja endog Tyende, at han skaffede de Fattige Ret, og, naar Voldsmændene troede sig sikke, fordi Kongen var borte, kom pludseligen hans Drabantere og klyngede dem op i Galgen. Disse Træk skildre tillige Tidsalderen, og vise, af hvilken Kilde Saxo har öst; thi det er just saadanne Træk, der vække Almuens Opmærksomhed, og indpræge sig i dens Erindring. Knytlingasaga siger om Erik: at han var retfærdig og vennsalig, barsk mod sine Fiender og munter mod sine Venner, en klygtig Mand og god Klerk, som forstod mange Tungemaal, var saare veltalende, og, hvad der hos Islænderne havde megen Vægt, saare gavmild mod alle, især dem der langsveis fra drog til ham. *) Kun een Stemme har opløftet sig imod Erik den Eiegode, det er den unavngivne Forfatter til den Roskildske Krönike**), som siger om Erik, at han ikke fortiente de gode Aar, som indtraf under hans Regiering, og at han opfandt mange ubillige og uretfærdige Love. Hvilke disse ere, veed imidlertid ingen. Som Skygge i Maleriet næv-

*) Knytlingasaga Kap. 71 S. 296 Kap. 73 S. 298. Kap. 81 S. 317.

**) Langebek Script. vol. 1. p. 379.

ner Saxo blot Eriks Lösagtighed, og dette giver ham Anledning til at tale om Dronning Bothilde og hendes Overbærenhed med sin Gemals Utroskab.

Hvad Saxo har om denne Dronning, strider aldeles imod Knytlingasagas Efterretninger om hende. Ikkun i Henseende til hendes Herkomst paa fædrene Side stemme de overeens, i det Saxo gör hende til en Datter af Thrugot, der var en Sön af Ulf Gallicier, hvilket oplyses af Sagaen, som fortæller, at Ulf var en Jarl i Danmark, som af sine Vikingetog til Gallicien fik Tilnavn af Galizu-Ulf. Sagaen tilföier, at hans Sön Thurgut, Hirdmand, eller efter en anden Læsemaade Hirdjarl, hos Svend Estrithsen, som formedelst sin Skiönhed var af Harald Haardraade kaldes Fagskind, havde ægtet Bothilde, Hagen Jarls Datter og en Sönnedatter af den Erik Jarl, der var gift med en Datter af Svend Tveskiæg. Om den yngre Bothilde fortæller Saxo, at hun var gift med Prinds Erik förend Knuds Drab, og reiste med ham til Sverrig; fremdeles, at hun som Dronning havde efterladt sig et sieldent Minde paa qvindelig Overbærelse, i det hun samtykte i at optage sin Mands Friller blandt sine Terner, og havde selv sin Fornöielse af at pynte dem. Saxo ender sin Beretning om hende med, at hun fulgte Kongen paa hans Pillegrimsreise, og döde ligesom han underveis.

Derimod fortæller Knytlingasaga, at Bothilde var paa mödrene Side en Halvsyster til Keiser Henrik (den Fierde), at hun var bleven gift med en Hövding ved Navn Biörn, hvem Keiseren havde indsat til at raade over den Deel af Venden, Kong Erik havde indtaget, men Keiseren i dennes Fraværelse erobret. Kong Erik havde derpaa gjort et nyt Tog til Venden,

havde hærjet Landet, dræbt Keiserens Svoger, og fört Keiserens Syster hiem med sig. Efter at hun havde födt ham Prinds Knud, havde han skikket hende tilbage igien til hendes Broder, men beholdt Barnet. At i denne Beretning de groveste Vildfarelser maae være indlöbne, er klart; thi hverken har Keiser Henrik den Fierde nogensinde fört Krig i Venden mod Kong Erik, heller ikke havde han en Halvsyster ved Navn Bothilde. Gram *) har meent, at Aarsagen til Feiltagelsen laae deri, at den vendiske Kong Henrik var bleven forvexlet med den tyske Keiser Henrik, og opstiller den Hypothese: at Godeskalk, Slavernes Fyrste, som i det andet Ægteskab var gift med Syrithe, Svend Esrithsens Datter, og ved hende blev Fader til Henrik, kan i sit förste Ægteskab have avlet en Datter, der saaledes var en Halvsyster til Kong Henrik og som blev gift med Thorgut, Ulf Galliciers Sön. Denne Hypothese har ingen historisk Grundvold, men tiener blot til at giöre det begribeligere, hvorledes Keiseren kan være bleven indblandet i Bothildes Historie. Endnu en anden Vanskelighed frembyder Bothildes Genealogi efter Knytlingasaga, den nemlig, at dersom det er sandt, hvad Snorre fortæller **), at Hagen Jarl den Yngre döde 1029 förend han endnu havde fört sin Fæstemö hiem fra Engelland, kan han ikke den Gang have været gift med Gunhilde, Kong Knuds Systerdatter, som overlevede ham, end mindre kunde Hagen Jarl med hende have havt en Datter, som skulde være födt 1020. Denne Vanskelighed kan allene hæves, naar

*) I Noterne til Meursii hist. Dan. p. 230.

***) Oluf den Helliges Saga Kap. 195.

man antager, at Snorre har feilet i den Biomstændighed, at Hagen var forlovet da han døde, noget, som desuden strider imod Roger de Hovedens og flere engelske Skribenteres Vidnesbyrd, hvilke udtrykkeligen sige, at Hagen Jarl var gift med Gunhilde. *) Men det er ikke blot i Henseende til Bothildes Genealogi, at Knytlingasaga feiler. Naar denne Saga fremstiller hende som Eriks Frille, og lader hende blive sendt bort, för Kongens Reise til det hellige Land, da strider det ikke blot imod det, som fortælles om Bothildes Godmodighed mod sin Mands Friller, hvilken Efterretning netop bærer Præg af et Folkesagn, som ikke lettigen kunde opstaae uden om en Dronning, men modsiges desuden baade Abbed Vilhelms Vidnesbyrd, som i den Udvikling han efter Knud den Siettes Opfordring gav af Dronning Ingeborgs Genealogi kalder Bothilde "regina ex nobilissima Danorum prosapia orta," **) den siællandske Krönike, der kalder hende uxor legitima, ***) desuden og alle de Forfattere, som bevidne, at hun ledsagede Kongen paa Reisen til det hellige Land og at hun døde paa Cypem. Allene denne Reise, under hvilken Dronningen skal have viist den störste Afholdenhed, kunde være Beviis nok for, at hun var Eriks ægte Hustru. Er altsaa Knytlingasagas Beretning urigtig fra först til sidst, lönner det neppe Umagen, at udfinde kunstige Hypotheser, for at forsvare nogen enkelt Deel deraf. — Hvad der skete under Eriks Regiering kan henføres til Krigen mod Venderne, Oprettelsen af en nor-

*) See Suhms Forbedringer til den danske Historie S. 87.

**) Langebeks Script. vol. 2. p. 159.

***) Ibid vol. 2 p. 600.

disk Erkebisperstol og Kongens Reiser. Venderkrigen omtales blot af Saxo og Knytlingasagas Forfatter. Efter Saxo synes det første Angreb paa Venderne under Eriks Regiering at have været et Privatforetagende. Han fortæller nemlig: at Skialm Hvides Broder Auto var paa Overfarten fra Falster til Siælland bleven dræbt af Sörövere, en Følge af, at deres Uvæsen havde grebet om sig under Olufs Regiering. Skialm Hvide var derpaa dragen fra Thing til Thing, og havde egget sine Landsmænd at gribe til Vaaben, thi saa meget, siger han, havde den kongelige Magt forhøiet Folkets Frihed, at dette kunde tiltage sig Ret til at beslutte Udrustning og at Almuens Tykke og ikke Kongebud bestemte Ledingsfærd. Den danske Ungdom havde derpaa angrebet Julin, og tvunget Indbyggerne til at udbetale en Sum Penge og udlevere Söröverne, hvilke derpaa under de grusomste Pinsler bleve dræbte. Saxo tilføier, at Erik ikke een, men to, tre Gange svækkede Vendernes Magt saaledes, at man ikke i hans Tid behövede at frygte deres Söröverier. Saxo siger ikke udtrykkelig, at Erik selv var med paa det Tog, han udförligen omtaler, og som maa være skeet strax efter at Erik var bleven kaaret til Konge; Kranzius bemærker just, at Kongen ikke deeltog deri. *) Det hele Tog seer ud som en enkelt Provindses egenmægtige Foretagende. Skialm Hvide egger sine Landsmænd til Blodhevn, en Skare af det unge Mandskab følger ham, og Hevnen bærer samme Præg af Lidenskab, som hele Toget. Den Kongemagt, som havde tilstedet Almuen Ret til paa egen Haand at begynde Krig, mener Suhm (Hist. af Danm. 5 D. S.

*) Dania p. 99.

22) at have været Eriks; men da Autos Mord maa have tildraget sig förend Erik kunde udföre det Förste, som paalaae ham, nemlig at sikkre Rigets Strömme, og altsaa maa være skeet netop i Begyndelsen af Eriks Regiering, er det rimeligere, at ved hiin Kongemagt forstaaes Olufs. Dette altsaa, som Saxo synes at omtale paa en misbilligende Maade, at nemlig Almuens Tykke og ikke Kongens Bud raadede for Krigshæren, var venteligen blot en Følge af den Lovlöshed, som ifölge Knytlingasaga *) herskede under Olufs Regiering. Hvis Erik ved en formelig Act havde givet Folket Ret til at begynde Krig, kunde dette ikke med Taushed være bleven forbigaaet. Derimod er intet sædvanligere, end at noget forties, som gradviis i Tidens Löb udvikler sig, og at dette kun ved given Leilighed bliver bemærket. Det kunde heller ikke have været en gammel Ret, som Erik saaledes skulde have givet Folket tilbage; thi her er slet ikke Spørgsmaal om, at Folket paa Thinge enten billigede eller misbilligede en Krig, Kongen vilde begynde; men det var Folket, som ophidset af Skialm Hvide, selv besluttede Krigen, og at Folket i noget af de nordiske Riger skulde have havt Ret til paa egen Haand, Kongen uadspurgt, at beslutte en Angrebskrig paa Thinge, kan ikke bevises ved noget Exempel af Nordens gamle Historie. At derimod Kongen kunde udbyde Leding, uden först at holde Thing Landet over, kan ved flere Exempler godtgiöres. Naar man altsaa betragter Saxos Bemærkning i sin historiske Sammenhæng, uden alt Hensyn til senere Theorier, kan uden Tvivl slet intet deraf udledes med Hensyn til Nordens Statsret og

*) S. 294 Kap. 69.

den Misbilligelse, Saxo synes at antyde af den tumultariske Fremgangsmaade, omendskiøndt samme kronedes med et heldigt Udfald, har sin gode Grund.

Det var uden Tvivl især i Skialm Hvides Æt, at Mindet om dette Tog var blevet bevaret; hvorfor ogsaa Sörövernes Pinsler udtrykkeligen erindredes som Mindet om en tilfredsstillet Blodhevn. Dette Tog er imidlertid det eneste vendiske under Eriks Regiering, om hvilket Saxo veed noget at fortælle.

Noget mere om de vendiske Krige findes i Knytlingasaga, der udförligen beskriver et Tog, Erik gjorde mod Venderne, og dog fortælles her saare lidet, naar Sagaens Beretning behörigen bliver sigtet. Det er, som ovenfor blev bemærket, aldeles falsk, at Keiser Henrik havde frataget Kong Erik hans Deel af Venden, og at Kongen derefter havde bekriget Keiserens Lehnsmænd. Men det kan heller ikke være den vendiske Kong Henrik, som Erik bekrigede, thi Folket i hans Land beskrives som Hedninger; desuden blev Kong Henriks Land aldrig nogen dansk Provinds, og den slaviske Krönike kiender intet til en saadan Krig. Sagaens Fortælling beroer paa Versene af den samtidige Skiald Markus, og man kan see, at Sagaskriveren ikke har kiendt andet til Krigens Gang, end hvad han af disse Vers har udledet. Men som sædvanligt indeholder denne Skialdesang ingen bestemt Angivelse, men ikkun almindelige Digterudtryk paa Kamp og Seier. Saa meget kan udledes af disse Vers, at Erik kom fra Sönden, altsaa fra sin Romerreise, da han straffede Venderne for deres Frafald, at han selv anförte sin Hær, at han seirede i blodige Slag, hærjede Landet, tvang Borge til at overgive sig, og vandt sin Arv tilbage. Sandsynligviis har den islandske Skiald derved

tænkt paa Julin eller det gamle Jomsborg. Men dette Tog er et ganske andet, end det Saxo har beskrevet, thi Sagaens Fortælling viser, at Erik da flere Aar havde været Konge, Saxo taler om et Tog i Begyndelsen af hans Regiering; hint Tog varede meget længere end dette, i hint bleve Erobringer giorte, i dette ei. Knytlingasagas Beretning tiener til at bekræfte den Yttring af Saxo, at Venderne bleve under Eriks Regiering ydmygede ved flere Krigstog. Men det er aldeles vilkaarligt, naar Suhm henfører nogle af Markus's Vers til det første Tog, og andre til det andet; thi det er öiensynligt, at Skialden kun har be-siunget et Tog. En Bulle af Pascal den Anden tillægger Erik Titel af Slavernes Konge.

Saxo omtaler Oprettelsen af den nordiske Erkebispes stol kortere, end man af en Klerk kunde have formodet. Han havde ikke berört de første Skridt desangaaende, hvilke allerede Svend Estrithsen maa have giort ifølge Gregor den Syvendes Brev til denne Konge. Saxo anförer blot den nærmeste Anledning, nemlig Biskop Liemars intetsigende og falske Beskyldninger, ifølge hvilke han havde truet Kongen med Bansættelse. Hvilke disse Beskyldninger vare, siges ei; netop fordi de vare ubetydelige og grundlöse, ere de ikke blevne optegnede. Hvad nyere Historie-skrivere i denne Henseende have giettet, er baade vilkaarligt og usandsynligt. Hvitfeldt mener, *) at den grusomme Straf over de vendiske Fanger havde vakt Erkebispens Fortörnelse **).

*) 1 D. S. 93 Fol. Udg.

**) Suhm Hist. af Danm. 5 D. S. 35 vil, at Krantzius först havde yt-tret denne Mening, hvilket er urigtigt. Krantzius anförer blot i

Men havde ogsaa Erkebispens villet taget sig af de hedenske Sö-rövere, var der ingen Grund til derfor at bansætte Kongen, som ei havde været med paa Toget. Den Bremiske Krönike *) vil, at Kongen var bleven bansat for sit utugtige Levnet, men dette var neppe nogen Grund til Bansættelse, da Kongen ikke levede i noget mod de canoniske Love stridende Ægteskab, og hans fromme Gemalinde vist ikke har klaget over ham. Imidlertid kan gierne dette have været et gammelt Sagn mellem de bremiske Klerke, hvilke uden Tvivl gierne vilde udhæve den Konges Svagheder, som havde skilt deres Erkebisp ved den störste Deel af sit Stift. En nyere Forfatter har giettet paa, at Svend beskyldtes for at have tiltaget sig Ret til selv at give Bisperne Investitur **). Denne Beskyldning havde Saxo vel neppe kaldt intetsigende. Endelig mener Suhm, ***) at Bothilde muligen kan have været Eriks Sösterdatter, men saa havde ifölge de canoniske Love Bansættelsen været gyldig, og en gavnlig Dispensation var bleven nödvendig, til hvilken ikke findes noget Spor.

Disse Stridigheder med Erkebispens maatte foröge Eriks Attraae efter at erholde en Erkebispestol i Riget selv, og foranledigede ham til at foretage en Romerreise. Saxo fortæller först,

hans Dania S. 99 at der var en Aarsag, hvorfor Erkebispens vilde bansætte Kongen, og netop han kan ikke have meent, at denne skulde have ligget i Grusomheden mod Venderne, da han selv siger, at Kong Erik ei var med paa Toget.

*) See Hvitfeldt anf. Sted.

***) Slangendorp oratio de religione p. 139.

***) Hist. af Danm. 5 D. S. 131.

at Erik for at Erkebispem ikke skulde udføre den Bansættelse; hvormed denne havde truet ham, skyndte sig til Rom, hvor han erholdt Ret i alle Punkter; dernæst, at Kongen atter var draget til Rom, for at faae en ny Erkebispes stol oprettet, og at han derved havde udvirket, at Løfte derom var bleven ham givet. Denne dobbelte Reise til Rom finder vel et Slags Medhold i hvad der fortælles i Conciliesamlingerne, at Urban 2 med største Venlighed havde modtaget den danske Kong Erik, som havde appelleret mod den schismatiske Erkebiskop Liemars Fornærmelser *). Men deels kan denne Efterretning være hentet fra Saxo, deels kan der ved Appellationen ligesaavel forstaaes noget skriftligt, som noget mundtligt. Desuden kunde det ikke være Urban den Anden, Erik tvende Gange besøgte, da Erik ved den første Reise var tilstede paa Kirkeforsamlingen i Bari, som begyndte i October 1098, men Pave Urban den 2 døde i Juli 1099, og dette Mellemrum synes for kort til, at i dette en dansk Konge kunde foretage tvende Romerreiser, i den Tidsalder heel vidtløftige Foretagender. Knytlingasaga taler kun om een Romerreise, men den Omstændighed, denne Forfatter anfører, nemlig at Kongen først var reist igiennem Rom til Bari, hvor Kirkeforsamlingen holdtes, og derpaa var vendt tilbage til Rom, kan maaskee have foranlediget Saxo til at giøre Kongens tvende Besøg i Rom til tvende Reiser til Rom.

Det varede endnu en Tid inden den romerske Curie opfyldte det givne Løfte. Erik sendte derfor efter Saxos Beretning nok et Gesandtskab til Rom, hvilket bevirkede, at Cardinal Al-

*) Labbei concilia. Venetiis vol. 12 p. 711.

berik blev sendt som Legat til Danmark, og han erklærede Biskop Ascer i Lund baade for sin Persons og sit Bispesædes Skyld at være bedst skikket til at være Erkebiskop i Norden. Uden Tvivl har Ascers Forbindelse med den meget formaaende Anselm af Canterbury, der var tilstede paa Forsamlingen i Bari, bidraget til, baade at den hele Sag gik igiennem, og at Bispesædet blev i Lund. De Forsög, den bremiske Erkebiskop gjorde paa at gienvinde sin tabte Myndighed, omtaler Saxo ikke.

Da allerede de vendiske Krige korteligen vare omtalte; havde Saxo, som forbigaaer Hellig Knuds höitidelige Skrinlægelse Aar 1101 samt de tre nordiske Kongers Sammenkomst ved Konghelle, intet videre at berette om Eriks Regiering, end hans Pillegrimsreise og sammes Anledning. Med Hensyn til denne siger Svend Aagesen blot, at det var efter Tidsalderens almindelige Skik at Kongen tog Korset. At han og de andre Krönikeskrivere intet melde om Anledningen til Valfarten, kunde være for Kortheds Skyld, men, at der heller ikke findes noget derom i Knytlingasaga, viser, at det maa have været dens Forfatter ubekiendt. Saxo er den eneste, som fortæller, at Anledningen til denne Jorsalsfærd var, at Kongen derved vilde forsone et Mord, han i en bevidstlös Tilstand havde begaaet. Dette er i sig selv rimeligt, thi hvis det blot havde været Tidsalderens Stræben efter at gienvinde Palæstina, der ogsaa havde betaget Kongen, vilde han uden Tvivl have gjort et Korstog og ingen blot Valfart. At Toget var en Valfart, kan sluttes af, at Følget ikke var talrigt, at Dronningen var med, og at Reisen gik over Land. Til en saadan Valfart maatte der være en særegen Bevæggrund, og denne hentes med Rimelighed fra Trang til at

sone en begangen Synd, hvorved efter Tidsalderens Sæder Tanken snarest henledes paa et Mord. Ligesom Eriks Ætmand, Knud den Mægtige, i Fuldskab havde begaaet Mord, og siden derfor paalagt sig selv Böder, kunde det samme efter Tidsalderens Sæder hænde Erik.

Men Saxo vil ikke, at Mordet skal være begaaet i Fuldskab. En Citharspiller, som paastod ved sin Kunst at giøre sine Tilhørere rasende, skal have vakt Kongens Nysgierrighed, og være bleven af denne nødt til at aflægge en Prøve paa sin Færdighed. Efter at et Par Forsigtighedsregler vare blevne tagne havde Musikeren først vakt Glæde, siden Sorg, tilsidst Raserie, i hvilket Kongen, der var saa stærk, at han ikke kunde holdes, havde dræbt fire af sine Mænd. Vossius og efter ham Gram *) yttre i Anledning heraf, at Saxo her som oftere i sin Historie havde anbragt Træk, som han andensteds havde læst, og at navnlig en Anecdote, hvilken Plutarch fortæller om Alexander den Store og Antigenides var bleven anvendt. Men hvad den almindelige Beskyldning angaaer, kan allerede den Bemærkning være nok til at giendrive samme, at naar Saxo slet ikke, hvilket i det Foregaaende ved mange Exempler er bleven beviist, tager Hensyn til fremmede Skribenter, endog hvor han med Föie kunde have benyttet dem, er det langt mindre rimeligt, at han vilkaarligen skulde af dem have laant Træk for at udsmykke sin Historie, især om de Tider, hvilke laae hans egne saa nær. Intetsigende er fremdeles den Indvending af Vossius, at i hiin Tidsalder Tonekunsten ikke var bragt saavidt, at den kunde have

*) I Noterne til Meursens p. 228.

frembragt slige Virkninger; thi disse beroe uden Tvivl mere paa Tilhörerne end paa Musikeren. Tonernes Magt vil snarere vække heftige Fölelser hos halvciviliserte Mennesker, end hos de Forfinede. Imidlertid er det ikke at negte, at Fortællingen seer ud til at være udsmykket, og naar den halv beruste Konge, hvis Sind maaskee ved vild Strengelæg endnu mere var bragt i Oprör, havde begaaet Mord paa Uskyldige, er det rimeligt, at Folkets Kierlighed til ham har havt Indflydelse paa Rygtet om denne Ulykke, og giort alle tilböielige til at ansee det som en Fölge af Tonernes magiske Kraft. Denne Forestilling var ikke fremmed for Norden. Det hedte *) om Hother, at han ved sin Lyre kunde vække, hvilke Lidenskaber han vilde. Der gaves under Hedenskabet tvende Slags Hexekunster; det ene forbundet med Kogning kaldtes Seid, det Andet forbundet med Sang kaldtes Galder, men Sang og Strengelæg vare som oftest forbundne. Man har et gammelt Sagn om Thorleif Jarleskiald, som for at hevne sig paa Hakon Hladejarl skal saaledes have siunget for ham, at det blev mørkt i Hallen, Sværdene kom i Bevægelse, og mange bleve dræbte. Troen paa magiske Kunster taber sig kun meget langsomt. De Danske kunne derfor gierne have fundet det rimeligt, at forklare deres gode Konges blodige Daad ved at en Tryllesang havde forhexet ham.

Saxo fortæller, at da Kongen havde paa Viborg Thing kundgiort sin Beslutning at reise til det hellige Land, var Folket bleven dybt bevæget, og havde tilbudt Trediedelen af sin Formue for at kiöbe Kongen fra sit Löfte. Knytlingasaga melder

*) Saxo lib. 3 p. 39.

intet herom; men et saadant Tilbud passer godt med at Valfarten skulde være Bod for et begangent Mord; thi for et Mord kunde efter Datidens Retsbegreber bödes med Penge, og hvad Summens uforholdsmæssige Størrelse angaaer, da maa Tilbuddet betragtes som det öieblikkelige Udbrud af Fölelsen, der ikke beregner. Et saadant Træk af Folkets Kierlighed til dets Konge maatte med Fornöielse mindes blandt Folket selv.

Baade Saxo og Knytlingasaga ere enige i, at Kongen udnævnte sin ældste Frillesön Harald, der alt var voxen, til at styre Riget i sin Fraværelse. Angaaende den yngste Frillesön Erik ere de uenige, da Knytlingasagas Forfatter siger, at Kongen tog ham med sig, Saxo, at han blev tilbage under Formynder. Angaaende Kongens eneste ægte Sön Knud, siger Saxo, at han erholdt den mægtige Skialm Hvide til Formynder, Knytlingasaga, at Kongen havde skienket ham Hertugdömmet Slesvig, derhos anbefalet ham til sin Broder Niels; Helmold, at han havde taget Eed af Niels, at denne skulde overlade Sönnen Riget, naar han blev myndig. Helmolds Beretning er troværdigere, end Knytlingasagas. Det er ikke rimeligt, at Knud kunde som Barn have faaet Hertugdömmet Slesvig, og at dette skulde være bleven ham forbeholdt, naar han blev ældre, strider imod Maaden, hvorpaa han siden erholdt det, nemlig fordi ingen anden skiötede om det, og han selv derfor havde erlagt en Sum Penge. Derimod er det rimeligt, at Erik havde önsket, at hans eneste ægte Sön maatte efter ham blive Konge, og at han i den Henseende havde anbefalet ham til den Broders Varetægt, om hvem det var rimeligt, at han vilde komme til at forestaae Regieringen. Heraf kan og forklares baade, hvorfor Kong Niels, som var mere

svag end slet, lod Prinds Knud opdrages ved sit Hof, og hvorfor Nielses Søn, Magnus, saa ivrigen søgte at rydde Knud af Veien, da han ved ham saae Veien til Thronen at være spærret.

Erik Eiegod reiste ifølge Saxo over Rusland til Konstantinopel. Gram mener vel *) at Reisen skulde være gaaet over Tydskland, men uden at angive Grund derfor. Knytlingasaga siger det ikke; Veien til Konstantinopel gik for Nordboerne i Almindelighed over Rusland. Hvis Kongen var fra Italien kommen til Konstantinopel, havde han ikke behövet Skibe af den græske Keiser, de samme, som havde bragt ham derhen, kunde have bragt ham videre.

Saxos Fortælling om Eriks Ophold i Konstantinopel stemmer overeens med Knytlingasagas, og svarer til det, vi vide om Keiser Alexius. Det var et Træk af hans sædvanlige Mistænksomhed, at han lod Speidere udforske, hvad den fremmede Konge sagde til dem af hans Undersaatter, hvilke hörte til den keiserlige Livvagt. Det var en Følge af den byzantinske Forfængelighed, at Hoffet viste sin hele Pragt for den nordiske Fyrste, og gjorde ham rige Foræringer. Alexius's Datter Anna Komnena nævner i sin Historie ligesaalidt den danske Kong Erik, som den norske Kong Sigurd; men den stolte Keiserdatter har vel indbefattet begge under den Skare af Konger og Fyrster, som fra de celtiske Lande besøgte hendes Fader. **) At det Pallads, Keiseren havde indrømmet Kong Erik, siden af Ærefrygt for ham ei blev beboet, er en af de sædvanlige Overdrivelser,

*) I hans Noter til Meursii hist. p. 227.

**) Suhms Forbedringer i den Danske Hist. S. 166.

Nordboerne tillode sig, naar de fortalte om Myklegaard. Saxo omtaler det Guld, Kong Erik erholdt til Gave af Keiseren, men han giør det dog ikke til en halv Læst, som Forfatteren af Knytlingasaga, og melder ogsaa om de Gaver, venteligen af Pelsværk og Hvalrostand, Erik skienkede Keiseren.

Om Kongens Død paa Cypern kort efter Afreisen fra Konstantinopel anfører Saxo, at Kongen havde befalet, at man skulde begrave ham i den største By paa Cypern, og tillige havde forudsagt, at Ligene paa Öen, som ellers bleve kastede ud af Gravene, da skulde faae Ro, naar man havde opfyldt hans Befaling, og at hans Spaadom var gaaet i Opfyldelse. Denne Fabel er opkommen af de vidunderlige Følger, man tilskrev Keiserinde Helenes Ophold paa denne Öe, da hun med Christi Kors vendte tilbage fra Palæstina. Villibrand af Oldenborg, som drog til det hellige Land 1211 fortæller *) at Diævlene kastede de begravede Lig op af Jorden, og bar dem tilbage igien til Husene, indtil Keiserinden ved det hellige Korses Hielp befriede Öen fra denne Plage. Man seer heraf, at ligesom Nordmændene overførte paa Harald Haardraade og Sigurd Jorsalafar flere Anecdoter, hvilke om fremmede Fyrster vare i Omløb, have de Danske giort det samme ved Erik Eiegod. Saxo fortæller at ogsaa døde Dronningen paa denne Reise. Biskop Robert af Elgin beretter, at hun blev begravet i Josaphats Dal. Dette havde Saxo neppe forbigaaet, hvis han havde vidst det; man kan altsaa slutte heraf, at han ikke har kiendt denne Forfatter.

Hvad Saxo tilføier i Slutningen af 12te Bog om Nielses Valg, læses allene hos ham, men bærer Troværdighedens Præg.

*) Leonis Allatii Synimicta p. 143.

Ved at sammenligne Saxos Efterretninger med Knytlingasagas seer man, at Saxo har været meget nøiere underrettet om disse Begivenheder, end Sagaens Forfatter. Saxos Skildring af Harald Kesias slette Opførsel forklarer, hvorfor denne ei kom i Betragtning ved Kongevalget, og bekræftes ved Haralds senere Liv. En medvirkende Grund til at Niels blev valgt, som Saxo har forbigaaet, anföres af Biskop Robert af Elgin, at nemlig Niels, da der viste sig et Parti for Knud, Kong Eriks Sön som endnu var et Barn, seirede ved Bestikkelser. *)

TRETTENDE BOG.

Kong Nielses ni og tyve Aars Regiering optager den trettede Bog af Saxos Værk. Man mærker, at Historien rykker nær hans egne Tider, og at han skriver om hvad han af Fædrenes mundlige Beretninger selv kan have erfaret. Fortællingen bliver mere sammenhængende, og i det Hele langt omstændeligere end det, vi noget andet Sted kunne læse om disse Begivenheder. Vi skulle derfor i det Fölgende ikke opholde os ved hvert enkelt Træk, men deels i Almindelighed sammenligne Saxos Beretninger med de andre Forfatteres, i det vi især lægge Mærke til de Steder, hvor han afviger eller synes at afvige fra de Övrige, deels stræbe efter ved indvortes Kiendetegn at bestemme den Aand, hvori han selv har opfattet Begivenhederne.

Saxo begynder med at fortælle om Kong Nielses simple Levemaade, hans Giftermaal, Gemalinde og Börn. Derpaa gaaer

*) Langebek Script. vol. 4 p. 258

han til at fortælle den Krig, som Kongen fremkaldte med den vendiske Kong Henrik ved at holde hans fædrene Arv tilbage. Vel omtales ikke denne Krig af Hermoldus, men den kan forenes med denne Historieskrivers Beretninger, og bærer i sig selv Troværdighedens Præg. Man har villet finde en Urigtighed i at Kong Henrik skulde ved sine Streiferier have gjort Landet mellem Elben og Slesvig blottet for Mennesker, da den vendiske Konge netop stod i god Forstaaelse baade med Greven af Holsteen og med Ditmarskerne. Men Saxo kan ved at nævne *interjectam Albiæ Slesvicoque provinciam* have forstaaet et vist District, som den danske Konge der kan have eiet f. Ex. omkring Reinholdsborg *), uagtet den övrige Deel af Landet var i Andres Besiddelse. Dette uheldige Tog mod Venderne knytter sig desuden til den Omstændighed, at Jarlen i Slesvig, Eilif, der ogsaa forekommer hos Snorre **) blev afsat, og at Landet, uden Styrer, ödelagtes saavel ved Fiendernes idelige Anfald, som ved den stigende indvortes Usikkerhed, hvilket igjen foranledigede, at ingen uden den tappre Knud Lavard vilde paatage sig at være dette Landskabs Styrer. Svend Aagesen nævner disse ödelæggende slaviske Anfald.

At Saxo ved denne Leilighed omtaler en Mand af höieste Byrd, der gjorde fælleds Sag med Stimændene, sigter neppe til, hvad Suhm antager, Harald Kesia, thi denne rövede i Siælland og ikke i det Slesvigske, men angaaer nok den samme Tildra-

*) See en Afhandling af Karstens i Schlesvig-Holsteinische Anzeigen 1751 No. 48.

**) Sigurd Jorsalafars Saga Kap. 14.

gelse som Biskop Robert *) og Helmold **) beröre: at nemlig Knud Lavard havde fanget en Röver, som beraabte sig paa, han var af kongelig Byrd, og derfor blev hængt i en Galge höiere end de Andres.

Alt det Övrige, der skete under Nielses Regiering, dreier sig om Knud Lavard, hans Bedrifter, hans Död og Heynen for samme. Den ædle Fyrstes Levnet er især bleven beskrevet af tre gamle Forfattere, foruden Saxo, af den skotske Biskop Robert, af hvis Skrift dog ikkun Udtog ere tilbage, af Forfatteren til Knytlingasaga, og af Helmold i den slesviske Krönike. Hans Navn forekommer desuden i adskillige Annaler og Legender. Sammenligner man de trende udförligere Efterretninger om Knud Lavard, vi ubeskaarne have tilbage, vil man finde, at Helmolds er den korteste og paalideligste, dog ikke aldeles uden Feil. Saxo er fuldstændigst og i det Hele bedst underrettet, Knytlingasagas Fremstilling indeholder de fleste Urigtigheder.

Denne Sagas Forfatter, som nu engang havde forvexlet den vendiske Kong Henrik, en Dattersön af Svend Estrithsen, med den tyske Keiser Henrik den Femte, havde nemlig dannet sig et aldeles vrangt Begreb om Knud Lavards Forhold til denne Henrik og om Maaden, hvorpaa Knud blev Slesvigs Hertug, hvoraf end videre fölger, at alle de Samtaler, han anförer imellem Hertugen og denne tyske Keiser, maae være opdigtede.

*) Langebek Script. rer. Dan. vol p. 4 253.

**) Chronica Slavorum p. 119 jävnför Langebek vol. 4 p. 242.

Helmold fortæller, at Knud Lavard blev fyrsteligen opdraget ligesaavel som Kong Nielses egen Søn Magnus, *) at han, næsten voxen, havde af Frygt for Farbroderens Efterstræbelse, begivet sig til Lothar, hvilken dog ikke endnu var Keiser, som Helmold kalder ham, men Hertug i Saxen, og at han efter at have opholdt sig der i flere Aar, var vendt tilbage til Kong Niels, var af ham bleven godt modtaget, og havde erholdt Hertugdømmet over Danmark.

Da Saxo ikke fortæller noget om Knud fra den Tid af, han var bleven hensat til at opfostres hos Skialm Hvide, indtil han fremtræder i Nielses vendiske Tog, kan Knuds Ophold hos Hertug Lothar, som bestyrkes ved hans paafølgende Forhold til ham som Keiser, gierne bestaae med Saxos Efterretninger. Den vendiske Krig kan have været en beqvem Anledning for den krigeriske Fyrstesøn til at forlige sig med sin Farbroder. Saxo fortæller en rimelig Anledning til at Knud blev forlehnet med det af udvortes og indvortes Fiender plagede Slesvig, som trængte til en krigerisk Styrer, men det er ikke rimeligt, som Helmold fortæller, at Knud efter den Spænding, der en Gang havde fundet Sted imellem Kongen og ham, skulde være bleven udnævnt til Rigets Hertug eller Jarl, hvorved han var bleven Anfører for den hele danske Hær.

Fortællingen om Knuds Krig med den vendiske Kong Henrik og deres paafølgende Venskab findes allene hos Saxo, men

*) Dog siger Helmold ikke, at Knud blev opfödt ved Nielses eget Hof, hvilket Suhm antager. Dansk Hist. 5 D. S. 146.

synes aldeles paalideligt, med Undtagelse af Henriks Testament, hvorved denne skulde have overdraget Knud sit Rige, og forbigaaet sine egne voxne Börn. Dette Sagn er uden Tvivl blot foranlediget ved de Danskes Bestræbelse for at sætte Knud Lavards Adkomst til hans Rige i Venden i et bedre Lys. Af Helmolds Beretning sees, at Henrik efterlod tvende Sønner, som strax efter Faderens Död begyndte at kæmpe mod hinanden, og efter at disse om föie Tid vare blevne dræbte, havde Knud for en betydelig Sum kiöbt af Keiseren Kongetitlen over Riget, og derpaa med væbnet Haand sat sig i Besiddelse deraf.

Nogen Uoverenstemmelse findes og mellem Helmold og Saxo i Henseende til hvad der nærmest fremkaldte Hadet imod Knud. Helmold nævner et Möde i Slesvig, hvorved Knud skulde være fremtraadt paa Thinget i den obotritiske Kongedragt, og ved saaledes at ville giöre sig til Kong Nielses Lige, have paa draget sig hans Söns dödelige Had og dennes Moders, Dronning Margaretas Forbittrelse. Hvad Helmold siger om Dronningen, strider imod, hvad Saxo fortæller om hende, som den, der indtil sin Död mæglede Fred, og endnu paa sit Yderste formanede til Enighed; med mindre man vil forstaae de Ord, Helmold lader hende sige til sin Sön paa Thinget, om at han herefter maatte ansee Knud for sin Dödsfiende, for en öieblikkelig Opbrusning, hvilken Dronningen siden selv havde fortrudt. Men med Föie kan man spørge: hvorfra vel Helmold kunde vide, hvad Dronningen havde hvisket sin Sön i Öret. Netop et samtidigt Rygte kunde let falde paa at tillægge Dronningen en Yttring, der maatte synes at ligge hende nær baade som Moder og som Dronning, men hendes stille Virksomhed til at formilde

Gemytterne, var af den Beskaffenhed, at den först med Tiden kunde blive ret kundbar.

Fremdeles kunde det synes, som at, hvad Helmold fortæller om, hvorledes Knud viste sig i Slesvig i Kongedragt, strider imod de Ord, Saxo lægger Knud i Munden i den Forsvarstale, han lader ham holde paa Thinget. Men begge Dele lade sig forene. Knud siger: at hans Folk kaldte ham Herum, hvorved han uden Tvivl mener Lavard, et Tilnavn han bar i levende Live *), og at Slaverne kaldte ham Dominum, sandsynligviis Knees. Knud negter ikke, at han havde faaet Kongeværdigheden af Keiseren, thi der spurgtes kun om, hvorledes han lod sig kalde, og nu kunde han endog anføre det, som en Slags Beskedenhed, at han lod sig kalde Lavard og Knees ikke Konge. Men da vistnok Adskillige, i det Mindste af de Tydske, kaldte ham Konge, tilføier han endnu, at han selv under denne Forudsætning stod paa det samme Punkt, som Kong Nielses egen Søn, Magnus, der i Gothland var Konge, i Danmark sin Faders Vasal. Det var overeensstemmende med denne Tale, at Knud kunde den ene Gang vise sig som Obotritisk Konge og Nielses Lige, den anden Gang, som den danske Konges Vasal holde Stigböilen for ham. Saxo angiver ikke, naar og ved hvilket Thing hin Tale holdtes, men blot at det lykkedes Magnus nogen Tid derefter igien at vække sin Faders Mistanke imod Knud. Helmold bemærker kun, at det var efter Mødet i Slesvig, at Folkeforsamlingen holdtes, hvori Kongen og Knud Lavard bleve forligte, men at dette Forlig snart ved Magnus's

*) Langebek Script. vol. 4 p. 231.

Kunstgreb blev brudt. Knytlingasaga omtaler et Giestebud, Knud gjorde for sine Frender i Hedeby, hvorefter disse indbøde ham til det Julegilde, under hvilket han dræbtes. At Knuds Gemalinde skulde, som Sagaen beretter, have været i Rusland imedens Knud blev dræbt, strider baade imod Saxos og Helmolds Yttringer, og er i sig selv lidet troligt. Suhm mener vel, at Knuds Søn, der blev født en Uge efter Faderens Mord, ikke kunde være bleven kaldet Valdemar, hvis Moderen havde været underrettet om sin Mands Død, da hun i dette Tilfælde maatte have villet opkalde Manden; men gierne kunde man tænke sig, at Knud havde allerede bestemt Barnets Navn, og at hans Gemalinde ikke har villet fravige hans Villie.

Biskop Robert har nævnet forskellige Forsøg, Magnus gjorde paa at myrde Knud, hvilke de andre Forfattere forbigaae. Mordet selv fortælles udførligst hos Saxo og i Knytlingasaga, men Sagaen feiler i at lade Ringsted være den By, hvorfra Knud reed ud til Harrested, thi baade Biskop Robert og Saxo sige, at det var Roskilde. De særskilte Omstændigheder, hvilke begge Forfattere fortælle at have tildraget sig ved Mordet, kunne for det Meste forenes med hinanden. Begge fortælle, at Knud yttrede i Skoven sin Forundring over, at Magnus var i Harnisk. Knytlingasaga lader ham svare, at han maatte gaae i Harnisk, fordi han ikke var saa vennsæl som Knud. Saxo lader Magnus svare, at han var bevæbnet, fordi han vilde overfalde en Bondes Gaard. Dette sidste Svar synes at have været det rette, thi det har noget mere

særeeget ved sig, "hvorimod Sagaen lægger Magnus i Munden, hvad enhver kunde formode at han havde svaret.

Saxo anfører ikke, under hvilket Paaskud Magnus lokkede Knud i Skoven. Knytlingasaga siger, at Magnus havde lovet at overlade Knud 40 pantsrede Ryttere, hvilke skulde møde i denne Skov. Kun i det Punkt afvige Sagaen og Saxo fra hinanden, at Saxo lader Knud nedhugges af Magnus, förend denne endnu fik uddraget sit Sværd, hvorimod Sagaen lader ham slaaes med en stor Overmagt, og föier til, at han efter de Flestes Sigende blev dræbt af Henrik Skateler. Dette synes ikke at stemme med det store Had, som Knuds Mord vakte netop imod Magnus. Det kan dog forenes med Saxos Beretning, naar man fölger den Siællandske Krönike, som lader Magnus klöve Knuds Hoved, og Henrik i det samme giennemboere ham med en Landse *). I det Udtog, vi have af Biskop Roberts Fortælling om Knud, anføres, at han i Henseende til Knuds Mord afviger fra Saxo, men der tilföies ikke hvorledes. Baade Saxo og Knytlingasaga ere enige i at fortælle, hvorlunde en Kilde fremqvældede paa Stedet, hvor han var bleven dræbt. Knuds Mord opvakte en Borgerkrig, som vedvarede under Nielses hele övrige Regiering. Nogle af denne Krigs vigtigste Begivenheder findes optegnede i Annalerne. Den omtales udförligen af Helmold, i Knytlingasaga og af Svend Aagesen, fuldstændigst og paalideligst er Saxo. Den-

*) Langebek Script. vol. 2, p. 611.

nes Beretning om hele Krigens Gang bestyrkes nemlig, saavel ved Begivenhedernes naturlige Sammenhæng, som ved Annaler-nes Vidnesbyrd. I det de andre Forfattere, ved at udhæve enkelte Punkter, i et og andet afvige fra Saxo, tiene de samtlige til at bestyrke hans Udsagn, ved at vidne for ham imod hinanden.

Saxo fortæller Krigens Gang saaledes. Da Knuds Venner strax efter Mordet havde oprørt Folket, var Kong Niels bleven tvunget til at landsforvise Magnus. Men da han alligevel kort efter havde tilbagekaldt Sönnen, havde Erik, Knuds Halvbroder, begyndt Krigen ved et Indfald i Jylland, hvor han var bleven overlistet af Ribe Biskop og hans Hær slaget. Derpaa var han gaaet tilbage til Siælland, havde antaget Kongetitel, anraabt Keiser Lothar om Hielp, og mödt ham med en Flaade i Slesvig, hvor Niels og Magnus havde samlet en stor Hær af Jyder. Keiseren havde ved Penge og Löfter af Magnus ladet sig bevæge til at drage sig tilbage. Magnus havde derpaa tilföiet Hertug Adolf, der skulde dække Tilbagetoget, et Nederlag. Erik forlod nu Slesvig, for at begive sig til Öerne, hvor han holdt Bryllup med den norske Kong Magni Stedmoder. Det fölgende Aar gjorde den jyske Hövding Christiern Opstand i Jylland til Fordeel for Erik, men blev fangen. Erik havde imidlertid overrumplet Magni Flaade ved Seierö, men da han i Tillid til Christierns Bistand landede i Jylland, og denne imidlertid var overvundet, blev ogsaa Erik slaget. Derpaa forlodes han af sin egen Broder Harald, og maatte med Anstrengelse erobre dennes Borg

ved Roskilde. Det tredie Krigsaar landede Niels med en stor Hær i Siælland, og sløg Erik aldeles ved Værebros, saa han maatte flygte til Norge, hvor Kong Magnus først modtog ham vel, men siden holdt ham fangen, saa at han ved List maatte see til at undslippe. I Lolland fandt Erik sine Tilhængere i Bevægelse, han indtog Lund ved Juletid og i Krigens fierte Aar vandt han det afgjørende Slag ved Fodvig, kort efter hvilket Kong Niels dræbtes i Slesvig.

Helmold opholder sig kun ved de Begivenheder, hvilke tildroge sig ved den holstenske Grændse, og fortæller først, hvorledes Keiseren med en stor Hær havde nærmet sig Slesvig og havde erholdt Hylding af Magnus, dernæst hvorledes Magnus havde slaaet den holstenske Hertug Adolf, der vilde komme Slesvig til Hielp. Men disse Begivenheder adskiller Helmold ved flere Aars Mellemlum; thi han fortæller, at Erik først efterat Keiseren havde trukket sig tilbage havde grebet Vaaben, og, efter at have tabt forskiellige Slag, var flygtet til Slesvig, hvorfra han, efterat Isen var gaaet op, havde taget sin Tilflugt til Skaane og der Pintsedag vundet det afgjørende Slag ved Fodvig. Men denne Fremstilling af Begivenhederne kan ikke være den rigtige; først fordi den aldeles strider mod Saxo, hvilken som den omstændelige Fortæller maa vinde mere Tiltro end Helmold, der ikkun med et Par Linier beretter Krigens Gang i det Hele. Dernæst strider det baade imod hvad andre Forfattere antyde, og imod al Rimelighed, at Erik skulde have tövet med at göre Opstand, indtil Keiserens Tog var til

Ende. Endeligen stadfæstes Saxos Beretning aldeles ved de Roskildske Annaler *), hvilke sætte Eriks Ophold i Slesvig før Slaget ved Seierö, og omstændeligen samt overenstemmende med Saxo fortæller Eriks Ophold i Norge, som noget der gik kort foran Slaget ved Fodvig.

En let begribelig Nationalforskiellighed mellem Helmolds og Saxos Fremstilling af Keiserens Tog er, at Saxo fortæller, at Keiseren blev bange for den danske Hærs Styrke, og Helmold, at den danske Hær blev bange for den tyske Hærs Tapperhed. Begge ere enige i, at Magnus maatte betale Keiseren en stor Sum Penge. Den Saxiske Annalist siger, at 4000 Mark bleve betalte; Albert af Stade, at baade Fader og Sön kom til Keiserens Leir. Naar nyere tyske Annaler berette, at Niels og Magnus havde tilbudt at tage Danmark til Lehn af den tyske Keiser, men at Lothar for ei at giöre Erik Uret, ei havde villet tage derimod, er det vistnok ligesaa urigtigt, som at det skulde have været blot med Hensyn til det obotritiske Rige, at Magnus blev Keiserens Lehnsmænd, thi af det obotritiske Rige eiede han intet **). Det er unöiagtigt, at Saxo lader Hertug Adolphs Hær, som Magnus slog, udgiöre Bagtropperne af den keiserlige

*) Langebek Scriptorum vol. 1 p. 384.

***) Jevnför Gram in Meurs. p. 249 Suhms Historie af Danm. 5 D. S. 395-97.

Armee, men det var dog tydske Tropper, hvilke ligesom Keiserens Hær vilde hielpe det beleirede Slesvig, og som rykkede frem kort efterat Keiseren var draget tilbage.

Knytlingasaga siger, at lærde danske Böger omtale adskillige Slag mellem Kongerne Niels og Erik, hvis Udfald Sagaens Forfatter ikke kiendte. Heraf kan sluttes, först, at disse Böger maae have været blotte Annaler, thi ellers maatte Slagenes Udfald have være angivet i de samme Böger, hvori de bleve nævned, dernæst at Sagaens Forfatter selv kun har havt löselig Kundskab om Krigens Gang i det Enkelte. At denne Forfatter lader Erik være fraværende da Knud blev myrdet, kunde passe til at Saxo ikke nævner Erik blandt dem, hvilke först paa Thingene bragte Folket i Oprör. Derimod strider det med Saxos Beretning, at Knud skulde Dagen för han myrdedes være bleven modtaget af Erik paa hans Gaard ved Haraldsted, med mindre man vilde sige, at Knud gierne kunde være bleven beværtet paa Broderens Gaard, uagtet denne ei selv var tilstæde. Naar Sagaens Forfatter anförer, at der er skrevet, at det andet Aar efter Knuds Mord blev holdt et Slag paa Jalongshede, stemmer dette med en Deel af de Annaler, vi have tilbage og med Saxo. Men naar Forfatteren derpaa tilföier, at Kongerne eller deres Mænd holdte et Slag ved Fodvig i Skaane, og adskiller dette fra det sidste Slag ved Fodvig, da findes intet Spor herfil i vore Annaler, men i de islandske Annaler anføres denne aabenbare

Feiltagelse paa samme Maade. *) At Erik to Aar efter Knuds Död skal have erobret Haralds Borg, stemmer overeens med Annalerne og Saxo, men Sagaen forvexler Borgen ved Roskilde med Byen selv, og naar den lader Erik i det Fölgende ödelægge Roskilde, da seer man, at Sagaens Forfatter maa have misforstaaet Annalerne, af hvilke adskillige anföre ved Aar 1134, at Roskilde blev plyndret, hvilket denne Forfatter urigtigen har tilskrevet Erik, hvis Venner Roskilde Borgere netop vare. Omstændeligere og paalideligere er Sagaen i at beskrive Slaget ved Fodvig.

Svend Aagesen kiender ikke andre Krigsbegivenheder end Slaget ved Fodvig og to andre Slag, hvori hans Fader og Farfader havde taget Deel. Det ene, Slaget ved Rönneberg, betegner han tydeligt ved at sige, at det var der, hvor Christiern blev fanget.**) Slaget ved Onsild Bro maa være holdt i samme Aar, siden Harald Kesias Sön endnu den Gang fegtede ved Eriks Side. Det bliver altsaa det Slag, hvilket efter Saxos Beretning

*) Langebek Script. 5 D. p. 52.

**) Det er forunderligt, at den skarpsindige Langebek kan sætte Rönnebjerg i Skaane Script. vol. 1. p. 60, hvilket ikke passer med Historien. Der ligger et Rönnebjerg i Jylland i Ribe Stift Gunding Herred. (See Suhms Historie 5 D. S. 406.)

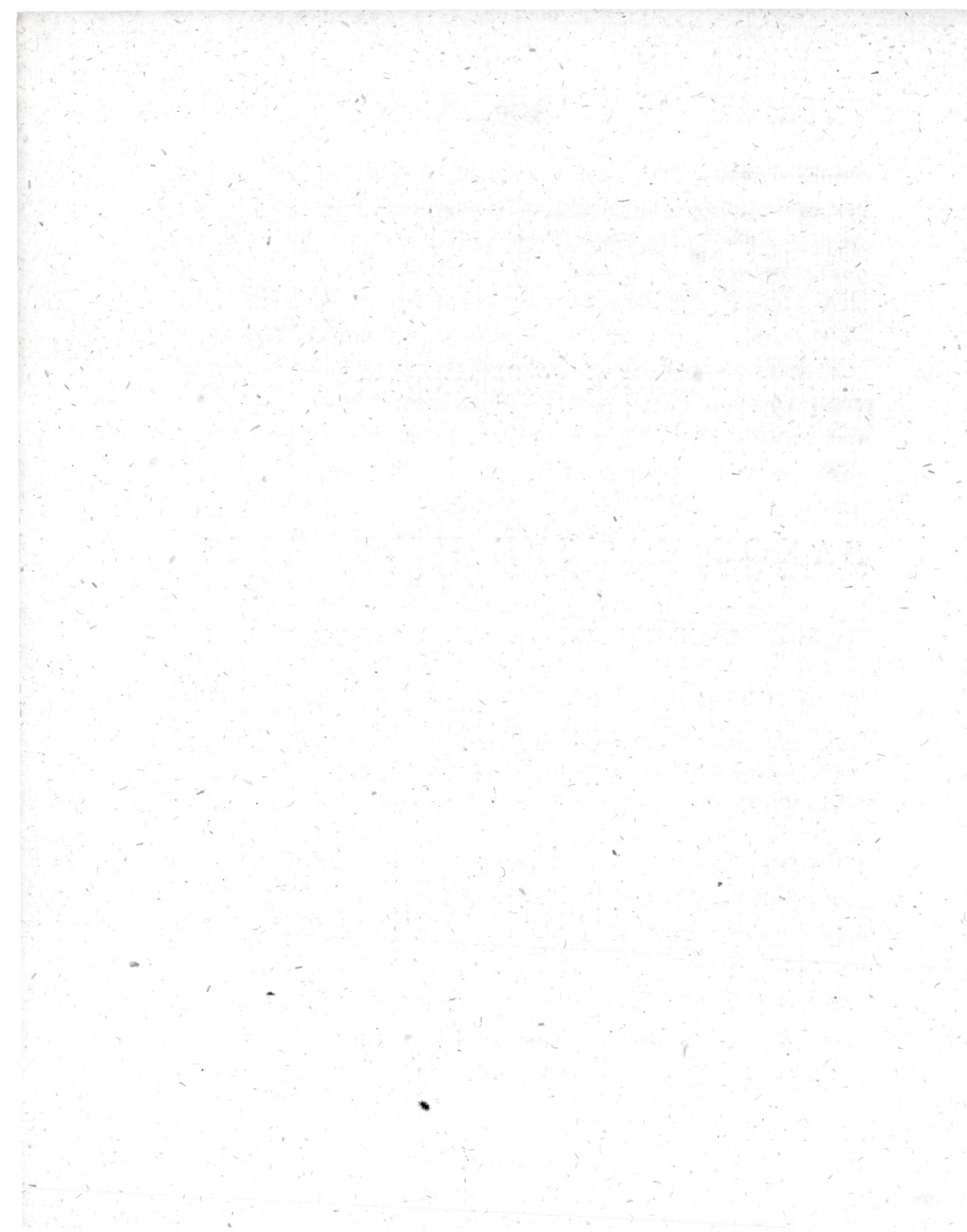
Erik selv tabte i Jylland kort efter Seiren, han havde vundet ved Seierö. Naar ogsaa Svend Aagesen sætter Slaget ved Fodvig kort efter det nysanföerte, kan man deraf see, hvor lidet ogsaa denne Forfatter har i Sammenligning med Saxo været underrettet om Begivenhedernes Gang.

KRITISKE BEMÆRKNINGER

OVER

SAXOS DANSKE HISTORIES

FIORTENDE, FEMTENDE OG SEXTENDE BOG.

Knyttlingasaga, Svend Aagesens Historie og den Roskildske Krönike ere de gamle Skrifter, hvis Beretninger om Kong Erik Emun kunne sammenlignes med Saxos; thi hvad Helmold, Albert af Stade og de övrige Annalister have om denne Konge, er saare Lidet.

I tre Aar havde Erik Emun, efter at være bleven valgt til Konge, kæmpet om Riget; kun i fire urolige Aar besad han det. Saxo fortæller först om den Grusomhed, hvormed Erik behandlede sin Halvbroder Harald Kesia, der vilde giöre ham Thronen stridig, samt dennes mange Söinner. Svend Aagesen fortæller Haralds og hans Sönners Drab noget forskielligen fra Saxo, men dennes Beretning finder aldeles Medhold i den Roskildske Krönike, *) som desuden angiver Tal og Navne paa Haralds Söinner.

Neppe vare de indvortes Uroligheder dæmpede, förend et Streiftog af Venderne bragte Erik Emun til at giöre et Tog til Rygen, hvilket blev mærkeligt i den danske Krigshistorie, fordi paa dette förste Gang Heste bleve modtagne til Skibs. Maa-

*) Langebeks Scriptoris vol. 1. p. 384.

skee er dette skeet efter Vendernes Exempel, hvilke Aaret tilforn havde modtaget tvende Heste paa hvert af de Skibe, hvormed de angrebe den norske Handelsstad Konghelle. I Kong Nielses Historie havde Saxo bemærket *), at de Danske ellers ikke pleiede at bruge Rytteri i deres udenlandskc Krige. Naar Saxo angiver Skibenes Antal til 1100, og siger, at der vare fire Heste paa hvert Skib, synes dette med Hensyn saavel til Skibenes som til Hestenes Antal overdrevent. Desuden kunne Skrivefeil letteligen være indløbne i Tallene, da disse neppe i Haandskrifterne af Saxo have været udtrykte i Ord, saaledes som Tilfældet er i den Pariser Udgave. I den norske Kongehistorie fra samme Tid have vi Exempler paa, hvor lidet sikre slige Tal ere. Den vendiske Flaade, der ödelagde Konghelle, skal have udgiort efter een Codex 300 Skibe, efter en anden 550. **) Erik Emuns Flaade, med hvilken han angreb

*) Kapitain Jahn antager i sin Krigshistorie, at Saxo ved dette Udtryk har meent, at Rytteriets Brug i Feldtslag forhen havde været de Danske ubekiendt. Men Saxos Ord: necdum enim Dani externas obeqvitando pugnas conficere noverant, antyde just en Modsætning mellem udenlandske og indenlandske Krige, eller mellem Krige over Havet og ved egne Grændser. Desuden viser Kong Nielses Befaling til Hertug Eilif i Slesvig, om at lade Rytteriet möde, at der i Nielses Tid gaves Ryttere henhörende til den danske Hær, ligesom ogsaa Knytlingasaga taler om 40 harniskklædte Riddere, som Magnus lovede at ville forære Knud Lavard. Knytlingasaga S. 331.

**) Snorre 3 D. S. 309. Harald Gilles Saga Kap. 9.

Norge, bestod efter een Codex af 200 Skibe, efter en anden af 600, efter en tredie af 1700. *)

Togets Udfald fortæller Saxo ligesom Knytlingasaga. Der udrettedes ikkun lidet; thi vel lovede Arconas Indbyggere, da de mærkede, at de ikke længere mægtede at giøre Forsvar, at de vilde antage Christendommen og modtage en Præst; men efter at Flaaden var seilet bort, blev Præsten forjaget, og Arconenserne vare Hedninger som för.

Krigen med Venderne havde i nogen Tid hindret Erik Emun fra at understøtte den norske Kronprætendent, Harald Gille, som han havde ønsket det. Aarsagen til, at han vilde hjælpe ham, angiver Saxo at have været Vrede over, at den norske Kong Magnus havde forskudt hans Syster. Desuden kalder Saxo Harald Gille Eriks Ven. Det Sidste oplyses af Knytlingasaga, der fortæller, at Erik, ventelig under sit Ophold i Norge, havde svoret Broderskab med Harald. Det Første finder Medhold hos Snorre, der ogsaa melder om det Fiendskab, Kong Magnus, ved at forskyde sin Dronning, vakte hos dennes Frender **), Harald Gilles Character bedømmer Saxo noget haardere end Snorre, ***) men stemmer overeens med ham i det Væsentlige, nemlig at det meste, man kunde rose hos Harald Gille, var legemlige Færdigheder og Gavmildhed.

Derimod fortæller Saxo Erik Emuns Krig med Norge heel forvirret; thi ifølge ham havde Erik efter den vendiske Krig

*) Snorro 3 D. S. 332. Sigurds og Inges Saga Kap. 3.

**) Snorre 3 D. S. 296. Magnus Blindes Saga Kap. 1.

***) Snorre 3 D. S. 295 og 321. Magnus Blindes Saga Kap. 1 og 14.

sendt Harald Gille Hielp, og i dette Öiemed ödelagt Byen Opslo. Det fölgende Aar havde han sendt den hele danske Flaade til Norge, ved hvis Bistand Harald havde overvundet Kong Magnus, fanget og blindet ham. Nu er det vistnok rigtigt, at Erik strax ved sin Regierings Tiltrædelse ikke kunde sende Harald Gille Hielp, at Opslo blev brændt, at Erik Emun sendte den danske Flaade til Norge, og at Magnus blev overvundet og blindet; men af Knytlingasaga S. 543-545 og de norske Kongers Historie hos Snorre*) sees, at disse Begivenheder indtraf i en ganske anden Orden. Ved det, Erik Emun havde givet Harald Gille til Lehn i Halland, samt nogle Skibe, satte han denne i Stand til at fornye Krigen med Magnus, og at overrumple ham i Bergen 1155, förend Toget til Venden var fuldfört. To Aar efter havde Tilstanden i Norge aldeles forandret sig, Harald Gille var bleven dræbt, den blindede Kong Magnus var flygtet til Danmark for at söge Hielp, og for at yde ham denne eller maaskee for at udvide sit Herredömmе, gik Erik Emun med sin hele Flaade til Norge, hvorved han dog ikke opnaaede andet, end at opbrænde Opslo. Man seer altsaa heraf, at Saxo, som vel havde hört om disse Begivenheder, men ikke om deres rette Sammenhæng, og blot löseligen kiendte til de hyppige Thronforandringer i Norge, har ordnet Begivenhederne efter den Sammenhæng, der i sig selv syntes ham rimeligst. At han forsætlig skulde have forbigaaet Erik Emuns lidet hæderlige Tog til Norge, hvilket Suhm er tilbøie-

*) Harald Gilles Saga Kap. 3. 3 D. S. 300. Sigurd og Inges Saga Kap. 3, 4. 3 D. S. 331-334.

lig til at formode,*) er ikke rimeligt; thi da maatte han hellere ganske have forbigaaet Opslos Opbrændelse og den dobbelte Hielp, Erik havde ydet Harald. Den Grusomhed, hvormed Kong Magnus Sigurdson blev behandlet, fortæller Saxo overeenstemmende med Snorre **). Saxo bemærker ogsaa, at en af Kongens Mænd blev blindet tillige med ham selv; af Snorro erfarer man, at dennes Navn var Ifvar Otzursen. Men naar Saxo tilføjer, at denne Hirdmand havde af undersaatlig Hengivenhed tilbudt sig at dele Kongens Skiebne, og desaarsag var bleven blindet ligesom denne, da er dette et saa synderligt Træk af Hengivenhed og Barbari, at dette langt lettere kunde blive digtet i Danmark, end forglemt i Norge.

Kong Erik viiste Grusomhed mod sin egen Slægt. Baa-
de Forfatteren af Knytlingasaga, ***) Svend Aagesen ****) og den Roskildske Krönike †) fremstille ham som en Tyran. Saxo derimod roser ham for den Retfærdighed, hvormed han hævdede de gamle Love, i det han straffede uden Persons Anseelse, og derved vel paadrog sig de Mægtiges Had, men tillige erhvervede sig Mængdens Kierlighed. Denne Roes kan gjerne være grundet, thi den kan forenes med hans Grusomhed imod Kronprætenderne, og passer med den Strenghed, som han övede, og den Dygtighed, som han maa have besid-

*) Danmarks Historie 5 D. S. 511.

***) Haralds Gilles Saga Kap. 8. 3 D. S. 306.

****) S. 343, 346.

†) Langebek Script. vol. 1 pag. 61.

†) ibid. vol. 1 pag. 385.

det *). Naar Saxo til denne Characteristik föier, at Kongen pleiede at prale af sine egne Bedrifter, har han maaskee derved sigtet til hans Tilnavn Emun; thi dette Tilnavn kunde baade siges om den, der stedse vil mindes **), og om den, der har det i Munden, eller som altid förer det store Ord ***).

Saxo melder intet om Aarsagen, hvorfor den jyske Hövding Plog, hvem Svend Aagesen og Knytlingasaga give Tilnavnet af den Sorte, kom til Ribe i det Forsæt at dræbe Kongen. Sagaen siger, at Aarsagen til Plogs Had var, at Kongen havde ladet hans Fader dræbe uden Skyld og ikke villet give ham derfor nogen Erstatning. Kæmpevisen siger, at det var Plogs Broder, der var bleven dræbt ****), og lader Plog klage over, at Kongen ikke vilde have ladet Broderen løse sig med Sölv og Guld †), hvorpaa Kongen skulde have svaret, at Loven maatte have sin Gang. Denne Samtale passer baade til Tidsalderens Retsbegreber og til Kongens Strenghed. Sagaen og Visen ere forsaavidt enige, at begge forudsætte, det var Privathad, som drev Plog til sin Gierning. Helmoldus lader en Diævel være faret i ham ††).

*) Den Roes, den anonyme Forf. af H. Knuds Levnet (Langebek Script. 4 p. 256) yder Erik Emun, synes allene at beroe paa Saxos Vidnesbyrd.

***) Saaledes Helmold S. 124, Svend Aagesen hos Langebek I, 61, og Knytlingasaga S. 342.

****) Jevnf. Suhms Forbedringer til den danske Historie S. 182. Gram til Meursius S. 266. Langebek Script. vol. 1 pag. 61.

*****) S. 347.

†) Udvalgte danske Viser 2 D. S. 27.

††) Chronica Sclavor. p. 133.

i Henseende til Maaden hvorpaa Plog dræbte Kongen er Saxo enig med Sagaen i: at det skete paa Thinget ved et Landsestöd, som Plog stod frem for at tale til Kongen; at Kongens Drabantere bleve bange, og at Erik Lam ene viiste Mod ved at drage Sværdet til Kongens Forsvar. Men deri ere deres Efterretninger forskiellige, at Saxo lader Plog raabe, at han havde fældet Kongen, og at de andre skulde nedsable Kongens Drabanter. Efter Sagaen blev derimod strax, da Kongen faldt, saa stor en Trængsel, at man ikke ret vidste, hvo Gierningsmanden var, og da Erik Lam drog Sværdet, skal Plog have sagt til ham: vær ikke saa bister, der er faldet et fedt Stykke i Kiedlen, hvis du kan söbe den. Begge Efterretninger lade sig forene, naar man tænker sig, at Plog havde raabt, at man skulde angribe Drabanterne, i det Öieblik han havde fældet Kongen, og at dette hans Udraab havde bragt Drabanterne, som vist ikke vare flygtede for en enkelt Mands Landse, til at tage Flugten, imedens Erik Lam, der maaskee stod længere borte fra Kongen, var sprunget frem med draget Sværd. Under den herved opkomne Forvirring og Trængsel, kan Plog have sagt hine Ord til Erik, og derpaa være undveget. Sandsynligen har han havt flere i Ledtog med sig, i det Mindste har Kongen ikke havt mange Venner. Men det er en aldeles lös Gisning, at Biskop Notel i Ribe skulde have havt Deel i Sammenrottelsen, hvilket blot grunder sig paa et Rygte fra det sextende Aarhundrede, som sandsynligen blot er oprundet af den Omstændighed, at Kongens Kiste staaer halvt i Kirken halvt udenfor, hvoraf man har villet slutte til

Bispens Fiendskab imod Kongen *). Har der endog været en heel Sammenrottelse, viiste denne sig dog ikkun ved at befordre Plogs Undvigelse, som skal have levet længe efter; thi man finder ikke Spor til enten at flere bleve dræbte paa Thinget, eller at de Sammenrottede søgte at tiltage sig nogen Magt.

Om Erik Lam findes kun lidet i Annalerne, hos Svend Aagesen, og hos Helmold; noget mere melder Knytlingasaga om ham. Under denne Konge begynder Valdemar den Første at fremtræde endskiönt endnu som Barn. Saxo fortæller, at det var Christiern, Erik Emuns ivrige Tilhænger, som, venteligen understøttet af Skialm Hvides Slægt, gjorde det Forslag paa Thinget: at Erik skulde styre Riget, som Formynder, indtil den unge Valdemar, Knud Lavards Søn, blev myndig. Helmold fortæller, at Erik blev Formynder for alle tre Prindser, nemlig Svend, Erik Emuns Søn, Knud, Magni Søn, og Valdemar, Knud Lavards Søn. Den ene af disse Efterretninger strider ikke imod den anden, thi hvert Parti kan have tænkt paa sin Prindses Tarv, ved midlertidigen at vælge Erik til Regent, og det er allene Christierns, ikke hele Thingets Mening, Saxo anfører.

At denne Erik var enfoldig, siger med Saxo den Roskildske Krönike **). Svend Aagesen anfører, at han blev forme-

*) Pontoppidans Annaler 1 D. S. 323. Suhms Historie af Danmark 5 D. S. 514.

***) Langebeks Script. 1 p. 386.

delst sin Blidhed kaldet Lam *). Helmold, der giver ham Tilnavnet Spak, tilføier, at han var fredsommelig. Knytlingasaga kalder ham derimod ikke blot vennesæl, men en kløgtig **) Mand. Næsten skulde man tro, at Islænderne havde misforstaaet Tvetydigheden af Ordet spag, der paa Islandsk baade kunde betegne viis og spagfærdig. Vel er der een gammel Krønike ***), der fortæller, at Erik Lam styrede Danmark med stor Klogskab, men flere af hans Gierninger vidne tilstrækkeligen om det Modsatte. At han een Gang viiste Klogskab ved at føie Skaaningerne i at lade Eskild blive Erkebisp, skete, som den Roskildske Krønike beretter ****), efter Peder Bodildsens vise Raad.

Eriks Krige med Kronprætendenten Oluf udgiøre det Mærkeligste under hans Regiering. Saxo fortæller hele Krigens Gang, Knytlingasaga taler om otte Slag, hvoraf tre i een Vinter, den saakaldte Eriks Krønike †) om tre paa een Dag, og tretten i eet Aar, i hvilke alle Erik skulde have seiret. Saxo opregner ikke saa mange enkelte Slag, men anfører nogle, der faldt ud til Olufs Fordeel, dog at Erik Lam stedse seirede, hvor han selv var tilstede. Saxo ene taler om Eriks frugtesløse Toge mod Venderne, og hvor taabeligt Kongen bar sig ad paa disse.

*) Langebeks Script. 1 p. 62.

**) vitr. Knytlingasaga S. 349.

***) Langebek Script. 1, 18.

****) *ibid.* 1 pag. 386.

†) *ibid.* pag. 161.

Svend Aagesen taler om den store Frugtbarhed, som indfaldt under denne Konges Regiering, Knytlingasaga om hvorledes han ophialp Byen Lund. Dette forbigaaer Saxo, men derimod bemærker han, at Erik efter sin Dronnings Raad bortskienkede en Deel af Kronens Gods til dem, der havde hiulpet ham i Krigen med Oluf. Naar man hermed sammenligner den Roskildske Krönikes Yttringer *): at Erik Lam svækkede Kongens og Præsteskabets Magt, kan Suhms Formening **) have Grund, at især under denne Konge Adelen Magt har begyndt at voxe, ved de arvelige Lehn, han bortskienkede til sine Krigere; thi deraf kan det være bleven en middelbar Følge, at Kongens og Hierarkiets Magt blev mindre.

Ifølge Knytlingasaga ***) og adskillige Annaler ****) skulde man tro, at han, efter at have frasagt sig Regieringen, havde tilbragt nogen Tid i Kloster. Af Saxo erfarer man, at det ikkun var, da han fölte sig Döden nær, at han, som Lægemedel for Siælen, aflagde Munkelöftet.

I Fortællingen om det fölgende Kongevalg have adskillige meent, at finde hos Saxo nogen Partiskhed for Valdemar, men uden tilstrækkelig Grund. Vel forbigaaer Saxo, at Erik Lam skulde paa sit Yderste have bestemt Svend til at være Konge og de tvende andre Prindser til ikkun at erholde deres fædrene Arv; men denne Bestemmelse, som blot kunde være

*) Langebeks Script. 1, 386.

**) Hist. af Danm. 5, 604

***) S. 350.

****) Langebek Script. vol. 1 pag. 18, 241, 386.

en Anbefaling, ikke synes at have virket meget, og ikke heller omtales af nogen anden end Helmold, kunde snart glemmes, og om man end vidste den, vel gaaes forbi. At Saxo slet ikke omtaler Valdemar blandt dem, der gjorde Fordring paa Riget strax efter Erik Lams Död, at han end ikke nævner, at Valdemars Ret blev krænket, viser tydeligen, at Saxo ikke kan have meent, at hele Folket ved det forrige Kongevalg skulde have udnævnt Erik Lam til Formynder for Valdemar som den egentlige Konge, men at det kun var noget, Enkelte af de Store havde havt i Sigte *).

Naar Saxo, som beretter Kongevalget omstændeligst, siger, at Siællænderne vare de første til at vælge Svend til Konge, men at de derhos strax sendte en klog Mand over til Skaane, som, ved at smigre for de der forsamlede Thingmænd, havde bragt dem til ligesom at staae i Spidsen for Svends Parti, stemmer dette aldeles overens med de andre kortere Efterretninger, af hvilke nogle **) gaae ud paa, at Skaaningerne valgte Svend, andre ***) at Skaaningerne og Siællænderne valgte ham. Den underlige Yttring i Eriks Krönike ****), at Skaaningerne valgte Svend for de mindre Öer, kan netop forklares af de Ud-

*) Hermed bortfalder ogsaa den Mistanke for Partiskhed, som desaarsag skulde hvile paa Saxo. See Suhms Hist. af Danm. 5 D. S. 634.

**) Knytlingasaga S. 350. Svend Aagesen hos Langebek 1, 62. Den Roskildske Krönike hos Langebek 1 D. S. 366.

***) En kort Krönike i Langebeks Script, vol. 1. pag. 18, de Esromske Annaler ibid. 1, 241.

****) Langebeks Script. 1, S. 162.

tryk, Saxo lader Siællændernes Sendebud bruge paa Thinget i Skaane.

Det overilede Kongevalg paa Leirething var den nærmeste Anledning til den langvarige Borgerkrig, som endte med, at Valdemar blev Enekonge. Det var altsaa naturligt, at dette Things Forhandlinger bleve nøie erindrede af Valdemars Samtidige. Neppe kan man derfor tvivle paa, at jo det er rigtigt, hvad Saxo beretter om Ole Stam, en Mand, der holdt over Landets gamle Vedtægter, og derhos erklærede: at uagtet Siælland var det rette Sted, hvor Dannerkongerne bleve valgte, maatte dette dog skee ved det hele Riges Afsendinge, og at han desaar- sag forbandede dem, der vilde give nogen Kongenavnet, förend det hele Folk havde stemt. Saxo tilföier, at Ole Stams Tale vel havde giort Indtryk, men at Folket dog siden lod sig forlede af en anden til at hylde Svend. Heraf udleder man med Föie, at i Midten af det tolvte Aarhundrede blev i Danmark Leire anseet for det Sted, hvor Danmarks Konger sædvanligen bleve hylde. En Mening, som ei kunde være opstaaet, med mindre at i nogle Menneskealdre i Forveien eller i det mindste siden Svend Estrithsens Tid de fleste Hyldinger der vare skete. Dette Vidnesbyrd maa derfor have større Vægt, end naar Snorre i det trettende Aarhundrede fortæller, at de danske Konger baade i de ældre og nyere Tider skulde være blevne valgte i Viborg*). Men forsaavidt bliver denne Yttring sand, at den valgte Konge stedse drog til Viborg for der af Jyderne at lade sig hylde.

*) Magnus den Godes Saga Kap. 22.

Saxos udførlige Fortælling om Borgerkrigen kunne vi sammenligne med Knytlingasagas og Helmolds Beretninger samt de faa Hovedtræk, Annalerne, især Eriks Krönike og de esromske Annaler, have optegnet. Sammenligningen vil oplyse de tvende Spørgsmaale, deels om Saxo er nöiagtig, deels om han er upartisk.

Da Knytlingasaga er næst Saxo udførligst, er det rimeligst at gaae ud fra dennes Beretninger og dermed at jevnføre de övrige. Knytlingasaga anförer Slaget ved Slangethorp i Siælland som det förste i Krigen mellem Svend og Knud, hvem Jyderne havde valgt til deres Konge. Saxo nævner ogsaa dette Slag som det förste, men beretter desuden som noget foregaaende, at Erkebiskop Eskild, der havde ladet sig vinde for Knud, og havde med nogle Tropper villet gaae hans Flaade imöde, var bleven slaaget og fanget af Svend, som dog nogen Tid efter igien havde forliget sig med ham, og skiænket Gods til Erkesædet. Erkebispens Fangenskab fortæller ogsaa Knytlingasaga, men meget korteligen som noget, der skete efter Slaget ved Slangethorp eller Slangstrup, og efter Korstoget til Venden. Annalerne sætte Erkebispens Fangenskab til Aar 1149, altsaa til Aaret efter Slaget ved Slangstrup. Men Annalisterne kunne lettere tage Feil i at ordne deres Aarstal, end Saxo i at fortælle Begivenhederne i deres Forbindelse. Eriks Krönike stemmer forsaavidt med Saxo, at den sætter Erkebispens Fangenskab för Slaget ved Slangstrup, ifald ellers ikke denne Krönike har forvexlet dette Slag med det Fölgende ved höie Thostrup. Men meest taler Begivenhedernes rimelige Forbindelse for Saxos Tidsfølge, thi Erkebispens maatte snarest ved Krigen Begyn-

delse have kunnet faae et Antal af sine Skaaninger til at följ sig, for at modtage Knud, end siden, efter at Slaget ved Slangerup og det vendiske Korstogs Udfald havde föröget Provindsialhadet.

Det næste efter Slaget ved Slangerup, hvilket baade Sagaen og Saxo fortælle, er, at begge Kongerne ifölge Pavens Opfordring bragtes til at göre Stilstand, for at begge i Forening med de tydske Fyrster kunde angribe de hedenske Vender. Knytlingasaga fortæller herom blot, hvilke Gidsler Kongerne gave hinanden, og et Træk af Svends Mistanke, som fremhastede begges Tilbagereise. Saxo beretter det samme Træk, men tillige det Vigtigere, at den svage Besætning, de Danske havde ladet tilbage paa Skibene, var bleven overfaldet af Rygerne, imedens Hæren selv beleiredede Dobin, at Skaaningerne, hvis Skibe först bleve overfaldne, ikke bleve understöttede af Jyderne, som endnu ansaae dem som Fiender, og at saaledes Nederlaget blev stort. Helmold omtaler vel ikke dette Nederlag paa Flaadens Besætning, hvilket kun angik de Danske, men han fortæller, at Beleiringen for Dobin blev fortsat med liden Kraft, först fra de Danskes Side, siden fra de Tydskes, og at der blev sluttet en Fred, hvorved intet blev vundet*). Andre Forfattere lade de tydske Medforbundne endnu mere bære Skylden for dette Foretagendes slette Udfald.

Kongerne vendte tilbage fra Korstoget ligesaa fiendtlig sindede imod hinanden, som forhen. Knytlingasaga fortæller, at Knud angreb Svend i Siælland, men tabte Slaget ved Thor-

*) See Grams Noter til Meursius S. 273.

steinstorp (Höie Thostrup), hvilket Slag de esromske Annaler henføre til 1150. Saxo beretter de mellemliggende Begivenheder. Svend var nemlig fra Korstoget ilet til Siælland, for at befæste Roskilde, imedens at Knud, stolende paa det Tab, den Skaanske Flaade havde lidt, fornyede Krigen men kunde dog ikke den Gang bringe Roskilde til at overgive sig *). Han havde derpaa trukket sig tilbage til Jylland, men var uformodentlig kommet igjen, og havde overrumplet Roskilde. Derefter fulgte Slaget ved Höie Thostrup. At det var nogle Dage efter dette Slag, at den unge Valdemar kom til Svends Hær, bemærke baade Sagaen og Saxo. Men Sagaen kiender ikke den i samme Aar förte holsteenske Krig, hvilken Saxo og Helmold beskrive. Den sidste fortæller udförligen, hvorledes de krigende Fyrster havde sögt at vinde Hertug Adolph af Holsteen, hvilken havde erklæret sig for Knud, og at begge disse vare hver fra sin Side dragne mod Svend i Slesvig. Men en af Svends Hövdinge, Ditmarskeren Etheler, havde bestukket den uerfarne Knuds Hövdinge til at

*) At Suno, som blev fanget, da han vilde overtale Roskilde Borgere til at overgive sig til Knud, skulde have været en Sön af Skialm Hvide og en Broder til den Ebbo, der var Byens Befalingsmand (hvilket Suhm mener, Hist. af Danm. 6 D. S. 39) synes lidet rimeligt i sig selv, da denne Slægt holdt med Svend. Saxo kunde desuden ikke have kaldt Ebbos Broder: Sunonem qvendam sola loqvacitate insignem. Naar Suhm lader Svend i dette Aar giöre et Tog til Arcona, Hist. af Danm. 6 D. S. 40, er dette bygget paa nogle Udtryk i Eriks og Petri Olai Kröniker (Langebeks Scriptoris vol. 1 p. 162 og 176), men disse have uden Tvivl meent Korstoget mod Venderne, hvilket de blot hensatte til et urigtigt Aar.

faae deres Herre til at vende om, hvorpaa ogsaa Hertug Adolph var bleven nödt til at drage sig tilbage. Da Hertugen havde naaet Eideren, vare kun 400 blevne hos ham, med hvilke han slog det danske Rytteri, som havde sat over Floden, og dræbte Etheler. Af disse Begivenheder fortæller Saxo blot Ethelers Andeel i Krigen og den uheldige Fegtning ved Eideren, hvor Svend var uforsigtig nok til at lade sine Folk sætte over blot paa to Fartöier. Den Deel som var kommet over paa den anden Side blev derfor overmandet, og fanget af Holstenerne. Saxo stemmer i det, han beretter, meget vel overeens med Helmold.

Efter det ved Eideren lidte Tab trak Svend sig tilbage. Men som han havde löskiöbt Fangerne, vilde han igien have angrebet Jylland, da han hörte i Fyen, at hans vigtigste Raadgiver, Ebbo, Absalons Farbroder, var död, hvilket bragte ham til at vende om, og i nogen Tid at holde sig rolig af Sorg over at have mistet sin Ven. At Saxo ikke her, for at give Skialm Hvides Slægt nogen Hylding, har overdrevet den Indflydelse, Ebbos Död havde paa Svend, sees af Knytlingasaga, hvilken ogsaa anfører Ebbos Död som Aarsag til at Svend fra Odense vendte tilbage til Skaane. Sagaen tilföier, at Riber Ulf, Ditlev Edllersen, og Yngve Qveysa siden fik meest Indflydelse hos Svend, og gjorde ham forhadt. De tvende förstnævnte omtales i det fölgende af Saxo. De lede deres Straf efter Slaget paa Grathehede. Næste Foraar gik Svend, som Knytlingasaga fortæller, over til Jylland og seirede ved Viborg. Saxo beskriver Slagets Gang omstændeligt. Eriks Krönike, de esromske Annaler og en kort Krönike hos Langebek (III, 628) sætte det til 1151. Derpaa fulgte

Knuds Reise til Rusland, Polen og Tydskland for at söge om Hielp, hans Indfald i Jylland med saxiske Tropper, og det andet Slag i Egnen af Viborg, hvis Tab bragte Knud til atter at flygte til Saxen. Alle disse Begivenheder, hvilke Saxo fortæller udförligen, beröres ogsaa i Knytlingasaga, hvilken heller ikke forbigaaer det udmærkede Træk af Tapperhed hos Valdemar, der ved et Vadsted gjorde ene Modstand mod fire saxiske Ryttere; hvilket altsaa viser at denne Valdemars tappre Daad var bleven almindeligen bekiendt. Ogsaa Helmold bevidner, at Saxerne der lede et fuldkomment Nederlag *). De Esromske Annaler og Eriks Krönike henföre Knuds Reise og det andet Slag ved Viborg til 1152. Virkeligen kunne disse Tildragelser synes at være for mange, til at kunne henföres til det samme Aar, og dog nödes man dertil ifölge de Breve, hvilke begge Konger tilskreve Keiser Konrad, der döde i Begyndelsen af 1152.

Det var, som Helmold bemærker, kun en föie Tid efter Flugten fra Viborg, at Knud atter faldt ind i Landet, blev vel modtaget af Friserne, atter slaget, og maatte igien söge Tilflugt til Saxerne. Dette Tog beskrives af Saxo, og omtales af Knytlingasaga, som dog i sin Korthed bemærker den samme Omstændighed, som Saxo anförer, at nemlig de Slagnes Kroppe bandede Veien over en Aa for Rytteriet.

Den landflygtige Knud, der allerede een Gang havde tilskrevet Keiser Conrad om at hielpe sig, tyede til den unge Keiser Frederik den Förste, som gierne paatog sig at mægle mellem de stridende Fyrster, og kunde des snarere indbyde

*) S. 164.

Kong Svend til sig, da de forhen havde nøie kiendt hinanden ved Keiser Conrads Hof. Svend fulgte villig Indbydelsen, men fandt sig skuffet i sine Forventninger, og blev tvunget til at hylde Keiseren, og overlade Knud Siælland, dog kun som et Lehn. Man har beskyldt Saxo for Partiskhed i Fremstillingen af Svends Forhold til Keiseren. Imidlertid fordölger Saxo ingenlunde, at Svend gjorde sig til Keiserens Vasal; men han paa-
 staaer, at Svend blev lokket til Reisen, og at Keiseren brød det Löfte, han havde givet ham, hvilket er det selvsamme, Knytlingasaga bevidner (S. 356), og som desuden Begivenhedernes Sammenhæng godtgör. Det er aldeles ikke rimeligt, at den listige Keiser, som kunde indbyde Svend under Venskabs Skin, skulde, som han selv siden skrev *), have befalet den uafhængige danske Konge, just som denne aldeles havde beseiret sin Modstander, at komme til sig. Det er heller ikke rimeligt, at Svend, hvis Sager den Gang stode saa godt, skulde have reist til Keiseren, for at hylde ham, efterdi han strax, da han kom hiem, tilbagekaldte denne Hylding. Men har Keiseren ved favre Löfter bragt Svend til at besøge sig og siden tvunget ham til at indgaae hvad han nödigen vilde, kan denne Adfærd med Föie kaldes trædsk. Naar Saxo anförer Svends Forfængelighed og hans Lyst til at lade sig beundre af det tydske Hof som Bevæggrund til Reisen, maa dette ikke forstaaes som den eneste Bevæggrund, men som det der, medens forskellige Grunde talte for og imod, gjorde Udslaget. Dette stemmer, som vi i det fölgende skulle see, godt overeens med Svends Character, som saa

*) Stedet er anförst af Gram i Noterne til Meursius S. 278.

meget deshellere kunde ønske at vise sig i sin Kongedragt ved Keiserhoffet, som han der forhen havde været kiendt som Ridder *).

Svend gjorde Vanskeligheder ved at opfylde Forliget med Knud, og et nyt maatte bringes i Stand. Baade Saxo og Knytlingasaga bemærke, at Valdemar blev Borgen for dette ligesom for det foregaaende. Derpaa fulgte Toget, Svend gjorde imod den svenske Kong Sverker Aar 1153, hvis Udfald beskrives eens hos Saxo og i Sagaen, men de trende danske Fyrsters giensidige Forhold fremstilles forskielligen hos disse Forfattere. Sagaen lader Valdemar förend det svenske Tog ægte Sophie, Knuds Halvsyster, og lader ham af den Aarsag negte ligesaavel som Knud at följe Svend paa hans Tog mod Knuds Stivfader. Saxo sætter Forlovelsen mellem Valdemar og Sophia nogen Tid efter at det svenske Tog var forbi, og Svend ved sin Haardhed mod Skaaningerne havde gjort sig forhadt. Naar de Visbyske og Esromske Annaler samt Eriks Krönike sætte Valdemars Ægteskab til 1154, ere de forsaavidt enige med Saxo, at denne Forbindelse fandt Sted efter den svenske Krig, men de blande vist nok Trolovelsen med Ægteskabet, der formedelst Prindsessens Ungdom först senere kunde fuldbyrdes.

Det er ikke sandsynligt, at den mistænksomme Svend, der eengang havde fölt Misligheden af at giöre et fælleds Krigstog med Knud, skulde anden Gang have villet tage ham i Ledtog med sig imod dennes egen Svigerfader. Derimod er det naturligt, at Sagaskriveren, som vidste, at de tvende Fyrster ikke havde

*) Jvfr. Helmold S. 167 Chronica Alberti Stadensis p. 188, b.

giort det svenske Feldttog med, og at de siden vare blevne uenige med Svend, havde sluttet sig til, at Anledningen til den paafølgende Uenighed var, at Knud og Valdemar havde, som de store Vasaller ofte gjorde, negtet at følge deres Lehnsherre, og nu fortalte han Begivenhedernes Gang ifølge denne Anskuelse. Hertil kommer, at Sagaen sætter det truende Besøg, begge Fyrsterne med deres Hær aflagde i Siælland, hvorved de nödtö Svend til at giöre et nyt Forlig, strax efter Svends Feldttog mod Sverrig, uden at man indseer Grunden til denne de forbundne Fyrsters Opførsel; men Saxo beretter flere mellemliggende Omstændigheder, hvilke oplyse Sammenhængen. Knud og Valdemar havde nemlig, da de ved aftalt Svogerskab vare blevne forbundne, nogen Tid efter den svenske Krig, med Svends Samtykke giort en Reise til den svenske Konge, hvor Knud havde hemmeligen trolovet denne Konges Datter. Efter Tilbagekomsten havde Valdemar uden Bedækning aflagt et Besög i Ringsted, der laae i Svends Provinds, hvilket viser, at intet aabenbart Brud endnu kunde have fundet Sted imellem dem. Der var Svend ilet til ham, for at giöre ham Bebreidelser for hans og Knuds Forbindelser med Kong Sverker. Da Valdemar med Hidsighed havde besvaret Svends Bebreidelser, havde denne i sin Forbittrelse villet lade ham fængsle, og kun ved den Yndest, hvori Valdemar stod hos Soldaterne, havde Svend ladet sig afholde derfra. Vistnok kan Saxo ikke have erfaret, hvad Fyrsterne der talte med hinanden, uden middelbart af Valdemars egen Mund giennem Absalon eller Andre. Men at noget Lignende maa være forefaldet, kan sluttet af, at Valdemar strax efter klagede offentlig

derover paa Thinge, og at han i Forening med Knud tiltruede sig et nyt Forlig med Svend.

Strax efter dette Forlig mellem Fyrsterne nævner ogsaa Sagaen det heldige Slag med Venderne i Siælland, hvis enkelte Omstændigheder Saxo beretter, og som ogsaa Helmold omtaler *). Saxo föier til, at desuagtet Vendernes ödelæggende Strejferier vedbleve, og at Svend derfor sendte Hertug Henrik af Saxen en stor Sum Penge for at angribe dem; men, da Hertugen tog imod Pengene uden at udrette Noget, paadrog Kong Svend sig ved dette Foretagende ikkun Folkets Misfornöielse. Opretelsen af Vethemans Kaperselskab viser, hvor slette de offentlige Anstalter maae have været.

Saxo fortæller nu, hvorledes Svends Mistanke til de andre Fyrster steg, ligesom han mærkede, at Folkets Misfornöielse tog til. Nogle af de Maader, paa hvilke Svend stræbte Valdemar efter Livet, kiende vi blot af Saxos Beretning; men det Fölgende viser kun alt for tydeligen, at slige Anslag laae i Svends Character. At Svend noget efter han var vendt tilbage fra sit Besög hos den Bremiske Erkebiskop, hemmeligen gik med en Hær til Fyen, for at overrumple begge Fyrsterne i Jylland, fortælles ogsaa i Knytlingasaga, men med den Forskiel, at Sagaen lader begge Fyrsterne være i Ribe, og ved Efterretningen om Svends Fremrykken skilles ad, for at gaae, den Ene til Viborg, den Anden til Slesvig, men lader dem derpaa begge forene deres Hære, efter at Svend havde draget sig tilbage. Saxo

*) Chron. Slav. lib. 1, cap. 70, S. 164.

derimod lader begge Fyrsterne være i Viborg, og ved Rygtet om Svends Komme blive valgte til Konger paa Thinget. Dette sidste er rimeligst; thi Svend kunde snarere vente at overrumple Fyrsterne i Viborg, hvor Knud var saa langt fra sit Fyrstendömmes Slesvig, end i Ribe, og naar Fyrsterne havde erfaret det nye Beviis paa Svends Trolöshed, maatte de blive foranledigede til at forstærke deres Parti, ved formeligen at lade sig hyldes. Baade Eriks Krönike, de Esromske og Roskildske Annaler lade Fyrsternes Valg til Konger gaae foran Svends Flugt. De tvende förstnævnte Aarbøger sætte denne Flugt til 1154, de Esromske Annaler og nogle andre til 1155. Den nærmeste Anledning til Svends Flugt var, baade efter Sagaen og Saxo, at Skaaningerne forlode ham. Svend flygtede til sin Svingefader, hos hvem han opholdt sig, ifölge Saxo i tre Aar, ifölge Sagaen i tre Maaneder, hvilket sidste er en aabenbar Feiltagelse. Helmold ansætter Svends Ophold i Tydskland til to Aar; men Suhm har viist, at Saxos Tidsbestemmelse er rimeligst *).

Understöttet af en saxisk Hær under Henrik Löves Anförsel trængte Svend i December ind i Jylland, imedens begge de andre Konger vare fraværende, og Knud opholdt sig i Sverrig, for, som Knytlingasaga vil, at holde Bilager med Kong Sverkers Datter, som Saxo vil, for at tröste sin Moder over Kong Sverkers Mord. Begge Öiemed kunne have været forenede, men Suhm har oplyst **), at Sverker neppe kan være bleven

*) Historie af Danmark 6 D. S. 186.

***) Historie af Danmark 6 D. S. 224.

myrdet, förend efter Knuds Ankomst. Saxo har altsaa efter Formodning anført den omtrent samtidige Begivenhed som en rimelig Aarsag til Reisen.

Den saxiske Hær fandt Landet, hvor den drog frem, forladt af Indbyggere; ingen gik over til Svends Banner *), og snart manglede Hæren Proviant. Da nu desuden Hertugen hørte, at Valdemar havde samlet en Hær af Jyder, besluttede han igien at trække sig tilbage. Baade Saxo og Sagaen angive Sommersted, som det Punkt, hvorfra Tilbagetoget begyndte, og bemærke, at den Vei, hvorpaa Hæren i fiorten Dage var dragen frem, blev af den tilbagelagt i to, hvilket gientages i Eriks Krönike **). Naar Saxo siger: iter, qvod semenstri spatio venientes confecerant, triduo remensi sunt, er det klart, at han har taget semenstris i den siældnere Bemærkelse af halvmaanedlig, thi det vilde have været urimeligt, at den saxiske Hær, som ingen anden Modstand havde end Veir og Veie, skulde i et fladt Land have anvendt et halvt Aar paa en Vei, der kunde vandre i to Dage ***). Men paa den anden Side kan man heller ikke antage, at hele Toget kun skulde have varet i 14 Dage, thi i den Tid kunde ei alt det være skeet, som Saxo beretter, fra den Tid Knud reiste tilbage til Sverrig, indtil Valdemar fik den jyske Hær samlet. Men de fiorten Dages Reise maa venteligen regnes fra Slesvig, hvor Hæren uden Tvivl har opholdt

*) Helmold S. 196.

***) Langebek Script. 1, 162.

****) Suhm har allerede bemærket dette i sin Historie af Danm., 7 D. S. 228.

sig i December, indtil Sommersted, hvorfra efter nogen Tids Ophold henimod Fasten Tilbagetoget begyndte.

Det varede kun kort, förend Svend ved de vendiske Fyrsters Hielp gjorde det sidste Forsög paa at gienerholde Riget. Om dette haves Efterretninger i Sagaen, hos Helmold og Saxo. Sagaens Forfatter har været mindst nöiagtig underrettet; thi han lader Fynboerne flygte for Svend, som ved Penge havde formaaet Venderne til at ledsage sig til Landet, og Svend derved blive nödsaget til at forlige sig med de tvende Konger, hvilke först havde anvjist ham Falster til Opholdssted, og siden, efter Valdemars Forslag, deelt Riget med ham, saa at Svend erholdt Skaane, Halland, Bleking og Bornholm. Men dersom Svend havde havt saa faa Tilhængere i Fyen, som Sagaen vil, er det lidet rimeligt, at hans Modstandere havde viist sig saa föielige imod ham. Det var heller ikke til Falster, men til Lolland, at Svend begav sig fra Fyen af.

Maaden, hvorpaa Saxo (S. 272) fortæller Svends Tog til Fyen, er i Begyndelsen noget utydelig, da han taler om den Hielp, Svend erholdt hos Slaverne, strax efter at have meldt om de store Ödelæggelser, hvilke Slaverne havde anrettet i Fyen. Men det var neppe de samme, hvilke havde plyndret i Fyen, som fulgte Svend derhen. De hedenske Slaver havde hærget i Fyen. Det var christelige Slaver, enten, som Saxo fortæller, saadanne, der vare afhængige af Henrik Löve, eller, som Helmold beretter, den vendiske Fyrste Niclots Undersaattere, hvilke hialp Svend. De hedenske Slaver vare upaatvivleligen saa forhadte i Danmark, at ingen dansk Fyrste kunde have villet betiene sig af deres Hielp til igien at indsættes i sit Rige. Men rimeligt bliver det,

hvad Saxo tilføier, at en Deel Fyenboer sloge sig til Svends Parti, og at dette Tilløb bestemte de andre Fyrster til Forliget, hvad enten nu Valdemar raadede dertil, for at ikke denne Deel af Danmark skulde blive ödelagt, som Saxo anförer, eller det var af Forsigtighed; gierne kunne begge Bevæggrunde have virket. Helmold beretter, at Svend ikke blot i Fyen, men paa alle Smaaöerne havde fundet mange Tilhængere, og at han godt der havde forskandset sig. Desrimeligere var det, at Fyrsterne bleve tilböielige til dette Forlig, hvortil, ifölge Helmold, Hövdingerne af begge Partier havde raadet.

Rigets Deling i Lolland beskrive ikke blot de nævnte Forfattere, men dette lollandske Forlig omtales af Svend Aagesen (Langeb. 1, 60), Eriks Krönike (Langeb. 1, 162), og de Roskildske Annaler (ib. 586). Disse tilligemed de korte Aarbøger hos Langebek (1, 18) og Petri Olai Krönike (Langeb. 1, 120) melde tillige umiddelbar derpaa om Svends menederske Forræderi imod Knud og Valdemar, og udtrykke deres Afsky derover.

Beskrivelse over den natlige Udaad finde vi hos Helmold, men især i Sagaen og hos Saxo, hvis udförligere Beretninger bestyrke og oplyse hinanden. Vi ville her fremstille Begivenheden efter begges samstemmende Fortælling, saaledes at vi tillige under enhver Navn bemærke det Vigtigste af hvad der er ham særeget, eller hvorledes han afviger fra den anden. Begge Forfattere fortælle, at Svend allerede i Ringsted havde havt i Sinde, at lade Medkongerne dræbe ved sine Drabantere, men at han hindredes deri, da Valdemar kom ene. Denne mærkede vel Uraad, men lod sig atter berolige ved Svends

Forsikringer. Alle Kongerne begave sig nu til Roskilde, hvor Knud beværtede dem prægtigt den Dags Aften. Næste Morgen*) var Svend, ifølge Saxos Beretning, taget ud til Thorbern, en Fortrolig i Nabolauget, hos hvem hans Datter blev opdraget. De tvende andre Konger, hvilke ventede med Aftengildet, maatte sende Bud efter ham, og man lagde Mærke til, at han og hans Vært angave forskellige Grunde til denne Töven! Sagaen tilföier den Omstændighed, at Svends Folk imidlertid havde anstillet en Lystighed i Nabolauget, hvorved de droge saa mange af Kongernes Folk fra Kongsgaarden, hvilke hellere vilde lege end sidde stille ved Drikkebordet, at ikkun faa bleve tilbage i Hallen. Saxo fortæller videre, at efter Maaltidet, hvor Kong Valdemar havde Hæderspladsen, blev man ved at drikke af mindre Bægere. Svend önskede at spille i Brettet, han forsikkrede, at han var en Mester deri, han havde moret sig dermed i sin Landflygtighed. Et Udtryk, bemærker Saxo, der skulde synes at være spögefuldt sagt; men som var et Udbrud af den bittere Erindring af hvad han havde udstaaet. Da der intet Bret var at faae paa Gaarden, blev der intet af Spillet;

*) Helmold skriver i chron. Slav. lib. 1 cap. 84, at Mordet skete ved tredie Dagens Giæstebud; men det er rimeligere at følge Sagaen og Saxo, hvis omstændelige Beretning viser, at Mordet skete ved anden Dags Giæstebud. Det er aldeles vilkaarligt, naar Suhm i Hist. af Danm. 7 D. S. 247 lader det være anden Dags Giæstebud, ved hvilket Sangeren lod sig höre, for dog at have noget at fortælle om den Dag, og derpaa först den fölgende Dag lader Mordet gaae for sig.

men iblandt anden Moro lod en tydsk Sanger höre en Sang om Kong Svends Landflygtighed, der indeholdt adskilligt, som syntes fornærmeligt for Kongen. De andre Giester satte ham skarpt i Rette derfor; men Svend lod som det ikke gik ham nær, og böd Sangeren frit at skildre sin Gienvordighed, i det han föiede til, at han gjerne erindrede sig overstandne Ulykker. Ikke kan denne Sanger have hört til de tvende andre Kongers Fölge; thi disse vilde netop vise denne Giest al Höflighed. En omvankende Sanger kunde neppe have havt den Dumdristighed, ved Kongemödet at lade en saadan Sang höre. Derimod veed man, at Svend var paa de tydske Fyrsters Viis omringet af lystige Personer og en af disse kunde gjerne have faldet paa, i en Vise at göre Svends Reiser til Gienstand for en Spas, hvilken maatte forekomme de andre, naar de ei vare vant til Sligt, at være höist anstödeligt. Enten kan denne Spasmager være af sig selv kommen frem med dette Skiæmt til Utide, eller han er af Ditlev eller en anden af Svends onde Raadgivere bleven bragt dertil, for at gyde Olie i Ilden.

Som Mörket faldt paa og Lysene bragtes ind, kom Ditlev tilbage (Knytlingasaga omtaler oftere denne Ditlev Edlarsen som en af Svends værste Raadgivere). Han stirrede med stive Blik paa Giæsterne, i det han nemlig overveiede, hvorledes Mordet kunde udföres. Knud, der seer ham staae i dybe Tanker, beder ham sidde hos sig; Ditlev undskylder sig, gaaer ud, men kommer strax igien, og gör et Tegn til Svend, hvilket denne ikke seer, förend Kong Knud gör ham opmærksom derpaa. Ditlev hvidsker nu Svend noget i Öret, hvorpaa dennes Folk stikke Hovederne sammen, og Svend selv begiver sig ud af en

Sidedör med en Kiertesvend foran sig. Af disse Smaaomstændigheder, der male os den hele Begivenhed, fortæller Knytlingasaga ikkun saa meget: at da ikkun faa af Kongernes Folk vare paa Gaarden, kom Ditlev Edlarsen med nogle andre og vinkede ad Kong Svend, som stod og taledede et Öieblik sagte med dem, gik derpaa bort, og skiulte sig i et andet Huus, hvorpaa hans Folk vendte tilbage til Gaarden, hvor imidlertid Valdemar spillede Skaktavl og Knud sad i Höisædet hos ham. Disse Omstændigheder stride ikke mod det nys af Saxo anförte. Et Par Qvarteer kunde være forløbne fra Svend gik bort indtil hans Folk kom tilbage. I den Tid kan Valdemar gjerne have sat sig til at spille Skak, eller maaskee kan have moret sig dermed, imedens hin Sanger qvad sin Vise. Det er ingen Modsigelse, at Saxo lader Svend forgiæves forlange et Spillebret, og Sagaen lader til samme Tid Valdemar spille Skaktavl; thi Brettet, Svend forlangte, var til Tærningspil, hvortil Skakbrettet ikke var tienligt.

Begge Forfattere berette det rörende Træk, at Knud havde, nogle Öieblikke för han blev anfaldet, ahnelsesfuld omfavnet Valdemar. Saxo siger, dette skete, da han saae Svends Folk at stikke Hovederne sammen. Efter Sagaen skal det have været, da Ditlev sidste Gang lod sig see i Dören med Bevæbnede. Da Valdemar spurgte Knud om Aarsagen til hans Kiærtegn, svarede denne ifølge Sagaen: Du vil snart faae det at see. Efter Saxos Beretning taug han ved Spörgsmaalet. Denne Forskiellighed i Knuds Svar er en Følge af det forskiellige Öieblik, i hvilket Spörgsmaalet sættes hos Saxo og i Sagaen. Nogle Qvarteer för Mordet skete kan Knud ikke have sagt hine Ord

til Valdemar; thi ellers vare ikke begge Konger blevne siddende rolige. Knud kunde da kun have havt en mørk Ahnelse, hvormed han ei vilde forurolige sin Ven. Men saae han Morderen i Dören, kunde det være rimeligt, han sagde hine Ord, i det han hengav sig i sin Skiebne.

Begge Forfattere fortælle om Valdemars Aandsnærværelse, at han, i det han saae Morderne trænge frem, havde omkring sin Arm svöbt Kappen, det eneste Værn han havde, var styrtet frem imod dem, havde kastet sig over Ditlev og revet ham om med sig paa Gulvet, hvorved han selv fik et stort Saar i Laaret. Sagaen tilföier, at da begge faldt ud af Dören, havde Toke Hemmingsen hugget Valdemar i Laaret og i Tommelfingeren, men uden at Saaret havde været farligt. Valdemars Folk havde derpaa kastet sig over ham og vare blevne nedsablede; men Kongen selv var imedens undkommen. Saxo melder ikke om denne ædle Opoftrelse af Valdemars Mænd, men blot at Valdemar hurtig var sprunget op og havde trængt sig giennem Hoben. I Mörket havde En grebet ham i Beltet, men han havde slidt sig lös. Helmold melder, at Valdemar undslap med eet Saar, og föier den forklarende Omstændighed til, at Valdemar, i det han sprang op, havde slukt Lysene, hvilke venteligen vare satte Kongerne nærmest. Naar Svend Aagesen *) antyder, at Drabanterne havde slukt Lysene, kan dette gielde dem, der stode i Enden af Salen, hvor de traadte ind, for at man ei skulde see, hvo der anfaldt. Valdemar kan derfor gjerne have slukt Lysene foran sig. Hermed passer det og, hvad Saxo beretter,

*) Langebek Script. vol. 1 S. 62.

at Svends Folk strax efter det første Anfald aabnede Skaaderne, nemlig for at formindske Mörket i Stuen.

Om Knud fortælle baade Saxo og Sagaen, at han blev nedhugget af Ditlev, saasnart denne igien var kommet paa Benene. Sagaen föier til, at en vis Hielmved ogsaa havde stukket til ham, Saxo, at en dristig Mand ved Navn Dobin blev fældet, i det han vilde hævne Knuds Död paa Banemanden.

I Henseende til Absalon ere de tvende anförte Forfatteres Beretninger lidt mere forskiellige. Saxo fortæller blot, at Absalon havde, ubekymret for sig selv, holdt den döende Knud i sine Arme i den Tanke, det var Valdemar, indtil han havde mærket sin Feiltagelse. Man begriber ikke, hvorledes den kiække Absalon kunde have staaet örkeslös ved Angrebet, eller taget feil af dets Udfald. Men af Sagaen erfarer man, at han ikke var i Giestesalen *), da Mordet gik for sig; men at han, efter at have mærket, hvad var paa Færde, imedens at Nogle af Kongernes Folk blot tænkte paa deres egen Sikkerhed, var, for ikke at skilles fra sin Konge, gaaet ind i Salen, just söm Ditlev og hans Folk havde forladt den. Der havde Absalon ikke fundet Valdemar, men Knud henstrakt paa Gulvet. Han havde derpaa taget Kappen fra sine Skuldre, og lagt under Knuds, i det han spurgte ham, om han levede, og sagde, at han endnu kunde undslippe; men Knud havde ikke mægtet at svare og var död paa Absalons Knæ.

Denne Sagaens Beretning fremstiller Absalons Adfærd fra

*) I Sagaen S. 368 staaer Herberget, hvorved rimeligviis forstaaes Stuelængden eller den Deel af Bygningen, hvori Giestesalen var.

en endnu ædlere Side end Saxos, uden dog at modsige denne, der i denne Deel af Fortællingen er kortere, maaskee just fordi Absalon selv ikke havde fortalt ham mere. Den Omstændighed, at Absalon ikke var i Giestesalen, da det mordiske Angreb gik for sig, men i et Sidehuus, hvorfra der maa have været Indgang til Giestesalen, gör det forklarligt, at Absalon kunde tage feil af Valdemar og Knud, hvilket vilde have været saare forunderligt, hvis han havde staaet i det samme Værelse, hvor Valdemar var med Raskhed sprunget frem paa sin Fiende, i det Knud ikkun havde holdt Haanden for sig, uden at prøve paa at gjøre Modstand. I det Absalon talte til den paa Gulvet henstrakte Konge, og lagde Kappen under hans Hoved, kan han have troet, som Saxo siger, at det var Valdemar, og først, ved nøiere at beføle den Döende, af hans Dragt mærket sin Vildfarelse. Herved bliver ogsaa det Følgende forstaaeligt, hvad baade Sagaen og Saxo fortælle om Constantin, ifølge Sagaen en fornem Mand i Kongernes Følge, efter Saxo og Annalerne en Nærbeslægtet af Knud, som bad Absalon at hielpe sig paa den Maade, at hver af dem paa een Gang gik ud giennem forskjellige Dörre. En saadan Aftale mellem disse to kunde snarest finde Sted, naar man tænker sig, at Morderne strax efter at have gjort Salen ryddelig, vare ilte ud, for at besætte Udgangene af Huset, at ingen, som muligen havde forstuet sig, skulde undslippe. Constantins Forsigtighed hialp ham ei, han blev dræbt i Udgangen. Absalon gik rask igiennem forbi de Bevæbnede, uden at svare paa deres Spørgsmaal, hvorved disse formodentligen bragtes til at antage, at han hørte til deres Parti. Da han kom paa Broen, venteligen den, der gik over den Grav, som omgav den indre

Kongsgaard, mödte ham Radulf, en af Svends Krigere, der yttrede for ham sin Afsky over Forræderiet. En anden af disse, ved Navn Petrus Thema, foer ham forbi og truede ham paa Skrömt *). Endnu större Fare svævede han i, da han var kommen til den söndre Port, venteligen af den ydre Kongsgaard, hvor der var en Gang omkring Trefoldigheds-Kirken. Her blev han angreben af en Deel Drabantere, som lode Sværdene blinke over hans Hoved, men da kom en anden til med sin Skare, som ikke tillod, at Absalon blev antastet. Af alt dette, som læses i Saxo, omtaler Sagaen kun den sidste og største Fare, hvori Absalon svævede, og siger at den, der frelste ham, var hans Frende Asley; men det synes tillige, at Sagaen antyder dette skete ved den förste Dör, Absalon gik ud af, hvilket saaledes blev den eneste ubetydelige Afgivelse mellem begge Fortællinger.

Vi ville ikke fortsætte denne Sammenligning mellem Saxo og Sagaen i Henseende til Valdemars Flugt eller den paafölgende Krig, som endte ved Slaget paa Grathehede. Forholdet mellem begge Fortællere vedbliver at være det samme. Saxo er meget udförligere; dog har Sagaen, som beretter det samme i Korthed, en og anden lille Omstændighed eller et Navn, hvilket Saxo har forbigaaet. Naar Saxo angiver Tallet paa de ven-

*) Suhm 6 D. S. 251 har misforstaaet Saxos Ord, naar han lader denne Peder undsige Absalon. Det er vist nok den samme Peder, som efter Knytlingasaga hialp Valdemar meest i denne Fare. Thema, som er intet nordisk Navn, er uden Tvivl en Skrivfeil for Thenia, som han i Knytlingasaga kaldes.

diske Skibe, hvilke forgik den stormfulde Nat, da Valdemar seilede fra Siælland til Jylland, til 1500, og Sagaen til 600, bringes man til at formode enten en Skrivfeil eller en Trykfeil i Saxos Tal. Naar denne omtaler de mange Ravne, som flöi imellem Valdemars Skarer paa Grathehede, sees deraf Grunden til Sagnet, hvilket Sagaen anförer om en Dröm, Valdemar skulde have havt för Slagets Begyndelse, hvori hans Fader skulde have lovet ham Seir og befalt ham at agte paa, hvor Ravnene flöi, og lade sin Hær giöre Angreb, hvor den tog Sæde. Saxo siger overeensstemmende med Svend Aagesen, at en Bondemand dræbte Kong Svend med en Öxe. Sagaen fortæller, at det var en Hövding ved Navn Gvenmar Ketilson.

Ligesom nu denne hele Sammenligning har godtgiort Saxos Nöiagtighed i at berette Begivenhederne, har den ogsaa allerede for en Deel beviist hans Upartiskhed. Vi have seet, at han ikke fortæller mere godt om sine Helte Valdemar og Absalon, end hvad der bestyrkes ved Andres Vidnesbyrd. Den samme Upartiskhed viser Saxo i at skildre Kong Svend. Han anförer saaledes flere Exempler paa hans naturlige Godhed og Ædelmodighed imod Fiender, endog til sin egen Skade, f. Ex. 257, 261. Derimod have nogle nyere Historieskrivere, selv endog Suhm, meent, at Saxo havde viist megen Partiskhed i sin Daddel over denne Konge. Men naar man rigtigheden forstaaer, hvad det er, Saxo dadler, vil man uden Tvivl finde, at hans Daddel bærer Præg af at være grundet i Svends egen Adfærd, og at være bleven foranlediget ved Samtidens Omdömme. Saxos almindelige Beskyldning imod Svend er: at han blev hovmodig i Medgang. Dette beviser han först af den Storagtighed, hvormed

Svend lod haant om de gamle danske Skikke. "Han klædte, siger han, baade sig selv og sine Drabanter paa Saxisk, og forlod den gamle Skik ved Gilder, i det han indførte fremmede Finheder og alskens Moro under Maaltidet. Samme Stræben viste han ved at forandre Hofsinder, i det han gav de velbyrdige Svende Afskeed, og antog Göglere i deres Sted, omringede sig ikke med Rigets bedste Mænd, men med en Skare af slette og qvindagtige Mennesker, ved hvis Berigelse han kunde vise sin Storhed." Den første Deel af denne Beskyldning gaaer neppe ud paa, at Svend var lækkersulten og derfor ringeagtede den danske Kost; thi alle de Udtryk, Saxo bruger herom*), tyde ikke hen paa Maden, men deels paa Opdækningen, deels paa Moroen ved Bordet, og Saxo forklarer det ved at sige, at det var den samme Smag, der yttrede sig i at give de gamle Tienere Afskeed og sætte Göglere i deres Sted. Uden Tvivl mener Saxo, at Kong Svend ikke efterfulgte de ældre danske Kongers Sædvane i at more sig ved Drikkebordet, ved tilligemed Hofsinderne at løse Gaader, høre Æventyr og synge danske Sange; men at han hellere gav de lystige Personer Adgang, som i den hele Periode gierne indfandt sig ved de tyske Hoffer som Spillemand, Dandsere og Göglere, og vare af de Store paa eengang foragtede og yndede, til hvil-

*) S. 263: "Qvinctiam, epulandi rusticitate depulsa, externas mensis comitates adscivit, comessionumque ritus cultiore ministerio gerendos instituit. Nec solum cultum novavit, sed etiam edendi bibendique facétias tradidit. Idem studii in novanda clientela, adsciscendisque satellitibus gessit."

ken Klasse ogsaa Hofnarrene henhörte. Svend har venteligen ladet sig opvarte ved Folk af denne Kreds, istedetfor af de adstadige Skutilsvende, hvilke pleiede at være af god Herkomst. Dette bestyrkes ved den Bebreidelse, Skialden Einar Skulesen gjorde Kongen**) for, at han ikke belönnede ham, men derimod gjorde mere af Fidlere, Pibere og Riber Ulf. At Skialden her nævner Riber Ulf, en af Kongens tre forhadte Raadgivere, ved Siden af Fidlere og Pibere, er venteligen, fordi Spillemændene deelte med Raadgiverne Folkets Had, ligesaavel som Kongens Yndest. Naar Suhm i Anledning af dette Sted hos Saxo bemærker, at Svend venteligen har mere været Folkets end Adelens Ven, og derfor har paadraget sig denne skarpe Daddel af Saxo, som skrev efter den adelige Erkebiskops Indflydelse*), da er dette en aldeles lös Gisning. I det Saxo paa det anförte Sted dadler Svends slette Omgivelser, kan han derved ikke nærmest have tænkt paa de trede forhen nævnte Mænd, omendskiöndt disse, hvis Herkomst vi ikke kiende, muligens kunne have været af ringe Æt; thi hine Raadgivere vare Krigere, men Saxo kalder dem, han taler om, turpium et effoeminatorum familiam, et Udtryk, som ikke passede paa Svends Krigere, hvilke vist maae have været haardføre og stridbare, men derimod netop er det Udtryk, hvoraf de latinske Skribenter betiene sig, for at betegne Mimer og Histrioner.

Den anden Beskyldning gaaer ud paa, at hos Svend Hovmod var parret med Pengebegierlighed. Han tog bort, hvad

*) Knytlingasaga S. 353.

**) Suhms Hist. af Danm. 6 D. S. 125.

han selv havde givet, skilte Börn ved deres Forældres Gods, og sine Soldater ved det, hvormed han selv havde beriget dem. Han maatte nemlig for at tilfredsstille sine Drabanters Havesyge, forøge Folkets Byrder og paadrog sig desaarsag dets Had.

Denne Beskyldning kan oplyses ved Sunos Exempel *), som forlod Svend, fordi denne havde taget hans Faders Gaard fra ham. Maaskee har efter Suhms Formodning Svend ikke villet have, at Lehnene skulde være arvelige, og derfor taget det Gods fra Börnene, som han havde skienket til Faderen. Men det var desuden overeensstemmende med Svends Character, at tage tilbage, hvad han havde givet, for atter at skienke det bort; thi Lidenskabelighed, Fremfusenhed og deraf følgende Ustadighed udgiorde Hovedtrækkene deri, og hindrede ofte den gavnlige Indflydelse af den store Virksomhed og de Talenter, som Svend maa have besiddet, for at udrette det, han giorde. Saaledes angreb han ogsaa Venderne **) med største Heflighed, og trak sig kort efter pludseligen igien tilbage, uagtet han ei manglede Mod. Samme Fremfusenhed og Ustadighed viste han i Krigen mod Sverrig ***) og ved Opröret i Skaane ****). En saadan Mand, som desuden ikke agtede Tro og Love, kunde vel falde paa, at tage sine Gaver igien tilbage. Hvad Saxo tilföier, at Svend maatte trykke Folket for at tilfredsstille sine Drabanters Begierlighed, var en naturlig Fölge af hans Stilling, og

*) Saxo S. 270.

***) Saxo S. 258.

****) Saxo S. 265.

****) S. 266.

forklarer, hvorledes han saalænge kunde beholde et Parti. Han synes nemlig især at have havt en Skare af ham hengivne övede Krigere, der flokkede sig om ham, naar han kaldte dem, og ved hvis Hielp han ofte seirede baade over Mængdens Had og den talrigere Fiende. Men disse Soldater, der saa ofte vendte tilbage til hans Banner, ere rimeligen ikke blevne lokkede af andet end de Fordele, han kunde forskaffe dem.

Den tredie Beskyldning staaer i Forbindelse baade med Svends Hang til at efterligne fremmede Skikke og med hans Storagtighed, og gaaer ud paa, at han som Dommer istedet for at paalægge Eed eller at undersøge Sager, henviste Folk til Tvekamp, og at han paa Thinge ikke lod Parterne komme lige hen til det sædvanlige Dommersæde, men udstedte fra en Talestol sine Befalinger. Det vilde være aldeles stridende baade mod den hele Tidsalders Tænkemaade og mod Svends Hang til det Fremmede, at antage med Suhm (7 D. S. 126), at Svend skulde have villet atter indføre den gamle nordiske Holmgang. Det var snarere den Art af Tvekamp, som i denne hele Periode var brugelig ved de tyske Hoffer, hvortil Svend henviste, hvilken vel i Grunden var det samme som Holmgang, men havde en anden Form. Svend har altsaa ifølge Saxos Yttringer ikke brudt sig om Retssædvaner, heller ikke bekymret sig om efter de gamle Kongers Skik selv paa Dommersædet at dröfte Sagerne, men har strax henviist Parterne at bruge Kaarden. Hermed kunde ogsaa det staae i Forbindelse, at Svend forhöiede Dommersædet til en Talestol, nemlig at ikke Parterne kunde komme ham nær, da han ikke skiöttede om at holde Samtaler med dem. Svend forsmaaede altsaa det Middel til at giöre sig yndet af

Folket ved at give faderlige Raad, hvorved de ældre Konger, navnlig Svend Estrithsen og Erik Eiegod havde vundet saa Manges Hierter. Ifølge denne Forklaring bliver det begribeligt, hvorledes Saxo kan uden at modsige sig selv baade misbillige Tvekampens Afskaffelse i Harald Heins Tid og dens Indførelse under Svend Grathe. Det kan ikke være nogen Indvending imod Saxos Beretning, at man ikke finder Spor af denne Fremfærd i Lovgivningen; thi Svend vilde just ikke være Lovgiver, men slippe saa hurtigt fra Thingstedet som muligt, ved at hen-vise de Tvistende til selv ved deres Vaaben at giøre Ende paa Sagen.

Valdemar, den Førstes og Knud den Siettes Regieringer om-fatte blot slige Begivenheder, hvilke Historieskriveren selv havde oplevet, og hvori Biskop Absalon, den Mand, der havde op-muntret ham til at skrive om de Danskes Bedrifter, selv havde spilt en saa vigtig og saa hæderlig Rolle. Man kan ikke tvivle paa, at jo Saxo har, som han selv yttre i sin Fortale, modta-get mange af sine Efterretninger af Absalons egen Mund, men ligesom denne Omstændighed paa den ene Side maatte bidrage til at give Saxos Ord Vægt, har den paa den anden Side vakt Mistanke om Partiskhed, og denne Mistanke er gaaet saavidt hos Enkelte, at de have tillagt Saxo næsten alle de Bevæggrun-de til Sandhedens Fordreielse, som muligen kunne tænkes. Vi ville derfor her undersøge, baade med hvilken Nöiagtighed Saxo

har samlet sin Tids Begivenheder, og med hvilken Upartiskhed han har fortalt dem.

Undersøgelsen om Saxos Nöiagtighed vil især blive knyttet til Bestemmelsen af den Tidsorden; hvori han har fortalt Begivenhederne, hvilket endnu efter en Christianis og en Suhms Forskninger trænger til nöiere at blive udviklet.

Krigstogene mod Venderne begyndte faa Maaneder efter at Valdemar var bleven Konge, gientoges i de fleste Aar af hans Regiering, og vare endnu ikke endte ved hans Död. Til disse kunne derfor Undersøgelserne om Saxos Chronologie under denne Konges Regiering bedst blive knyttede. Om den vendiske Krigs enkelte Begivenheder findes næsten intet i Annalerne. Det er kun med Helmolds Krönike, samt Knytlingasaga, at Saxos langt udförligere Beretninger kunne sammenlignes.

Af Saxo erfarer man, hvor vanskelige disse Sötoge vare. Trediedelen af Landet var ödelagt af de vendiske Sörövere. Disse herskede paa Havet; og saa stor var Frygten for deres Magt, at da den danske Flaade förste Gang, efter at Valdemar var bleven Konge, forsamledes ved Masned Öe 1158, yttrede Mængdens Ledere Betænkeligheder ved at begynde Toget, fordi Fienden var allerede bleven underrettet derom, og den nye Konge fandt det raadeligst at opsætte det. 1159 skete det förste Angreb paa de rygiske Kyster med en Flaade, som, pludselig sammenkaldt, ikkun bestod af Skaaningernes, Siälländernes og Naboöernes Skibe. Forfatteren af Knytlingasaga har uden Tvivl blandet den förste Udrustning 1158 med det virkelige Tog 1159, da han lader Kongen, Aaret efter Slaget paa Grathede, udbyde Leding over sit hele Rige. Heller ikke

kiender denne Forfatter de enkelte Omstændigheder ved Udrustningen, hvilke Saxo beretter, hvorledes nemlig fiorten Dage gik hen ved den skaanske Kyst med at mönstre og öve Folkene, og Kongen siden, da Flaaden var under Seil, lod dreie af til Möen, fordi han ikke mod Aften vilde lande paa de fiendtlige Kyster. Men derimod havde ogsaa Sagaens Forfatter hört om Stormen, der opholdt Flaaden flere Dage paa Möen, og om de Bebreidelser, Absalon havde giort Kongen, fordi denne ikke havde benyttet Veirliget, da det var godt. Ligeledes nævner denne Forfatter det raske Spring, Kongen gjorde under Seiladsen fra sit Skib paa et andet. Det næste Tog i samme Aars Höst, der blev foretaget baade med större Magt og större Kiekhed, forbigaaer Knytlingasaga.

Derimod melder Sagaen adskilligt om hvad der skete 1160. Den omtaler den vendiske Hertug Nuclæts Fald, Absalons farefulde Gesandtskab til Hertug Henrik, og Erkebiskop Eskilds Opmuntring til Angreb paa Vendernes Kyster. Nogle overmodige Yttringer, som Saxo lægger Rygeren Dombar i Munden ved Feldttogets Aabning om Foraaret, tillægger Sagaen ham mindre passende ved Feldttogets Slutning om Efteraaret. Dombars Tale anförer Sagaen blot i Udtog, hvis Mening bliver tydeligere af det, Saxo anförer. Thi naar Sagaen lader Dombar begynde med at sige, at Absalon var en ung Mand, som ikke kiendte de gamle Tider, kan man ikke begribe, hvorledes Dombar kunde falde paa at sige dette. Men Saxo fortæller, at da Dombar havde forlangt, at paa begge Sider skulde gives Gidsler, havde Absalon svaret, at de Danske aldrig forhen havde sendt Gidsler til Rygierne, men vel modtaget af dem baade Skat og Gidsler;

hvorpaa Dombar havde bemærket, at den vise Mand vel maatte agte paa Tidernes Tegn, og ikke blande det Forbigangne med det Nærværende; forðum havde de Danske været mægtigere, nu vare Rygierne det. Ogsaa det fölgende af Dombars Ord i Sagaen: "at de Danske ikke skulde kræve Gidsler af Rygierne eller hæрге deres Land, förend Danmark, hvori nu meget laae öde, var bleven saa vel dyrket, som Rygen var", findes hos Saxo kun lidet forskielligen. Ifölge Saxo havde nemlig Dombar sagt til Absalon, at de Danske da först kunde forlange Skat af Rygierne, naar de Danskes Land var bleven saa blomstrende som Rygiernes, eller Rygiernes saa ödelagt som de Danskes. Af denne Overeensstemmelse fölger, at det Væsentielle i Dombars Tale ikke er opdigtet, da det berettes eens af to saa forskiellige Vidner. De Danskes Seir paa dette Tog omtaler Sagaen (S. 378) i langt stærkere Udtryk end Saxo. I Anledning af dette Feldtog fortæller Saxo (S. 292), at Valdemar, som mærkede, at det vilde falde ham vanskeligt, ved egne Kræfter at betvinge Slaverne, havde, ved Haab om stor Fordeel, bevæget Saxens Hertug Henrik til at slutte Forbund med sig; Helmold fortæller dette saaledes, at Valdemar havde lovet Hertugen 1000 Märk Söly, for at han skulde skaffe Kongen Fred hos Venderne.

Aaret 1161 gik bort uden noget Krigstog mod de vendiske Kyster. 1162 gjorde Valdemar om Foraaret et Tog mod Volgast, som han og bragte til at hylde sig, hvilket Tog Helmold ikke omtaler, men som bekræftes af Knytlingasaga (S. 379). Den övrige Deel af dette Aar tilbragte Valdemar med Reisen til Keiser Frederik den Förste. Det samme Aar udmærkedes efter Saxos udtrykkelige Yttring (S. 365) ved Prinds Knuds Föd-

sel, hvilken altsaa maa hensættes til 1162. Saxo, som vidtløftigen beskriver Kongens Reise, knytter dertil Fortællingen om Kongens Forhandlinger med de Norske og hans derpaa følgende Tog til Norge.

Suhm mener*), at Saxo har ved Aaret 1163 forbigaaet et Tog, Valdemar gjorde mod Rygierne, som havde kastet sig under Hertug Henrik, og hvorved han skulde have paadraget sig Hertugens Fiendskab, hvilket dog ikke brød ud i Krig, fordi de østlige Vender anfaldt Henriks eget Land. Hertugen havde i Förstningen troet, at dette var skeet efter Absalons Tilskyndelse; men da han siden havde erfaret, at hans Mistanke var ugrundet, havde han sluttet Forbund med Valdemar. Alt dette fortælles i Knytlingasaga (S. 579-580), der forener disse Begivenheder med Toget i 1164, paa hvilket Hertug Adolph, som i Sagaen kaldes Adalbrecht, dræbtes. Men det er ikke rimeligt, at Saxo, som ellers er saa omhyggelig i at omtale alle de vendiske Toge, skulde have forbigaaet dette. Det er langt rimeligere, at Knytlingasagas Forfatter, der ikke var saa nøie underrettet om Begivenhedernes Gang, som Saxo, har villet fortælle noget, som hörer til et senere Aar, og som Saxo selv længere hen beretter (S. 517), nemlig om hvorledes Gotskalk fik Venderne til at giøre et Indfald i Hertugens Lande, og derved bragte denne til at søge Kongens Venskab.

Toget til Norge fortæller ogsaa Snorre**); men efter den Tidsregning, som Udgiverne af Kongesagaerne have fulgt, hvil-

*) Hist. af Danm. 7 D. S. 146.

***) Magnus Erlingsens Saga Kap. 27. Norske Kongesagaer 3 D. S. 442.

ken Suhm billiger, skulde Krigstoget til Norge være skeet 1165, hvorimod Saxo sætter Toget i den første Halvdeel af det samme Aar, i hvis sidste Halvdeel det Tog blev foretaget mod Venderne af Kong Valdemar i Forening med Hertug Henrik, hvori Hertug Adolph af Holsteen blev dræbt, hvilket Aar var 1164*). Nu er det vel muligt, at Saxo kunde være bleven forledet ved det, at de norske Gesandter ankom til Valdemar 1163, til at ville fortælle i Sammenhæng, hvad dermed nærmest var forbundet, og saaledes til at berette hele Toget paa Norge umiddelbar derpaa, uagtet det ikke havde været dette Tog, men kun Gesandternes Ankomst, som forefaldt for hiint Tog mod Venderne. Men paa den anden Side er det rimeligst, at Valdemar, naar han billigede Gesandternes Andragende, har rustet sig det næste Aar. Hvad Tidsregningen hos Snorre angaaer, da er den rigtignok bestemt for saa vidt, at han fortæller udførligen, hvorledes den ene Begivenhed fulgte paa den anden, Foraar, Efteraar og Vinter, og denne Udførlighed finder Sted i de 10 foregaaende Aar. Men det Aar, da de norske Kongebrødres Uenighed begyndte, er ikke saa bestemt. Snorre hensesætter det til Sigurds og Inges nittende Regjeringsaar; men det kan gjerne have været i deres attende, thi om Aaret for Uenighedens Begyndelse 1154 fortælles næsten intet. Følgen af denne Hypothese bliver, at i den Chronologi, der staaer foran tredie Deel af den Kiøbenhavnske Udgave af Snorres historiske Værk, maae Aarstallene fra 1155 af, dette Aar indbefattet, sættes et Aar tilbage. Begivenhedernes indre Forbindelse bliver den

*) Christianis Zeitrechnung der Geschichte Waldemars des 1sten, S. 107.

samme, og neppe er der nogen anden Synchronisme, som derved forandres, uden den med de danske Begivenheder, og vi skulle see, at denne ogsaa i det Følgende derved vil lettes *).

Den nærmeste Fordeel af denne Hypothese er, at vi, foruden at have udjævnet Modsigelsen mellem Saxo og Snorre angaaende Tiden for Valdemars Tog til Norge, ikke behøve med Suhm, som følger Snorres Chronologi**), at antage, at Saxo skulde have forbigaaet alt, hvad der er skeet i Danmark 1163 og i Begyndelsen af 1164, samt den første angaaende Venderne opkomne Uenighed mellem Kongen og Hertugen, hvilket blot grundede sig paa det Sted af Knytlingasaga S. 379-80, som ovenfor er omtalt. En saadan Forbigaaelse vilde ikke let kunne forklares hos den Forfatter, der ellers pleier saa nøiagtigen at fortælle, hvad der hvert Aar skete. Men Suhm maatte antage dette, for efter sin Tidsregning at faae noget, hvormed han kunde udfylde Aaret 1163.

Paa Toget 1164, som Valdemar foretog i Forbund med Hertug Henrik, var det, at Hertugens Datter af hans forskudte Gemalinde blev trolovet med Valdemars eenaarige Søn Knud ***). Ogsaa Knytlingasaga fortæller (S. 581) dette, men forvexler, som let kunde skee, den Datter af Hertug Henrik, hvilken se-

*) Denne Feil i Snorres Tidsregning kan antages at strække til 1174, hvor intet fortælles om den Tid, der gik nærmest foran Sverres første Fremtræden.

**) Hist. af Danm., 7 D. S. 146.

***) Saxo S. 310.

nerne virkeligen blev gift med Knud, Prindsesse Gertrud, med den Datter af Hertugen, der först blev ham trolovet.

Det följande Aar 1165 fortæller Saxo S. 310-313 om tvende Toge, Valdemar foretog om Foraaret og Efteraaret mod Rygierne, hvilke af Henrik vare blevne opeggede til at ruste sig. At det er de samme Toge, om hvilke Knytlingasaga taler (S. 382-383), kan sees deraf, at Knytlingasaga ved det förste Tog fortæller, at tvende af Absalons Folk druknede i det de kappedes om at svömme, hvilket er vistnok det samme, som Saxo fortæller (S. 310) om de to Ryttere, der druknede ved at vove sig med deres Vaaben for langt ud i Vandet. Ligeledes melder Sagaen om den Omstændighed, at Absalon og Siællænderne havde fuldfört Plyndringen, förend Valdemar kom. Men det viser Saxos Maadehold, at Sagaens Beretninger om de Danskes Seir ere mere overdrevne end Saxos. Efteraarstoget fortæller Sagaen i umiddelbar Forbindelse med Foraarstoget, og slutter ligesom Saxo med, at Rygierne gave Gidsler og tilböde sig at yde Skat. Eriks Krönike*) og de Esromske Annaler**), hvilke anföre under dette Aar, at Slaverne eller Rygierne bleve overvundne, bestyrke derved den antagne Tidsregning; thi efter Suhm skulde i Aaret 1165 blot Toget til Norge og ikke noget Angreb mod Slaverne være bleven foretaget***). Det var paa det sidste af dette Aars Krigstoge ved Stræle, at Valdemar efter Hövdingernes Raad og med Krigshærens Samtykke gav sin Sön

*) Langebek vol. 1 p. 163.

**) ibid. p. 241.

***) Suhms Hist. af Danm., 1 D. S. 205.

Knud Kongenavn. Knytlingasaga, som lader dette være skeet Aaret tilforn, mener alligevel den samme Begivenhed, da den ogsaa nævner Öen Stræle som Stedet, hvor dette var skeet. Men da Saxo anfører som Grund dertil de farlige Tider, bliver Aaret 1165, i hvilket Valdemar ansaae Hertug Henrik for Fiende, dertil en rimeligere Tid end 1164, hvori Henrik ansaaes for hans Ven.

Aar 1166 forefaldt meget tidlig paa Aaret et Tog til Pommeren *), om hvilket Knytlingasaga beretter (383-84) ligesom Saxo, at Kongens Sön Christopher var med paa Toget, at Eggen ved Tribuzis blev ödelagt og at Flaaden blev en Tid lang af Stormen opholdt i Svolder Aa. Til et kort derpaa fölgende Tog til Volgast kiender Sagaen intet, det synes ogsaa kun at have varet kort. Det var paa dette Tog, at Valdemar fra flere Sider erholdt Efterretning om Burises Forræderi, hvilket bekræftedes ved den norske Flaades Ankomst til Dyrjaa, hvor Erling Skakke ödelagde Jydernes Skibe, som og siden seilede til Sieland, uden dog der at udrette noget. Dette er öiensynligen det samme Sötog, hvilket Snorre fortæller at være skeet strax efter Valdemars første Tog til Norge i Aaret 1164, eller efter Tidsregningen i Udgaven af Snorre 1165; thi hos begge Forfattere fortælles, at Erling ödelagde den jyske Flaade ved Dyrjaa. Snorre siger, at den nyligen var kommen hiem fra Leding, hvilket stemmer med Saxo, som beretter, at Mandskabet havde netop forladt Skibene.

*) Saxo S. 313.

Det Övriga, Saxo fortæller om den norske Flaades Tog, angaaer deels Erlings Samtale med Absalon, hvilket var noget for Nordmændene ubetydeligt, deels Tab, Flaaden havde lidt, hvilket de norske Beretninger vel ikke have omtalt, og derfor Islænderne heller ikke nedskrevet. Men her möder nu den store Vanskelighed med Tidsbestemmelsen. Suhm mener, at dette Tog maa være et andet end det, Snorre har omtalt, og at Saxo har digtet dette Tog, for desbedre at undskylde Valdemars Grumhed imod Prinds Buris *). Denne Beskyldning er den haardeste, der kan giöres imod Historieskriveren; thi deraf vilde fölge, at hvis det norske Tog var enten opdigtet, eller forsætlig henstat til en senere Tid, maatte ogsaa det være opdigtet, at Breve fra Hertug Henrik og fra Norge havde advaret Valdemar om, at dette Tog vilde skee; og da maatte hele Fremstillingen af Valdemars Forhold til Buris være en vitterlig Usandhed. Men denne Usandhed vilde have været et taabeligt Paafund til at forsvare Valdemars Minde; thi da Saxo skrev sin Historie, maatte hans Medborgere letteligen kunne vide, om Erling Skakke var efter Slaget ved Dyrsaa seilet til Siælland, og om dette var skeet för eller efter Burises Fængsling. Da Saxo var samtidig med disse Begivenheder, fortjener han her større Tiltro end Snorre, der let kunde falde paa at sætte Slaget ved Dyrsaa strax efter de Danskes Tog til Norge, som en rimelig Fölge af dette. Desuden fortæller Snorre hele Kriegen mellem Danmark og Norge meget uordentligen; thi ikke

*) Suhms Hist. af Danm., 7 D. S. 223.

blot forbigaaer han Valdemars andet Tog til Norge, men lader Prindsesse Kristine samme Efteraar, som Erling Skakke havde gjort sit Sötog, reise ned til Danmark, uagtet flere Aar laae mellem disse Begivenheder. Hertil kommer endnu den Omstændighed, at Hensættelsen af det norske Tog til 1166 passer til hvad Snorre beretter om dette Aars Begivenheder i Norge; thi han lader Erling den sidste Halvdeel af Aaret, hvilket efter Snorres Tidsregning er 1167, opholde sig med sin Flaade i Byen, uden at fortælle videre derom. Derfra kunde altsaa Erling have foretaget Streiftoget til Danmark, enten for at forekomme den Hielp, hans svækkede Modstander, Sigurd Agnhat, kunde vente af den danske Konge, eller for at understøtte Burises Planer. Det hele Streiftog, der synes at have været beregnet enten paa Overrumpling eller paa hemmelige Forstaaelser iblandt misfornöiede Danske, har neppe været i tre Uger og kan gjerne være bleven bragt til Ende i Juli Maaned.

Endnu havde der været Tid nok for Öboernes og Skaaningernes Flaade til at giöre et Tog til Norge; det nyligen befæstede Sprogöe havde bidraget til at sikkre de danske Kyster. Men Kongen var imidlertid bleven ueens med Hertug Henrik, de havde havt en Sammenkomst ved Floden Krempe*), hvorfra de skiltes som Uvenner, maaskee paa selvsamme Tid, som den norske Flaade nærmede sig de jyske Kyster, og Kongen maatte frygte et Angreb af Saxerne. Kort efter, medens Kongen rustede sig i Skaane, kom ogsaa Rygtet om et saxisk An-

*) Saxo p. 315.

fald. Kongen ilede til Siælland, men erfarede, at Rygtet var ugrundet, og snart bleve hans Bekymringer for, at hans Fiender skulde forene sig imod ham, hævede. En dansk Mand ved Navn Gotschalk havde nemlig vakt Vendernes Mistillid til Henrik, og disse gjorde derfor et ødelæggende Indfald i de saxiske Lande. Da Gotschalk rimeligen har fattet sin Plan strax efter Fyrsternes Uenighed, altsaa i Juli Maaned, og efter Saxos Fortælling Rygtet om Vendernes Indfald i de saxiske Lande naaede Danmark, förend Gotschalk kom tilbage, maae Venderne hurtigen være blevne ophidsede til Angreb, hvilket altsaa kan ansettes til Enden af August eller i September. Der var altsaa i dette Aar endnu Tid tilbage til, at Hertugen kunde fornye Forbundet med Kongen, og at begge Fyrster kunde i Forening foretage et Tog til Demin og Volgast. Det er denne Uenighed med Hertug Henrik og det, ved Vendernes Angreb paa ham, mellem ham og Valdemar foranledigede Forlig, hvilket Knytlingasaga fortæller (S. 379-580), nogle Aar for tidligt, nemlig 1164, da første Gang mellem Kongen og Hertugen Giftermaalsplaner bleve aftalte.

Vistnok fulgte ifølge denne Fremstilling Begivenhederne hyppigen paa hinanden i dette Aar; men Saxo, der ellers pleier at fortælle saaledes, at man kan skille det ene Aars Tildragelse fra det andet, har fortalt alle disse Begivenheder, som om de hörte til det samme Aar. Det passer med Hertug Henriks Historie, som opholdt sig i Brunsvig en Deel af Aaret 1166, og just i det sidste Halvaar havde en Krig med de saxiske Fyrster*),

*) *Origines Guelficae* vol. 3 pag. 66-67.

der kunde have bragt Fienderne til at ansee den Tid for be-
leilig til Angreb. Hertil kommer, at alle disse Begivenheder
maae sammentrænges til eet Aar, for at kunne finde deres
rette Plads *).

Helmold, der er fuldkommen saa partisk for sin Hertug,
som Saxo for sin Konge, har ikke omtalt dette vendiske An-
greb samt Henriks paafølgende Tilnærmelse til Valdemar, maa-
skee fordi han ikke vilde, at det skulde synes, at hans Hertug
nogensinde havde behövet den danske Hielp. Adskillige Anna-
ler**) henføre Prinds Burises Fængsling og Straf til Aar 1167; men
da de fleste af disse berette under eet, baade at Buris blev
fængslet, og at han blev straffet, er det rimeligt, at Straffen er
paafølgt flere Maaneder efter Fængslingen, hvorfor ogsaa Hams-
fort i hans anden Chronologi***) sætter Burises Fængsling til
1166, og hans Straf til 1167. Det er muligt, at Saxo, som
ikkun paa dette Sted berører Burises Skiebne, ved at melde at
han blev fængslet som Majestætsforbryder, har undgaaet ved
det fölgende Aars Begivenheder at nævne hans Straf — hans

*) Christiani (Zeitrechnung der Geschichte Waldemars I.), hvis Tids-
regning i det foregaaende var et Aar foran Suhms, lader Henriks
Uenighed med Valdemar, Frygten for dennes Anfald og Forliget
med ham, optage det hele paafølgende Aar, men nödes derved til
at lade det norske Tog foregaae det samme Aar som Rygens Er-
obring, hvilket aabenbart strider mod Saxos Beretning.

**) Eriks Krönike Langeb. 1 S. 163. Petri Olai Krön. ib. 177. De
Esromske Annaler ib, 241. De Visbyeske ib. 253. De Bartholin-
ske ib. 341.

***) Langebek Script. vol. 1 pag. 277.

Öine bleve nemlig udstukne — fordi han ikke vilde forplante Mindet om denne Valdemars Haardhed.

Den eneste Knude, som efter den antagne Tidsbestemmelse endnu staaer til at løse, er den, at Saxo fortæller, hvorledes Hertug Henrik, ved sit Gesandtskab til Valdemar angaaende Forbundets Fornyelse, tillige lod ham tilbyde for hans unge Søn Prinds Knud, hvis første Trolovede var död, sin anden Datter Giertrud, der havde været forlovet med den saxiske Hertug Frederik. Her möder en dobbelt Vanskelighed. Først den, at Saxo *) kalder Prindsesse Giertrud Hertugens yngre Datter. Men da hendes ældre bortdöde Söster var i Vuggen bleven forlovet med Prinds Knud, medens denne kun var eet Aar, altsaa Aar 1163, kan den yngre Söster neppe være bleven födt för 1161, og dog skulde denne Prindsesse Giertrud allerede have været Enke efter en svabisk Hertug. Den lærde Gram mener derfor **), at denne Prindsesse maatte antages at have været fiorten Aar gammel og altsaa ikke den yngre, men den ældre Syster. Men da man ikke kan antage, at Saxo skulde have begaaet en saadan Feil med Hensyn til den Dronning, under hvis Regiering han selv skrev, og det desuden var underligt, at Prindsessen skulde have været meget ældre end hendes Brudgom, synes det rimeligere, at Giertrud er bleven kaldt Enke, fordi hendes Giftermaal med den svabiske Hertug Frederik var bleven afsluttet, imedens hun endnu laae i Vuggen,

*) Saxo S. 308.

***) I Noterne til Meursii hist. Dan. p. 309.

og denne hendes Brudgom siden var död, uagtet hun endnu ikke var mere end et Barn *).

Den anden Vanskelighed er den, at Prindsesse Giertruds første Mand döde under Keiser Frederiks italienske Feldttog 1167, og at hun altsaa ikke allerede 1166 kan være bleven tilbudet en anden. Her bliver intet andet tilbage, end at indrømme, at Saxo har til Fortællingen om Hertugens fornyede Forbund med Valdemar knyttet noget, som först et eller to Aar senere kunde have fundet Sted. Man kan altsaa tænke sig Sagen saaledes, at efter den svabiske Fyrstes Död havde Hertug Henrik yttret Tilböielighed til denne Forbindelse mellem hans Datter og Valdemars Sön, siden var den derom trufne Forening ved den fölgende Uenighed bleven hævet; men ved det fölgende Forlig havde Kong Valdemar yttret Lyst til igjen at fornye Forbindelsen, hvorpaa Prindsessens virkelige Afsendelse til Danmark var paafulgt. Saaledes kunne Saxos og Helmolds forskiellige Yttringer om dette Ægteskab bringes i Forening.

Efter at Kong Valdemar var bleven betrygget for Saxernes og Vendernes Angreb, kunde han frit ruste sig til Toget mod Norge, der gik for sig 1167. Snorre forbigaaer ganske at tale om dette Tog, men imidlertid modsiges det ikke heller af hvad han beretter om Begivenhederne i dette Aar, hvilket efter hans Tidsregning er 1168. Thi han fortæller, at Hætte-

*) Naar der ved Aarene 1168 og 1170 nævnes noget at være skeet med denne Prindsesse Giertruds Samtykke, kan derved forståes et Samtykke givet paa hendes Vegne. Orig. Guelf. vol. 3 p. 169.

svendene, et mod Erling Skakke fiendtligt sindet Parti, herskede indtil langt ud paa Sommeren i Vigen, hvilket gör det forklarligt, hvorledes Valdemar kunde der finde en god Modtagelse. Naar Snorre*) ikke beretter videre om dette Aars Tildragelser, end at Erling mod Efteraaret angreb disse Folk og slog dem, seer man af Saxo Aarsagen til, hvorfor den ellers saa virksomme Erling havde ladet dette Parti saa længe have Ro. Han maatte nemlig iagttage den danske Flaades Bevægelser. Paa Vestkysten af Norge fandt den danske Konge ingen Tilhængere, og da Jydernes Utaalmodighed hindrede Kongen fra at gaae til Thröndelagen, hvor et Affald fra Erling vilde have havt afgjørende Følger, blev hele Toget frugtesløst.

Under Kongens Fraværelse havde Rygierne atter begyndt deres Plynderier. Vel sögte de i Begyndelsen af 1168 at afvende Kongens Vrede; men det var forgæves. Et stort Tog blev foretaget, Arcona blev erobret, og Öen christnet 1168. Om dette Aarstal findes mange stridige Beretninger **). Vel har Suhm, som ifölge sin Tidsregning maatte hensætte Arconas Erobring til 1169, godtgiort, at en Hovedgrund, paa hvilken de fleste nyere Historieskrivere antog Arconas Erobring at være skeet 1168, nemlig Pave Alexanders Bulle, som hos Hvitfeldt er stilet til den 2den Novbr. 1168, ikke beviser noget, da den gamle Bulle selv ikke mere er til, og i den gamle Vidisse af denne Bulle fra 1528 den 8de Juni staaer intet Aarstal. Men trende vægtige Grunde tale for 1168. Den stærkeste er den,

*) Vol. 3 pag. 149. Magnus Erlingsens Saga Cap. 33-34.

***) De didhörende Vidnesbyrd findes samlede hos Christiani anf. St. S. 10, og i Suhms Hist. af Danm. 7 D. S. 266 Noter.

at i alle Haandskrifter af Helmolds Krönike findes dette Aar *) tydeligen angivet. Men da denne Forfatter var samtidig, da hans Historie gaaer ud paa at vise, hvorledes Venderne bleve christnede og Fred bragt tilveie ved Östersöens Kyster, maatte især dette Aarstal være af Vigtighed for ham, og jo sparsommere han er i at anföre slige Aarstal, jo snarere har man Grund til deri at troe ham paalidelig. Endeligen föier Helmold til, at Rygens Erobring gik for sig under de borgerlige Krige mellem Saxerne. Disse förtes just i den förste Halvdeel af 1168, ikke i 1169**).

Den anden Grund er Knyttingsesagas Vidnesbyrd (S. 384). Vel beraaber Suhm sig netop paa dette Vidnesbyrd for Aaret 1169, men uden Tvivl har Suhm misforstaaet Sagaen. Efter at dennes Forfatter havde fortalt (S. 382-383) om dette Tog til Rygen, hvilket vi have henfört til 1165, hvorved Rygierne bleve tvungne til at slutte Fred, tilföier han nogle almindelige Bemærkninger om, hvor mange Krigstoge Valdemar maatte foretage imod dette Folk. Derpaa beretter han det Tog, der skete 1166 til de pommerske Kyster, og tilföier nu S. 384: "derpaa forgik roligen tre Vintre, för Rygierne bröde det Forlig, som forhen var giort." Heraf fölger, at disse tre Aar ikke maae regnes fra det Aar, Toget skete til Pommern, hvorved intet Forlig blev sluttet med Rygierne, men fra det foregaaende Aar 1165, og saaledes föres vi netop til 1168. Hertil kommer,

*) Chron. Slav. lib. 2 cap. 13 p. 236.

***) See Origines Guelf, vol. 3 p. 70.

at bag i den af Thorkelin udgivne siællandske Kirkeret findes nøiagtige Tidsbestemmelser om, naar denne Kirkeret er given, nemlig d. 21 Julii 1171, men her siges tillige, at det var 3 Vintre og 6 Uger siden Rygen var bleven christnet, efter de fleste Haandskrifters Læsemaade. Ikkun den rigtignok fortrinlige Codex, Hadorph fulgte, har Læsemaaden: to Vintre *).

Ved de følgende Aars Begivenheder ere end større chronologiske Vanskeligheder. Vi ville först sammenligne de trede gamle Historieskriveres egne Beretninger med hinanden.

Helmold fortæller S. 256, at efter Rygens Erobring 1168 var Hertug Henrik bleven forbitret over, at Kong Valdemar imod det indgangne Forbund nægtede ham Halvdelen af Byttet paa Rygen, og at han desaarsag havde, for at hævne sig, befaleet de vendiske Fyrster at anfælde de danske Kyster. Disse havde adlydt ham med Glæde, og Venderne havde beriget sig ved Rov. Saaledes havde Helmold hört, at paa en Torvedag vare 700 Danske bleven solgte paa Torvet i Mecklenborg og den hele Öe Als var bleven udplyndret. "Længe, siger han, taug de Danskes Konge; thi disse Konger ere træge, skjödslöse; stedse berusede af deres Drikkelaug föle de knap en Gang de Slag, der ramme dem. Omsider vaagnede Kongen, samlede sin Hær, og ödelagte en middelmaadig Deel af Circipanien. Kongens naturlige Sön Christopher kom med 1000 Pantsrede til Aldenburg, som de Danske kalde Brandehuus, og hærgede Kysterne, uden dog at röre enten Kirkens eller Præsternes

*) Jvfr. Secretair Larsens Bidrag til de gamle danske Provindsial Lovbøgers Historie i Juridisk Tidsskrift 15 B. 1 H. S. 3 f.

Eiendom. Venderne fulgte snart efter dem, og hævnede det lidte Tab dobbelt. Thi da Danmark bestaaer for største Delen af Kyser, ere disse udsatte for Sörövernes Baghold, hvorfor ogsaa Söröveriet har taget saaledes Overhaand blandt Slaverne, at de forsömme Agerdyrkningen, for at berige sig ved Krigstog. Paa Bygninger anvende de kun lidet. Naar Krigsrygte nærmer sig, skiule de deres Korn og Kostbarheder i Skove eller Bierge, og da det kun er usle Hytter, Fienden kan ödelægge, bekymre de sig ikke om de Danskes Angreb, ja ansee det for en Spög at slaaes med dem. Ikkun Hertugen frygte de; han har svækket Vendernes Magt og lagt Tömme paa dem. Da endelig Danmarks Konge saae, at Fred var ham tienlig, sendte han Gesandter til Hertugen og de mödtes St. Hans Dag ved Eideren. Kongen tilstod ham det Halve af den Skat, Rygierne ydede, og af det, der var bleven fundet i deres Tempel. Venderne befaltes nu at holde sig rolige og Hertugen samtykte i, at hans Datter, Enke efter Fyrsten af Radenburg, blev trolovet med den danske Konges Sön, der alt var udvalgt Konge, og hun blev sendt til Danmark. Nu kom Fryd og Glæde over alle Nordens Folkeslag. Söröverierne hörte op. Qvinderne kunde vandre fredeligen fra Danmark og til Venden, thi hele Kysten fra Eideren til Schwerrin er en saxisk Kolonie."

Man seer letteligen, hvor partisk mod de Danske denne Fremstilling er, og at Forfatteren nedsætter de Danske og deres Konge, for at ophöie sin Hertugs Magt. At Valdemar ikke var, som Helmold skildrer ham, derom vidne, endog uden al Hensyn til Saxos Dom, de mange Krigstoge, hvori han deeltog, de Vidnesbyrd, Knytlingsaga ydede ham, og fremfor alt den Sorg, Folket fölte over hans Död. Ligeledes viser Rygens Erobring

og de blodige Seire, de Danske ofte under Valdemars og Absalons Anførsel havde vundet over Venderne, at det ikke var Spøg at stride med dem. Rygeren Dombars ovenfor anførte Yttring om Vendernes Agerbrug godtgjör, at det ikke har været ringe, at det fölgelig maatte være dem et föleligt Tab, naar Fienderne ödelagde alle deres til Avlsbruget hörende Bygninger. Det er ogsaa usandt, at man ikke var i Danmark betænkt paa Kysterne Forsvar. Saxo fortæller de trufne Foranstaltninger, og Absalon viste sig mange Steder, og seirede hvor han kom. Saa meget kan være sandt, at Sökrigen förttes med större Lethed fra Venderne end fra de Danskes Side, i det hine ved enkelte Skibe kunde liste sig til at plyndre paa de udstrakte danske Kyster, hvorimod de Danske ikke vel kunde uden med samlet Magt giöre Landgang i Venden.

Det af Helmold anførte Sted udgjör omtrent Enden af hans Historie. Da han ikke nævner noget om Hertug Henriks Reise til det hellige Land i Begyndelsen af 1172, men fortæller derimod om den Strenghed, hvormed Venderne behandlede af Schwerins Borgherre, Guncellin, om hvem man veed *), at han ledsagede Hertugen paa hans Valfart; er det klart, at Helmold maa have endt sin Historie förend hiin Reise, altsaa i det seneste ved Enden af Aaret 1171, og at altsaa alt, hvad han siger om de herlige Fölger af Freden mellem de tvende Fyrster, mere beroer paa hvad Samtiden haabede at skulle skee, end hvad Erfaring allerede kunde vise. Helmolds Beretning afgiver saaledes den sikke Tidsbestemmelse, at alt, hvad han fortæl-

*) Arnoldi Lubec. chron. ed. Bangerti S. 241.

ler, maa være skeet efter Rygens Erobring og maa have til-
 draget sig för Enden af Aaret 1171, og man kan heller ikke
 tvivle om, at Begivenhederne jo have fulgt i den af denne sam-
 tidige Forfatter angivne Orden. Derimod kan man ikke af Hel-
 molds ovenanförte Fortælling udlede, hvad der hvert Aar er
 skeet; dog kan man slutte, at Venderne i længere Tid end nogle
 Maaneder havde fortsat deres ödelæggende Streiferier; thi ellers
 havde Helmold aldeles ingen Anledning hayt til at giöre den
 danske Konge saa store Bebreidelser for hans Langsomhed i at
 afværge disse Streiferier *).

Knytlingasaga er enig med Helmold i, at Hertug Henrik
 i Anledning af Byttet fra Rygen blev fiendsk mod Dannerkon-
 gen, og at han befalede de östlige Vender at feide paa Dan-
 mark. Den fortæller ogsaa, at Hertug Henrik för sin Reise til
 Jorsal sendte sin Datter Fru Giertrud til Danmark, som Brud
 for Kong Valdemars Sön. De mellemliggende Begivenheder
 fortæller Sagaen saaledes, at den, efter at have berettet, hvorlunde
 Christopher og Absalon værnede om Landet ved deres Krydstog,
 fortæller om en Seir, disse havde vundet over Curerne det samme
 Aar, i hvis Midsommer Knud Lavard blev skrinlagt, Prinds
 Knud kronet, og Erling Skakke forligt med Valdemar, og i hvis
 sidste Halvdeel Kong Valdemar gjorde et Tog til Venden, hvor
 Flaaden kom i en mislig Stilling, der vakte almindelig Misfor-
 nöielse med Absalon, men hvoraf denne förte den lykkeligen

*) Til Aar 1171 henføres ogsaa af Albert af Stade S. 194 og af Ne-
 crologium Lundense hos Langebek vol. 3 p. 434 Prinds Knuds Tro-
 velse med Prindsesse Giertrud.

ud, vandt en stor Seir over Venderne og paa Hiemreisen ödelagde adskillige Röverskibe. Dernæst beretter Sagaen, at i det næste Aar havde Siællænderne under Christopher og Absalon, i Forbindelse med Skaaningerne under Eskil, giort et Tog til Bramnes, hvis Bytte havde vakt Jydernes Misfornöielse; derpaa havde Kongen giort et Tog til Pommern, og paa samme Tid havde Hertugen, der vilde forberede sin Jorsalsfærd, indladt sig i Underhandlinger med Absalon angaaende sin Datters Giftermaal med Prinds Knud. Man seer heraf, at Sagaen stemmer med Helmold overeens i Henseende til Begivenhedernes Følge i det samme Tidsrum, men at Sagaen snarere end Helmold leder til at adskille, hvad der hörte til hvert Aars Begivenheder.

Saxo omtaler slet ikke Hertug Henriks Reise til det hellige Land, men han angiver tydeligen det Aars Begivenheder, hvilket gik foran denne Reise. Thi han omtaler et Aar, i hvis første Halvdeel Christopher og Absalon gjorde et Tog til Bramnesierne, hvor de plyndrede Landet; i hvilket strax derpaa Valdemar gjorde et Tog til Circipanien; og i hvis Midsommer Hertug Henrik havde en fredelig Sammenkomst ved Eideren med Kong Valdemar, der föiede sig efter ham (S. 341). Dette Aar kan ifølge det af Helmold og Knytlingasaga forhen anførte ikke være noget andet, end Aaret 1171.

Men her möder den Vanskelighed, at Saxo synes at begynde Aarets Historie med disse Ord: "Postera æstate apud Eydoram inter Henricum et regem communium negotiorum agitatio, contractis utriusque provinciæ principibus, habebatur. Vere reddito Christophoro solis præfecturæ suæ viribus succincto pro-

spera adversus Brammesios expeditio fuit." Altsaa nævner Saxo først noget, der skete i Midsommer, og gaaer derpaa tilbage til at fortælle Aarets Begivenheder fra Foraaret af, hvilket er imod den sædvanlige Maade, paa hvilken Saxo pleier at fortælle Begivenhederne under denne Konges Regiering. Enten har han da nævnet foreløbigen det Vigtigste, som skete i Aaret, og som han siden vidtløftigen fortæller, eller og snarere Ordene "postera æstate" indtil "habebatur" maae forbindes med det foregaaende, hvor han havde bemærket, at Absalon havde med faa Maaneders Undtagelse tilbragt det hele Aar paa Söen, og det følgende Aars Historie begynder da med Ordene: "vere reddito." Efter at han derpaa har fortalt en Deel af det følgende Aars Begivenheder, nemlig Christophers Tog til Brammesierne og Valdemars til Circipanien, som ifølge Knytlingasaga maa have været endt för St. Hans Dag, vedbliver han saaledes: "postera æstate Henricus Bavaria reversus apud Eydoram sollenne cum Danis colloquium habuit," og nu fortæller han udförligen, hvorledes Samtalen gik for sig og Freden blev sluttet. Da det nu af det Foregaaende kan sees, at hine Krigstoge og denne Fred indtraf i det samme Aar, nemlig 1171, og Begivenhederne selv passe efter Helmold og Sagaen, ligesom Saxo fortæller dem at være skete Foraar og Midsommer, godt til hinanden i det samme Aar, er Ordet: "postera" det eneste, som gör hele Vanskeligheden. Men da det foregaaende Aars Historie sluttede med Ordene: postera æstate angaaende dette Fyrsternes Möde ved Eideren, kunde Afskriveren let falde paa uvilkaarligen til: æstate at tilföie: postera. Dette er i det Mindste langt rimeligere, end at Saxo skulde have faldet paa at adskille saa vigtige og saa nöie sammenhængende

Begivenheder fra hinanden, eller at hensætte det vigtige Möde mellem begge Fyrster til et Aar, paa hvilket den Ene af dem var i det hellige Land. Gaae vi nu fra Begivenhederne i Aaret 1171 tilbage til Rygens Erobring, finde vi, at Saxo har fortalt Begivenhederne efter Aarene paa følgende Maade.

Ved Rygens Erobring vare de vendiske Fyrster blevne forbittrede over, at de ikke havde erholdt Herredømmet over Öen, men at Öens egen Fyrste var bleven belehnet med den. Dette havde siden givet Anledning til en langvarig Krig mellem dem og de Danske. Man seer af dette, at ligesom Helmold havde ladet Vendernes Anfald paa Danmark allene beroe paa et Vink fra Hertug Henrik, tager Saxo maaskee efter en modsat Eensidighed aldeles ikke Hensyn til Hertugen i denne Sag. Efter at have fortalt, hvorledes Absalon bestræbte sig for at indføre Christendommen paa Rygen, bemærker Saxo, at Söröverierne atter toge meget til, hvorover det blev bestemt, at fierte Parten af Rigets Skibe skulde stedse ligge ude paa Rigets Strømme, og Absalon og Christopher være deres Anførere. Dette svarer til Sagaens Beretning (586), at et Skib blev udredet af hvert Herred i Danmark til at beskiærme Kysterne, og passer til det, Helmold fortalte om den Heflighed, hvormed Venderne igjen begyndte deres Röverier.

Næste Aar vandt Kongens naturlige Sön Christopher en Seir over Curerne *) og samme Aars Midsommer holdtes Rigs-

*) Naar Suhm mener Hist. af Danm. 7 D. S. 319, at der i Beskrivelsen over Slaget med Curerne paa Öland findes Uovereenstemmelse mellem Knytlingasaga og Saxo, beroer dette paa, at en Codex af Sagaen har Ordet Möen, hvilket ei findes hos de Andre.

dagen i Ringsted, hvor Valdemars Fader blev skrinlagt, hans Søn kronet, og Freden sluttet med Erling Skakke. Efter Rigsdagen foretoges det Tog til Venden, hvorom Sagaen taler, i hvilket Absalon reddede Flaaden af en mislig Stilling. Alt dette skete Aaret efter Rygens Erobring, altsaa efter vor Tidsregning 1169. Kun naar man sætter Prinds Knuds Kroning til dette Aar, kan man bringe Saxo i Overeenstemmelse med sig selv, i Henseende til hans Angivelser af Knuds Alder. Thi han lader Prindsen fødes det samme Aar, som Faderen var reist til Keiseren, altsaa i Aaret 1162, og lader ham være 7 Aar gammel, da han blev kronet St. Hans Dag. Var nu Kroningen gaaet for sig 1170, havde jo Prindsen snarere været 8 end 7 Aar*). Hertil kommer endnu Thomas af Gheysmers Yttring, at Knud ved sin Kroning havde fyldt 6 Aar, altsaa gik i sit 7de, hvilket, som en nøiere Angivelse, vel kan forenes med Saxos Yttring om 7 Aar, naar Prindsen var lidt over halvsyvende Aar, men vilde være urigtig, hvis Kroningen først havde fundet Sted 1170.

Det følgende Aar angreb Valdemar de vendiske Hertuger, Kazimar og Bugislav, uagtet disse havde taget deres Lande til Lehn af Hertug Henrik, og tvang dem til at overgive sig. Ni Maaneder af dette Aar tilbragte Absalon paa Söen, og tilfægtede sig seent ud paa Aaret en vigtig Seir over Söröverne i Farvandet ved Falster, der afholdt dem fra for Eftertiden med samlet Magt at angribe de danske Kyster.

Hvad Saxo fortæller om Absalons Virksomhed for at værne om de danske Kyster i dette Aar, passer meget godt til

*) Om Knuds Alder jvfr. Suhms Hist. af Danm. 7 D. S. 135.

hvad Helmold beretter om de vendiske Söröveres heftige og langvarige Anfald. Ligeledes giöre de indvortes Uroligheder i Saxen, hvilke først i Midten af dette Aar bleve bilagte *), det forklarligt, hvorfor Henrik ikke understøttede de vendiske Fyrster.

Det fölgende Aar bliver efter vor Tidsregning 1171, om hvis Begivenheder vi alt have talt. Saaledes hænger alt i Saxos Fortælling godt sammen, og stemmer med de andre Historie-skrivere, ikkun at Sagaen lader Begivenhederne af 1171 föolge strax efter dem fra 1169. Men da det, Saxo fortæller om Tildragelserne i 1170, var i sig selv mindre mærkeligt, og angik mindre Fægtninger, kunde der være en rimelig Grund til at Sagaens Forfatter ikke havde hört noget derom, eller havde bløndet det, han havde hört, med andre Aars Begivenheder.

Ikkun den Vanskelighed er endnu tilbage, at Annalerne **) henföre Knud Lavards Skrinlæggelse og Prinds Knuds Kroning

*) Orig. Guelf. vol. 3 pag. 71.

**) See disses Vidnesbyrd samlede af Suhm, 7 D. S. 324. Efter disse Vidnesbyrd er ogsaa Angivelsen af den gamle siøllandske Kirkerets Alder bleven læmpet. (See Larsens Bidrag til de gamle danske Provindsiølløbøgers Historie i Juridisk Tidsskrift 15 B. 1 H. S. 3 f.) Alexander den Tredies Canonisationsbulle bærer i Thorkelins Diplomatarium 1 D. S. 27 Aarstallet 1170; men Suhm har bemærket 7 D. S. 302, at i den gamle Afskrift staaer intet Aarstal, at desuden det tilsatte Aarstal 1170 i alle Tilfælde er urigtigt. Thi da Bullen er givet i November og Kroningen skete ved Midsommer, kan Bullen ikke være fra samme Aar som Kroningen. Desuden bemærker Suhm, at denne Bulle, der er givet i samme Maaned som

entén til 1170 eller til et senere Aar. Men da Saxo fortæller denne Deel af sin Tids Begivenheder saa udførligen, og angiver, hvorledes det Ene fulgte paa det Andet, er det rimeligere, at Annalister kunne have sat en Begivenhed et Aar for sildigt, end at Saxo skulde have forvexlet saa mange Begivenheders rigtige Følge. Desuden staaer uden Tvivl denne Feil hos Annalisterne i Forbindelse med en anden, at de nemlig sætte Valdemars Reise til Keiseren samt Knuds Födsel til 1163, uagtet begge Begivenheder indtraf 1162. De sluttede nu af Knuds Födsel og af hans syvaarige Alder, da han blev kronet, at dette maatte være skeet 1170 *).

Christiani og Suhm, hvilke nöie have undersøgt Tidsregningen under Valdemar den Førstes Regiering, have, ved at følge Annalernes Angivelse og sætte Knuds Kroning til 1170, indviklet sig i uoplöselige Vanskeligheder. Christiani nödtes derved til at ordne Begivenhederne saaledes, at om Aaret efter Rygens Erobring, hvilken han sætter til 1168, altsaa om det Aar 1169 blev aldeles intet at fortælle. Derimod bleve de fölgende Aars Begivenheder rykkede saa meget frem, at Valdemars og Henriks Sammenkomst ved Eideren sættes til 1173, hvilket strider aldeles baade mod Helmold og mod Knytlingasaga.

Suhm har paa en anden Maade sögt at löse Knuden, i det han gaaer ud fra den Hypothese, at hos Saxo tvende Aars Be-

de om Rygen, rimeligviis er bleven frembragt ved den samme Leilighed, altsaa i det Aars Höst, da Rygen blev erobret (see Saxo S. 329).

*) Jvnfr. Suhms Hist. af Danm., 7 D. S. 13, om Annalernes Angivelser af Knuds Födselsaar.

givenesser ere blevene forsatte saaledes, at hvad der skete i det efterfølgende Aar, er bleven fortalt for det foregaaende Aars Tildragelser *). Denne Forvexling kunde, som Suhm mener, være skeet, enten ved Afskriverens, eller, da Beretningerne om begge Aars Tildragelser have omtrent lige Længde, ved Bogbinderens Forseelse, som havde indsat Lægene urigtigen i den Membran, hvorefter den Pariser-Udgave tryktes. Suhm mener derfor, at alt, hvad der læses hos Saxo S. 557 fra Ordene: Sed Waldemarus Saxoniam apertam frustra a Sclavis petitam judicans, utroque hoste contempto o. s. v. indtil S. 541, hvor Afdelingen skulde ende med Ordene: Postera æstate apud Eydoram inter Henricum et regem communium negotiorum agitatio, contractis utriusque provinciæ principibus habebatur, hörer til Aaret 1172, og skulde have staaet efter det Stykke, der begynder S. 541 med Ordene: vere reddito Christophorus, og ender 544 med Ordene: mox patriam repetivit.

Denne Hypothese, der gaaer ud fra noget, som let kunde skee, og oftere er skeet, vilde meget anbefale sig, dersom de Stykker, der antoges at være omsatte, befandtes at passe til de nye Pladser, de skulde indtage. Dette giælder om det ene Stykke, der begynder med: vere reddito og ender med: patriam repetivit. Thi da dette Stykke indeholder en i sig selv afrundet Fortælling om et heelt Aars Begivenesser, kunde det indsettes overalt, hvor i det Foregaaende et Aars Historie var sluttet, altsaa ogsaa S. 557 efter Ordene: Refiduum anni otio tributum est. Derimod giælder dette ingenlunde om det andet

*) Hist. af Danm., 7 D. S. 374

Stykke, der skulde være ombyttet med dette. Thi hiint Stykke kan aldeles ikke begynde, som Suhm helst vil, med Ordene: Sed Waldemarus, da disse Ord ere paa det nöieste knyttede til det foregaaende Punktum, som begynder med: interea Kazimarus et Bugizlavus; et Punktum, hvilket desuden, naar det ikke forbandtes med det fölgende, slet ingen beqvem Plads kunde erholde. Men dette Punktum, der altsaa nödvendigen maa henregnes til det Stykke, som skulde efter Suhms Mening indeholde en Fortælling om Begivenhederne i Aaret 1172, indeholder noget, der ikke rimeligen dette Aar kunde have tildraget sig: at nemlig de vendiske Fyrster skulde af Frygt for Valdemar have underkastet sig Henrik Löve, netop i det Aar, da denne var paa sin Valfart, og mindst var i Stand til at beskytte dem. Endnu mindre passer Saxos strax derpaa fölgende Yttring, at Valdemar ringeagtede begge Fiender baade Saxer og Vender, til Aaret 1172, hvor et nyligen sluttet Forbund mellem Valdemar og Henrik ikke endnu var bleven brudt. Ligesaalidt som Stykkets Begyndelse passer til den Plads, hvortil det antoges at skulle henhøre, ligesaalidt passer dets Ende. Det skulde nemlig ende med disse Ord: *Postera æstate apud Eydoram inter Henricum et Regem communium negotiorem agitatio, contractis utriusque provinciae principibus, habebatur.* Men det fölgende Stykke begynder saaledes S. 345: *Postera æstate Henricus Bavaria reversus apud Eydoram sollenne cum Danis colloquium habuit. In quo o. s. v.* Den samme Begivenhed maatte her være bleven fortalt to Gange, men en saadan Gientagelse kunde Saxo umuligen selv have tilladt sig. Om end, som vi i det Foregaaende have formodet, *postera* paa det sidste Sted udelades foran

æstate, bliver Vanskeligheden den samme. Altsaa kan disse Stykkers Plads ikke tilskrives nogen Omsætning, som blot ved Bogbinderen kunde være skeet. Som en Afskriverfeil kan denne Gientagelse heller ikke forklares. Thi en Afskriver kan vel falde paa at overspringe et Punktum, naar dets Begyndelse ligner et andet, eller og kan han skrive den samme Linie dobbelt; men aldrig kan det falde en Afskriver ind at skrive et heelt Punktum, som Variation af sin Forfatters Ord, umiddelbart efter disse. Som en Glosse, der siden var rykket ind i Texten, kan heller ikke den sidste Beretning om Fyrsternes Sammenkomst betragtes; thi det Ene indeholder ingen Forklaring af det andet. Til disse Grunde for, at ingen Forvirring her kan være indløbet ved noget enkelt Exemplar af Saxos Manuskrift kommer endnu den Omstændighed, som allerede i sig selv var afgjørende, at Thomas af Gheysmer følger i sit Udtog samme Orden i Begivenhedernes Følge, som findes i de nærværende Udgaver af Saxo, i det han sætter de vendiske Fyrsters Underkastelse under Henrik og Valdemars Angreb paa Stettin kort efter Esberns Tilbagekomst fra Norge, og förend Valdemars Forlig med Hertugen *).

Efter saaledes at have retfærdiggjort vor Tidsbestemmelse, gaae vi videre i at forklare den Tidsfølge, der findes i Saxos Fortælling. I Aaret 1171 efter Fyrsternes Sammenkomst forefaldt endnu en Fegtning mellem Absalon og nogle Sörövere, hvis Hoveder bleve satte paa Stager uden for Kiöbenhavns Slot. Uagtet Freden var sluttet med de vendiske Fyrster, var det

*) Script. rer. Dan. 2 p. 381.

naturligt, at der endnu sværmede Fribyttere om, der rövede efter eget Tykke, hvilke derfor ogsaa, naar de fængsledes, bleve behandlede paa det haardeste.

Det var paa slige Fribyttere, hvis Röverier meget vel kunne bestaae med Saxos Forsikkring S. 541: at vendiske Hære ei siden Nederlaget ved Falster 1170 havde giæstet Danmark, at Esbern Snare og Vetheman i disse Aar gjorde Jagt (Saxo 546).

Fra Hertug Henriks Valfart 1172 indtil Erkebiskop Eskils Fratrædelse fra Erkebispestolen 1177, fortæller Knytlingasaga kun, at Valdemar gjorde et Tog til Venden, hvor han ödelagde et District, samt indtog en By, hvorpaa det nogen Tid var roligt. Derpaa melder Sagaen som noget, der skete samme Tid, at Prinds Knud holdt Bilager med Prindsesse Giertrud, at Valdemars naturlige Sön Christopher döde og at Eskild nedlagde sin erkebispedige Værdighed.

Ogsaa hos Saxo blive denne Periodes Begivenheder korteligen fortalte, men vi kunne dog hos ham bedre adskille Aarenes Følge. I Aaret 1172 synes ikke noget Andet at være forefaldet, end ubetydelige Fegtninger med Sörövere. Saxo fortæller derfor strax, efter at have berettet om Esbern Snares og Vethemans Krydstog, at Eskild var, for at söge Hvile fra sit Embedes Byrder, reist til Clairvaux, hvilket altsaa kan henføres til 1173 *). Paa samme Tid havde Valdemar gjort et Tog til Venden, afbrændt Julin og ödelagt nogle Districter. Det fölgende Aar var et nyt Tog berammet; men det blev standset

*) Suhm Hist. af Danm. 7 D. S. 426.

ved et Gesandtskab fra Hertug Prizlav, hvorpaa fulgte to Aars Stilstand. Naar Saxo derpaa beretter, at Hertug Henrik i den Tid snildeligen søgte at vinde Kong Valdemars Venskab, uden at mene det oprigtigen, behöver man ikke at henføre det til 1774, det kan efter Saxos Fortælling ligesaa godt være skeet 1175 eller 1176; men det er rimeligere at sætte disse Underhandlinger med Valdemar til 1176, hvor Hertugens Uenighed med Keiseren begyndte, og det altsaa kunde være Hertugen magtpaaliggende at sikkre sig Kongens Venskab. Suhn *) har altsaa ikke Grund til just af den Periode, hvori Hertugen søgte Valdemars Venskab, at slutte tvertimod Saxos Yttring, at han meente det oprigtigt med Kongen, fordi han begyndte Underhandlingen förend hans Magt endnu var aftaget; thi netop 1176 trak det Uveir op, hvilket snart styrtede over ham **). Ved denne Tid, bemærker Saxo, traadte Sverre frem. Dette skete Aar 1177; altsaa egentligen för de Begivenheder, Saxo strax efter udförligere fortæller. Men Saxo angiver heller ikke bestemt Tiden, da han blot siger: iisdem fere temporibus, (S. 347).

Det var i Aaret 1176, at Sammenrottelsen blev opdaget imod Kong Valdemar, hvori Prinds Magnus og nogle af Eskilds Frender vare indviklede ***). Sorg herover bragte den gamle

*) Suhn anf. St. S. 431.

***) Chron. Slavor. (Arnoldi) lib. 3 cap. 16.

***) Synderligt er det, at Suhn anf. St. S. 443 og 445 tvivler om Virkeligheden af denne Sammenrottelse, som blev beviist ved Vidner, ved den Skyldiges egne Breve, og ved hans endelige Tilstaaelse. Et andet Sted S. 469 erkjender Suhn ogsaa Sammenrottelsens Vir-

Erkebisp, som i samme Aar var kommet söveis tilbage fra Fran-kerige *), den fölgende Vinter paa Sygeleiet, og foranledigede ham til at ville nedlægge sit Embede i det fölgende Aar. Det var i dette, altsaa Aar 1177, at Valdemar holdt sin Söns Bi-lager med Prindsesse Giertrud. Vel læses hos Saxo: regales fi-liæ nuptias; men det er klart, at filiae er en Trykfeil eller Skriv-feil for filii, thi Valdemar havde den Gang ikke nogen Datter, hvis Bilager han kunde holde. Knytlingasaga henförer just Sön-nens Bryllup til samme Aar, som Eskild aftakkede, og Thomas af Gheysmar siger: regales nuptias filio suo Canuto fecit **). Gheysmar har altsaa havt den rigtige Læsemaade. Vel kunde det synes underligt, at Saxo föier til: Daniae Svetiæqve primo-ribus arcessitis, ikke Saxoniae; men uden Tvivl vare der virkelig flere Stormænd fra Sverrig end fra Saxen tilstede ved denne Fest, der holdtes i Lund, og Saxo har betragtet de svenske Mag-naters Nærværrelse som en Ære, der vistes Valdemar.

Hvorledes Erkebispestolen i Lund blev efter Eskilds Fra-trædelse paanödt Absalon, uagtet dennes haardnakkede Mod-stand, fortæller Saxo meget omstændeligen. Knytlingasaga be-kræfter det Væsentlige deraf, ved at sige, at Valdemar og Eskild toge Absalon med Vold, og satte ham næsten halv nödtvungen paa Erkebispestolen (S. 392). For at forklare sig Absalons

kelighed. Men heraf fölger jo, at hans först yttrede Tvivl vare ugrundede.

*) Den nöiagtigste Tidsbestemmelse derfor hentes fra et Brev til Eskild fra Petrus Cellensis.

***) Jvfr. Suhm anf. St. S. 482 f.

Vegring for at blive Nordens Primas, behöver man hverken at antage fra hans Side nogen Forstillelse eller nogen falsk Beskedenhed. Han var som Anförer vant til Siællænderne, kunde stole paa deres Hengivenhed, og formaaede som Roskilde Biskop, som vigtig Eiendomsbesidder og nærbeslägtet med Öens Hövdinger, at raade over alle dens Forsvarsmidler. I Skaane kunde han ikke vente, hvilket ogsaa Erfaring siden bekræftede, at vinde slig en Indflydelse, og det var paa de Tider endnu ikke hört, at tvende slige Embeder kunde forenes. Han maatte formode, at sligt ei vilde blive tilladt.

Samme Aar foretog Kongen i Forbindelse med Hertug Henrik et Tog til Pommern, hvilket baade Helmolds Fortsætter, Arnold af Lybek, og Knytlingasaga omtale. Saxos Beretning om de Ödelæggelser, Valdemar anrettede, og de Borge, han brændte, bekræftes af Sagaen (S. 395). At Hertug Henrik forgiæves beleirede Demmin, tilstaaer ogsaa Arnold (S. 268). Baade Sagaen og Saxo bemærke, at de forenede Fyrster ikke saae hinanden paa dette Tog. Af Saxo skulde man slutte, at Valdemar forgiæves havde søgt at bane sig Vei til Henrik. Sagaen fremstiller det, som om Henrik havde forsömt Stevnemödet, og at Kongen desaarsag var bleven fortörnet.

Mod Aarets Ende kom en pavelig Legat, der bragte Tilladelse til, at Absalon maatte forene den Roskildske Bispestol med den Lundske. Da denne Legat tillige medbragte den Efterretning, at Keiser Frederik den Förste havde forliget sig med Pave Alexander, hvilket skete 1177, følger heraf, at alle de foregaaende Begivenheder, tilligemed Erkebiskop Eskilds Afreise fra Danmark, have tildraget sig inden nysnævnte Aars Ende

Det er altsaa urigtigt, naar Suhm *) lader Legaten først komme til Danmark i Enden af 1178; thi da kunde Efterretningen om Forliget mellem Paven og Keiseren ei længere have været en Nyhed. Knytlingasaga bevidner ogsaa det samme, naar den fortæller, at det var i den efter det sidstnævnte Tog følgende Vinter, at Pave Alexander sendte Pallium til Absalon.

Det næste Aar 1178, med hvilket Saxos femtende Bog begynder, lod Valdemar efter Saxos og Sagaens eenstemmige Vidnesbyrd Prinds Knud og Absalon med en i Hurtighed samlet Flaade gjøre et Tog til Pommern, hvilket bevirkede efter kort Tids Forløb, Sagaen nævner ni Dage, at de Pommerske Fyrster maatte betale en stor Sum Penge, og love at ville holde det gamle Forlig. At Circipanien skulde paa dette Tog være bleven afstaaet til den danske Konge, som nogle pommerske Skribentere berette, er ikke rimeligt, da Saxo vist ikke vilde have forbigaaet dette. I samme Aar, medens Valdemar var i Jylland, gjorde tvende af de forviste Sammensvorne, Knud og Karl, et for dem selv ulykkeligt Angreb paa Halland.

Om det var i dette eller det paafølgende Aar, at Valdemar havde en Sammenkomst med Hertug Henrik, siger Saxo ikke udtrykkeligen. Men da han bemærker, at denne Sammen-

*) Hist. af Danm. 7de D. S. 548. De forskellige Vidnesbyrd om Eskilds Afreise opregner han S. 491 og hensætter den selv til Aar 1178.

komst skete, för Opröret i Skaane udbröd, hvilket ikke kan være skeet sildigere end midt paa Aaret og ikke för end Aar 1179, er det rimeligst at sætte Sammenkomsten til dette Aar. Da var allerede Hertug Henriks Stilling saa farlig, at han vel kunde ville anvende alle Midler, for at erholde Valdemars Bistand *).

Vel er Suhm af den Mening, at Opröret i Skaane först er begyndt 1180; men naar han henviser til de fleste Aarbögers Vidnesbyrd, er dette ikke rigtigt **). Ikkun de Esromske Annaler og Hamsfort sætte Seiren over de Skaanske Oprörere, som erholdtes Aaret efter at Opstanden var begyndt, til 1181 ***). Den Siællandske Krönike ****) fortæller hele det Skaanske Oprör tilligemed Slaget ved Dysiebro under 1180, hvoraf altsaa snarere følger, at denne Krönike sætter Opstandens Begyndelse til det foregaaende Aar. Petrus Olai sætter det Skaanske Oprör til 1179 †), de Bartholinske Annaler ligesaa ††). Den Nestvedske Krönike henfører det afgjörende Slag til 1180, altsaa ligeledes Urolighedernes Begyndelse til 1179 †††).

Naar Saxo, efter at have fortalt Oprörets Ende, beretter om den List, hvorved Keiseren sögte at vinde Valdemar, og hvorved denne lod sig bevæge til at möde Keiseren ved Tra-

*) Orig. Guelf. vol. 3 p. 93.

**) Hist. af Danm., 7de D. S. 593.

***) Langebek Script. vol. 1 p. 242, 280.

****) Langebek 2, S. 621.

†) Langebek 1, S. 178.

††) Langebek 1, S. 341.

†††) Langebek 1, S. 369.

ven, kan man ikke af Saxos Beretning see, om Mødet med Keiseren er gaaet for sig samme Aar, som Slaget ved Dysiebro, eller det næste; men alle Annaler henføre Sammenkomsten til 1181. Senere kan den ikke sættes, thi den gik for sig Aaret förend Kongens Död, og da dette Dödsaar er vist, er det ogsaa afgjort, at Mødet med Keiseren maa have fundet Sted 1181 og ikke, som Arnold af Lybek synes at antage, 1182 *).

Da denne Forfatter skriver **), at den Pommerske Fyrste Bugislav havde, efter at hans Broder Cazimir, en Ven af Hertug Henrik, var död, taget sit Land til Lehn af Keiseren, har man meent, at Saxo feilede i at lade begge disse Fyrster tage deres Lande til Lehn ved Mødet i Lybek ***). Imidlertid sætte dog ogsaa de Bosovske Annaler Cazimirs Död til 1181, det samme Aar da Belehningen gik for sig.

1182 skete den sidste Udrustning mod Venderne under Valdemar den Førstes Regiering. Baade Sagaen og Saxo ere enige i, at Anledningen var, at Venderne havde stærkt befæstet deres Kyster, og at Toget gik overstyr formedelst Kongens Sygdom. Men om Maaden, hvorpaa Hæren opløstes, fortæller Sagaen kun dette (S. 395) at Hæren vægrede sig ved at drage ud, förend den vidste, hvad Vending det tog med Kongens Sygdom; hvorimod Saxo omstændeligen beretter, först hvorledes Absalon nödigen havde tilligemed den unge Prinds modtaget Anförselen over den jyske Flaade, siden at under Kongens Syg-

*) Origin. Guelf. vol. 3 p. 114.

***) Chronic. Slavor. lib. 3 cap. 31 p. 290.

****) Suhm 7 D. S. 617, 621.

dom langvarig Storm og Modvind havde vakt Jydernes Misfor-
nöielse og bragt dem til at fordre, at Toget skulde ophæves,
fordi Provianten var fortæret, hvilket ogsaa Knud efter sine
bedste Mænds Raad havde indvilliget.

Vi have saaledes, ved at giennemgaae den Tidsfølge, i
hvilken Saxo har fortalt Begivenhederne under Valdemars Re-
giering, viist, at denne var den rigtige, og tillige bestyrket hans
Paalidelighed ved Jevnførelse med Helmolds og Knytlingasagas
Beretninger. Vi skulle nu med Hensyn til de norske Kongesa-
gaer vise, hvorledes Saxo har fremstillet Begivenhederne i Norge
og deres Forhold til Danmark i dette Tidsrum.

Det er i Anledning af de norske Gesandteres Ankomst til
Kong Valdemar 1165, at Saxo fortæller noget om Borgerkrigene
i Norge. Især opholder han sig ved Sigurd Slemmedegns Be-
drifter. At denne skulde i Danmark ved Jernbyrd have beviist
sin kongelige Herkomst i flere danske Bishops Nærværelse *),
nævner Saxo ikke; men han fortæller, ligesom Snorre, at Sigurd
havde ved List reddet sig fra det Skib, paa hvilket Kong Ha-
rald Gille havde ladet ham føre ud for at druknes. Listen selv
fortæller Saxo noget anderledes, men i dens Udfald, at det nem-
lig lykkedes Sigurd at springe overbord og svømme fra Skibet,
ere begge enige. Siden omtaler Saxo Harald Gilles Mord, Si-
gurds Tapperhed i det sidste Söslag, og beskriver omstændeligen
Sigurds Död saaledes, at han i det Væsentlige stemmer overeens
med Snorre. Naar Saxo siger om Harald Gilles Sønner, at den
vanføre Inge havde de bedste Aandsgaver, Eisten var gierrig

*) Magnus Blindes Saga Kap. 13. Snorre 3 D. S. 319.

og Sigurd lösartig, bestyrkes de tvende förste Domme ved Snorres Beretninger, og den sidste modsiges ikke af disse. Efter at have berettet Krigens Udfald mellem Kongebrödrene, fortæller Sagaen om Hakon Herdebred noget, som ikke findes hos Saxo; nemlig, at Hakon og hans Mænd efter et tabt Slag havde taget deres Tilflugt til Siælland, og at Absalon havde nægtet at udlevere dem. Dette maa være skeet omtrent 1159 mellem de Begivenheder, Snorre fortæller i Hakon Herdebreds Saga Kap. 12-13. At denne Kong Hakon skulde, som Saxo beretter, være en Tid bleven uenig med en af sine vigtigste Mænd, Sigurd Jarl, omtales vel ikke af Snorre, men denne antyder dog noget hidhörende, hvorledes nemlig Sigurd Jarls Folk i Slaget ved Tönsberg forlode Hakons Banner *). Om denne Sigurd Jarl fortæller Snorre, at han faldt i et Slag mod Erling Skakke **), Saxo derimod, at han mistede paa en uværdig Maade det Liv, han ikke vilde vove i Slaget. Uden Tvivl er den sidste Ytring foranlediget ved den Omstændighed, Snorre beretter, at nogle Trælle plyndrede paa Valpladsen den saarede Sigurd. At Levningerne af dette Parti, efter at de havde mistet en ny Konge, hvilken de havde valgt sig, en Sigurd Sigurdsen, Fostersön af Marcus, tyede til Kong Valdemar, forbigaaer Snorre, der blot anförer den Aarsag til Valdemars Tog mod Norge, at Erling ikke havde holdt sit Löfte til ham, om at skaffe ham Herredömet over Vigen ***).

*) Magnüs Erlingsens Saga Kap. 3, Tom. 3, S. 413.

***) Sammesteds Kap. 14, S. 427.

****) Sammesteds Kap. 23, S. 437.

I Henseende til Valdemars Tog til Norge ere begge Historieskriverne enige i, at den norske Flaade ingensteds viste sig, men at Valdemar, efter at have seilet fredsommeligen frem langs med Kysterne, omsider, da Folket ikke vilde erklære sig for ham, med uforrettet Sag vendte tilbage.

De enkelte Omstændigheder ved dette Tog fortæller enhver af disse Historieskrivere eensidigen. Naar Saxo fortæller om den Glæde, med hvilken Valdemar blev modtaget af Vigværingerne, og at en stor Deel af Vigen hyldede ham, kan dette være noget overdrevent. Saxo bemærker selv, at ingen af Bisperne vilde gaae over til Valdemar. Naar Saxo tilføier, at Hovedaarsagen, hvorfor Toget mislykkedes, laae i at Kongen havde opholdt sig for længe i Vigen, og at han, hvis ikke Mangel paa Proviant havde hindret ham i at forfølge Erling længere, vilde have vundet Norge, kan man vel tvivle, om dette var gaaet saa let til. Imidlertid er det dog vist, at i Thröndelagen var Landets meste Styrke, men just der havde Erling mange Fiender*), og hvis Thröndelagen havde ved en dansk Flaades Ankomst erklæret sig mod Jarlen, vilde det have seet misligt ud med ham. Snorres Beretning er langt mere partisk, naar han negter, at Valdemar fandt en eneste Tilhænger i Norge. Ikke blot fordi dette modsiger, hvad den samtidige Saxo melder om Hyldingen, men fordi det strider imod Sagens Natur, at i Vigen, hvor der nyligen havde været en stor Borgerkrig, og hvor nye Uroligheder snart igien opstode, slet ingen skulde

*) Sammesteds Kap. 26, S. 440.

i Anledning af den danske Flaades Ankomst have giort Oprør imod Erling Skakke.

Strax efter at den danske Flaade havde forladt Norge, vil Snorre, at Erling Skakke med en udvalgt Flaade var seilet til Jylland, og havde der ved Dyrsaa ödelagt mange jyske Skibe og giort stort Bytte, at samme Efteraar Erlings Gemalinde Christine var reist til Kong Valdemar for at megle Fred, og at Erling selv den fölgende Sommer var kommen til Randers for at afslutte den. Men nu er det i det Foregaaende beviist, at Valdemars förste Tog til Norge skete 1164, og at Freden mellem Valdemar og Erling sluttedes 1169. Heraf fölger, at Snorre har været urigtigen underrettet om Begivenhedernes Fölge, og at fem Aar ligge mellem Valdemars förste Tog til Norge og den endelige Fred, hvilken efter Snorre skulde have paafulgt Aaret derefter. Man seer, at Snorre har paa eet Sted villet fortælle, hvad der vedkom det fiendtlige Forhold mellem de to Riger. Han har derfor ogsaa urigtigen sat Slaget ved Dyrsaa til det samme Aar som Valdemars förste Tog. Det andet Tog 1167 forbigaaer Snorre ganske, eller maaskee rettere, han blander Efterretningen om begge Togene sammen, da det, Snorre fortæller om Thinget ved Tönsberg, bedst passer til Saxos Efterretninger om det andet Tog (S. 318).

Ved Fredslutningen forbigaaer Saxo, at Erlings Hustru Christine var i Forveien reist til Danmark for at megle Fred, og Snorre forbigaaer, at tvende norske Gesandter vare först blevne afsendte for at giöre Fredsforslag paa det store Thing i Ringsted og forlange Leide for Erling. Begge Historieskriverne ere enige i, at ved Freden blev Erling Kong Valdemars

Mand eller hans Vasal, og Snorre forklarer dette nøiere, ved at bemærke, at Valdemar erholdt Lehnshöihed over Vigen. Dette havde Valdemar forhen paastaet, og det havde været den nærmeste Grund til at begynde Krigen, men Erling Skakke blev forlehnet med Provindsen. Saxo tilföier endnu den Betingelse, at Erling skulde opfostre Valdemars yngste Sön, og denne skulde, hvis Erlings Sön Magnus döde uden ægte Börn, blive Arving til Norge. Det er meget rimeligt, at Erling og hans Parti har indgaaet disse Betingelser. Blev denne Arvefølge ikke vedtaget paa Thingene i Norge, var den ugyldig, og blev den vedtaget, sikredes derved Sönnen Magnus og hans ægte Börn desmere for de andre Kronprætendenteres Angreb. Det var en gammel Mening i Norden, at den, som modtog en Andens Barn til Opfostring, derved erkjendte ham som den Mægtigere.

I Henseende til Enkelthederne ved Erlings Ophold i Danmark, fortiener Saxo baade for sin Beretnings større indvortes Sandsynlighed, og som det samtidige Öienvidne, langt større Tiltro end Snorre. Saxo beretter, at, efterat Esbern Snare var gaaet som Gidsel til Norge, var Erling kommet med fire Skibe til Danmark; ved Isefiorden havde han mödt Absalon, som nyligen med en stor Flaade var kommen fra Jylland. I de første Samtaler mellem Erling og Kongen havde begge været heftige, saa at Erling havde tænkt paa at slippe bort; men Absalon havde opmuntret ham til at blive, og derpaa havde Sagen jevnet sig. Snorre fortæller derimod, hvorledes Erling var landet i Randers Fiord og uformodentlig var med 12 brynieklædte Mænd traadt ind i Kongens Hal, hvor ikkun Ubevæbnede den Gang vare tilstede, og der selv fordret frit Leide. En Beretning, som

synes at være en Efterklang af Sagnene om Maaden, hvorpaa de gamle Vikinger havde giestet Nessekongerne, og ikke at passe til Enden af det tolvte Aarhundrede; hvad enten nu det var Nordmændene, som ved denne Fremstilling vilde hævde Erlings Anseelse, eller Islænderne, som vilkaarligen udmaalede Besøget.

Om Kong Sverre fortæller Saxo S. 547, at han var en Smeddesön, der havde levet en Tid som Præst paa Færøerne, var derpaa reist til Norge og bleven Krigsmand. Den af Erling Jarl ihjelslagne Eistens flygtende Tilhængere havde kaaret ham til Anfører. Han havde derefter udgivet sig for at være af Harald Gilles Æt og en Sön af Kong Sigurd, og siden desaaarsag tiltaget sig Navn af Magnus. "Denne uforskammede Lögn, vedbliver Saxo, der fandt Medhold iblandt de urolige Krigsfolk og den lettroende Mængde, bragte et grusomt Blodbad og den største Ulykke over hele Norge."

Flere nyere Historieskrivere *) have anseet disse Saxos Yttringer som et Beviis paa Partiskhed. Imidlertid behöver man blot uden forudfattet Mening at efterlæse den under Sverres egen Indflydelse forfattede Sverresaga, for at overtyde sig om, at, hvad Saxo yttre, stemmer i det Væsentlige overeens med hvad den største Deel af Norges Indbyggere tænkte om Sverre lige til hans Död, og uden Tvivl ogsaa med Sandheden selv. Beviset for Sverres kongelige Herkomst beroer alene paa, hvad han selv fortalte, at hans Moder havde aabenbaret ham i hans voxne Alder. Indtil den Tid havde ingen vidst noget derom, intet Vidne, intet Brevskab havde bekræftet Moderens Ord, og

*) Selv Gram i Noterne til Meursius Col. 326.

Sverre tilstod selv for sine Tilhængere, at han intet andet Beviis kunde give dem for sin Herkomst end sit eget Ord *). Dette toge vel de fredløse Birkebenere, som ingen Udvei saae for sig, for at være gyldigt; men de Fleste af hans formentlige kongelige Frender troede det ikke **) og det var kun Sværdet, som bragte Rigets anseelige Mænd til at erkiende Smeddesönnens Kongebyrd. At denne Begivenhed med alle de Omvæltninger, den havde til Følge, var en Ulykke for Norge, maatte upaatvivlelig enhver Samtidig erkiende, der ikke selv havde vundet ved Omvæltningerne. Da Sverre fremtraadte, var Fred i Landet; en yndet og ikke udygtig Konge regierede. Med Sverres Fremtræden fornyedes Borgerkrigen, der varede over 20 Aar til henimod hans Död. En forhen foragtet Hob af Arbeidskarle, Røvere og Landstrygere bleve de Mægtigste i Landet ***), og dette stundom pludseligen; thi deres Anfører havde lovet dem, at hvo som i Kampen nedlagde en Lehnshövding eller een af Hofsinderne, skulde træde i hans Sted ****). Ikke blot de gamle Slægter, som gik til Grunde, ikke blot Biskopperne, hvis Magt Sverre søgte at indskrænke, men ogsaa Fleerheden af Norges Beboere hadede Sverre †), som ved sin Tapperhed og Klögt seirede, uden dog at kunne enten bringe Landet Fred, eller selv vinde Undersaatternes Hierter. At de Ulykker, Sverre havde

*) Sverresaga Kap. 7.

**) Sverresaga Kap. 6 og 59.

***) Sverresaga Kap. 40.

****) Sverresaga Kap. 35.

†) Sverresaga Kap. 58, 99, 101, 117.

fört over Norge, banede Veien for Hagen Hagensens lykkeligere Regiering, var noget, der viste sig först efter Saxos Dage.

Vor Historieskrivers Fremstilling af Valdemars Forhold til Keiser Frederik den Förste er ofte bleven angrebet som partisk i Undersögelserne om, hvorvidt Danmark nogensinde har været et Lehn af det tyske Rige. Imidlertid fortjener dog vel Saxo i sig selv, som samtidig Skribent, og som den, der kunde hente sine Efterretninger fra de nærmeste Kilder, mere Tiltro, end de fleste af de tyske Forfattere, der levede enten i senere Tider eller fiernere fra de handlende Personer. Saxo tilstaaer, at Valdemar under sit Ophold hos Keiseren blev nödt til at erklære sig for hans Vasal *), og er forsaavidt enig med de tyske Krönikeskrivere. Han siger ikke, at det kun var med Hensyn til Venden, at Valdemar erkjendte sig som Vasal. Man kan altsaa allerede af hans Taushed slutte, at ingen saadan Indskrænkning har fundet Sted. I Henseende til Maaden, hvorpaa Valdemar blev bragt til dette Skridt, bærer Saxos omstændelige Fortælling indvortes Præg af Sandhed. Den eneste Forfatter, hvis Vidnesbyrd kunde sættes imod Saxos, er Radevic, som var Domherre i Freisingen og endte sin Historie 1160. Han fortæller **), at den danske Konge havde 1158 strax efter sin Regierings Tiltrædelse sendt Gesandtere til Keiseren med Begjæring, at Keiseren vilde stadfæste hans Valg, samt sende ham Investituren paa hans Kongerige, hvorhos de lovede, at Kongen

*) S. 302 Si salutare monitus imitari voluisset, supplices Cæsari manus deformiter non dedisset.

**) Lib. 1 cap. 24 i Urstisii Script. Germ. Tom. 1 p. 491.

skulde 40 Dage efter Keiserens Tilbagekomst fra Italien komme til Keiserens Hof, modtage af hans Haand Rigets Bestyrelse, samt forsikre ham om sin Troskab. Er dette sandt, maa meget af det, Saxo fortæller om Forhandlingerne før og under Valdemars Reise til Keiseren, være usandt. Hvis nemlig Valdemar bestemt havde lovet at ville inden kort Frist aflægge Vasaleed til Keiseren, kunde denne ikke fire Aar senere have brugt enten Schismaet i Kirken eller Løfte om nye Forlehninger som Paa-skud til at lokke Kongen til sig. Heller ikke behövede da Kongens Raadgivere at have gjort sig Umage for at vække hos Kongen Frygt for mulige Ubehageligheder af denne Reise; thi da var det jo aldeles bestemt, hvad der ventede Kongen, og hvad han nödvendigen maatte underkaste sig, naar han reiste til Keiseren, og det er utænkeligt, at Valdemar alligevel kunde med Lyst have villet foretage slig en Reise. Heller ikke kunde den Samtale, Saxo siden anförer mellem Keiseren, Absalon og Radulph, være bleven holdt. I sig selv er ogsaa hint Gesandtskab, Radevic omtaler, saare usandsynligt; thi hvorledes kan man antage, at Valdemar, efter at være bleven Enehersker ved Medkongernes Död, paa en Tid, da ingen Modstander viste sig, skulde have villet frivillig göre et Skridt, hvilket Svend Grathe kun i yderste Nöd havde gjort og siden igien kaldt tilbage? Mon han ikke derved vilde just have vakt Misfornöielse i sit eget Land, og fundet Modstand hos dets bedste Mænd? At Valdemar skulde ved dette Gesandtskab, som nogle have meent, kun villet erholde Belehning af Venden, kan ikke antages. Han eiede den Gang endnu ikke en Fodbred af dette Land, og Ud-sigterne til at erobre noget deraf vare ved hans Regierings

Begyndelse saare fierne. Langt rimeligere er det derfor, at den tyske Domherre, hvis Skrift vidner om, hvorledes han er gien- nemtrængt baade af Frederiks og hans Keiserdømmes Storhed, har antaget, at Gesandterne fra Danmark, hvilke underrettede Keiseren om den unge Konges Thronbestigelse, og som skulde indlede venskabelige Forbindelser, havde havt samme Hverv, som Gesandterne fra de tyske Fyrster ved lignende Anledninger. Radevic har altsaa, hvad Historieskriverne saa ofte pleie, lagt Gesandterne det i Munden, som han selv fandt at være passende. At desuden Radevic selv ikke havde erfaret noget nærmere om en bestemt Lehnsafhængighed af det danske Rige, viser Maaden, hvorpaa han slutter sin Historie. Han siger nemlig, at uagtet Keiser Frederik ved sin Magt vakte Mistanke hos Spaniens, Engellands, Frankerigs, Danmarks, Böhmens og Ungarns Konger, vidste han dog saaledes ved Venskab at vinde dem, og böie dem efter sin Villie, at disse, saa ofte de sendte enten Breve eller Gesandtere til ham, erklærede, at han havde at befale, og at de vare villige til at adlyde. Man seer heraf, baade at Radevic sætter Danmark ved Siden af de meest uafhængige Riger, og hvor tilbøielig denne Forfatter er til at tage Höflighedsyttringer for Underkastelsestegn *).

Det er saare rimeligt, at Schismaet i Kirken, foranlediget ved de tyvende Modpaver, var, som Saxo skriver, tilligemed Keiserens favre Löfter, det, der bevægede Valdemar til at reise.

*) Jvnf. Suhms Hist. af Danm. 7 D. S. 19, 120 f. Især Gram ad Meursium col. 306.

Dette bestyrkes nemlig ved den samtidige Helmold *), som fortæller, at Keiser Frederik havde efter Maylands Erobring i sit Overmod sammenkaldt Jordens Konger, for at bilægge Schismaet, at den danske Konge var reist derhen med de danske Bisper, Erkebiskoppen af Bremen og Hertug Adolph. Den franske Konge havde derimod, fordi han ikke traf Keiseren paa Samlingsstedet til det bestemte Klokkeslet, deraf taget Anledning til at unddrage sig for et Möde, hvorved han frygtede for at komme i Keiserens Vold.

Hvad Hyldingen selv angaaer, siger den berönte Forfatter af Hohenstaufernes Historie **) med Föie: at denne Höitidelighed er uden Tvivl selv i det Öieblik, den foretoges, bleven tillagt forskiellig Betydning af den, der gav den, og den der modtog den. De Betingelser, under hvilke Valdemar skal efter Saxo have indvilliget i Hyldingen, har man kaldt i Tvivl, og dog er de, rigtigheden forstaaede, saare rimelige. Man maa nemlig her ikke tænke paa skriftlige Betingelser, men paa mundtlige Forklaringer. Saaledes kan gierne Keiseren have forsikkret, at han slet ikke forlangte, at den danske Konge skulde, som de tyske Fyrster, enten möde ved hans Hof, eller stille Tropper i Marken; forbeholdende sig maaskee til beleilig Tid at giöre disse Fordringer giældende. Det var naturligt, at denne Hylding blot angik Valdemar selv, og det allerede af den Grund, at hans Eftermand endnu ikke var valgt. Hvad der imidlertid

*) Chron. Slav. lib. I., cap. 90 S. 205.

**) Raumer Geschichte der Hohenstaufen 2ter B. S. 173.

meest skulde have virket paa Valdemar, var det edelige Løfte af de tydske Fyrster, at ville hielpe Kongen til at undertvinge Slavien. Man har fundet dette aldeles stridende mod Henrik Löves Fordringer, og derfor ikke rimeligt. Men man lægge Mærke til, at Saxo taler ikke om hele Slavien, men ubestemt om Slavien, og at altsaa her ikke var Spørgsmaal om den Deel af Slavernes Land, der allerede stod under tydske Fyrster, men om den hedenske Deel deraf, mod hvilken det ansaaes fortienstligt at giøre et Korstog. At aflægge Løfter om at understøtte dem, der droge paa et saadant Tog, var aldeles i Tidens Aand, især paa en Kirkeforsamling, om end slige Løfter siden bleve satte til Side.

Snarere kunde man beskylde Saxo for nogen Partiskhed eller maaskee Eensidighed i Fortællingen om Valdemars Forbindelse med Hertug Henrik Löve og de mange snart fredelige, snart fiendtlige Forholde, hvori disse Fyrster stode til hinanden. Men det vigtigste desangaaende er allerede foran bemærket i Anledning af Begivenhedernes chronologiske Fremstilling.

Det er ikke blot med Hensyn til Danmarks Forhold til Udlandet men ogsaa med Hensyn til de danske Provindsers og til de enkelte Stænders giensidige Forhold, at man har beskyldt Saxo for Partiskhed. Saaledes mener Suhm *), at Saxo var partisk mod Skaaninger og Jyder. Han anfører imidlertid slet ingen anden Grund, end at Saxo fortæller i Valdemars Historie nogle for disse Provindsers Beboere ufordeelagtige Træk, hvoraf Suhm end videre slutter, at Saxo selv var Siællænder. Denne

*) Hist. af Danm., 7 D. S. 34.

Slutning vilde imidlertid kun da have nogen Grund, naar man kunde vise, at det, Saxo fortæller om hine Provindsers Beboere under Valdemarernes Regiering, var enten usandt, eller dog usandsynligt. Hvad nu Jyderne angaaer, da er det rigtigt nok, at Saxo beretter, hvorledes de ved flere Leiligheder yttrede sig misfornöiede, ja endog opsætsige. Paa Valdemars andet Tog til Norge viste nogle af Jyderne sig opröriske, og de jyske Magnaters Utaalmodighed skal have bragt Kongen til at vende tilbage (Saxo 319). Under Skaaningernes Oprör vare de jyske Krigere kun lidet redebonne til at understötte Absalon, dels, mener Saxo, af Misfornöielse over Tiendens Indförelse, dels fordi de erindrede sig Slaget ved Fodvig (S. 367). Under Kong Valdemars sidste Sygdom, da en Hær var bleven forsamlet ved Grönsund, og Kongen ikke selv satte sig i Spidsen, vilde Jyderne ei lade sig anföre af Absalon, (S. 371-372). En Gang forhen havde vel et Antal Jyder under Anförsel af Svend, Biskop i Aarhus, viligen fulgt Absalons Banner, men de havde snart viist sig egenraadige, og da Absalon sendte dem hiem, havde de ladet sig overrumple af Venderne og ladet deres Skibe i Stikken. Oftere fortæller derimod Saxo om Siællændernes tappre Bedrifter i de vendiske Krige. Men hvo formaaer i vor Tidsalder at bevise, at dette eller hiint er usandt? Man kan ikke engang godtgöre, at det er usandsynligt. Thi da Absalon var Roskilde Bisp, da han og hans tappre Frænder havde deres fleste Eiendomme i Siælland, var det naturligt, at tappre Anförelere dannede tappre Svende, og naar et Tog hurtigen skulde göres til Venden, maatte det skee fra Siælland med denne Öes og med Naboöernes Skibe. Siællænderne fulgte gierne deres tappre Anförelere.

De bleve derved desmere övede og krigeriske, og gjorde derfor paa lykkelige Toge det meste Bytte. Dette kunde des snarere vække de andre Provindsers Misundelse, da ikke mange Aar vare forløbne fra den Tid, at de forskjellige Provindsers Indvaanere havde staaet fiendtligen imod hinanden. Selv Knytlingasaga fortæller et Exempel paa, hvorledes det, at Siællænderne under Absalons Anførsel erhvervede sig Bytte, vakte Jydernes Misundelse (S. 585). Den Opsætsighed, Jyderne nogle Gange viste under Valdemars Regiering, kan maaskee have foranlediget Saxo til et Sted i den ældre Historie S. 169 at kalde dem gensinsolens, men deraf følger endnu ikke, at han viser Partiskhed i at beskrive deres Opførsel. At Saxo ikke fortier Jydernes Tapperhed, viser blandt andet Kong Nielses Historie, hvori Saxo omtaler, hvorledes Jyder i Slaget ved Seierö opoffrede deres Liv, for at redde Kong Magnus (S. 245).

Med mere Grund kunde maaskee nogen beskyldte Saxo for Partiskhed mod Skaaningerne, nemlig med Hensyn til hans Skildring af deres Oprör imod Valdemar; thi dette Oprör stod i Forbindelse med deres Had til Absalon, og Saxo skiuler ikke sin Forkierlighed for denne store Mand, hans egen og Fædrelandets Velgiörer. Men af denne Saxos naturlige Tilböielighed til at sætte Absalons Bedrifter i det bedste Lys, følger endnu ikke, at han forsætligen har forvansket Begivenhederne. Man har især beraabt sig paa, at Saxo har forbigaaet, hvad den siællandske Krönike *) beretter om Anledningen til dette Oprör: at

*) Langebek Script. 2 D. S. 621-22.

nemlig de siællandske med Absalon beslægtede Hövdinge, hvilke Erkebispnen havde sat til at forvalte de erkebispedige Godser, havde tvunget Skaaningerne til at fremslæbe noget Tømmer, der var bleven fældet i Skoven paa et Sted, hvor der ikke var fremkommeligt med Heste, hvilken Medfart skulde have bragt de forbittrede Bønder til at giøre Oprör, og at anfælde Erkebispens Gaard. Dette Træk er vistnok bleven forplantet ved Folkesagnet, der pleier at fæste sig til sligt enkelt i Öine faldende og at glemme Begivenhedernes almindelige Aarsager. Men Arbeidet med at slæbe noget Skibstømmer ud af en Skov vilde neppe have frembragt noget Oprör, hvis ikke alt dertil havde været modent. Saxo fordölger ikke det Vigtigere, at Opröret var fremkaldt af Misfornöielse med de kongelige Fogeder, og nævner just fire siællandske Lehnsmænd af Absalons Slægt, hvilke Skaaningerne fordrede tilbagekaldte; men han tilföier, at Oprörerne snart gik saa vidt, at de negtede al Tiende og enhver Afgift.

Naar fremdeles den siællandske Krönike tilföier, at Kongen havde af de rigeste Opröreres Gods rundeligen erstattet Erkebispnen, hvad der var bleven ham frataget, strider dette ikke mod Saxos Yttring, at Absalons Tilbud, at ville eftergive for sit Vedkommende en Deel af de erkebispedige Indtægter, havde bidraget til at dæmpe Opröret. Thi Kröniken taler om Erstatning for de til Bispestolen hörende Eiendomme, der vare blevne plyndrede, Saxo derimod om de aarlige Indtægter, hvilke Erkebispnen for sin Embedstid afstod.

Hvad Saxos Skildring af Absalons Adfærd under Skaanin-

gerne Oprör angaaer, da bærer den indre Præg af Sandhed; thi Absalon viste sig under dette Oprör, ligesom han havde viist sig giennem sit hele Liv, som den höihiertede, besindige, for Kongens, Kirkens og Statens Vel ivrige Mand, der ikke tog i Betænkning at vove sit eget Liv, naar det kunde gavne, der vilde skaane Andres, saalænge det var muligt, men som heller ikke enten ved Vanskeligheder eller ved Modstand bragtes til at opgive sine Planer.

Nyere Historieskrivere have ikke blot höiligen dadlet Absalon for hans Opførsel under det skaanske Oprör, men ogsaa Saxo, fordi han ikke sætter Skaaningerne Opstand i et bedre Lys. Men det er dog en stor Ubillighed at ville forlange af det trettende Aarhundredes Mænd, at de skulde have rettet sig efter det attende Aarhundredes liberale Mølinger. Suhm siger, at Skaaningerne maatte beseires, for at tilfredsstille en gierrig Prælats Umættelighed *). Men hvoraf vide vi, at Absalon har været gierrig? Ingen Krönike beskylder ham derfor. Paa Thinget kunde Absalon kraftigen giendrive de mod ham giorte Beskyldninger. En islandsk Anecdote uden al Hiemmel om Absalons uretfærdige Opførsel mod en Bonde **) beviser intet. Gierrighed passer hverken til den modige Krieger, der stedse laae i Feldten, og jevnligen gjorde Toge paa sin egen Bekostning, heller ikke til den börnlöse Prælat, der anvendte store Summer

*) Hist. af Danm. 7 D. S. 615.

**) Sagabibl. 3 D. S. 471.

paa i levende Live at forskiønne Kirken og dotere Klostre. Absalons egen Gierrighed kom desuden her ikke i Betragtning; thi hvorledes kunde en Prælat i det tolvte Aarhundrede have samtykt i, at en heel Provinds blev fri for at yde Tiende? Al Tiende vilde da være bleven afskaffet i hele Landet, og snart vilde Klagerne over Erkebiskoppens ukanoniske Adfærd have gienlydt til Rom. Men ligesaalidt som Erkebisen havde Magt til at fritage for at svare Tiende, kunde den for Religions og Videnskabeligheds Befordring ivrige Mand have Lyst dertil; thi han var vist nok overtudet om, at Geistlighedens forögede Indkomst og Magt var gavnlig for det Hele. Med noget større Föie kunde man bebreide Absalon, at han ikke samtykkede i, at hans Frænder mistede deres skaanske Lehn; men de, som gave dette Raad, meente det neppe ærligt, og Absalon kunde ikke indrømme, at Kongen ei skulde have Myndighed til at give Mænd fra den ene Provinds Forlehninger i den anden. Desuden vilde Kongens Magt i Provindsen allerede derved være bleven svækket, naar istedet for troe Lehnmænd kom saadanne, paa hvis Troskab man ikke kunde lide.

Ikke mindre indvortes Præg af Sandhed bærer Saxos Skildring af Oprörernes Fremfærd. Man seer en urolig Almue, som, misfornöiet over Byrderne, er bleven ophidset af Enkelte, der vilde drage Fordeel af Giæringen. Den let ophidsede Mængde beroliges snart igien ved Erkebiskoppens Domme og Löfter, men omstemmes atter ligesaa let ved enkelte Urostiftere, og bliver nu disses blinde Værktöi. Imidlertid er der dog endnu saa liden Fasthed i denne Sammenstimlen, at en bevæbnet Skare la-

der sig ved Prygl drive fra hinanden. Da Mængden faaer Tid til at raade sig selv, gaaer den stedse videre i sine Fordringer, vil hverken betale Skat eller Tiende, og tilsidst vove Bønderne med Vaaben i Hænderne at möde Kongen og hans Hær. En eneste Fegting ved Dysiebro var dog tilstrækkelig til denne Gang at ende Borgerkrigen. Vel begyndte den igien efter Valdemars Död, og greb vidt om sig, da Oprörets Stiftere gawe de Fornemmes Gaarde til Plyndring. Saaledes kunde en vis Harald Skreng, selv en Tosse, men af kongelig Æt, der var bleven hentet fra Sverrig og udvalgt til Konge, for en kort Tid vinde et stort Tilløb; men da en Hob af skaanske Riddere havde forsamlet sig ved Lumme Aaen, for at fegte til det Yderste, prøvede den store Bondeskare ikke engang paa at giöre Modstand, men kastede deres Vaaben. Vel vedvarede endnu Mængdens Had mod alle de Fornemme; men da Absalon var landet med en Hær fra Siælland, maatte Skaaningerne finde sig i, at de Love, hvilke de havde afskaffet, igien bleve satte i Kraft, og Almuen turde ikke mere sætte sig op mod de Regierende. Man kan beklage den misledede Mængde; men Absalon fortjener ingen Daddel, fordi han med Kraft stræbte at undertrykke et Oprör, og naar Suhm siger *), at Absalon her viste sig som en ond Mand, indeholder Historien ingen Hiemmel for sligt et Omdömme.

Det Skaanske Oprör nævnes slet ikke i Knytlingasaga, der-

*) Hist. af Danm. 8 D. S. 6.

imod fortælles ogsaa der om de tvende andre Mærkeligheder under Knuds Regiering, nemlig Keiserens Forsög paa at faae Kong Knud til at blive sin Vasal, og den vendiske Krig. Keiserens Opfordring og Knuds afslaaende Svar omtaler Sagaen korteligen, men er i det Væsentlige enig med Saxo, nemlig deri, at Knud afslog at tage Danmark til Lehn af Keiseren, og at hans Afslag var affattet i höflige Udtryk. Ordene lyde hos begge Forfattere forskielligen, fordi Saxo taler om flere Gesandtskaber, og hvorledes ethvert af disse blev modtaget. Sagaen taler kun i Almindelighed om hvad Keiseren havde forlangt, og hvorledes dette Forlangende blev besvaret.

Sagaen forbinder ligesom Saxo den vendiske Hertug Bogislavs Rustninger med Keiserens Harme over, at Knud ei vilde hylde ham. Arnold af Lybek *), der nævner Knud som den, der begyndte Krigen, fremstiller Keiserens Vrede, som en Fölge baade af Knuds Vægning for at lade sig krone af Keiseren, og af hans Angreb paa Hertug Bogislav. Men Arnold angiver Tiden for dette Angreb aldeles ubestemt; derimod gienfinder man hos ham det Væsentlige af det, Saxo beretter om de Vendiske Krige under Knud Valdemarsen. Han omtaler nemlig flere Krydstoge til Venden, hvorved mange Egne bleve plyndrede, og deriblandt et, hvorved de Danske giennembröde de Fæstningsværker, hvorved man havde villet negte dem Adgangen,

*) Chron. Slav. lib. 3, cap. 2, p. 301.

endeligen det store Söslag, Bugislav tabte, og at han derpaa blev Knuds Vasal.

Ligesom Helmold ender sin Krönike med, at Hertug Henrik bragte Fred over Östersöens Kyster, saaledes slutter ogsaa Saxo sin Historie med Vendens Underkastelse, der blev den modne Frugt af Sæden, som giennem Valdemars Regiering under blodige Kampe var bleven udströet.

OM
MALERIER PAA VASER,
OG
OM ANDRE KONSTVÆRKER,
SOM FORESTILLE
MEMNONS HISTORIE.

VED

DR. *FREDERIK MÜNTER.*

*Denne Afhandling, som blev forelæst i Selskabet den 8 Mai 1829, er
bleven trykt efter Forfatterens Död.*

I.

Mythens om Memnon, Morgenrödens Sön, Aethiopernes, d. e. fierne sydlige Nationers *) Konge, er en af de berömteste og videst udbredte i Alderdommen. Fra Theben i Ægypten indtil Susa i Persien, og derfra hele det vestlige Asien igiennem, indtil Hellespontens Strandbred, viistes Monumenter, som skulde bevare hans Eftermæle for de kommende Aarhundreder, og hvor forskiellige Skikkelser dette Sagn end har antaget, synes dog Personens (det er Guddommens, thi historiske Tildragelser kunne ikke söges i denne Mythe) Identitet ikke at

*) Et Beviis for det udstrakte Begreb, hvori hine Tider toge Aethiopien giver ogsaa den Omständighed, at en anden Sön af Aurora, Phaeton, ikke Clymenes og Apolls af Ovidius berönte Sön, angives i den hesiodiske Theogonie 984-86, som en Aethiops; af andre derimod som en Syrer (Apollodor III. 14, 3). Det er fremdeles bekiendt, at Cyprierne hentede endeel af deres Myther og Religion (f. Ex. den himmelske Gudindes Dyrkelse) fra Syrien; og dog siger Herodot VII. 90 ndtrykkeligen, at de nedledede deres Herkomst fra Aethiopien; ja ifölge Scholiasten til Euripidis Phoenissæ v. 1748 lader Pisander den ciliciske Sphinx komme fra Aethiopien til Theben.

kunne drages i Tvivl; og det er mere end rimeligt, at den Memnon, hvis Colos i Theben hilsede den opgaende Sol med sine forunderlige Toner, og hvis Gravmæler fandtes paa saa mange Steder i Asien, er den samme, hvis Bedrifter i den trojanske Krig ældgamle græske og italiske Vaser og Pateræ forestille. Jablonsky *) og Jacobs **) have især været sysselsatte med at oplyse den ægyptiske Deel af Mythen. Jeg vil derfor udbede mig Selskabets Opmærksomhed, paa hvad jeg i Anledning af en Vase i H. K. H. Prinds Christian Frederiks Samling har fundet at anføre til Forklaring af de græske Konstmonumenter, paa hvilke de enkelte Dele efter Grækernes Anskuelse af denne Mythos ere fremstillede.

II.

Allerede i de homeriske Sange omtales Memnon paa tvende Steder af Odysseen, i den fjerde Sang v. 184 fölg.:

Saare da græder Helena, Kronions Datter fra Argos,
Saare Telemachos græder, og Atreus's Søn, Menelaos,
Nestors Søn ikke heller fra Graad kan holde sit Öie,

*) *Syntagmata tria de Memnone Græcorum et Aegyptiorum ejusque celeberrima in Thebaide statua. Prfti ad Viadr. 1753.*

**) Ueber die Gräber des Memnon und die Inschriften an der Bildsäule desselben. In den Denkschriften der königlichen Academie der Wissenschaften zu München für die Jahren 1809 und 1810. Om Memnons allerede af Cambyses sønderbrudte Colos see Greve v. Veltheims Sammlung einiger Aufsätze historischen, antiquarischen, mineralogischen und ähnlichen Inhalts. II. p. 67.

Thi han erindrer i Sind Antilochos, tapper og feilfri,
 Ham, som den glimrende Søn af den lysende Eos har nedlagt *).
 og i den ellefte Sang v. 521:

Han (Eurypylos) var den skiønneste Helt jeg har seet næst Kæm-
 peren Memnon.

Ei at tale om Hesiodus og andre Digtere, som nævne ham **).
 Men især omtales Memnon i den cycliske Digters Arctinos
 Epopoe, Aethiopsis, som denne Milesier, der levede mellem den
 4 og 9 Olympiade ***), i det ottende Aarhundrede för vor
 Tidsregning, digtede om hans Bedrivter; og hvilket Digt er at
 betragte som Kilden, af hvilken alle senere Kunstnere og Dig-
 tere have öst, og iblandt disse især Quintus fra Smyrna, som
 i sine homeriske Paralipomener har indflettet de smukkeste
 Blomster af de berömteste cycliske Poeter. Vel er Arctini
 Aethiopsis aldeles forloren, men enkelte Ting den har omtalt,
 nævnes hist og her ****), og hele dens 5 Bögers Indhold er os
 nu bekjendt af Procli Chrestomathie, hvilken Hofraad og Prof.

*) Denne og alle fölgende Oversættelser har Hr. Professor og Rector
 Meisling i Helsingöer havt den Godhed at meddele mig.

***) Hesiodi Theogon. v. 984. Pindar Olymp. II. v. 146. Pyth. II. 29.
 Nem. III. 99 VI. 83. Isthm. V. 51. VIII. 116. Af Sophoclis *Μέμ-
 νων* og *Ἀχιλλεύς* have vi kun Navnet.

****) Heyne ad *Æneid I. Exc. 19.*

*****) F. Ex. af Dionysius Halicarnass. om Palladium I. c. 68. 69 (hvis
 Arctinus ikke ogsaa har skrevet et Digt om Troias Erobring, en
Ἰλίου πέρσις) og i den saakaldte *Tabula Iliaca* citeres hans Digt *Ἀ-
 χίλλειος κατὰ Ἀρκτίνον τὸν Μιλήσιον.*

Tychsen i Göttingen fandt i Venedig*). Ogsaa havdes af Aeschylos en Tragoedie *Ψυχασαρία*, *Sielenes Veining*, hvis Gienstand var Memnons Död, og hvis Hovedmoment var, at Jupiter veiede i Skiæbnens Vægtskaaler Udfaldet af Achills og Memnons Tvekamp**); en Efterligning af Fortællingen hos Homer om at Jupiter veiede Grækernes og Troianernes Skiæbne***); hvilken siden gientages med Hensyn til Tvekampen mellem Hektor og Achill****). *Dictys Cretensis* †), de andre Mythographer, og de senere latinske Digtere omtale ligeledes Memnon oftere, hvis Navn og forekommer ved given Leilighed hos flere gamle Forfattere, af hvilke adskillige skulle vorde anførte i det følgende.

III.

Ligesaa hyppigt blev denne Mythos behandlet af Grækerne i deres Kunstværker. Jeg skal først omtale dem, som

*) Tychsens og Heerens Bibliothek der alten Literatur und Kunst I. Göttingen 1786. Inedita p. 32. Siden paa ny udgivet af Gaisford med Hephæstion. Oxon. 1810. 8.

**) *Plutarch. de audiendis Poëtis* c. 2. *Eustath. ad Iliad. VIII.* 699.

***) *Iliad. VIII.* 70.

****) *Iliad. XXII.* 209. Ideen er ægyptisk, og sees paa Mumiemalerier, og i de liturgiske Bøger, som findes hos Mumierne. Men der anvendes den anderledes. Det er den Afdödes gode og onde Gierninger, moralske Værdighed eller Uværdighed, som afveies for den dømmende Osiris Throne. See f. Ex. *Copie figurée d'un Rouleau de Papyrus publiée par M. Fontana et expliquée par Mr. de Hammer, Vienne 1822. pag. 7, 8.*

†) *Lib. IV. c. 5, 6.*

nævnes hos de gamle Forfattere, og dernæst gaae over til dem vi selv endnu ere i Besiddelse af.

1. Den ældste af alle de Forestillinger vi have Efterretning om, var et Relief af Bathycles paa den amyklæiske Apolls Throne i hans beröimte Tempel nær ved Sparta, hvorpaa Memnons Tvekamp med Achill var forestillet *).
2. Dernæst saaes Achill og Memnon kæmpende, hver sin Moder ved Siden paa Kypseli af Cedertræ udarbeidede og tildeels med smaae Figurer af Guld og Elfenbeen indlagte Skrin i Junos Tempel i Olympia **).
3. Begge disse Helte vare ligeledes i Olympias hellige Lund udhugne i en stor Gruppe paa en Marmorbasis i Form af en Halvcirkel, i hvis Midte Jupiter stod med Aurora og Thetis, som begge bade for deres Sønner. Paa begge Sider saaes Memnon og Achill i saadan Stilling, som om de vilde fægte mod hinanden, og fire Grækere, Ulysses, Menelaus, Diomedes og Ajax imod fire Trojanere, Helenus, Paris, Æneas, Deiphobus, et Mesterværk af Myron, og foræret den olympiske Jupiter af Apolloniaterne i Epirus, som Tienden af det Krigsbytte de havde giort i Staden Thronium ***).

*) *Pausan. III. c. 18.* Heynes antiquarische Aufsätze I. p. 38.

***) *Pausan. V. 19.*

***) *Pausan. V. 22.* Det lader sig vel ikke omtvivle, at de Gamle jo ogsaa have havt særskildte Statuer af Memnon. Maaskee en Levning af en saadan er en saakaldt Alexander af Basalt i Galeria Giustiniani i Rom, af hvilken dog kun Hovedet og Haarene ere antike

4. Fremdeles have vi Efterretning om et berömt Skilderie af Polygnotus i Delphi, som forestillede en Mængde af Oldverdens og den troianske Krigs Heroer, paa hvilket ogsaa Memnon var malet siddende paa en Steen ved Siden af Sarpedon, paa hvis Skulder han har lagt sin ene Haand. Paa hans Kiøle saaes de saakaldte memnoniske Fugle, om hvilke jeg skal tale i det fölgende, og ved ham stod en nögen aethiopisk, fölgelig sort Dreng, for at betegne Heltens Fædreland.
5. Endelig giver ogsaa Philostratus i hans Beskrivelse over en Malerie-Samling, som var opstillet i Neapel, Efterretning om et stort Malerie, der forestillede Memnon död. Man saae paa dette Konstværk en viid aaben Mark, en med en Muur omgiven Leir og en befæstet Stad. Alt dette formodentlig i Baggrunden. I Forgrunden laae Memnon som Yngling med neppe fremspirende Skiæg, med reen glindsende sort Ansigtifarve, skiønne Haarløkker og med Spydets Saar i Brystet. Hans Hær saaes vaabenlös at beklage hans Död. Saa og hans Moder, som formörker Solen og beder Natten at lade det blive tidligen mörkt, for at hun kan unddrage sin Sön for Grækerne. Længst borte i Baggrunden, som skulde forestille Aethio-

Et herligt Hoved af en Heros, paa hvilket Hielmen under Hagen er tilbunden med et Baand. Paa Kinderne har den Prydelser, som man næsten skulde holde for et Slags Tattovering. Dette Hoved anseer Hirt for en Förestilling af Morgenrödens Sön. Men Zoega er ikke af denne Mening. Friederike Bruns prosaische Schriften II. S. 90.

pien, saaes ikke Memnons Grav, men Memnon selv, forvandet i en sort Steen og i en siddende Stilling, dog i Begreb med at reise sig op fra Jorden. Paa dette Billede faldt Solstraaler, som, naar de berörede Munden, frembragte Toner af samme, med hvilke Apollo syntes at ville tröste Aurora *). Jeg maa overlade det til Kunstnere, at bedömmen Compositionen af dette Billede, som sikkert indeholder adskilligt, der ikke kan udtrykkes ved Pensen; men jeg bemærker alene, at Philostratus öiensynlig blander sin egen Forklaring med Beskrivelsen af hvad han har seet udfört af Kunstneren, og ikke iagttaget Eenheden i Fremstillingen, som denne ikke kunde forsömme **).

Mangfoldige andre Forestillinger ere blevne Rov for Tiden. Dette vise allerede Malerierne paa de gamle endnu bevarede Vaser, som, naar vi skulle slutte af Tegningerne, synes for det meste at være Copier af beröimte Reliefs paa Friser, hvormed Billedhuggerne prydede Værelserne. Og hvor vigtig Historien om Memnon maa have været i Grækernes Öine,

*) *Philostrati Imag. I. c. 7.*

***) Jevnför *T. Baden de arte et judicio Flav. Philostrati in describendis imaginibus* (*Hafn. 1792*). *Narrat*, siger han pag. 9, *incredibilia de pictura Philostratus, quæ nemo vel valentissimus pictor exprimere possit, quæque vires artis limitesque transcendunt*. Mangel paa Eenhed i nogle af Philostrats Beskrivelser have ogsaa Hagedorn (*Betrachtungen über die Malerey I. p. 174*) og Caylus (*Hist. de l'Acad. des J. et B. L. Tome XXIX. p. 149*) bemærket. Baden p. 31.

kan alene sluttet deraf, at den ogsaa blev optaget i de saakaldte *Tabulæ Iliacæ*, som formodentligen bleve brugte i Skolerne, for desbedre at indprænte Börnenes Hukommelse den trojanske Krigs Historie, der hørte til den Kreds af Myther de maatte lære, omtrent ligesom Börnene i vore Skoler lære de bibelske Historier. At dette har været Tilfældet, kunne vi slutte af et Par Fragmenter som ere tilovers, og om hvilke jeg skal tale i det følgende.

IV.

Vi henvende os nu til de antike Konstværker, vi endnu have, som enten med fuldkommen Vished, eller dog, paa et eneste nær, med overveiende Rimelighed maa ansees for at forestille Scener af Memnons Historie. Men forinden jeg samler og ordner dem nogenledes chronologisk, bør jeg meddele Procli Udtag af Arctini Aethiopis, som den Text, hvilken Konstnerne have fulgt; og hvilken dels forklarer hvad de fremstille, dels ogsaa selv faaer Lys af deres Arbeide.

Efter at have fortalt Amazonernes Dronnings Penthesilea's Ankomst til Troia, hendes Död ved Achills Haand og dennes Reise til Lesbos for at renses af Ulysses for den Blodskyld han havde paadraget sig ved Therites Drab, melder Arctinus, rimeligviis i den tredie Bog af Aethiopis: *Memnon, Morgenrödens Sön, hvis Vaaben vare samtligen smedede af Vulkan, kommer for at hielpe Troerne. Thetis forudsiger sin Sön (Achilles) hvad der skal skee med Memnon. Da Slaget holdes, dræbes Antilochos af Memnon. Derpaa dræber Achilles Memnon; men Morgenrödens Gudinde giver ham*

Udödeligheden, efter at have faaet Zev's Samtykke dertil. Herpaa har Arctinus videre fortalt, hvad der skeete for Troia indtil Achilles Död og Liigbegiængelse, under hvilken Thetis tog Sønnen fra Baalet, og bragte ham til Æn Leuke. Hvad nu Proclus kun uddrager i muligste Korthed, er efter al Rimelighed udförligen fortalt af Quintus Smyrnæus i hans Paralipomeners anden Bog, som indeholder Memnons Bedrifter for Troia indtil hans Död; og af Dictys Cretensis. Den seneste Gienlyd heraf torde være et Sted hos Tzetzes i hans Posthomericæ, af hvis temmelig lange Fortælling *) man maaskee kunde formode, at Arctini Aethiopsis har endnu i XII Aarhundrede været i Behold i et af de constantinopolitanske Bibliotheker. Hans Ord ere fölgende:

*Atter nu aanded de Grækere frit efter Kampenes Møie;
Ach! men det varede kort, at de lagde fra Hænderne Sværdet.*

*Memnon kom nu igien, hiin Drot fra de östlige Egne;
Ogsaa Polydamas kom, samt Phoenix, og tallöse Skarer,
Baade tilfods og tilvogns, liig Stöv eller Sand, udi Antal.
Inderne joer' i den natlige Stund over Bølgernes Saltvand,
Bringende Rigdom af Guld og af Sölv paa de herlige Snekker.
Skibenes Tal var uendelig stort, af forskjellige Arter,
Nogle til Ladning, og Nogle til Kamp, ja Nogle til Heste —
Kort, af forskjellige Slags.*

*Udi Land nu Krigerne ginge;
Dog de erlanged ei Plads i de Troeres Bye eller Huse;*

*) *Frid. Jacobs: Jo. Tzetzæ Antehomerica. Homerica et Posthomericæ. Lipsiæ 1793. p. 117. v. 213. p. 127. v. 335.*

*Hveden de flokkede sig udi Hold, under sikker Bevogtning;
Aad deres Nadver, og nöde saa Roe i den natlige Slummer.*

*Men da nu Eos, i hviden Gevandt, sig hævdede aarle,
Fore fra Leiet de op, og en Blanding af Stemmer man hörte.
Vilden Araber nu strigled sin Hest og dens herlige Nakke,
Medens de Gangere vrinskede höit med et trodsende Krigsmod.*

*Ile da monne fra Iliums Bye og fra Priami Hofborg
Memnon, födt, som en krigerisk Sön, af den tidlige Eos,
Fulgt af de Inderes drotlige Mænd, Polydamas, Phoenix.*

*Ogsaa Dardanernes Folk, og de samtlige Troeres Skarer
Ned over Markerne drog, hvor Mændenes Hobe sig knuged.
Hurtigen op paa sin Vogn sig kasted den modige Memnon,
Ogsaa Polydamas selv og de Inderes övrige Drotter.
Vinked nu Memnon til Krigernes Hob med sin löftede Höire,
Hvilket var Tegnet til Kamp; da hörte man Vaabnene brage.*

*Straalerne spillede alt fra den lysende Sol over Marken.
Flux mod hinanden de foer, og en frygtelig Larmen sig hæved
Op fra de kiæmpende Mænd. Overalt bleve Ligene hobed
Mellem hverandre; dog segned der meest paa Argivernes Side.*

*Den, der af Grækernes Hövdinge sank, som den Förste blandt
Alle,
Fældet af Memmons Haand, da han styrted sig frem udi Nærstrid,
Var den nestoriske Helt, Antilochos, ædel og kraftig.
Elsket han var af Enhver, mellem Alle dog meest af Achilles.
Thi han var hurtig og flink, samt ung og forunderlig deilig,
Kunde desuden i Raad og i Ord med de Gamle sig maale.*

*Næst efter hannem de Vigtigste faldt af de Grækernes Drotter;
Medens de vendte paa Flugt deres Ryg imod Troernes Skarer,
Dreves de frem i en Hob, og de væded med Blod deres Fodtrin.*

*See! da bredte sig ud over Jord det natlige Mørke,
Hvilket bevægede Arabernes Søn, om endogsaa lidt nødigt,
Striden at bringe til Roe for idag, og den blodige Kampdyst,
Hveden de Grækere slap, for at vorde for Döden et Offer.*

*Mens det var Nat, under Vaaben de sad, tætpakket i Hobe,
Alle med Vaaben i Haand, uden Roe, eller styrkende Slummer.
Först da hun hævede sig, den guldstoelthronende Eos,
Reiste de sig, med et ærgerligt Hu, og begyndte paa Kampen.
Memnon hæved sig fro, og han ligned den rædsomme Typhon,
Krigerisk Søn af den evige Gø; han haabed, som forhen,
Samtlige Græker at bringe til Roe, för Aftenens Komme.*

*Sligt var hans Meed, da han kastede sig, under vældige Krigs-
raab,
Op paa sin Vogn, med et trodsende Mod, medens Krigerne larmed.
Ach — da mödte Peliden ham just, og han stödde sin Landse
Giennem hans vældige Bryst, ihvor stor og utæmnet han end var.
Dette var Enden, som Memnon fik, efter det, som berettes.*

V.

Vi henvende os nu til udförligere at afhandle de til vor Tid komne Monumenter af Alderdommen, paa hvilke Memnons Historie forestilles. Det er alene de græske vi befatte os med. Thi de ægyptiske ere af en ganske anden Beskaffenhed, og ville maaskee först nu faae deres rette Oplysning ved de Opdagelser, som dagligen giöres ved Nilens Bredde. I Grækenland var Memnon en Heros, ligesom alle de andre Guders Söner, der kiæmpede for og imod Troia. I Ægypten derimod var han en Lysgud, en Incarnation af Solen, nær beslægtet med Osiris, undertiden identificeret med denne. Lignende Forestillinger

synes at være gangne over til Persien, dog med de Modificationer, som Persernes fra Ægypternes Religion aldeles forskellige Lære synes at have gjort nödvendige, men ogsaa i Asien an-
saaes han for at være nærbeslægtet med Mithra, om ikke for Mithra selv *), og dyrkedes som en Gud, da han ifölge Oppians Fortælling skal have havt Templer i Assyrien **). Vi forbigaae nu alle mystiske Udtydninger, hvortil Grækernes Kunstmonumenter ikke heller give Anledning, og fæste vor Opmærksomhed alene paa disse, dog saaledes, at hvor de synes at tage Hensyn paa noget orientalsk Sagn, dette ikke forbigaaes uberört.

1. En skiön Vase i den lambergske Samling i Wien ***), forestiller en skiægget Krieger, med Hielm og rundt Skiold, sort af Farve, som staaer paa en Vogn med to Hiul, der trækkes af fire parviis gaende Heste. Hans Kudsk, et ungt, sort Menneske, med blottet Hoved, staaer ved hans höire Side paa Vognen, og holder Tömmerne med begge Hænder. De ledsages af fire Personer, af hvilke to, som ere hvide, synes at være Qvinder; een af disse bærer en oventil noget tykkere Stok. Ikkun den ene Mand er bevæbnet med en Hielm og et rundt Skiold. Bag Vognen gaaer en Mand af rød Farve, Halvparten af Ansigtet er

*) Creuzers Symbolik u. Mythologie I. p. 470.

***) *Oppiani Cynegetica II. v. 151.*

****) *Tab. I. 1. Collection de Vases Grecs de Mr. le Comte de Lamberg, expliqués et publiés par Alexandre de la Borde. Tome I. Paris 1813. Pl. III. p. 2.*

bedækket af en Kabutse; hans Kiøle har nedhængende Ærmer. Foran gaaer en liden, nøgen, sort Dreng, og tvende klædte Personer, en sort Mand og en hvid Qvinde. I alt forestilles ti Personer. De ere, paa Krigeren og den sorte Dreng nær, svøbte i lange Klæder af sort Farve, rødt forede og besatte med hvide Blomster, eller som la Borde troer, med Ædelstene. Hielmene paa de Væbnedes Hoveder, deres høie Hielmbuske *), Klædningerne, baade Mændenes og Qvindernes, pege hen paa en høi Alderdom **). Haarene ere kort afskaarne, og næsten alle bære de et rødt Baand om Haarene, paa Kudsken og en gammel skiægget Mand nær.

La Borde anseer dette Malerie som en Forestilling af Memnons Tog til Undsætning af Troia. Han forestilles her, ligesom han ifølge Pausanias var malet i Delphi, med et sort Skiæg, og med en lille sort Dreng: et characteristisk Tegn,

*) De ere røde: saaledes taler Virgil om dem:

Hovedet dækkes med Hielmen af Guld og den rødlige Hielmbusk.
Cristaque tegit galea aurea rubra.

Aeneid. IX. 50.

— *Cristasque rubentes. ibid. 270.* Disse røde Hielmbuske vare de kariske Krigeres Prydelse. *Plin. H. Nat. XI. 37.* Ligesom ogsaa de Spanske. *Diodor. V. 31.* Karierne kaldtes derfor *Ἀλεκτροβουες*. Andre Kiendemerker paa Tegningernes høie Alderdom, tagne af Hestenes Seletöi, har la Borde anført, og beraaber sig paa Julius Pollux X. 12.

**) Saaledes som de findes paa de ældste græske og etruskiske Statuer i Antichita d'Ercolano T. III. og Statuerne af Museo Cortonense Pl. V.

som alene passer paa ham *). Pausanias melder fremdeles: at Memnon drog ud fra Susa i Persien og underkastede sig alle Folk paa hans Vei; og la Borde vil gjerne anvende dette paa vort Vasemalerie, og forestille det som et Triumphtog. Han tilføier, at den modsatte Side af Vasen forestiller samme Emne, men at Figurerne ikke sees væbnede; saa at den ene kunde forestille Udtoget fra Susa, og den anden Triumphen. Men herimod lader sig indvende, at Malerierne paa de tvende Sider af de antike Vaser sieldent ere i nogen Forbindelse med hinanden. Desuden kiende vi ikke disse af la Borde omtalte Figurer, da han ikke giver nogen Tegning af dem; og overhovedet lader det sig ikke bestemme, hvor Triumphen skulde være holdet, da Memnon jo aldrig vendte tilbage til Susa, men faldt for Achilles Sværd. Men er nu Tegningen paa Vasen saa gammel, saa maa Originalen, af hvilken den er en Copie, have været betydeligen ældre.

VI.

2. Den anden Forestilling i den chronologiske Følge findes paa H. K. H. Prinds Christian Frederiks Vase, som allerede med en kort Beskrivelse er udgiven af Millingen **). Skiöndt meget gammel, thi det paa samme skrevne Navn MEMNON, viser baade i sine Bogstavers Træk og i den antike Orthographie med et ovenfor aabnet O istedet for

*) *Pausan.* X. 30.

***) *Tab. I. 2. Millingen ancient inedited Monuments. London 1822 seq. Plate XL. p. 94.*

Ω, endskiöndt Skrivten ikke gaaer fra Höire til Venstre, men, som den nyere græske Skrivt pleier at gaae, fra Venstre til Höire, en betydelig Alderdom, udmærker den sig alligevel ved sin Elegants i Tegningen af det Hele og af alle enkelte Partier. Denne Vase er $18\frac{1}{2}$ Tommer høi og har 14 Tommer i sin største Diameter. Halsens største Diameter er $8\frac{7}{8}$ Tommer, og begge Hanks Höide over Mundingen er $2\frac{1}{2}$ Tommer. Dens Form er meget elegant, og dens Malerier ere lysebrune paa en sort Grund. Bagsiden staaer i ingen Forbindelse med Forsiden, og kan derfor ikke vedkomme os. Den forestiller en Mand, som stötter sig paa en Stav, og befinder sig i en levende Samtale med tvende Personer, imellem hvilke han staaer. Men paa Forsiden, der forestiller vort Emne, sees en ung Rytter med et rundt Skiold paa den venstre Arm, og over Hestens Hoved den nylig omtalte Indskrivt MEMNON, som tilkiendegiver Personen. Han har tvende Ledsagere, af hvilke den ene gaaer foran, den anden følger bagefter. Begge bære store runde Skiolde og Spyd; den forreste er tillige væbnet med en Stridsöxe, som har en Form, der afviger noget fra den, hvormed Amazonerne forestilles paa Monumenterne. Den bageste bærer et Sværd med Skeden i sin höire Haand. Paa Midten (Umbo) af Memnons og den Forrestes Skiold sees en stor Slange; paa den sidstes en Stjerne med tolv Straaler anbragt som Skioldmærke. Hvad Klædningen angaaer, da har Memnon en orientalsk Dragt, med en kort Tunica, og de lange, snævre og paa tværs stribede

Beenklæder, hvilke Grækerne kaldte *Ἀναξούριδες*, og Perserne *Σαράβαγα*, et Ord, der allerede læses hos Propheeten Daniel *). De vare giorte af Tigres eller Pantherdyrs Skind, eller af Töi, som efterlignede disse. Hans Tröie er af samme Beskaffenhed. Derover en kort Tunica. Hans Hoved bedækkes af ingen græsk Hielm; men snarere af noget, som ligner den persiske Tiara, og hvis Form ei synes at kunne beskytte Hovedet. Paa Födderne har han tilbundne Skoe. Hans forreste Ledsager er aldeles klædt som han, paa Hovedet nær, der er prydet med en græsk Hielm, hvis Spidse bedækker som et Næb endeel af Næsen, og som desuden er forsynet med et Par Örenklapper. Det sees ogsaa tydeligt, at han har Pantser under Tröien, hvilket ikke kan bemærkes hos Memnon selv, da det store Skiold bedækker hele Legemet. Hielmrusken löber over hele Hielman. Samme Hielm bærer ogsaa den bageste Ledsager, som forresten er mere græsk klædt; han har ingen *Ἀναξούριδες*, men

*) Daniel III. 21. 28. Paa Chaldaisk *סַרְבַּבַּלַיִן*, paa Persisk *Schalvar*, *subligaculum*, *femoralia ad pedes dimissa*, hvad vi nu kalde Pantalons. Saaledes forklares Ordet ved endeel græske Glosser; dog ere der ogsaa de, som anseer det for en medisk eller babylonisk indtil Knæerne gaaende Klædning. Sammenlign Biels Thesaurus, Schleuners Udgave s. v. og *Relands Dissert. de veteri lingua persica. Dissert. T. II. p. 228*. Den sees ikke blot paa parthiske Mynter, men ogsaa paa babyloniske og gammelpersiske Gemmer. Klædningen nævnes ogsaa af *Tertullian de Pallio c. 4. de resurrectione carnis c. 8. Hieronymus ep. ad Innocentium de muliere septies icta*, og *in Daniel. c. 3*.

Skoe. Ved Hovedet af den forreste, som er i Samtale med Memnon, sees en Stjerne med 8 Straaler; den har udentvivl Hensyn til Memnons Födsel af Morgenrödens Gudinde, og er da Morgenstiernen den samme som Aftenstiernen, hvilken for det meste har 8 Straaler paa den kabiiske Religions Monumenter.

Det er öiensynligt Memnon paa hans Krigstog mod Grækerne for Troja. Men endnu er han ikke i fiendtligt Land, eller Fienderne nær. Thi han er endnu ikke i fuld Rustning, og om han end maaskee har Pantser, saa förer han dog ikke andet Forsvarsvaaben, end Skioldet; Sværdet bæres efter ham, og Spyd synes han slet ikke at have, med mindre det skulde være det, som den forreste Fölgesvend bærer.

Paa dette Tog maatte Memnon alene stride mod Solymerne, som ikke vilde lade ham drage igiennem deres Land *). Disse boede, ifölge Strabo og Plinius, i Pisidien **), altsaa temmelig langt fra Troja. Men saafremt Priamus selv skal have været Farbroder af Memnon, lod det sig dog vel tænke som muligt, at denne var kommen ham til Hielp; og erindre vi nu det mythiske Sagn, at han har havt sin Residents i Susa, og Formodningen om, at det mægtige assyriske Rige har udstrakt sig fra det röde Hav og den persiske Havbugt indtil Hellesponten og det sorte Hav; da vil en saadan Hielp endnu mindre

*) *Quintus Smyrn. II.* 121-123.

***) *Cellarii Geogr. Antiqua. II* p. 160-162. Paa Solymi, Jöder i Jerusalem, kan her slet ikke tænkes. See om dem Cellarius II. p. 455.

synes at være historisk urimelig; skiöndt det aldrig vil være muligt, at adskille det Mythiske fra det Historiske.

Quintus Smyrnæus nævner adskillige af Memmons Led-
sagere, som for endeel faldt for Grækernes Sværd. Kom det
an paa Navne, saa kunde et Par af dem lettelig tildeles Mem-
mons tvende Følgesvende paa Vasen. En af Memmons fortro-
ligste kaldes Ἀίθου Πυρρᾶσιδῆς, som Antilochos Nestors Søn
dræbte *), og for hvis Död denne omsider selv maatte böde
med Livet:

*Efter at hine berövedes Liv, efter Sönnen af Neleus
Foer han og traged, at stöde ham ned. Antilochos mærked
Dette forinden, og sendte sit Spyd; dog glipped' ham Sigtet,
Saasom han dukked' sig lidt, og han rammed alene hans Stridsven
Aithops, Pyrrhasi Sön.*

Memmons Skiold er stort, og ganske rundt, af en græsk argi-
visk, ikke persisk Form. Denne sidste kiende vi af et perse-
politansk Relief hos Niebuhr **). Mythen sagde, at det, lige-
som Achills, var smedet af Vulcan:

*Dette han (Achilles) maled og greb udi Haand det mægtige Slag-
sværd:*

*Memnon gjorde som han, og de fore med Kraft mod hverandre.
Vild deres Kamplyst blev; uophörligen rammed' de begges
Skiolde, som vare med Konst udhamred' af Guden Hefaistos.
Tidt mod hinanden de sprang, og de rörtc med väiende Fierbusk
Ofte den fiendtlige Mand, medens Hielmene mödte hverandre ***).*

*) Quintus Smyrn. II. 243-247.

***) Reisebeschreibung II. Tab. XXIX.

***) Quint. Smyrn. II. 452-456.

At disse Memnons Vaaben vare smedede af Vulcan, var et Sagn, hvorpaa ogsaa Virgil har hentydet der, hvor han lader Venus bede Vulcan om at smede Vaaben for hendes Æneas:

— *Dig Nerei Datter*

Mægted at böie ved Graad, og Gudinden, der ægtede Tithon *).

Proclus taler i sin Chrestomathie, efter Arctinos, om Memnons hele, af Vulcan smedede Rustning **), og vel muligt, at dette Sagn har vedligeholdt sig meget længe; thi Memnons Sværd, ligesom hans Spyd, bleve endnu mange Aarhundreder efter den trojanske Krig bevarede i Aeskulapii Tempel i Nicomedien, Bithyniens Hovedstad, efter hvad Pausanias, som levede under Antoninerne, beretter. Han melder tillige, at baade Sværdet og Spydets Odd og Fod vare af Kobber, ligesom alle Heltes Vaaben i den heroiske Tidsalder ***).

Baade paa Memnons og hans første Ledsagers Skiold sees en stor Slange: derimod er hans Skiold paa en af Millingen udgiven Vase, om hvilken jeg skal tale nærmere i det Følgende, og som bevares i Girgenti, prydet med en Triquetra. Hverken Slangen eller Triquetra kunne derfor være noget Symbol, som tilhører Memnon og skal betegne ham, ihvorvel Slangen, saafremt den var alene at see paa Memnons Skiold,

*) Aeneid. VIII. 383-84.

***) See Tychsens og Heerens Bibl. d. alten Literatur u. Kunst I. p. 33. Han kalder Rustningen *πανοπλίαν ἐφαισθέντων*. Om dette Ord see *Heyne ad Apollodori Bibliothecam I. p. 52.*

****) *Pausan. III. 3.*

kunde tilkiendegivet noget Guddommeligt hos ham *). Jeg bifalder gjerne Millingens Forklaring af Triquetra, at den alene skal vise, at den Vase, hvorpaa Figurerne ere malede, er sici-liansk Arbeide, endskiönt Triquetra ogsaa undertiden sees paa Mynter, der ikke ere slagne paa Sicilien, f. Ex. paa Mynter af Aspendus i Pamphylien, Selge i Pisidien, Argos og Tarsus i Cilicien, Lalasis i Isaurien, og andre Steder **). Men en lignende Forklaring kan ikke gives om Slangerne. Thi, uanseet, at Vasen, hvorpaa de staae, er græsk, og ingenlunde asiatick, er Slanger ikke engang noget for Susiana, Memnons Födeland, særegent Tegn. Vel findes der i denne Provinds Slangearter som kunne naae en Længde af 6-8 Fod. Men ligesaa store, ja endnu større Arter leve paa andre Steder af Mellemasien. Vare, isteden for Slanger, Skorpioner malede paa Skioldene; saa skulde jeg ikke tage i Betænkning at erklære dem for Sym-

*) Aeneid. V. 84 fölg. viser Anchises sig som en stor Slange. Jevnf. Heynes Anmærkning til Stedet. Vel findes ingen Efterretning, at han nogensteds er bleven dyrket som en Heros; men at der dog blev ham en højere Natur tilskreven, vörder deraf rimeligt, at et Orakel befalede Diomedes, at före hans Aske og Been med sig, hvilke denne tilsidst skal have overleveret til Æneas. *Servius ad Aeneid. IV. v. 427.* Herimod strider ikke at Anchises siger: — *non me inopia namque Tartara habent, tristes umbræ, sed amoena piorum concilia, Elysiumque colo.* V. 733. Thi der kunde vel nævnes Indvænere af Elysium, som dog bleve mere eller mindre dyrkede af Grækerne.

***) *Rasche Lexicon Rei Numar. Vett. V. 2 pag. 109 fölg.*

boler af Susiana, eftersom disse vare uhyre hyppige i denne Provinds af Persien *).

Endnu een Omstændighed fortæner nogen Opmærksomhed. Memnon forestilles *ridende*; vel ikke i et Slag, men dog paa et Krigstog. Men det er bekiendt, at Grækerne og Troianerne endnu ikke brugte Ryttere i Krig. De homeriske Helte fægte stedse fra deres Vogne eller tilfods. Det samme fortæller Quintus Smyrnæus; altsaa sikkert ogsaa Arctinus for ham, om Memnon i Tvekampen med Antilochos og med Achill; og neppe vil der, naar vi undtage Amazonerne, som kom Troja til Hielp, og fægtede til Hest, være noget Exempel at anføre om Slag, hvori enkelt Hest blev brugt af dens Rytter. Paa Dioskurerne kan man ikke beraabe sig, da Mythen, som forestiller dem ridende eller förende deres Heste, og Konstværkerne, hvorpaa de forekomme saaledes, ikke er græsk, men romersk. Men hvad Amazonerne angaaer, saa er Sagen bekiendt; og et skiönt Relief hos Winkelmann **), som forestiller deres Dronning Penthesileas Död, viser dem ogsaa til Hest; ligesom ogsaa en liden, omtrent en Fod höi Marmorgruppe i Prinds Biscari's Museum i Catania fremstiller Penthesilea dödelig saaret og nedsynkende fra Hesten, næsten overeensstemmende med Beskrivelsen hos Quintus Smyrnæus ***):

*Penthesilea nu faldt, og tillige den herlige Ganger,
Saasom Pelidens det graadige Spyd giennem begge sig trængte.*

*) *Aristotelis Auscultat. mirabiles cap. 26 pag. 59 Beckmann.*

***) *Monumenti inediti II. Tab. 139.*

***) *Paralipom. I. 621.*

*Brat udi Döden hun gik, og hun segnede ned imod Stövet,
Medens med Ynde mod Jorden hun glead. Blufærdighed ikke
Krænkedes ved hendes Fald; thi hun strakte sig næsegruus fremad,
Klamrende sig om sit Spyd, da hun sank paa den yndige Ganger.*

Ikke vil jeg nægte, at jo Ridekonsten maa have været ældre end den at spænde Heste for en Krigsvogn. Ogsaa Perserne rede meget tidlig. Beviis herpaa giver Sagnet om Darii Hystaspis Ridehest som vrindskede, da de syv Magnater samledes til Hest for at vælge en Konge; og blant de persepolitanske Reliefs sees en opsadlet Hest *). Men her er Spørgsmaalet alene det: Naar blev Rytterie indført i Krigene? Og dette er efter al Rimelighed skeet senere end de trojanske Tider. Blandt de Gamle veed jeg kun Lucretius, som har paastaaet, at man har tidligere opfundet at bestige en Hest — nemlig, som Sammenligningen viser til Krigsbrug — end at bruge Stridsvogne **). I övrigt er det ikke saa let at oplyse denne Gienstand, og hvad den lærde Dominikaner Gabriel Fabring har skrevet derom ***), viser ogsaa tilstrækkelige Vanskeligheder; hvilket vel overalt ikke kan være anderledes, da Hestenes Brug udentvivel har været forskiellig i de forskiellige Tider og Lande. Paa de store ægyptiske Reliefs i Theben forekommer endnu ingen Rytter, men kun Krigsvogne; og alligevel siger Scholiasten til Apollonius Rho-

*) Niebuhrs Reise II. Tab. XXII.

***) *Lucret. de rer. natura* V. 1296.

****) *Recherches sur l'époque de l'équitation et de l'usage des chars équestres chez les anciens, où l'on montre l'incertitude des premiers tems historiques des peuples. I.-II. Marseille 1764.*

dius, at Kong Schonchosis har opfunden Ridekonsten *), hvilket andre dog tilskreve Orus; hvorimod den Atheniensiske Rhetor Lysias tilligemed Ammianus Marcellinus i den 22 Bog giöre Amazonerne til denne Konsts Opfindersker **). Paa de hetrusciske Monumenter derimod, endog ældre, sees meget ofte Ryttere baade i Fred og i Krig ***). Hvad denne Vases Alder angaaer, saa er ikke alene dens Form höyst elegant; men dens Tegning er ogsaa paa begge Sider meget correct, og nærmer sig til den græske Konsts ædle og grandiose Stil, saaledes som vi finde den paa Syrakusas Mynter fra den Periode, der gik foran for Konstens höieste Eleganz. Ogsaa Bogstavernes Form peger hen paa denne Tidsalder, endskiöndt denne kunde i enkelte Provindser have sine Forskielligheder. I Betragtning af alt dette troer jeg, at denne Vases Alder kan bestemmes at være tidligere end Alexander den Store, omtrent fem til sex Aarhundreder før vor Tidsregning. Den var forhen i en Privatsamling i Neapel, som tilhörte en Antiquar Crescenzo. Om den er Campanisk eller Apulisk, vides ei. Herpaa kommer det ikke heller an, da alle de Grave i Nedre-Italien, i hvilke disse Vaser findes, ere meget

*) *Ad. Argonaut. III. 272.*

***) *Bulengeri Tractatus de equis c. 4 i Grævii Thesaurus Antiquitatum Romanarum II. 9 pag. 732.*

****) See Atlas til *Micali's L'Italia avanti il dominio de' Romani*, hvor mange Forestillinger af begge Slags findes. Ogsaa Syracusanske ældgamle Mynter haves, paa hvilke fredelige Ryttere sees. *Torremuzza Nunti Siciliæ Tab. LXXXVIII.* Men hvor langt senere ere ikke endog de ældste Mynter, end den troianske Krig!

gamle, ja det ikke engang er muligt at bestemme deres Alder. Allerede til Cæsars Tid aabnede man dem for at udtage Vaserne som Romerne agtede meget høit.

VII.

3. En Vase med en trefold Forestilling *). Paa Vasen selv synes det at være Achilles Död, som, dræbt af Deiphobos, ligger paa Jorden i et Tempel. Paa Foden sees to Figurer væbnede med Sværd og Skiold. Den eene er siunken i det høire Knæ, Spydets staaer i Jorden ved ham. Begge ere nøgne paa Chlamys nær. En klædt Figur støder den synkende i Ryggen, den synes at have en Nimbus om Hovedet, og maa i saa Fald være en Guddom. Den anden Figur er i Begreb med at angribe den siunkne med det dragne Sværd. Bag den en tilskuende Figur. Maaskee et af de heroiske Emner, hvor en af Guderne hjælper til at dræbe en Kriger. Det kunde være Apoll som slaar Patroclus med Haanden mellem Skuldrene, og

*) *Tab. 1. 3. Dubois Maisonneuve Introduction à l'étude des Antiques d'argile peinte, vulgairement appellés Etrusques. Paris 1818. 50 Tavler i Royal folio, faa Ark Text. Tab. XVIII. Det samme i Passeri Picturæ Etruscorum in Vasculis. Vol. III. Romæ 1775. Tab. CCLX. og Raccolta di Antichità Etrusche (formodentlig af Averani) Fiorenza 1777. fol. Tab. CXXX. men Værket, skiöntt forsynet med en egen Titel, synes at være sammensat af flere, da Tallene ikke følge paa hinanden. Den her anførte Plade er aldeles den samme som i Passeris Picturæ Etruscorum. Jeg har brugt det sidste Værk, da det første ikke findes her.*

giver Hektor derved Leilighed til at giennembores ham *). Men Homer er ikke nøie fulgt af Konstneren. Paa Vassens Hals sees en nøgen galopperende Rytter, som dog er beklædt med en Chlamys og har Hielm paa Hovedet. Han taler med den Følgesvend, som gaaer foran, men har Ansigtet vendt til ham og bærer et Sværd i Haanden. Ogsaa denne har Hielm paa Hovedet, men er ellers i Fredsdragt, ligesom den anden, som gaaer bag efter, men tager Deel i Samtalen, og har en Stridsöxe med et langt Skaft i Haanden. Dette Malerie forklares af det foregaaende, af hvilket det er en mindre heldig Variation. Det er Memnons Tog til Troia! Tegningen naaer langt fra ikke den Eleganz som den paa foregaaende Vase har!

VIII.

4. Dette Malerie er allerede omtalt. Vassen paa hvilken det staaer, er funden i Egnen af Girgenti **). Der sees tvende Krigere til Fods i Tvekamp med Sværd om en tredie, som ligger dødelig saaret, er allerede sine Vaaben berövet og i Begreb med at opgive sin Aand. Ved Hovedet af den eene kæmpende Kriger staaer med gamle græske Bogstaver AHLEEVVS. Over den liggende læses fra höire til venstre $\rho\theta\tau\lambda\beta\eta$. Men Konstneren har taget fejl. Det

*) *Iliad. XVI. 791.*

**) *Tab. II. 1. Ancient inedited Monuments principales of Grecian art, illustrated and explained by James Millingen. London 1822. Qu. Plate IV. p. 11.*

kan ikke være den döende Hektor, det er den döende Antilochos, som Memnon har dræbt; og Kæmperne ere Achill og Memnon. Begge Heroer ere væbnede paa Græsk. Hielmene bedække hele Ansigtet. Sværdene ere korte og brede, ganske efter den antike Form. Balgen af Memnons Sværd hænger paa gammel Viis paa hans höire Side. Begge have de Stövler paa. Paa Memnons Skjold er en Triquetra. Af Achilles Skiold sees den indre Side. Heltenes Stövler og en Deel af Klæderne ere indfattede med en violet Kant. Antilochos har et spidst Skiæg, hvilket ikke svarer til Begrebet om hans Ungdom. Men ogsaa Memnon forestilles undertiden med Skiæg, og de Gamle toge hyppig ikke Hensyn til Alderen, naar de forestillede heroiske Scener.

Antilochos Död var Memnons Hovedbedrift i det eene-
ste Slag som han holdt mod Grækerne, og i hvilket han faldt. Den fortælles af Quintus Smyrnæus i den anden Bog. Memnon angreb Nestor. Antilochus vil forsvare sin Fader og dræber Memnons Ledsager Aithops Pyrrhasi Sön; derpaa stormer Memnon forbittret ind paa ham. Antilochos kaster ham i Hovedet med en Steen, hvis Slag Hielmen afværger, og maa derpaa modtage Memnons Sværd i Brystet (243-259). Nu vil Nestor hævne sin Söns Död; men Memnon afslaaer ædelmodigen at stride mod den svage Olding. Antilochos Död blev ogsaa forestillet paa de saakaldte Tabulæ Iliacæ. En Gruppe af tre Figurer som har Underskriften AXIAΛEΥΣ ΜΕΜΝΩΝ ΑΝΤΙΛΟΧΟΣ *) erindrer om Antilochi, og Memnons paa hans Drab

*) *Fabretti de Columna Trajani p. 315* hvor Afhandlingen er: *Expli-*

følgende Død. Et andet Fragment af en saadan Tabula i Domkirkens Bibliothek i Verona har blandt Indskriverne MEMNON ANTILOXON AΠIOKTEINEI *). Ogsaa senere Digtere erindrede Antilochi Opofrelse for hans Fader. I et Aristoteles tilskrevet Epigram hedder det:

*Mindet er sat til Antilochi Roes. Hans Fader var Nestor,
Og ved at skierme hans Liv, fandt han ved Troja sin Død **).*

Og Joh. Tzetzes, den seneste af alle, forsönte ikke heller at ströe Blomster paa hans Grav i sine Posthomerica ***).

*Den, der af Grækernes Hövdinge faldt, som den Første blandt Alle,
Fældet af Memnons Haand, da han styrted sig frem udi Nærstrid,
Var den nestoriske Helt, Antilochus, ædel og kraftig.
Elsket han var af Enhver, mellem alle dog meest af Achilles;
Thi han var hurtig og flink, samt ung, og forunderlig deilig,
Kunde desuden i Raad og i Ord med de Gamle sig maale.*

Ogsaa blant Romerne blev hans sønlige Kierlighed priset. Ausonius siger om ham:

*Dygtig han var udi Raad og i Daad (en sjelden Forening!)
Elsket af Atræi Börn, samt Æacidernes Ven.
Ogsaa Belønning han fik for sin Dyd og sin sønlige Ömhed,
Saasom i Döden han gik, medens for Nestor han streed.*

*catio veteris tabellæ anaglyphæ, Homeri Iliadem atque ex Stesichoro,
Arctino & Lesche Ilii excidium continentis, og Kobbervavlen dertil.
Beyeri Bellum Troianum. Tab. 48.*

*) Heerens og Tychsens Bibliothek der alten Literatur und Kunst I. sidste Side.

**) *Epitaph. XIII. Fabretti p. 350. Beyer p. 41, Brunck Analecta Poetar. Vett. I. p. 129.*

***) *Ed. Jacobs p. 121. Vers. 260-265.*

*Dette var ei den naturlige Gang; dog maatte jo Nestor
Redde sit Liv, uden hvem Ilium ikke forgik *).*

Ausonius udtrykker her den samme Roes om Antilochos, som læses hos Tzetzes, og som uidentivl var Gienlyd af de Cycliske Digtere. Han var saa elsket af Achill, at denne lod hans Aske bisætte i samme Urne, hvori Patroclus Aske var giemt, og i hvilken hans egen Aske skulde bevares blandet med denne **). Iövrigt vare Sagnene, om hvo der havde ombragt Antilochos, afvigende fra hinanden. Thi andre lade ham dræbe af Hector. Blant disse Ovidius:

*Ogsaa man haver fortalt, at Antilochos fældtes af Hektor ***).*

Den ældste Tradition findes derimod hos Homer paa det allerede anførte Sted:

*Nestors Sön ikke heller fra Graad kan holde sit Öie;
Thi han erindrer i Sind Antilochos, tapper og feilfri,
Ham, som den glimrende Sön af den lysende Eos har nedlagt ****).*

*) Ausonius har *Æacidis* (i det 2det Vers). Det kunde synes at dette, som en *Pluralis majestatis*, stod istedetfor den bedste *Æacide*, Achilles. Men ikke blot Neoptolemus (Pyrrhus), men ogsaa, hvad der er sjeldnere, *Ajax* regnes til *Æaciderne*. Derfor maa Pluralet beholdes. Hvad kan det dog være for et Sagn, som gjør *Nestors Liv* til en Betingelse for Iliums Undergang? Homer kjender det ikke, og langt mindre Virgil. Om en Cyclikers enkelte Idee? (Anmærkn. af Dr. *Meisling*, hvem ovenstaaende Oversættelse skyldes).

***) *Odysee XXIV. 73-79*. At man ved Aabningen af Achills Grav har funden en Urne, er bekiendt. Men det er endnu ikke beviist, at denne Urne naaer op til de Homeriske Tider. Le Chevaliers Reise nach Troas, übersetzt von Lenz, p. 193 sqq.

****) *Heroid. I., 15. cf. Muncker ad Hyginum. Fab. CXIII. p. 175. 266.*

*****) *Odyss. IV. 186 fölg.*

IX.

5. Et Basrelief af Marmor i Villa Albani, som Zoega har udgivet *), forestiller ogsaa Tvekampen mellem Memnon og Achilles. De ere begge paa deres Vogne, som trækkes hver af tvende Heste uden Vognfører, med Skiold og Spyd, rendende mod hinanden. Flere andre Figurer, hvis Betydning ikke kan findes, ere fordeelte paa begge Sider; og tvende Saarede ligge paa hver Side i Samtale med staaende Krigere. Begge Helte ere endnu i Ynglingsalderen. Den eene har et vinget Meduse Hoved til Skioldmærke. Mærkværdig er en slöret qvindelig Figur i Forgrunden, midt paa Basreliefet, som reiser sig indtil midt paa Legemet ud af Jorden, og med oplöftede Hænder yttre sin Misfornöielse og Klage. Ikke kan det være en af Kæmpernes Mödre. Hverken Aurora eller Thetis kunne saaledes komme op af Jorden; og jeg bifalder aldeles Zoegas Forklaring, at det er Jordgudinden selv, Gæa eller Tellus, som forfærdet over Allarmen, der forstyrrer hendes Rolighed, kommer frem og yttre sin Misfornöielse. Saaledes beskrives hun af Ovidius da hun i Harme over den ved Phaetons Luftreise foraarsagede Jordbrand reiser sig op af Jorden indtil Halsen for at tale til Zeus **).

*) *Tab. II. 2. Zoega's Bassirilievi antichi di Roma. Roma 1808. Tom. II. Tab. LV. pag. 3* hvor Basreliefet forklares; en Forklaring jeg for det meste har fulgt.

***) *Metamorph. II. 272. Alma tamen Tellus — sustulit omniferos colle, tenus arida vultus.*

Det er mærkværdigt, at Tvekampen skeer her efter gammel Skik fra Vognen selv *). Men endnu mærkværdigere er det, at paa dette Basrelief sees tre Krigere til Hest. Beviis paa, at Kunstneren var kun lidet bekiendt med den heroiske Tidsalders Krigskonst. Værket er af en senere Tid, og, som jeg troer, af en romerk Konstner. Derfor kan da saadant Ubekiendtskab med den græske Fortid undskyldes. Paa begge Ender af Reliefet ligge to Vandgudomme. De ere ikke tilstrækkelige karakteriserede, for at kunne afgjøre, hvilke Flod- eller Havguder Kunstneren har villet forestille. Dog kan maaskee den, som ligger i den sædvanlige Stilling paa den høire Side, være Nilen, da et Dyr sees ved hans Side, som har en fiern Lighed med Krokodillen. En Amorine leger med Sivet; formodentlig kun en *fuga vacui* af Kunstneren. Ogsaa see i Vandet smaa Dyrehoveder, som vel skulle være Delphiner. Den Gud, som er paa venstre Side, har hos sig et Havdyr som er en Havslange (Pistrix), Oceani sædvanlige Ledsager. Ligesom nu denne kan betegne det vestlige Hav, kunde maaskee Nilen have laant Attributer for at betegne det østlige; og saaledes kunde Kunstneren tillige have villet alludere paa Memnon og Achilles, Østens og Vestens største Heroer. Men maaskee denne Forklaring er alt for kunstlig. Maaskee disse Sidestykker ere blotte Ornamente,

*) Denne gamle Skik omtaler Nestor Iliad. IV. 306 og 307. Han byder at fægte til Vogns *ἐπειὴ πολλὸ φέρτερον οὕτως*, og siger, at de Ældre *οἱ πρότεροι* have stedse brugt denne Stridsmaade.

som ikke hænge sammen med Hovedforestillingen, hvilket saa ofte bemærkes ved Sarkophagernes Sidestykker og Bagsider; og maaskee ogsaa kan have været Tilfældet ved Enderne af Friser og andre Skulptur-Arbejder.

X.

6. Malerie paa en Vase, som af Statholderens Samling blev bortført til Paris *). Memnon ligger paa det høire Knæ og har prøvet paa at trække Landsen ud, med hvilken Achill har saaret ham. Den er brudt i Stykker ved Foden. Men Spidsen sidder endnu i det høire Bryst. Achill stormer ind paa ham med sit Spyd, for at dræbe ham. Begge have Pantser og Støvler. Deres Skiolde ere aflangrunde, og paa Memnons Skiold sees en Soel med ni Straaler. Hans Hielm har Öreklapper og et Fuglenæb, som antyder de memnoniske Fugle.

Over dem sidder i Luften Merkur med Nimbus om Hovedet, og har for sig et Træ til hvilket en Vægtskaal er befæstet. Han støtter sig med sin venstre Haand paa sin Slangestav. Hans Opmærksomhed er henvendt paa den nedsynkende Skaal af Vægten, i hvilken man seer Memnons vingede $\kappa\eta\rho$ (Skjebne); hvorimod Achills Skaal med hans $\kappa\eta\rho$ stiger. Paa høire Side staaer Thetis med Krone og Guddomsslör paa Hovedet, strækker sin ene Haand ud mod sin Sön, og löfter Slöret med den venstre. Paa den

**) *Tab. II. 3. Millin Peintures Vol. I. Planche XIX-XXII.* og hans *Galerie Mythologique Pl. CLXIV. No. 597.*

anden Side flygter Aurora og river sig i Haaret fuld af Fortvivelse over hendes Söns Död. Næbet paa Memnons Hielm erindrer om de sorte Meleagriske, paa Polygnots Malerie i Delphi paa Memnons Klæder fremstillede Fugle *), til hvilke ifölge Mythen hans Ledsagere skulle ved hans Liigtærd være blevne forvandlede; som om Efteraaret samledes ved hans Grav eller Cenotaph i Troas, og efter at have sørget over ham, kæmpede med hinanden, og hvilede ikke inden Halvparten var falden, da drog den seirende Skare tilbage til Cyzicus og Parium, hvorfra de vare komne **). Det var Rovfugle, som dog ikke nöde dyrisk Föde. Deres Navn var *ἰεραξ*, en i Ægypten de höie Guder og navnlig Osiris, altsaa Solen, helliget Fugl. Denne Mythe har ogsaa Ovid optaget i sine Metamorphoser ***).

*Jupiter nikkede ja; Flux Memnons höinede Gravbaal
Synker mod Jorden i vældige Blus, og en bölgende Rögskye
Hyller den lysende Dag udi Mulm. Saa damper fra Söen
Taagen, som hæver sig op, giennem hvilken ej Solen kan trænge.
Flyve nu monne den Aske saa graa, som forener sig sammen,*

*) Den oprindelige Idee var vel, ved disse sorte Fugle at betegne deels Memnons Landsmænd Aethioperne, deels overhovedet Fremmede, som strømmede sammen ved hans aarlige Sörgefest, og, som det var sædvanligt ved slige Leiligheder, sloges hæftig med hinanden. Jakobs über Memnonien S. 24.

**) *Aeliani Histor. Animal. V. 1. Plinii Hist. Nat. X. 26. Creuzer I. 457.*

***) *Metamorph. XIII. 600-620.*

Og, ved at hærdes, erlanger en Form, ja, ved Luernes Bistand,
 Varme, tilligemed Siæl; dens Lethed skaffer den Vinger.
 Først den ligned en Fugl, dog snart, som en virkelig Sangfugl,
 Purrede den sine Fier: udsprungne fra lignende Grundstof,
 Baske tillige, med lignende Lyd, dens utallige Søstre.
 Tregang stirre de ind i hans Baal, og harmoniske Toner
 Stige mod Skye; efter tredie Gang de ordnes til Tvekamp.
 Hobene vorde nu tvende i Tal; fra de modsatte Kanter
 Føre de Kamp med den krummede Kloe; og tillige med Næbet
 Prøve de frygtelig Dyst imod Fiendernes Vinger og Brysibeen.
 Ned paa det jordiske Støv de beslægtede Legemer segne,
 Ret som en Dödningskiænk. Af en Helt blev' de avled', det seer
 man.

Ogsaa han skienked' sit Navn til den hurtigen dannede Fuglæt,
 Hveden Memnonisk den kaldes endnu; saa ofte som Solen
 Ender de samtlige Tegn, da begynde paa nye deres Liigkamp.

XI.

7. I det hele den samme Forestilling, som den forrige hos Millin i Galerie Mythologique *); kuns, at Memnon er uden Hielm, og at Spydet ikke sidder i hans Bryst. Over de kiempende sees Vægtskaalen siddende i en Gaffel af Træet. Ingen Figurer sees i Skaalerne. Passeri forklarer Pag. 50 dette Vasemalerie om Achills Drab ved Paris;

*) *Maisonneuve. Tab. IX.*

Millingen Vases grecs antiques I. Pl. XLIX.

Passeri Picturæ Etruscæ III. Tab. CCLXII.

men den ligner alt for meget den foregaaende for at kunne forestille et andet Emne. Överst paa Vasens Hals sees en langklædt qvindelig Figur med en stor Tuba i Haanden, ligesom det var Musen Erato, som vilde fortælle Heltegierningen. Imellem dette og Hovedmaleriet sees en Kamp imellem en Grib og en Tyr.

XII.

8. Jeg har allerede omtalt to Monumenter, paa hvilke Psychostasiens forestilles. Endnu eet er os bevaret. Det er ikke græsk, men hetruscisk *). Thi det er bekjendt, at den hetrusciske Kunst ofte valgte til sine Emner Gienstande af de Græske Myther för og samtidig med den trojanske Krig: Beviis paa den nöie Forbindelse, som i en ældre Tid maa have funden Sted mellem begge Nationer, og som let kan forklares, hvis Sagnet, at Tyrhenerne skulle være komne fra Lydien, er grundet i Sandhed; men ellers maa udledes af begge Nationers Naboskab og Handel. En Metal Patera med hetruscisk Skrift forestiller tvende Gudomme siddende i Skyerne; de ere nögne, men have hver sin Kappe; paa Födderne ere Sandaler bundne; den eene er kiendelig ved sin Petasus; den anden har intet Kiendemærke uden det vedskrevne Navn $\sqrt{\text{IIA}}$. Merkur, hvis hetruriske Navn $M\sqrt{\text{VT}}$ staaer over ham, holder en Vægtskaal med den höire Haand höit i Veiret, for at veie to i dens tvende Skaaler staaende Figurer, ved den

*) *Tab. III. 1.*

paa höire Side er skrevet $\Xi\downarrow\psi A$; ved den paa venstre staaer $\zeta A \zeta \exists$. Begge Vægtskaalene staae endnu fuldkommen lige og Merkur betragter dem med spændt Opmærksomhed, og saaledes, at det er tydeligt, at han selv ikke har ringeste Deel i det Udfald, Veiningen skal faae. Ligesaa opmærksom sidder Apollo, han løfter med sin venstre Haand de hvide Klæder, og gör med den höire et Tegn, som synes ligeledes at skulle betyde höi spendt Opmærksomhed og Deeltagelse *), eller, som Winkelmann siger: at han overgiver sin Helt til sin Skiebne ligesom Prætorerne i Roms ældste Tider ved löftet Törklæde gave Tegn til, at Hestenes Veddeløb skulde begynde **). At det er Achills Skiæbne, som her afveies, viser Navnet $\Xi\downarrow\psi A$. Istedet for Jupiter, som ifølge Iliaden selv spurgte Skiebnen, er det her hans Sendebud Merkur, som Hetrukerne kaldte $M\downarrow\psi T$ (Turm). Apoll, som er tilstede ved Handlingen, stadfæstede Winkelmann i den Tanke at den anden Heros maatte være Hektor. Thi Apoll forlod jo efter Veiningen i den sidste Kamp med Achill den hidtil af ham beskyttede troianske Heros ***). Alligevel maatte Navnet Efas eller Evas göre Vanskelighed, da dette ikke svarede til Hektors; men denne Vanskelighed var ikke

*) *Winkelmann Monumenti inediti II. Tab. 133. p. 174. Lanzi Saggio di lingua Etrusca II. Tab. XII. 4.*

***) *Ennius ap. Ciceron. de divinatione I. 48. ed. Creuzeri p. 236. Annal. Lib. I. ed. Hesselii pag. 22.*

***) *Ilias XXII. 213.*

synderlig til Hinder, da jo ikke heller Navnet Turm har Lighed, hverken med Hermes eller Mercur. Men alting bliver let, naar man følger Lanzis Forklaring af Navnet $\Sigma\text{A}\text{D}\text{E}$. Han antager at det er dannet af $\text{H}\omega$, og betegner Eos Søn, fölgelig Memnon, hvis Skiebne afveies af Merkur, ligesom Hektors blev veiet af Jupiter *). Denne Forestilling af en Veining er ogsaa ganske overensstemmende med Etruskernes Religionsbegreber, ifölge hvilke dette Folk antog en almægtig Skiebne som överste Guddom, der beherker Mennesket med tvende Genier, en god og en ond, som stedse kiempe mod hinanden **).

XIII.

9. Et Vasemalerie, udgivet af Millingen ***). Det er en stor Composition; Skade kun at der er saa meget restaureret i den, at man ikke kan vide andet med Vished, end at Achill, hvis Navn staaer skrevet ved hans Figur med gamle græske Bogstaver, dræber sin Modstander med Sværdet. Begge forestilles som skiönne Ynglinger. Achilles Modstander er siunken paa det venstre Knæ, udstrækker den höire Haand og har Skioldet endnu i den venstre.

*) *Saggio di lingua Etrusca. II. p. 225-226.*

***) *Diodor. Siculus V. 40. Arnobius adv. Gentes VII. 26.* Disse tvende Genier sees oftere paa Malerierne i Corneto's, det gamle Tarquiniis Gravkammere. Jevnför Atlas til Micalis Værk *l'Italia avanti il dominio de' Romani.*

***) *Peintures antiques et inédites de vases grecs, tirées de diverses collections avec des explications par J. V. Millingen. Rome 1813. Tab. XLIX. pag. 72.*

Han er fuldkommen væbnet: paa Hielmen har han et fireføddet vinget Uhyre med en Hale, men som ikke er nogen Sphinx. Mod ham løber Achill, ligeledes fuldkommen væbnet, for at giennemboere ham med Sværdet. Et sønderbrudt Spyd sees paa Jorden. Mellem begge staaer Pallas i fuld Rustning med Spyd i Haanden og Ansigtet vendt til Achill. Bag Achill staaer en Seiersgüdinde uden Vinger, som holder et langt Baand i Haanden. Bag den paa Knæ sunkne staae tvende Krigere. En Gammel, hvilken Restaurateuren har givet en Steen i Haanden, hvilken han er i Begreb med at kaste; og en anden, som ikke engang er heel, og som synes at ville afholde den Gamle fra at tage nogen Deel i Striden. Over den liggende Kri-ger flyver en Fugl med et Baand i Næbet. Ogsaa den-
ne er en senere Tilföining. Detaillen af Rustningerne er udförligen beskrevet af Millingen; men der er saa meget restaureret, at man ikke kan stole derpaa. Saameget sees, at Balgen af begge Heltenes, samt at den gamle Krigers Sværd, hænger paa höire Side. Millingen forklarer det hele om Achills og Memnons Tvekamp. Fuglen, som han anseer for en Meleagride, kan vel især have givet Anled-ning dertil, samt den gamle Kri-ger, hvilken han anseer for Nestor, der vil hævne sin Söns Död ved at kaste en Steen paa den liggende Helt. Saalænge man ikke veed bestemt, hvad der er gammelt og hvad der er restaureret i denne Composition, er det næsten umuligt at afgjöre, hvilket Op-trin i Achills Helteliv, den skal forestille. Men jeg er dog mere tilböielig til at troe, at det er Hektors end Mem-nons Död, Kunstneren har havt i Sinde. Ifölge Homer

stod jo Pallas Achill bi, og opmuntrede ham til den sidste Kamp med Troianerne. Hun gav og Achill hans Spyd tilbage, da han ikke havde truffet Hektor. Hvorpaa Achill saarede ham med Spydet. Nu følger Samtalen, i hvilken Hektor beder Achill at give hans Liig til Trojanerne. Denne er det, som forestilles i Maleriet, thi det er öien-synligt, at den döende Helt beder Achilles om noget. At derimod Achill styrter ind paa ham med Sværdet, er ikke homerisk, thi Hektor döer hos Homer af Spydets Saar.

10. Paa Tabula Iliaca forestilles Achill og Memnon ogsaa, som jeg allerede har bemærket; men ikke tydeligt. Thi der ere tre Figurer Achill, Memnon og Antilochos, og alle levende, og paa det Veronensiske Fragment staaer der skrevet AXIΛΛEYΣ MEMNONA AΠIOKTEINEI.

XIV.

11. Paa Bagsiden af Vasen No. 4 *) forestilles Morgenrödens Gudinde vinget, som Grækerne i de ældste Tider sædvanligen malede deres Guddomme — og hvem var vel mere berettiget til at males med Vinger end Morgenröden? **)

*) *Tab. III. 3 Inedited Monuments principally of Grecien Art, illustrated and explained by James Millingen. London 1822. Pl. V. p. 11.*

**) Morgenrödens Vinger omtales i det G. T. Psalm. 139, 9. Hos Euripides kaldes hun λευκόπτερος. Troad. v. 813. Han taler om τῆς λευκοπτέρου Ἄμειρας. Men Ἄμειρα er her Ἥως. Saa siger ogsaa Tzetzes til Lycophrons Cassandra v. 18 τὸν Τιθάνον τοῦτον σύνευνον ἔσχεν ἢ Ἥμέρα. Det vil vel ikke giöre nogen Vanskelighed, at Morgenröden og Dagen forvexles med hinanden, og at Memnons Søster hos denne bliver til hans Moder hos de Andre.

— ganske beklædt, som det synes, i dyb Sorg, med et besynderligt Smykke paa Hovedet, der seer ud som et Horn, og gaaende med et meget hurtigt Skridt. Paa hendes Klæder sees en violet Kant, som jeg allerede har omtalt, endog paa hendes Vinger er der en Streg af samme Farve. Hun bærer i sine Arme den døde Memnon, som er ganske nøgen, da Myrmidonerne havde strax efter hans Död trukket hans vulkanske Vaaben fra ham *), har nedhængende Haar, og et spidst ligeledes violet Skiæg. Ved Siden af ham staaer skrevet MEMNON, og ved Gudindens Side ΗΕΟΣ med ældgammel Skrivt, ligesom og hele Tegningen bærer Præg af den høieste Alderdom. Baade Memnons og Antilochi Skiæg paa det under No. 4 omtalte Vase-Malerie har samme Farve, som Randen om Krigernes og om Auroræ Klæder. Denne Vase er en af de sieldne Undtagelser, i hvilke For- og Bagsiden hænge sammen, og viser tillige, at Maleren paa Forsiden har forvexlet Hektors med Memnons Navn. Aelian fortæller Mythen, at Aurora skal have baaret Memnons Legeme til Susa, hans Residentz, og begravet ham der under en Gravhøi **). Andre Myther anvise ham andre Grave. Nogle i Egnen af Troia, andre i Paphos, hvor hans Søster Hemera skal have jordet ham ***). Atter andre i Ga-

*) *Qu. Smyrn. II. 547.*

**) *Hist. Animal. V. 1.* At Memnons Aske, efter at være brændt i Troas, var bleven sendt til hans Hiem, beretter *Dictys IV. c. 8.* *Diodor. Sic. II. c. 22.*

***) *Dictys VI. 10.*

lilæa ikke langt fra Ptolemais *), eller i Lyrien **), eller og i lille Asien ved Æsepiflodens Udløb ***). Hans Navn var saa berømt, at man allevegne vilde have hans Grav, det ringeste et Hædersmonument, et Cenotaphium; og det gik ham ligesom Osiris, hvis Grav viistes paa mange Steder i Ægypten. Ligesom Isis søgte sin Gemals Levninger, maatte ogsaa Aurora søge og begrave sin Søn; hans Mindesmærker fandtes adspredte hele Asien over, fra Memnons Pallads og Grav i Abydus i Ægypten ****), hvilket Land den gamle Verden regnede med til Asien, og hans tonende Colos i Theben, indtil Ekbatana i Medien, hvis Memnonium han skal have bygget, og fra Cyri Kongeborg, som ansaaes for at være et af den gamle Verdens Underværker †), til Nicomedia i Bethynien, hvor hans Sværd og Spyd bleve bevarede i Æskulaps Tempel.

*) *Joseph. de bello Judaico II. c. 10 p. 428 ed. Oberthür.*

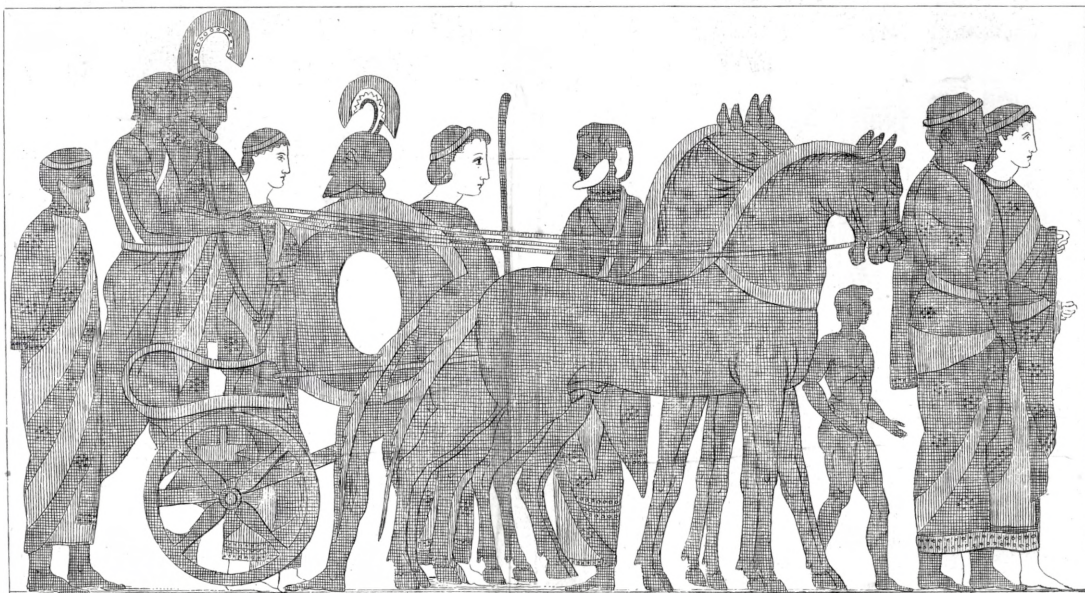
**) *Simonides ap. Strabones LXV. cap. 3. p. 197 ed. Tzschukke.*

***) *Strabo XIII. c. l. p. 277 Tzsch. Pausan. X. c. 31.*

****) *Plin. H. N. l. v. c. 9. Eustath. ad Dionys. Perieget. 1073.* Hvorledes Palladser i dette og i andre østlige Lande vare Grave og Grave Palladser. See denne Jakobs über die Gräber des Memnon, S. 24. Det prægtige underjordiske Grav-Pallads som for faa Aar siden blev opdaget i Kongegravenes Dal ved Theben, giver et anskueligt Begreb derom.

†) *Cassiodori Var. VII. 15. Cyri Medorum regis domus, quam Memnon, arte prodiga, illigatis auro lapidibus fabricavit.* Han regner den til de 7 Verdens Miracler. Jvnf. Orells Udgave af *Philo Byzantius de septem orbis Miraculis. Lips. 1816, 8. Saml. om disse Grave Jacobs o. s. v. S. 7, 21.*

1

2

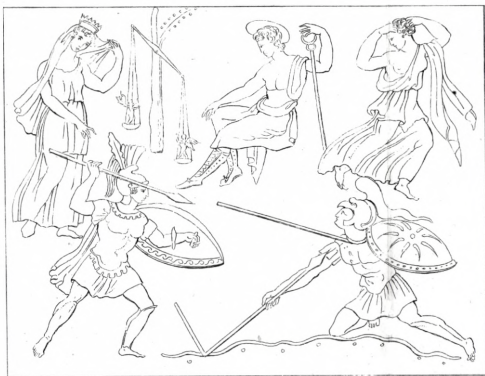
3

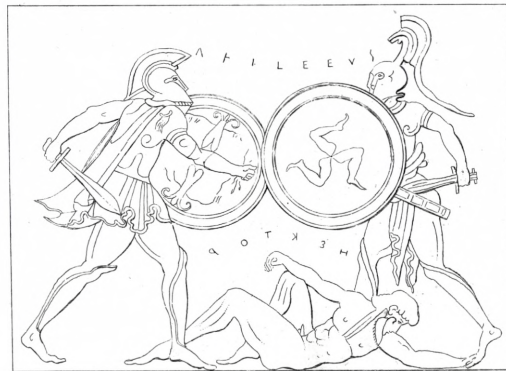
2

3

1

1

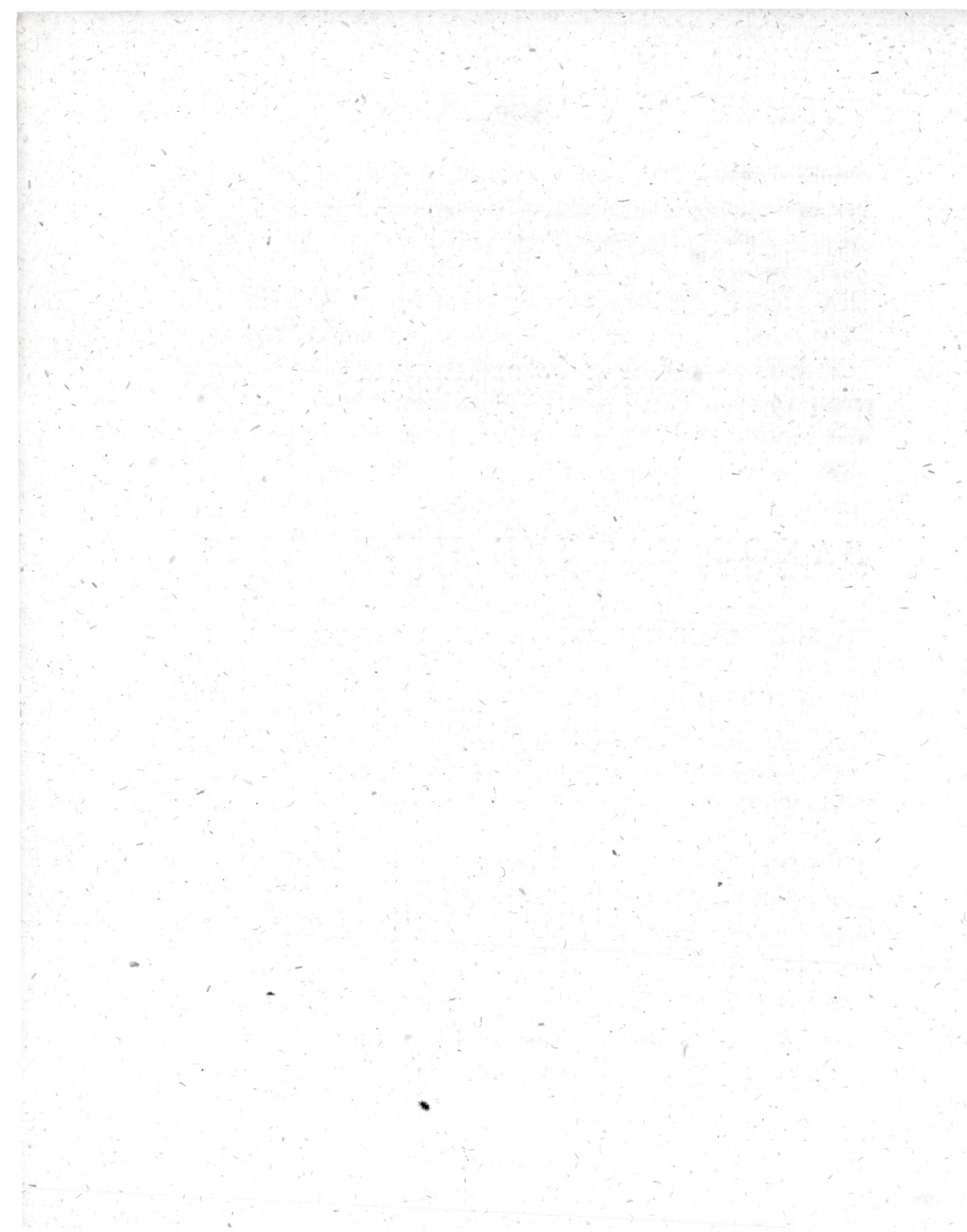

2

3

REGISTER

O V E R

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKABS

PHILOSOPHISKE OG HISTORISKE AFHANDLINGER.

FIERDE DEEL.

Absalon, 230, 240 - 242, 250,
299-302.

Achilles Strid med Memnon, 331-339,
342-344.

Adam af Bremen, 69-78, 81, 97.

Adeldag, Biskop, 73, 97.

Adelsteen, 53.

Aeschylos omtaler Memnon, 310.

Aethiopsis, Epopoe af Arctinos om
Memnons Bedrifter, 309 - 310,
314-315.

Algebraiske Functioner, XVI-XVIII.

Alperne, sammenlignede med Pyre-
næerne og Skandinaviens Bjerge,
XXI-XXIV.

Antilochos, 332.

Apollo's Strid med Herakles om den
delphiske Trefod, 19-50.

Apollodoros, Beretning om Herakles
og Eurytos, 23-24.

Arconas Erobring, Tidsbestemmelse
deraf, 263-265.

Arctinos Aethiopsis, 309-310, 314-
315.

Aurora, Memnons Moder, 305-346.

Ausonius besynger Antilochus, 333-
334.

B.

Basrelief i Villa Albani, 335-337.

Bathycles, Relief forestillende Mem-
nons og Achills Tvekamp, 311.

Blak, Forræderen, 168-170.

Böttigers Mening om den dresdenske
Candelaberfod, 48-49.

Bortførelse, den delphiske Trefods
ved Herakles med nogle Bemærk-
ninger om det dresdenske Monu-
ment, paa hvilket denne Mythe
er forestillet ved *F. C. Petersen*,
Professor, XXVIII-XXX, 19-50.

Bothilde, Droming, 180-182, 187.

Brock (Ellen); om Ægtheden af hen-
des Legat, XXVIII.

Brynjulfsen (Pastor), hans meteoro-
logiske Jagttagelser, XXXI.

C.

Candelaberfod, den dresdenske, 21-
50, med tre Relieffer *a*, *b* og *c*;
a 21, *b* og *c*, 46-50.

Christensen, (Gouverneur), meteoro-
logiske Jagttagelser, XXXII.

Christian (Prinds), en Vase i hans
Samling, 320-330.

Chronologiske Vanskeligheder i Waldemar den Førstes Historie, 265-277.

Chronometrets Gang i fortyndet Luft, XXIV-XXV.

Colladon om Vædskernes Sammen-trykning, XXVI-XXVII.

Committee meteorologisk, dens Virksomhed, XXX-XXXII.

Cramer, Etatsraad, optages som Medlem, XV.

D.

Dannevirke, 59, 60.

Delphisk Trefod. Afhandling af Prof. Petersen om dens Bortførelse ved Herakles med nogle Bemærkninger om det dresdenske Monument paa hvilket denne Mythe er forestillet, XXVIII-XXX, 49-50. Den dresdenske Candelaberfod med 3 Relieffer. Forklaring af første Relief, 21-22. Beretning af Apollodoros, 23-24. Homeros, 27. Pherekydes, 27-31. Sophocles, 31-32. Diodoros Sikulos, 32-33. Pausanias, 33-34. Hovedsummen af disse Undersøgelser, 37-38. Hyginus's Beretning, 41. K. O. Müllers Forsøg paa at forklare Mythen, 44-45. Andet og tredje Relief, 46-50.

Dictys Cretensis, omtaler Memnon, 310.

Diodoros Sikulos om Herakles, 32-33, 35-36.

Domainernes Afhændelse under Svend Tveskjæg, 83-84.

Dresdensk Monument, som forestiller Mythen om Herakles, der bortfører den delphiske Trefod, XXVIII-XXX, 49-50.

E.

Edelred, 53.

Edmund Jernside, 109-111.

Ellen Broks Gavebrev til Frue Kirke i Kallunborg. Dets Ægthed bestridt af Nyerup, XXVIII.

Embryets Udvikling, XIX følg.

Erik Eiegod, 178-194.

Erik Emun, 203-218.

Erik Lam, 218-220.

Erik Seiersælle, 80, 84.

Esther, 139.

Eurytos Fyrste i Oechalia, 23-24.

Ex visu, Indskrift paa en Steen, 14.

F.

Fleischer, (Overlærer), hans meteorologiske Iagttagelser, XXXI.

Forhandlinger, Videnskabernes Selskabs fra 31 Mai 1827 til 31 Mai 1828, XIII-XXXII. Den meteorologiske Comittées, XXX-XXXII. Ordbogs Commissionens, XXX.

Fredrik den Første, Keiser, 227-229, 251, 281, 283-284, 292-296.

Freuchen (Pastor) hans meteorologiske Iagttagelser, XXXI.

Friccius, 72-73.

Fugle Memnons, 338-339.

Functioner, Classification af de mathematisk Functioner ved Professor v. *Schmidten*, XV-XVIII.

G.

Gavebrev, Ellen Broks, XXVIII.

Gemme, om en Votivgemme med en æskulapisk Slange ved Dr. *Fredrik Münter*, XXVII-XXVIII, 1-18.

1) Slangen ældste Fetisch og de helbredbringende Guders Ledsager, 3-4. 2) Bedragerie med Slanger, 4. 3) Høspitaler forbandtes med Templerne, 4-7. 4) Incubation eller Tempelsövn, 7-11. 5) Forklaring af Gemmen, 11-16. 6) om Tiden og Stedet, hvortil Gemmen hører, 16-18.

Gotskalk Vender, 120-121.

Graahs (Capt.) Veir-Iagttagelser i Grønland, XXXI.

Grav Memnons, 346.

Græske Mythologies Historie, XXVIII.

H.

Hakon Adelsteen, 54-56.

Hakon Jarl, 60.

Hallenberg, Rigshistoriograph, optages som Medlem, XV.

Hamaker, Professor, optages som Medlem, XV.

Harald Gormsön, 53-78.

Harald, Knud den Stores Broders, 106.

Harald Haarderaade, 135-138.

Harald Hein, 142-156.

Harald Kesia, 195-196, 203, 211.

Haraldinske Love, 69-78.

Hardeknud, 127-130.

Harriotske Læresætning, Beviis af *Thune*, XV.

Hebraisk Tidsregning. Afhandling derom af Prof. Rask, XXVIII.

Hein, Regjeringsraad, hans Veir-Iagttagelser, XXXI-XXXII.

Hendrik, Hertug, 257-296.

Herakles bortfører den delphiske Trefod. Afhandling derom af Prof. Petersen, XXVIII-XXX, 49-50; see *Delphisk Trefod*.

Herholdt, Etatsraad, Beskrivelse af fire menneskelige Misfostre, XVIII-XXI.

Hesiodus omtaler Memnon, 308-309.

Holböll (Capt.), hans Veir-Iagttagelser, XXXI.

Holmgang, naar afskaffet, 93-97.

Homeros om Iphitos Drab, 27; omtaler Memnon, 308-309. Antilochos, 334.

Hornbeck, Landphysicus, hans Veir-Iagttagelser, XXXI.

Hospitaler i Forbindelse med Temp-ler, 4-7.

Hyginus om Trefodranet, 41.

I.

Jacobson, Professor, om Maaden, hvorpaa Naturen foreener overskaarne og underbundne Vener, XXIV.

Jernbyrd, 74-78; dens Ælde, 88-93.

Iliacæ tabulæ, 332-334, 344.

Incubation, 7-11.

Jole, Eurytos Datter, 23-24.

Jomsborg, 63 og følg., 79-83.

Iphitos, 23-24, 27, 29.

Ismenion, 44.

Juell, Kammerraad, hans Veir-Iagttagelser, XXXI.

Julin, see *Jomsborg*.

Jürgensen, Ridder og Dannebrogsgmand, Forsøg over Chronometrets Gang i fortyndet Luft, XXIV-XXV.

Jyder, hvorledes omtalte af Saxo, 296-298.

K.

Kar paa en Gemme, 13-14.

Knud den Hellige, 156-171.

Knud Lavard, 192, 197-203.

Knud Magnussön, 218-248.

Knud den Store, 102-126.

Knud Waldemarsön, hans Födsef, 251; Trolovelse, 254, 264; Kroning, 272-273, 303.

Kongevalg, 142-150, 194, 220-222;

Kypselos, Malerie, 311.

L.

Lambergsk Vase, 318-320.

Love, de Haraldinske, 69-78; om

Tvekkamp, 94; Knud den Stores, 121-123. Svend Alfifæsöns, 123.

Om Thronfølgen, 146-150. Harald Heins, 151-156. Knud den

Helliges, 156-161. Erik Eiegods, 179.

Lunds Veir-Iagttagelser. XXXII.

M.

Magnus den Gode, 127-132.

Magnus, Sön af Kong Niels, 198-206.

Malerier paa Vaser. Afhandling derom af Fr. Münter, 305-346.

Megara, Herakles's Hustrue, 41.

Memnon, Morgenrödens Sön. Om

Malerier paa Vaser og andre Kunstværker, som forestille Memnons

Historie, ved Dr. Münter, 305-346. I. Indledning, 307-308. II.

Om Mythens Behandling, af Digtere: Homer, Hesiodus, Arctinos,

Æschylos, Dictys cretensis o. a.; 308-310. III. Om Mythens

Kunstfremstilling i Monumenter af

Bathycles, Kypselos, Myron, Polygnotus o. a., der ere tabte, 310-

314. IV. Procli Udtog af Arctinos's Aethiöpis, 314-317. V.

Monumenter, der ere levned: En Vase i den lambergske Samling,

318-320. VI. En Vase i H. K. H. Prinds Christian Frederiks Samling,

320-330. Om Ridekunstens Ælde, 328-329. VII. En Vase med en tredobbelt

Forestilling, 330-331. VIII. En Vase funden i Egnen ved Girgenti,

331-332. Tabulæ Iliacæ, 332-334. IX. Et Basrelief i Villa Albani, 335-337. X. En Vase i

- Paris, 337-339. Memnons Fugle. 338-339. XI. En Vasetegning afbildet i Millins galerie mythologique, 339-340. XII. En hetru-scisk Patera, 340-342. XIII. En Vase udgiven af Millingen, 342-344. Tabulæ Iliacæ, 344. XIV. Bagsiden af Vasen fra Girgenti, 344-345. Memnons Grav, 345-346.
- Meteorologisk Committee*, dens Virksomhed, XXX-XXXII.
- Millin*, en Vasetegning afbildet, 339-340.
- Millingen*, en Vase udgiven, 320-330, en anden, 342-344.
- Misfostre*, fire menneskelige, foreviiste og forklarede af Etatsraad *Herholdt*, XVIII-XXI.
- Müller, K. O.*, Forsøg paa at forklare Mythen om Trefodranet, 44-45. Mening om den dresdenske Candelaber, 47-48.
- Müller, P. E.*, kritiske Bemærkninger over Saxos 10de Bog, 51-132; 11te, 12te, 13de Bog, 133-208; 14de, 15de, 16de Bog, 209-304.
- Münter, Fredrik, Dr.*, om en Votivgemme med en æskulapisk Slange, XXVII-XXVIII, 1-18. Om Malerier paa Vaser og om andre Kunstværker, som forestille Memnons Historie, 305-346.
- Myron*, fremstillet Memnon og Achilles, 311.
- Mythologie*, den græske Mythologies Historie, Afhandling. af Prof. *Schow*, XXVIII.
- N.
- Neuber, Dr.*, hans Veir-Iagttagelser, XXXI-XXXII.
- Niebuhr*, Geheimestatsraad, optages som Medlem, XV.
- Niels*, Konge, 194-208.
- Nyerup*, Prof. og Ridder, om Ellen Broks Gavebrev, XXVIII.
- O.
- Oluf den Hellige*, 104-106, 113-119.
- Oluf Hunger*, 172-178.
- Oluf Tryggvesen*, 98-100.
- Omphale*, Dronning i Lydien, 24, 29-30.
- Ordbogscommissionen*, dens Foretagender, XXX.
- Otto*, Keiser, 58-59.
- Oversættelse*, metrisk af 4de Bog af Aeneiden, ved *O. Worm*, XXVIII.
- P.
- Palnatoke*, 61-63, 67.
- Patera*, 340-342.
- Pausanias* om Herakles's Tempelran, 33-34.
- Petersen, F. C.*, Prof., Bidrag til at oplyse Mythen om den delphiske Trefods Bortførelse ved Herakles med nogle Bemærkninger over det dresdenske Monu-

ment, paa hvilket denne Mythe er forestillet, XXVIII - XXX, 19-50.

Pherekydes om Iphitos's Drab og Herkules's Trældom, 27-31.

Philostratus Beskrivelse af et Monument, hvorpaa Memnon forekommer, 312.

Pingel, Dr., har erholdt Instrumenter til at anstille physiske Iagttagelser, XXXI.

Plog, Erik Emuns Drabsmand, 215-218.

Poisson, S. D., optages som Medlem, XV.

Polygnotus fremstiller Memnon og Sarpedon, 312.

Poppo Jertegn, 87-88.

Proclus, hans Udtog af Aethiopsis, 314-317.

Pulsaare. Om den Maade, hvorpaa Naturen forbinder overskaarne og underbundne Pulsaarer, XXIV.

Pyrenæerne, sammenlignede med Alperne og Skandinaviens Bjerger, XXI-XXIV.

Q.

Quintus Smyrnæus nævner Memnons Ledsagere, 324.

R.

Rask, Prof., Afhandling om den ældste hebraiske Tidsregning, XXVIII.

Relief, see *Candelaberfod*.

Ridekonsten, dens Ælde, 328-329.

S.

Sammenligning mellem Alperne, Pyrenæerne og Scandinaviens Bjerger, ved Prof. *Schouw*, XXI-XXIV.

Saxo. Kritiske Bemærkninger over hans danske *Histories 10de Bog* ved Biskop P. E. Müller, 51-132. *Harald Gormsøn*, 53-78; hans Forhold til Hakon Adelsteen, 54-56. til Styrbiörn, 56-58; til den tydske Keiser, 58-59; Thyra Dannebød Dannevirke, 59-60. Haralds Forhold til Hakon Jarl, 60. Hakon, Haralds ældste Söns Tog mod Semberne, 60, Toke Skytte, 61-63. Jomsborg, 63-64. Haralds Strid med hans Søn Svend og hans Död, 64-68. Haraldinske Love 69-78. Biskop Adeldag, 73. Jernbyrd, 74-78. *Svend Tveskiæg*, 78-102. Jomsborg, 79-83. Domainernes Afhændelse, 83 - 84. Svends formeentlige Landflygtighed og Krige med Sverrig, 84-87. Poppo Jertegn. 87-88. Jernbyrds Ælde, 88-93. Holmgangs Afskaffelse, 93-97. Svends Forhold til Oluf Tryggvesen, 98-100. Forhold til Engelland, 100-102. *Knud den Store*, 102-126. Forhold til Oluf den Hellige, 104-108. Tymme Sjællandsfar, 106-108, Edmund Jernside, 109-111. Ulf Jarl, 112-

114. Oluf den Hellige, 114-119. Gotskalk den Vender, 120-121. Knuds Gaardsret, 121-123. Svend Alfifäsön, 123. Knuds Död, 124-126. *Hardeknud og Magnus den Gode*, 127-130. *Magnus den Gode og Svend Estrithsön*, 130-132. 11te, 12te og 13de *Bog*, 133-208. *Svend Estritsön*, 135-142. Harald Haarderaade, 135-138. Sember og Esther, 139. Biskop Wilhelm, 140-141. *Harald Hein*, 142-156. Kongevalget, 142-146. Love om Thronfølgen, 146-150. Harald Heins Love, 151-156. *Knud den Hellige*, 156-171. Hans Love, 156-161. Hans Tog mod Engelland og Död, 161-171. Forræderen Blak, 168-170. *Oluf Hunger*, 172-178. Hungersnöd under ham, 174-177. *Erik Eiegod*, 178-195. Hans Dronning Bothilde, 180-182. Skjalm Hvide, 183-185. Eriks Reiser og Död, 187-195. *Niels*, Konge, 195-208. Knud Lavard, 197-203. Erik Emun, 203-208. 14de, 15de, 16de *Bog*, 209-304. *Erik Emun*, 211-218. *Harald Kesia*, 211. Krig med Venderne, 212-213; med Norge, 213-215. Dræbes af Plog, 215-218. *Erik Lam*, 218-220. Kongevalg, 220-221. *Svend Grathe*, *Knud*, *Valdemar*, Borgerkrige, 221-248. Knuds Drab, 235-240. Absalon, 240-242. Svends Feil, 243-248. *Waldemar I.* 248-304. Forhold til Venderne, 249-285, til Hertug Hendrik, 257-296. Arconas Erobring, 263-266. Forhold til Norge, 285-292; til Keiser Fredrik, 292-296; til Jyderne, 296-298; til Skaaningerne, 298-302. *Savo*, hans Paalidelighed 68, 86, 101, 121, 141, 185, 243, 248, 252, 296. Hans Chronologie i Waldemar den Førstes Regjering, 249-289.
- v. *Schmidten*, Prof., Afhandling over de mathematiske Functioners Classification, XV-XVIII.
- Schönberg* (Archiater) om Foreening af overskaarne eller underbundne Pulaarer, XXIV.
- Schow*, Prof., Sammenligning mellem Alperne, Pyrenæerne og Scandinaviens Bjerge, XXI-XXIV.
- Schow*, Etatsraad, Afhandling over den græske Mythologies Historie, XXVIII.
- Sember*, 60, 139.
- Sigrid*, 98-99.
- Skaaningernes* Oprör, 283, 298-300.
- Skandinaviens* Bjerge, sammenlignede med Alperne og Pyrenæerne, XXI-XXIV.
- Skjalm* Hvide, 183-185.
- Slange*, Betydning hos de Gamle, 3-4, paa en Gemme, 11-12, paa Memnon's Skjold, 325.
- Snorros* Tidsregning berigtiget, 252-254, 257, 262-263.
- Sommer* (Major), ex Gemme i hans Samling, 7.

Sophocles om Iphitos Drab, 31-32.
Sturm om Vædskernes Sammentryk-
 ning, XXVI-XXVII.
Styrbjörn, 56-58.
Svend Alfifæsön, 123.
Svend Estrithsön, 120, 127-144
Svend Grathe, 218, 221-248.
Svend Tveskjæg, 78-102.
Sverre Konge, 290-292.
Syrthe, 98-99.

T.

Tabulæ Pliacæ, 332-334, 344.
Tempelsövn, 7-11.
Thorstenson (Landphysicus), Veir-
 Iagttagelser i Island, XXXI-XXXII.
Thune, Beviis for den saakaldte
 Harriotske Læresætning, XV.
Thyra Dannebod, 54, 55, 58, 59,
 64-66.
Tidsregning, den ældste hebraiske
 ved *Rask*, Prof., XXVIII.
Toke Skytte, 61-63, 67.
Transcendentale Functioner, XVI.
Trefod, delphisk; vide *Delphisk*.
Trentepohl (Dr.), hans physiske Iagt-
 tagelser, XXXI-XXXII.
Triquetra paa Memnons Skiold, 325-
 326.
Tvesten, Prof., optages som Medlem,
 XV.
Tymme Sjællandsfar, 106-108.
Tzetzes besynger Antilochus, 333-334.

U.

Ulf Jarl, 112-114, 120.

V.

Vahl, J., har erholdt Instrumenter
 til at anstille physiske Iagttagelser,
 XXXI.

Vaser, Malerier deraa. Afhandling
 af Biskop *Minter*, 305 - 346,
 een i den lambergiske Samling,
 318-320; een i H. K. H. Prinds
 Christian Fredriks Samling, 320-
 330; een med en tredobbelt Fore-
 stilling, 330-331; en Vase funden
 i Egnen ved Girgenti, 331-332 og
 344-345; een i Paris, 337-339;
 een afbildet af Millin, 339-340;
 een udgiven af Millingen, 342-
 344.

Vender, Krige mod dem; Erik Eie-
 gods, 183-186; Nielses, 196; Erik
 Emuns, 212-213; Erik Lams,
 219; Knuds og Svends, 224; Svend
 Grathes, 246; Waldemar den För-
 stes, 249-285.

Videnskabernes Selskabs Medlemmer,
 I-XII; Forhandlinger XIII-XXXII
 Skrifter, 1-346.

Vilhelm, Biskop, 139-141.

Virgils Æneide, 4de Bog; oversat af
 Prof. Worm, XXVIII.

Viscontis Mening om den dresdenske
 Candelaberfod, 47.

Votivgemme, see *Gemme*.

Vædskernes Sammentrykning, For-
 søg af Etatsraad *Ørsted*, XXV-
 XXVI.

W.

Waldemar den Første, 218-304; hans Adfærd under Borgerkrigene, 221-248; hans Krige mod Venderne, 248-285; Forhold mod Norge, 285-292; Forhold til Keiser Frederik, 292-296; til Hertug Henrik, 251-252, 254, 259, 261-262, 265-269, 271, 278-279, 282-283, 296; til Jyderne, 296-298; til Skaaningerne, 298-302.

Welckers Mening om den dresdenske Candelaberfod, 47.

Worm, Prof. og Ridder, metrisk Oversættelse af 4de Bog af Aeneiden, XXVIII.

X.

Xenoklea, delphisk Præstinde, 34.

Æ.

Æskulapisk Slange paa en Votivgemme, 1-18.

Ö.

Örsted, Etatsraad, om Vædskernes Sammentrykning, XXV-XXVI.

R e t t e l s e r .

Side 339 Note, tilføj: Tab. III. fig. 1.

- 340 Note, T. III. 1. læs: T. III. 2.
